

DEVLET PLANLAMA ÖRGÜTÜ

2007 YILI
MAKROEKONOMİK
VE
SEKTÖREL GELİŞMELER

Mayıs 2009

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

BİRİNCİ BÖLÜM MAKROEKONOMİK GELİŞMELER

1. Büyüme Hızı ve GSMH'nın Bileşimi	1-4
2. Kaynakların Kullanımı	5-15
2.1. Ekonominin Genel Dengesi	5
2.2. Sermaye Birikimi	7
2.2.1. Sermaye Birikiminin Kaynakları	7
2.2.2. Sabit Sermaye Yatırımların Sektörel Dağılımı	7
2.3. Tüketim Harcamaları	13
3. Finansman Dengesi	16-25
3.1. Kamu Gelirleri	16
3.2. Kamu Giderleri	16
3.3. Kamu Kesimi Genel Dengesi	16
3.4. Kamu Borç Stoku	18
3.5. Özel Kesim Genel Dengesi	20
3.6. Devlet Bütçe Dengesi	22
4. Ödemeler Dengesi	26-29
4.1. Dış Ticaret	26
4.2. Görünmeyen İşlemler	26
4.3. Sermaye Hareketleri	29
4.4. Rezerv Hareketleri	29
5. Fiyat Hareketleri	30-33
6. Banka Mevduatları ve Krediler	34-36
6.1. Banka Mevduatları	34
6.1.1. Türk Lirası Mevduat Gelişmeleri	34
6.1.2. Döviz Mevduat Gelişmeleri	35
6.2. Krediler	36

İKİNCİ BÖLÜM SEKTÖREL GELİŞMELER

	Sayfa No
1. Tarım	37-58
1.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	38
1.1.1. Tarımın Genel Ekonomi İçindeki Yeri	38
1.1.2. Bitkisel Üretim	40
1.1.3. Hayvancılık	45
1.1.4. Ormancılık	49
1.1.5. Su Ürünleri	52
1.2. Sorunlar	53
1.2.1. Tarım Sektörü Genel Sorunları	53
1.2.2. Bitkisel Üretimde Sorunlar	55
1.2.3. Hayvansal Üretimde Sorunlar	55
1.2.4. Ormancılıktaki Sorunlar	57
1.2.5. Su Ürünlerindeki Sorunlar	58
2. Sanayi	59-83
2.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	59
2.1.1. Katma Değer	59
2.1.2. Dışsatım	63
2.1.3. Yatırımlar	65
2.1.4. Krediler	68
2.1.5. Taşocakçılığı	69
2.2. İmalat Sanayii	72
2.3. Enerji	75
2.3.1. Elektrik	75
2.3.2. Su	79
2.4. Sorunlar	81
3. İnşaat	84-91
3.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	84
3.1.1. İnşaat Malzemeleri	85
3.1.2. Konut	86
3.2. Sorunlar	90
4. Ticaret ve Pazarlama	92-99
4.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	92
4.1.1. Toptan ve Perakende Ticaret	92
4.1.2. Dış Ticaret	92
4.2. Sorunlar	98
5. Turizm	100-115
5.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	101
5.1.1. Yolcu Sayısındaki Gelişmeler	101
5.1.2. Geceleme ve Doluluk Oranı	103
5.1.3. Ulaşım Tercihleri	106
5.1.4. Turizm Hizmetleri Arzı	106

	Sayfa No
5.1.5. Dış Seyahat ve Gezilerdeki Gelişme	110
5.1.6. Turizm Gelirleri	111
5.1.7. Devlet Planlama Örgütü Tarafından Teşvik Belgesi Verilen Turizm Projeleri	112
5.2. Sorunlar	113
6. Ulaştırma-Haberleşme	116-130
6.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	116
6.2. Ulaştırma	116
6.2.1. Karayolu Ulaştırması	116
6.2.2. Havayolu Ulaştırması	118
6.2.3. Denizyolu Ulaştırması	120
6.3. Haberleşme	124
6.3.1. Telekomünikasyon Hizmetleri	124
6.3.2. Posta Hizmetleri	125
6.3.3. Radyo ve Televizyon	126
6.3.4. Türk Ajansı-Kıbrıs (TAK)	128
6.4. Sorunlar	130
7. Eğitim	131-157
7.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	131
7.1.1. Örgün Eğitim	131
7.1.1.1. Okul Öncesi Eğitim	131
7.1.1.2. İlk Öğretim	133
7.1.1.3. Orta Öğretim	134
7.1.1.3.1. Orta Okullar	134
7.1.1.3.2. Liseler	135
7.1.1.3.2.1. Genel Liseler	135
7.1.1.3.2.2. Mesleki Teknik Öğretim	136
7.1.1.4. Yüksek Öğretim	137
7.1.1.4.1. KKTC'deki Yüksek Öğretim Kurumları	138
7.1.1.4.1.1. Atatürk Öğretmen Akademisi	138
7.1.1.4.1.2. Doğu Akdeniz Üniversitesi	138
7.1.1.4.1.3. Lefke Avrupa Üniversitesi	141
7.1.1.4.1.4. Girne Amerikan Üniversitesi	143
7.1.1.4.1.5. Yakın Doğu Üniversitesi	145
7.1.1.4.1.6. Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi	147
7.1.1.4.1.7. Anadolu Üniversitesi	150
7.1.1.4.2. Türkiye ve Üçüncü Ülkelerde Okuyanlar	151
7.1.1.5. Özel Eğitim	153
7.1.1.5.1. Lefkoşa Özel Eğitim ve İş Merkezi	154
7.1.1.5.2. Girne Özel Eğitim Merkezi	154
7.1.1.5.3. Lefkoşa Özel Eğitim Merkezi	154
7.1.1.5.4. Yeşilyurt Özel Eğitim Merkezi	155
7.1.1.5.5. Rauf Raif Denktaş Görme Engellileri Eğitim Okulu	155
7.1.1.5.6. Gazimağusa Özel Eğitim Merkezi	155
7.1.2. Yaygın Eğitim	155
7.2. Sorunlar	157

	Sayfa No
8. Kültür	159-170
8.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	159
8.2. Sorunlar	168
9. Gençlik	171-175
9.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	171
9.2. Sorunlar	174
10. Spor	176-179
10.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	176
10.2. Sorunlar	179
11. Sağlık	180-192
11.1. Mevcut Durum	180
11.1.1. Kamu Tarafından Yürütülen Sağlık Hizmetleri	181
11.1.1.1. Temel Sağlık Hizmetleri (Koruyucu Hekimlik Hizmetleri)	183
11.1.1.2. Yataklı Tedavi Hizmetleri	184
11.1.1.3. İlaç ve Eczacılık Hizmetleri	186
11.1.1.4. Laboratuvar Hizmetleri	186
11.2.2. Sağlık Harcamaları	186
11.2.3. Sağlık Yatırımları	187
11.1.2. Özel Kesimde Yürütülen Sağlık Hizmetleri	188
11.3. Sorunlar	190
12. Çalışma ve Sosyal Güvenlik	193-222
12.1. Çalışma Yaşamı	193
12.1.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	193
12.1.1.1. Hanehalkı İşgücü Anketine Göre İstihdam	193
12.1.1.2. 2006 Yılı Nüfus ve Konut Sayımına Göre İstihdam	196
12.1.1.3. Çalışma Dairesi	197
12.1.1.4. Asgari Ücret	201
12.2.1.5. Sendikalar Mukayyitliği	202
12.1.2. Sorunlar	203
12.2. Sosyal Güvenlik	204
12.2.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	204
12.2.1.1. Sosyal Güvenlik Yasası	205
12.2.1.2. Sosyal Sigortalar	206
12.2.1.3. Emeklilik Müessesesi	214
12.2.1.4. İhtiyat Sandığı	217
12.2.1.5 Sosyal Hizmetler Dairesi	219
12.2.2. Sorunlar	222
13. Çevre	223-263
13.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	228
13.1.1. Çevreyi Oluşturan Kaynaklar, Kaynakları Etkileyen Bazı Faaliyetler ve Etkileri	228
13.1.2. Yasal ve Örgütsel Durum	242
13.1.3. Eksiklikler ve Kısıtlayıcılar	247

13.1.4. Fırsatlar ve Olanaklar	251
13.1.5. 2007 Yılı Programı Döneminde Yapılan Çalışmalar	252
13.2. Sorunlar	259
14. Fiziki Planlama	264-286
14.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	265
14.1.1. Yasal, Örgütsel Durum ve Planlama Çalışmaları	265
14.1.2. Çevreyi Etkileyen Sektörlerle İlgili Planlama Çalışmaları	273
14.1.3. Konut ve Fiziki Planlama	275
14.1.4. Uygulama ve İmar Denetimi	276
14.1.5. Parasal Kaynaklar	278
14.1.6. 2007 Yılı Programı Döneminde Yapılan Çalışmalar	279
14.2. Sorunlar	282
15. İskan ve Rehabilitasyon, Sosyal Konut	287-304
15.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	287
15.1.1. Eşdeğer Tahsis Uygulamaları	287
15.1.2. Diğer Uygulamalar	293
15.1.3. Sosyal Konut Uygulamaları	296
15.1.4. İskan ve Sosyal Konut Uygulamalarının Çevre ve Fiziki Plana Etkileri	301
15.2. Sorunlar	303
16. Kooperatifçilik	305-309
16.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	305
16.2. Sorunlar	309
17. İdari Örgütlenme	310-315
17.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	310
17.2. Sorunlar	313
18. Yerel Yönetimler	316-324
18.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	316
18.2. Sorunlar	324
19. Beşeri Kaynaklar, Aile, Kadın, Çocuk ve Engelliler	325-345
19.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler	325
19.1.1. Beşeri Kaynaklar	325
19.1.2. Aile	325
19.1.3. Kadın	327
19.1.4. Çocuk	335
19.1.5. Engelliler	337
19.2. Sorunlar	344

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
1	GSYİH'nın Sektörel Dağılımı ve GSMH (YTL)	3
2	Ekonominin Genel Dengesi	6
3	Yıllar İtibarıyla Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (YTL)	8
4	Sabit Sermaye Yatırımlarının Kesimler İtibarıyla Dağılımı	10
5	Sabit Sermaye Yatırımlarının Kesimler ve Sektörler İtibarıyla Yüzde Dağılımı	11
6	Tüketim Harcamaları	14
7	Kamu Kesimi Genel Dengesi	17
8	Kamu Borç Stoku	19
9	Özel Kesim Genel Dengesi	21
10	Devlet Bütçe Dengesi (YTL)	23
11	Ödemeler Dengesi	27
12	Tüketici Fiyatları Endeksi	30
13	Aylık Ortalama Resmi Döviz Kur Değişimleri	32
14	Türk Lirası Mevduat Gelişmeleri	35
15	Döviz Mevduat Gelişmeleri	35
16	Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı	36
17	KKTC'de Arazi Dağılımı	40
18	Ekilen Arazi Miktarının Ürün Çeşidine Göre Dağılımı	41
19	Tarımsal Üretim Ürün Çeşitlerine Göre Dağılımı	43
20	Sulu Arazi Dağılımı	44
21	Tarımsal Makine, Araç-Gereç Parkı	45
22	Hayvan Sayısı	46
23	Hayvansal Üretim	47
24	Tatbik Edilen Koruyucu Aşıların Yıllara Göre Dağılımı	49
25	Fidan Dağıtım ve Ağaçlandırılan Alanlar	51
26	Yapacak ve Yakacak Odun Üretimi	51
27	Kayıtlı Balıkçı Sayısı ve Balıkçı Tekneleri	52
28	Sanayi Sektörünün GSYİH İçerisindeki Yeri (Sabit Fiyatlarla)	61
29	Sanayi Sektörünün GSYİH İçerisindeki Yeri (Cari Fiyatlarla)	62
30	Sanayi Ürünleri Dışsatımı ve Toplam Dışsatımdaki Yeri	64
31	Sanayi Sektörü Sabit Sermaye Yatırımlarının Dağılımı (Sabit Fiyatlarla)	66
32	Sanayi Sektörü Sabit Sermaye Yatırımlarının Dağılımı (Cari Fiyatlarla)	67
33	1 Ocak – 31 Aralık 2005 Tarihi İtibarıyla Sanayi Sektörüne Aktarılan Fon Kaynaklı Kredilerin Özeti	68
34	Taşocakçılığı Sektöründeki Mevcut Tesislerin Durumu	70
35	47/2000 Sayılı Teşvik Yasası Kapsamında Teşvik Belgesi Almış Yatırımlar	73
36	KKTC'nde Mevcut Elektrik Santrallerinin Kapasite ve Üretim Durumu	76
37	KKTC'nde Tüketilen Elektrik Enerjisi Dağılımı	77
38	Yıllar İtibarıyla Bazı İnşaat Türlerinin Maliyetleri	88
39	Toplam Yapı İnşaatı ve Konut İnşaatı(2005-2007)	89

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
40	Kentsel Konut İnşaatlarında Gelişme (2005-2007)	89
41	Kırsal Konut İnşaatlarında Gelişme (2005-2007)	89
42	Dış Ticaretin Ülkelere Göre Dağılımı	93
43	Dış Ticaret Hacminin Ülkelere Göre Dağılımı	94
44	Ülkelere Göre Dış Ticaret Dengesi	95
45	Yeşil Hat Tüzüğü Kapsamında Güney Kıbrıs'la Olan Ticaret	96
46	KKTC Dışsatımının Yapısı	97
47	Ana Mal Gruplarına Göre Dışalım	98
48	Yolcu Sayısında ve Yapısında Gelişme	101
49	KKTC'ye Hava ve Deniz Yolu İle Gelen Yolcuların Uyruklarına Göre Dağılımı	102
50	Turistik Tesislerde Geceleme ve Kapasite Kullanımı	103
51	Turistik Konaklama Tesislerinin Bölgeler ve Tesis Türlerine Göre Doluluk Oranları	104
52	KKTC ile Çalışan Yabancı Tur Operatörleri ve Bu Tercihle Gerçekleşen Geceleme Sayısının Ülkelere Göre Dağılımı	105
53	Ulaşım Tercihleri	106
54	Turizm Hizmetleri Arzı	107
55	Konaklama Tesislerinin Sınıflarına Göre Dağılımı	108
56	Konaklama Tesislerinin Bölgelere Göre Dağılımı	109
57	Dış Seyahat Gelir ve Giderleri	110
58	Turizm Gelirleri ve Döviz Gelirlerindeki Payı	111
59	Devlet Planlama Örgütü Tarafından Teşvik Belgesi Verilen Turizm Projelerinin Bölgelere ve Yıllara Göre Dağılımı	112
60	Yurtdışı Yük ve Yolcu Taşımacılığı	119
61	Havayolu Yük, Yolcu ve Sefer Sayıları	120
62	Denizyolu Yük ve Yolcu Taşınması	122
63	Gazimağusa Limanına Taşınan Yük Miktarları ve Taşıyan Gemilerin Milliyetleri	123
64	Bölge Santralleri ve Hat Kapasiteleri	125
65	Radyo ve Televizyon Şebekesi Gelişim Tablosu	127
66	TV Kanal Sayısı	128
67	Radyo Kanal Sayısı	128
68	Okul Öncesi Eğitim	132
69	Özel ve Devlet İlkokullar	133
70	Özel ve Devlet Ortaokulları	134
71	Özel ve Devlet Genel Liseleri	135
72	Mesleki Teknik Liseler	136
73	Doğu Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Fakülte, Bölüm ve Uyruklarına Göre Dağılımı	139-140
74	Doğu Akdeniz Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin Yıllar İtibarıyla Uyruklarına Göre Dağılımı	141
75	Lefke Avrupa Üniversitesi'ndeki Öğrencilerinin Fakülte, Bölüm ve Uyruklarına Göre Dağılımı	142
76	Lefke Avrupa Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin Yıllar İtibarıyla Uyruklarına Göre Dağılımı	143

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
77	Girne Amerikan Üniversitesi'ndeki Öğrencilerinin Fakülte, Bölüm ve Uruklarına Göre Dağılımı	144
78	Girne Amerikan Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin Yıllar İtibarıyla Uruklarına Göre Dağılımı	145
79	Yakın Doğu Üniversitesi'ndeki Öğrencilerinin Fakülte, Bölüm ve Uruklarına Göre Dağılımı	146
80	Yakın Doğu Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin Yıllar İtibarıyla Uruklarına Göre Dağılımı	147
81	Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'ndeki Öğrencilerinin Fakülte, Bölüm ve Uruklarına Göre Dağılımı	149
82	Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin Yıllar İtibarıyla Uruklarına Göre Dağılımı	150
83	Anadolu Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin Yıllar İtibarıyla Uruklarına Göre Dağılımı	151
84	Yüksek Öğretimde Öğrenci Dağılımı	152
85	Yaygın Eğitim	156
86	Milli Kütüphane İle Halk Kütüphanelerindeki Kitap Sayıları	160
87	Milli Kütüphane İle Halk Kütüphanelerindeki Üye Sayıları	161
88	Milli Kütüphane İle Halk Kütüphanelerindeki Kitapların Konularına Göre Dağılımı	162
89	Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nin Kaynaklarının Aylık Kullanım Ortalaması	165
90	Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nin Ziyaretçilerinin Yurttaşlık, Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Aylık Dağılım Ortalaması	165
91	Envanteri Yapılan Eski Eserlerin Dökümü	166
92	Ziyaretçi Sayıları İle Sağlanan Gelirler	167
93	Müzelerin Türlerine Göre Dağılımı	167
94	12-24 Yaş Grubu Genç Nüfusun Yıllara Göre Dağılımı	171
95	Federasyonların Sayısal Durumları	177
96	Mevcut Spor Tesislerimiz	178
97	Kamu Sağlık Servislerinde Çalışan Personelin Bölgelere Göre Dağılımı	182
98	Kamu Sağlık Servislerindeki Yatak Durumu	183
99	Kamu Sağlık Servislerinde Çalışan Doktorların Branşlarına Göre Dağılımı	185
100	Kamu Sağlık Harcamalarının Devlet Bütçesi ve GSMH'ya Oranı	187
101	Kamu Sağlık Yatırımlarının Toplam Yatırımlar ve Bütçe İçerisindeki Payı	187
102	Özel Sağlık Kuruluşlarının ve Yatak Sayılarının Bölgelere Göre Dağılımı	188
103	Özel Sağlık Kuruluşlarının ve Personelinin Bölgelere Göre Dağılımı	189
104	Özel Kesimde Çalışan Uzman Hekimlerin Branşlarına Göre Dağılımı	190
105	Hanehalkı İşgücü Anketine Göre İstihdamın İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı	195
106	Hanehalkı İşgücü Anketine Göre Bazı Temel Göstergeler	195
107	2006 Yılı Genel Nüfus ve Konut Sonuçlarına Göre İstihdam Edilen Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı	196
108	Kayıtlı Tamamen İşsizlerin İstihdamı Genel Görünüm Tablosu	197
109	Yabancı Uruklulara Verilen Çalışma İzinleri	198

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
110	Kayıtlı Aktif İşsizlerin Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımı	199
111	Yapılan Plasmanların Sektörlere Göre Dağılımı	199
112	Yapılan Plasmanların Kesimlere Göre Dağılımı	200
113	Plasmanı Yapılan İşsizlerin Ana Meslek Guruplarına Göre Dağılımı	200
114	İş Kazaları ve Neticeleri	201
115	Asgari Ücret Miktarları ile Yıllık Artışlar	202
116	KKTC'nde Faaliyet Gösteren Sendika ve Sendika Federasyonlarının Üye Sayısı	202
117	Sosyal Güvenlik Yasasına Göre Prim Oranları	205
118	Prime Esas Kazançların Alt ve Üst Sınırları	207
119	Sosyal Sigortalardan Yapılan Maaş Ödemelerinin Alt ve Üst Sınırları	207
120	Tescilli Sigortalı Sayıları	208
121	Tescilli Sigortalıların Bölgelere Göre Dağılımı	208
122	Tescilli İşyerlerinin Dağılımı	209
123	Sosyal Sigortalardan Maaş Alanların Kategorilerine Göre Dağılımı	210
124	Sosyal Sigortalardan Maaş Alanların Almış Oldukları Menfaat Kalemlerine Göre Dağılımı	211
125	Sosyal Sigortalardan Maaş Alan Kişilere Ödenen Toplam Miktarlar ile Fon ve Devlet Ayrımı	211
126	Sosyal Sigortalara Bildirilen İşsizlik Vakalarının Seyri	212
127	Sosyal Sigortalar Dairesi Tarafından Uygulanan Prim Oranları	213
128	Kamu Görevlilerinin Emeklilik İştirak Payı Kesintileri	216
129	İhtiyat Sandığına Yatırım Yapan Kişi Sayıları	217
130	Yapılan Tahsilatların Nevine Göre Dağılımı	218
131	İhtiyat Sandığından Ödenen Kişilerin Yıllar İtibarıyla Dağılımı	218
132	İhtiyat Sandığının Tahsilatı Durumu	219
133	Sosyal Hizmetler Dairesi'nce Yapılan Ödemelerin Nevine Göre Dağılımı ve Ödenen Miktarlar	221
134	Sünnet Ettirilen Kişi Sayıları ve Yapılan Çeyiz Yardımlarının Miktarı	221
135	Sosyal Hizmetler Dairesince Yapılan Ödemelerin Çeşitleri ile Miktarları	222
136	Çevreyle İlgili Uluslararası Sözleşme, Protokol, Deklerasyon, Konferans ve Diğerleri	226-227
137	KKTC'nin Arazi Varlığı	233
138	KKTC'nin Tarım Arazisi Kullanımı	234
139	Orman Alanlarının Niteliği	235
140	Orman Alanlarının Mülkiyeti	235
141	KKTC Orman Alanının Ağaç Türlerine Göre Dağılışı	237
142	Mevcut Orman İçi Dinlenme ve Piknik Alanları	238
143	1996 Genel Nüfus Sayımına Göre Nüfus ve Yerleşim Büyüklükleri	272
144	Kent ve Kır Nüfusunun Yıllara Göre Dağılımı Yerleşim Büyüklükleri	273
145	KKTC'de İnşaat ve Parselasyon Adedi	276
146	Mücahit ve Mukavemetçi Puan Belgeleri	290
147	Kaynak Paketleri	294
148	Kaynak Dağıtımları	296
149	Sosyal Konut Üretimi	298
150	Şehit Çocuklarına Verilen Arsalar	299
151	Kırsal Kesim Projeleri	300
152	Faaliyet Göstermekte Olan Kooperatif Kuruluşları	305

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
153	Faaliyet Göstermekte Olan Kooperatif Kuruluşlarının Türlerine Göre Teftiş Durumu	306
154	KT Kooperatif Merkez Bankası'nın Plasman Durumu	307
155	KT Kooperatif Merkez Bankası Plasmanlarının Sektörel Dağılımı	308
156	Devletten Maaş Çekmekte Olan Memur, İşçi ve Emekliler	310
157	İngilizce Eğitim Merkezinin Kursiyer Sayıları	311
158	KKTC Belediyelerinin Devletten Aldıkları Katkı	318
159	Belediyelerin Gelirleri	319
160	Belediyelere Yapılan Devlet Katkısının Mahalli Gelirler İçindeki Payı	320
161	Belediyelerin Giderleri	320
162	Belediyelerdeki Emekli, Memur ve İşçi Sayıları	321
163	İlçelere Göre Belediyeleşme Oranı	322
164	Nüfus Dilimlerine Göre Belediye Sayısı ve Nüfus	323
165	Belediyelerde Mevcut Araçlar	323
166	Yıllara Göre Evlenme ve Boşanma Sayısı	326
167	Okuma Yazma Bilen Kadın ve Erkek Nüfusun Mezun Oldukları Öğretim Kurumlarına Göre Dağılımları	330
168	Medeni Durum ve Cinsiyete Göre Dağılım	331
169	Çalışan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı	332
170	Çalışanların Ana Meslek Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı	333
171	Kamu Sektöründeki Memur, Öğretmen ve Polislerin Toplam Sayısı ve Cinsiyetine Göre Dağılımı	334
172	Kamu Sektöründeki Üst Kademe Yöneticilerinin Cinsiyetine Göre Dağılımı	334
173	Sosyal Hizmetler Dairesi'ne Bağlı Yuva/Yurtlarda ve SOS'de Barınan Çocuk Sayıları	336
	Dairesine Bağlı Gazimağusa Çocuk Yuvasındaki Çocuk Sayısı	336
174	Engel Türü ve Cinsiyet	341
175	İlçelere Göre Engellilerin Dağılım Sayıları ve Oranları	341
176	İstihdam Edilen Engellilerin Cinsiyet, Çalıştıkları İşyeri ve Engel Türüne Göre Dağılımı	342
177	İlçelere Göre Çalışma İsteğiyle Bekleyen Engellilerin Sayıları ve Oranları	343
178	Çalışma İsteğiyle Bekleyen Engellilerin Yaş Grupları ve Engel Türlerine Göre Dağılımları	343
179	İş İsteğiyle Bekleyen Engellilerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı	344

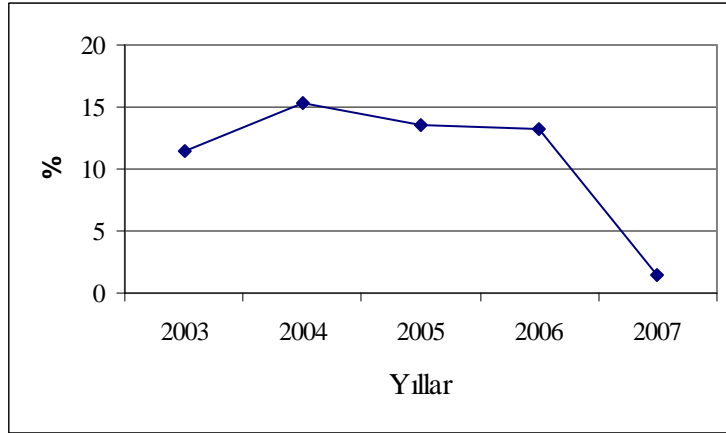
BİRİNCİ BÖLÜM

MAKROEKONOMİK GELİŞMELER

1. Büyüme Hızı ve GSMH'nın Bileşimi

KKTC ekonomisi son yıllarda yakaladığı büyüme trendini 2007 yılında sürdürememiş ve 2003 yılında %11.4, 2004 yılında %15.4, 2005 yılında %13.5 ve 2006 yılında da %13.2 oranında reel büyüme gösteren GSMH, 2007 yılında %1.5 düzeyinde kalmıştır (grafik 1). Böylelikle GSMH'daki ortalama reel büyüme hızı son beş yılda % 11 olarak gerçekleşmiş ve cari fiyatlarla 2007 yılında 4,671,255,885.9 YTL'sına ulaşmıştır (tablo 1). 2007 yılında, cari fiyatlarla % 13.9 oranında artan GSMH, ABD Doları bazında ise döviz kurlarında yaşanan düşüşün de etkisiyle, %26.5 oranında artarak, 3,598.8 milyon Dolara ulaşmıştır. Böylelikle kişi başına GSMH 2006 yılındaki 11,837 Dolar düzeyinden 2007 yılında 14,765 Dolar'a yükselmiştir.

Grafik-1 Büyüme Hızı

Sektörler itibarıyla reel gelişmeler incelendiğinde; 2007 yılında en yüksek artış gösteren sektörler sırasıyla, kamu hizmetleri, otelcilik ve lokantacılık, serbest meslek ve hizmetler, mali müesseseler, konut sahipliği ve inşaat olmuştur.

Tarım sektöründe, ormancılık alt sektöründe fidan üretimindeki artıştan ve balıkçılık alt sektöründe de çipura ve levrek üretimindeki artıştan kaynaklanan gelişmeye karşın, bu sektörde ağırlıklı payı olan bitkisel üretimin %0.1 oranında artması sonucunda, tarım sektöründeki büyüme %0.4 düzeyinde kalmıştır.

Sanayi sektöründeki gelişmelere baktığımız zaman; 2006 yılında sektörde %20.1 büyüme görülürken, 2007 yılında bu rakamın, sanayinin alt sektörü olan imalat sanayi sektöründeki %2.9 oranındaki gerilemenin de etkisi ile % 0.9 düzeyinde daraldığı görülmektedir. Diğer yandan sanayi sektörünün alt sektörü olan elektrik-su sektörü ise, özellikle elektrik üretiminin artmasıyla, %9.2 oranında büyümüştür.

Hizmet sektörlerine baktığımızda ise inşaat sektörünün 2006 yılında yakaladığı %68.1 oranındaki reel büyüme hızını 2007 yılında sürdüremediği ve % 4.2 düzeyinde kaldığı görülmektedir. Diğer yandan, hizmetler sektöründe en büyük artış %8.2 oranında kamu hizmetleri sektöründe yaşanmıştır. Bunu %6.6, %6.3 ve %4.6 oranlarıyla serbest meslek ve hizmetler, mali müesseseler ve konut sahipliği sektörleri takip etmiştir. Serbest meslek ve hizmetler sektöründeki artış yüksek öğrenimde yaşanan gelişmelerden kaynaklanmıştır. Ticaret-turizm ve ulaştırma- haberleşme sektörlerinde ise sırasıyla %2.7 ve %3.6 oranlarında daralma yaşanmıştır. Ticaret – turizm sektörünün alt sektörü olan otelcilik lokantacılıkta gecemelerdeki artışın etkisiyle %7 oranında büyüme yaşanmasına rağmen, ağırlıklı olan toptan ve perakende ticaret alt sektöründeki gelişme sektördeki daralmada etkili olmuştur.

Sektörel gelişmeler sonucunda GSYİH'da, 2007 yılında %2.8 oranında reel büyüme gerçekleşmiştir. Net dış alem faktör gelirlerinde ise gelir kalemlerindeki genel gerilemenin etkisiyle, 2007 yılında %47.3 oranında daralma yaşandığı görülmektedir.

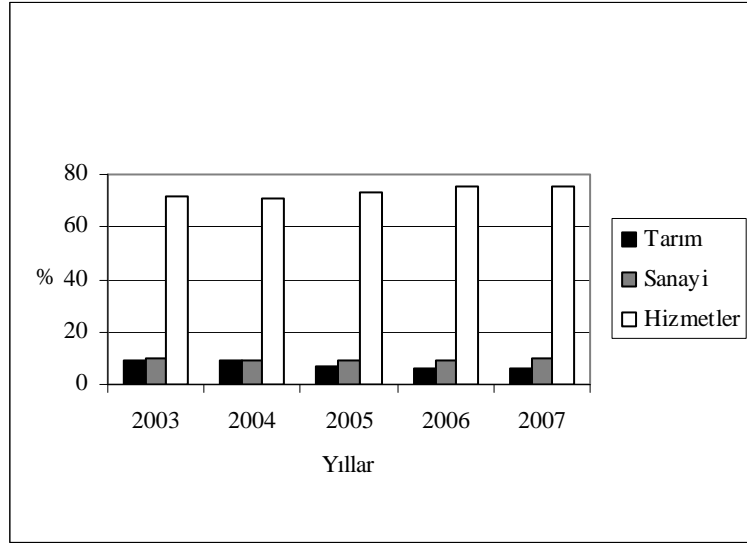
2007 yılında sektörlerin GSYİH içerisindeki payları incelendiğinde; kamu hizmetleri, ticaret-turizm, ulaştırma- haberleşme, serbest meslek ve hizmetler, sanayi, inşaat sektörlerinin en ağırlıklı sektörler olduğu gözlemlenmektedir. Bu sektörlerin payları sırasıyla; %21.8, %13.7, %11.6, %10.7, %9.4 ve %7.9 olmuştur.

Tablo-1 GSYİH'nın Sektörel Dağılımı ve GSMH

Sektörler	(YTL)							
	2006		2007		Büyüme Hızı(%)		Payı %	
	Cari	Sabit	Cari	Sabit	Cari	Sabit	2006	2007
1. Tarım	249,446,249.5	1,141.7	288,151,830.1	1,146.5	15.5	0.4	6.3	6.3
1.1. Bitkisel	128,152,058.0	579.3	161,307,927.0	580.0	25.9	0.1	3.2	3.5
1.2. Hayvancılık	107,632,385.8	489.6	110,427,055.6	478.1	2.6	-2.3	2.7	2.4
1.3. Ormancılık	810,420.5	21.2	1,040,434.0	24.9	28.4	17.5	0.0	0.0
1.4. Balıkçılık	12,851,385.2	51.6	15,376,413.5	63.5	19.6	23.1	0.3	0.3
2. Sanayi	377,504,439.0	1,638.4	430,808,660.4	1,624.4	14.1	-0.9	9.5	9.4
2.1. Taşocakçılığı	41,080,997.3	64.1	48,681,681.6	64.8	18.5	1.1	1.0	1.1
2.2. İmalat Sanayii	180,786,026.1	1,313.3	204,294,691.7	1,274.7	13.0	-2.9	4.5	4.4
2.3. Elektrik-Su	155,637,415.6	261.0	177,832,287.1	284.9	14.3	9.2	3.9	3.9
3. İnşaat	314,785,285.7	2,136.9	364,429,418.0	2,227.3	15.8	4.2	7.9	7.9
4. Ticaret-Turizm	617,508,618.1	2,650.7	630,286,930.1	2,578.9	2.1	-2.7	15.5	13.7
4.1. Toptan ve Perakende Ticaret	455,028,113.5	2,296.6	435,504,431.4	2,199.8	-4.3	-4.2	11.4	9.5
4.2. Otelcilik ve Lokantacılık	162,480,504.6	354.1	194,782,498.7	379.1	19.9	7.1	4.1	4.2
5. Ulaştırma-Haberleşme	437,242,766.0	1,478.0	533,409,559.0	1,425.0	22.0	-3.6	11.0	11.6
6. Mali Müesseseler	259,316,015.9	470.7	309,354,672.4	500.5	19.3	6.3	6.5	6.7
7. Konut Sahipliği	117,722,525.7	631.8	144,191,222.9	660.6	22.5	4.6	3.0	3.1
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	441,919,623.1	1,440.2	493,519,363.3	1,534.7	11.7	6.6	11.1	10.7
9. Kamu Hizmetleri	808,000,153.1	1,741.0	1,003,489,892.8	1,884.0	24.2	8.2	20.3	21.8
10. İthalat Vergileri	364,654,029.4	1,344.5	406,650,516.8	1,509.5	11.5	12.3	9.1	8.8
11. GSYİH(p.f.)	3,988,099,705.5	14,673.9	4,604,292,065.9	15,091.3	15.5	2.8	100.0	100.0
12. Net Dış Alem Faktör Gelirleri	113,287,485.0	416.8	66,963,820.0	219.5	-40.9	-47.3	2.8	1.5
GSMH(p.f.)	4,101,387,190.5	15,090.7	4,671,255,885.9	15,310.8	13.9	1.5	102.8	101.5

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Grafik-2 Sektörel Dağılım

2007 yılında cari fiyatlarla %1.5 oranında artan GSMH'ya göre yıllık fiyat artışı %12.2 oranında gerçekleşmiştir. 2007 yılında en yüksek fiyat artışları %26.6 oranı ile ulaştırma-haberleşme, %25.8 ile bitkisel üretim, %17.2 ile taşocakçılığı, %17.1 oranı ile konut gelirlerinde olmuştur.

2. Kaynakların Kullanımı

2.1. Ekonominin Genel Dengesi

KKTC ekonomisinde 2002 yılında yakalanan büyüme trendinin 2007 yılında yavaşlayarak devam ettiği ve GSMH'nın 2006 yılına göre reel olarak %1.5 oranında büyüdüğü görülmektedir (tablo 2). GSMH ve dış açıktan oluşan toplam kaynaklar, 2007 yılında dış açıktan gerçekleşen daralmadan dolayı GSMH'daki artışın gerisinde %1.3 oranında reel bir gelişme göstererek cari fiyatlarla 4,996,275,085.9 YTL'na ulaşmıştır. 2007 yılında GSMH toplam kaynakların %93.5'ini oluştururken, dış açık cari fiyatlarla 325,019,200 YTL olarak toplam kaynakların %6.5'i düzeyinde gerçekleşmiştir. 2006 yılında GSMH toplam kaynakların %93.3'ü oranında gerçekleşirken, dış açık %6.7'sini oluşturmaktaydı.

2007 yılında gerçekleşen sınırlı ekonomik gelişmeden yatırım harcamalarının olumsuz yönde etkilendiği ve reel olarak %4.7 oranında daraldığı görülmektedir (tablo 2). Toplam tüketimde ise reel olarak %3.1 oranında bir büyüme gözlemlenmektedir. Böylece 2006 yılında toplam kaynakların %23.2'si toplam yatırımlara, %76.8'i ise toplam tüketime kanalize olurken bu oranlar 2007 yılında toplam tüketim lehine bir gelişme göstererek sırasıyla %21.8 ve %78.2 oranlarında gerçekleşmiştir. 2007 yılında toplam yatırımların %97.7 oranındaki kısmı sabit sermaye yatırımlarından %2.3 oranındaki kısmı ise stok değişimlerinden oluşmaktadır. 2007 yılında cari fiyatlarla 3,907,085,275 YTL olarak gerçekleşen toplam tüketimin %31.5 oranındaki kısmını kamu tüketimi, %68.5 oranındaki kısmını ise özel tüketim oluşturmaktadır. Toplam yatırımların GSMH içerisindeki payı 2007 yılında 2006 yılına göre 1.5 puan azalarak %23.3 oranına düşerken, toplam tüketimin payı 1.3 puan artarak %83.6 oranında gerçekleşmiştir.

Kamu harcanabilir gelir 2007 yılında 2006 yılına göre reel olarak %6.6 oranında bir büyüme gerçekleştirmiş ve cari fiyatlarla 904,709,892.4 YTL düzeyinde gerçekleşmiştir. Böylece kamu harcanabilir gelirin 2006 yılında %18.4 oranında olan GSMH içerisindeki payı 2007 yılında %19.4 olarak gerçekleşmiştir. Özel harcanabilir gelir 2007 yılında reel olarak sadece %0.3 oranında büyümüş, GSMH içerisindeki payı ise %80.6 oranında gerçekleşmiştir.

Tablo-2 Ekonominin Genel Dengesi

	(YTL)					
	2006		2007		Değişme %	
	Cari	1977 Yılı	Cari	1977 Yılı	Cari	1977 Yılı
	Fiyatlarla	Fiyatlarıyla	Fiyatlarla	Fiyatlarıyla	Fiyatlarla	Fiyatlarıyla
1. Toplam Kaynaklar	4,394,876,590.5	16,170.6	4,996,275,085.9	16,376.1	13.7	1.3
1.1. GSMH	4,101,387,190.5	15,090.7	4,671,255,885.9	15,310.8	13.9	1.5
1.2. Dış Açık	293,489,400.0	1,079.9	325,019,200.0	1,065.3	10.7	-1.3
2. Toplam Yatırımlar	1,018,044,241.0	3,745.8	1,089,189,810.9	3,570.0	7.0	-4.7
2.1. Sabit Sermaye Yatırımları	966,659,314.9	3,556.7	1,064,282,208.1	3,488.4	10.1	-1.9
2.1.1. Kamu	308,425,110.5	1,134.8	262,142,369.9	859.2	-15.0	-24.3
2.1.2. Özel	658,234,204.4	2,421.9	802,139,838.2	2,629.2	21.9	8.6
2.2. Stok Değişmeleri	51,384,926.1	189.1	24,907,602.8	81.6	-51.5	-56.8
2.2.1. Kamu	7,362,476.2	27.1	-6,637,526.4	-21.8	..	..
2.2.2. Özel	44,022,449.9	162.0	31,545,129.2	103.4	-28.3	-36.2
3. Toplam Tüketim	3,376,832,349.5	12,424.8	3,907,085,275.0	12,806.1	15.7	3.1
4. Kamu Harcanabilir Geliri	755,998,286.5	2,781.6	904,709,892.4	2,965.3	19.7	6.6
4.1. Kamu Tüketimi	988,884,634.8	3,638.5	1,231,306,843.6	4,035.8	24.5	10.9
4.2. Kamu Tasarrufu	-232,886,348.3	-856.9	-326,596,951.2	-1,070.5	40.2	24.9
4.3. Kamu Yatırımı	315,787,586.7	1,161.9	255,504,843.5	837.5	-19.1	-27.9
4.4. Kamu Tasarruf-Yatırım Farkı	-548,673,935.0	-2,018.8	-582,101,794.7	-1,907.9	6.1	-5.5
5. Özel Harcanabilir Gelir	3,345,388,904.0	12,309.1	3,766,545,993.5	12,345.5	12.6	0.3
5.1. Özel Tüketim	2,387,947,714.7	8,786.3	2,675,778,431.4	8,770.3	12.1	-0.2
5.2. Özel Tasarruf	957,441,189.3	3,522.8	1,090,767,562.1	3,575.2	13.9	1.5
5.3. Özel Yatırım	702,256,654.3	2,583.9	833,684,967.4	2,732.5	18.7	5.8
5.4. Özel Tasarruf-Yatırım Farkı	255,184,535.0	938.9	257,082,594.7	842.6	0.7	-10.3
Özel Tasarruf Oranı (%)	28.6	28.6	29.0	29.0		
6. Toplam Yurtiçi Tasarruflar	724,554,841.0	2,665.9	764,170,610.9	2,504.7	5.5	-6.0
Yatırımlar/GSMH (%)	24.8	24.8	23.3	23.3		
Tasarruflar/GSMH (%)	17.7	17.7	16.4	16.4		

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

Toplam yurtiçi tasarruflar, 2007 yılında reel olarak % 6 oranında daralarak cari fiyatlarla 764,170,610.9 YTL düzeyinde gerçekleşmiştir (tablo 2). 2007 yılında kamu tasarruf açığı reel olarak %24.9 oranında artarken, özel tasarrufların %1.5 oranında bir artış gerçekleştirdiği gözlemlenmektedir. Bu gelişme neticesinde 2006 yılına göre 2007 yılında özel tasarruf oranı 0.4 puan artarak %29 oranında gerçekleşmiştir. 2007 yılında kamu tasarruf-yatırım açığı reel olarak %5.5 oranında daralarak cari fiyatlarla 582,101,794.7 YTL düzeyinde gerçekleşirken, özel tasarruf-yatırım farkının cari fiyatlarla 257,082,594.7 YTL düzeyinde gerçekleştiği gözlemlenmektedir (tablo 2).

2.2. Sermaye Birikimi

2.2.1. Sermaye Birikiminin Kaynakları

2007 yılında cari fiyatlarla 1,089,189,810.9 YTL düzeyinde gerçekleşen toplam yatırımların %70.2 oranındaki kısmı yurtiçi tasarruflarla, %29.8 oranındaki kısmı ise dış tasarruflarla finanse edilmiştir. 2006 yılında yurtiçi tasarruflarla toplam yatırımların %71.2 oranındaki kısmı karşılanırken, %28.8 oranındaki kısmı dış tasarruflarla karşılanmıştır.

2.2.2.Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

2006 yılında cari fiyatlarla 966,659,314.9 YTL olarak gerçekleşen toplam sabit sermaye yatırımları 2007 yılında reel olarak %1.9 oranında daralarak 1,064,282,208.1 YTL'na ulaşmıştır (tablo 3).

2007 yılında 2006 yılına göre taşocakçılığı, elektrik-su, toptan ve perakende ticaret, mali müesseseler, konut sahipliği, serbest meslek ve hizmetler sektörlerinde reel artışlar gerçekleşirken, bu sektörler dışında kalan sektörlerde reel daralmaların gerçekleştiği görülmektedir. En büyük artış %60.4 oranında serbest meslek ve hizmetler sektöründe gerçekleşirken, toptan ve perakende ticaret %24.7 oranında, elektrik-su sektörü ise %20.9 oranında artış göstermiştir. Her zaman toplam yatırımlar içerisinde en önemli paya sahip konut sahipliği sektörü de %17.7 oranında bir büyüme gerçekleştirmiş ve 2007 yılında en hızlı gelişmeyi gösteren dördüncü sektör olmuştur. Elektrik - su sektöründeki artış bu

Tablo - 3 Yıllar İtibarıyla Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

Sektörler	(YTL)					
	2006		2007		Değişme (%)	
	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla
1. Tarım	37,031,696.5	136.3	25,096,397.8	82.3	-32.2	-39.6
2. Sanayi	154,480,514.6	568.4	188,370,607.1	617.4	21.9	8.6
2.1. Taşocakçılığı	1,494,338.6	5.5	1,716,774.9	5.6	14.9	2.3
2.2. İmalat	66,640,455.5	245.2	69,492,101.5	227.8	4.3	-7.1
2.3. Elektrik-Su	86,345,720.5	317.7	117,161,730.7	384.0	35.7	20.9
3. Hizmetler	775,147,103.8	2,852.0	850,815,203.2	2,788.7	9.8	-2.2
3.1. İnşaat ¹	34,687,310.1	127.6	20,913,624.0	68.5	-39.7	-46.3
3.2. Toptan Ve Per.Tic.	35,800,632.3	131.7	50,075,646.0	164.2	39.9	24.7
3.3. Turizm	54,849,156.7	201.9	51,150,886.6	167.6	-6.7	-17.0
3.4. Ulaştırma	100,676,011.1	370.4	49,454,037.1	162.1	-50.9	-56.2
3.5. Haberleşme	25,011,135.4	92.1	22,541,657.1	73.9	-9.9	-19.8
3.6. Mali Müesseseler	10,069,587.4	37.0	11,418,664.9	37.4	13.4	1.2
3.7. Konut Sahipliği	353,405,768.1	1,300.3	466,969,956.7	1,530.6	32.1	17.7
3.8. Serbest Mes.Ve Hiz.	49,092,282.6	180.6	88,371,762.0	289.7	80.0	60.4
3.9. Kamu Hizmetleri	111,555,220.1	410.4	89,918,968.8	294.7	-19.4	-28.2
Toplam	966,659,314.9	3,556.7	1,064,282,208.1	3,488.4	10.1	-1.9

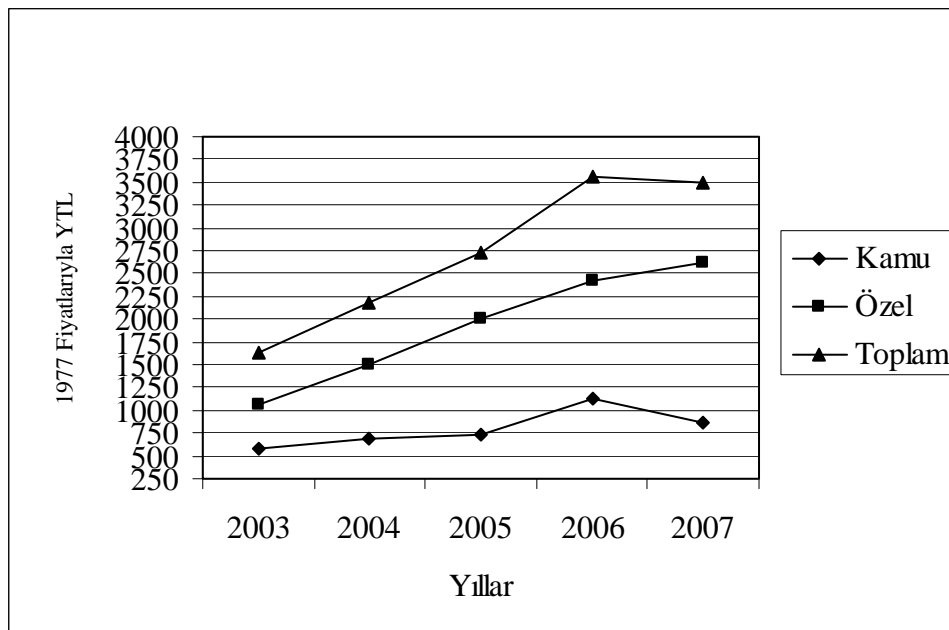
¹ Makine ve Teçhizat Yatırımları

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

sektördeki kamu yatırımları, diğer sektörlerdeki artışlar ise bu sektörlerde yapılan özel kesim yatırımları artışından kaynaklanmaktadır. 2007 yılında 2006 yılına göre en fazla daralan sektör %56.2 oranıyla ulaştırma sektörü olurken, inşaat, tarım, kamu hizmetleri sektörleri ise sırasıyla %46.3, %39.6 ve %28.2 oranlarında daralarak dikkati çeken diğer sektörler olmuştur (tablo3).

Sabit sermaye yatırımlarının kesimler itibarıyla dağılımı tablo 4'te görülmektedir. Grafik 3 ise kesimler itibarıyla sabit sermaye yatırımlarında son beş yılda meydana gelen reel gelişmeyi göstermektedir. 2006 yılında toplam sabit sermaye yatırımlarının %31.9 oranındaki cari fiyatlarla 308,425,110.5 YTL tutarındaki kısmı kamu kesimi, %68.1 oranında 658,234,204.4 YTL tutarındaki kısmı ise özel kesim tarafından gerçekleştirilmiştir. Kamu kesimi içerisinde devlet yatırımlarının payı %78.6 oranındadır. 2007 yılında kamu kesimi yatırımları sabit fiyatlarla %24.3 oranında daralarak cari fiyatlarla 262,142,369.9 YTL'na ulaşırken, özel kesim yatırımlarının %8.6 oranında artarak 802,139,838.2 YTL olduğu görülmektedir. Böylece kamu yatırımlarının toplam içerisindeki payı %24.6 oranına düşerken, özel kesim yatırımlarının payı %75.4 oranına yükselmiştir. 2007 yılında kamu kesimi içerisinde yer alan Devlet yatırımlarının %41.4 oranında reel olarak daraldığı ve kamu kesimi içerisindeki payının %60.9 oranında gerçekleştiği gözlemlenmektedir.

Grafik-3 Sabit Sermaye Yatırımları

Tablo - 4 Sabit Sermaye Yatırımlarının Kesimler İtibarıyla Dağılımı

(YTL)

Kesimler	2006		2007		Değişme (%)	
	Cari	1977 Yılı	Cari	1977 Yılı	Cari	1977 Yılı
	Fiyatlarla	Fiyatlarıyla	Fiyatlarla	Fiyatlarıyla	Fiyatlarla	Fiyatlarıyla
1.Kamu Kesimi	308,425,110.5	1,134.8	262,142,369.9	859.2	-15.0	-24.3
1.1. Devlet	242,461,615.1	892.1	159,606,216.0	523.1	-34.2	-41.4
1.2. Diğer Kamu Kurumları ¹	65,963,495.4	242.7	102,536,153.9	336.1	55.4	38.5
2. Özel Kesim	658,234,204.4	2,421.9	802,139,838.2	2,629.2	21.9	8.6
Toplam	966,659,314.9	3,556.7	1,064,282,208.1	3,488.4	10.1	-1.9

¹ KİT, Döner Sermayeli Kuruluşlar ve Yerel Yönetimler

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 5 Sabit Sermaye Yatırımlarının Kesimler ve Sektörler İtibarıyla Yüzde Dağılımı

Sektörler	2006			2007		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
1. Tarım	1.2	5.1	3.8	0.3	3.0	2.4
2. Sanayi	24.6	11.9	16.0	39.4	10.6	17.7
2.1. Taşocakçılığı	-	0.2	0.2	-	0.2	0.2
2.2. İmalat	1.0	9.7	6.9	1.0	8.3	6.5
2.3. Elektrik-Su	23.6	2.1	8.9	38.5	2.0	11.0
3. Hizmetler	74.2	83.0	80.2	60.3	86.4	79.9
3.1. İnşaat ¹	-	5.3	3.6	-	2.6	2.0
3.2. Toptan Ve Per.Tic.	0.1	5.4	3.7	0.3	6.2	4.7
3.3. Turizm	7.7	4.7	5.7	5.5	4.6	4.8
3.4. Ulaştırma	25.5	3.3	10.4	14.2	1.5	4.6
3.5. Haberleşme	1.8	3.0	2.6	2.6	2.0	2.1
3.6. Mali Müesseseler	0.1	1.5	1.0	0.4	1.3	1.1
3.7. Konut Sahipliği	2.8	52.4	36.6	3.0	57.2	43.9
3.8. Serbest Mes.Ve Hiz.	-	7.5	5.1	-	11.0	8.3
3.9. Kamu Hizmetleri	36.2	-	11.5	34.3	-	8.4
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

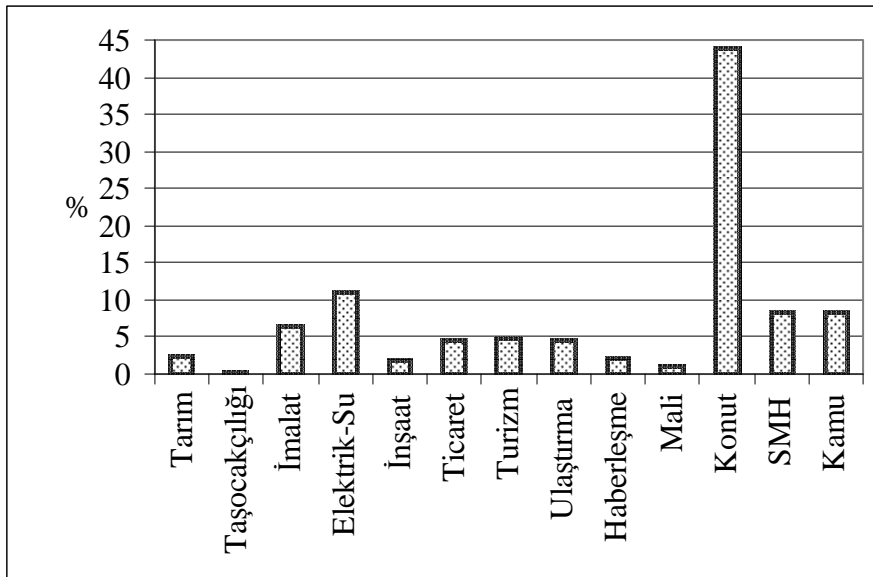
¹ Makine ve Teçhizat Yatırımları

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

2006 yılında kamu kesimi yatırımlarının en çok yoğunlaştığı sektörün %36.2 oranındaki payıyla kamu hizmetleri olduğu görülmektedir (tablo 5). Kamu kesimi yatırımlarının ikinci ve üçüncü sırada yoğunlaştığı diğer sektörler %25.5 oranıyla ulaştırma ve %23.6 oranıyla elektrik-su sektörleridir. Özel kesim yatırımları ise %52.4 oranındaki payıyla konut sektöründe yoğunlaşmıştır. İkinci ve üçüncü sırada ise %9.7 oranıyla imalat ve %7.5 oranıyla serbest meslek ve hizmetler sektörü gelmektedir. Böylece 2006 yılı toplam yatırımlarının yine %36.6 gibi büyük bir oranla konut sektöründe yoğunlaştığı ikinci, üçüncü ve dördüncü sırada ise %11.5 oranıyla kamu hizmetleri, %10.4 oranıyla ulaştırma ve %8.9 oranıyla elektrik-su sektörünün geldiği görülmektedir.

2007 yılında kamu kesimi yatırımları %38.5 oranıyla elektrik-su, %34.3 oranıyla kamu hizmetleri ve %14.2 oranıyla ulaştırma sektörlerinde, özel kesim yatırımları ise %57.2 oranıyla konut ve %11 oranıyla serbest meslek ve hizmetler sektörlerinde yoğunlaşmıştır. Grafik 4 toplam yatırımların 2007 yılında yoğunlaştığı sektörleri göstermektedir. Toplam yatırımlar konut sektöründe %43.9 oranıyla yoğunlaşırken, elektrik-su, kamu hizmetleri, serbest meslek ve hizmetler ve imalat sektörlerinin payları sırasıyla %11, %8.4, %8.3 ve %6.5 oranlarında olmuştur (tablo 5).

Grafik – 4 Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı
(2007)

2.3. Tüketim Harcamaları

2006 yılında 17,063 YTL olan fert başına GSMH, 2007 yılında reel olarak %0.1 oranında bir artışla cari fiyatlarla 19,165 YTL düzeyine ulaşmıştır. Fert başına GSMH'nin ABD Doları karşılığı ise 11,837 dolardan %24.7 oranında bir artışla 2007 yılında 14,765 dolar düzeyine yükselmiştir (tablo 6). Grafik 5 dolar bazında fert başına GSMH'nin son beş yıldaki gelişimini göstermektedir.

Tablo-6 Tüketim Harcamaları

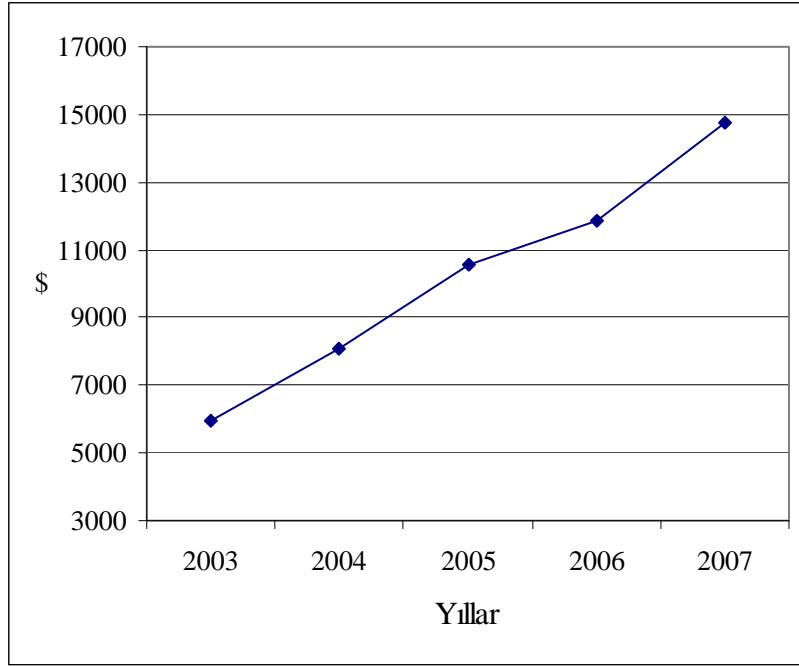
(YTL)

Sektörler	2006		2007		Değişme (%)	
	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla
1. GSMH	4,101,387,190.5	15,090.7	4,671,255,885.9	15,310.8	13.9	1.5
2. Toplam Tüketim	3,376,832,349.5	12,424.8	3,907,085,275.0	12,806.1	15.7	3.1
2.1. Kamu Tüketimi	988,884,634.8	3,638.5	1,231,306,843.6	4,035.8	24.5	10.9
2.2. Özel Tüketim	2,387,947,714.7	8,786.3	2,675,778,431.4	8,770.3	12.1	-0.2
Toplam Tüketim/GSMH (%)	82.3	82.3	83.6	83.6		
Fert Başına Toplam Tüketim	14,048	0.051690	16,029	0.052539	14.1	1.6
Fert Başına GSMH	17,063	0.062781	19,165	0.062815	12.3	0.1
Fert Başına GSMH (\$)	11,837		14,765		24.7	

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

2006 yılında fert başına toplam tüketim cari fiyatlarla 14,048 YTL olarak gerçekleşmiş, 2007 yılında ise 16,029 YTL'na ulaşmıştır. 1977 fiyatlarıyla fert başına toplam tüketimin bir önceki yıla göre %1.6 oranında arttığı gözlemlenmektedir(tablo 6). Toplam tüketimin GSMH içerisindeki payının ise 2007 yılında 1.3 puan artarak %83.6 oranında gerçekleştiği görülmektedir.

Grafik – 5 Fert Başına GSMH

3. Finansman Dengesi

3.1. Kamu Gelirleri

2006 yılında cari fiyatlarla 1,524,019,743.1 YTL olan kamu gelirleri, 2007 yılında 1,739,498,572.7 YTL'sına ulaşırken, aynı dönemde 548,673,935.0 YTL olan kamu finansman gereği cari fiyatlarla 582,101,794.7 YTL olarak gerçekleşmiştir.

1977 yılı fiyatlarıyla, 2006 yılında 5,607.6 YTL olan kamu gelirleri 2007 yılında sadece %1.7 oranında artış göstererek 5,701.5 YTL düzeyinde gerçekleşmiştir. 2007 yılında dolaysız vergilerde reel olarak %9.7 oranında artış görülürken, dolaylı vergilerde bu artış %13.1 oranında gerçekleşmiş ve toplam vergilerde %11.7 oranında artış sağlanmıştır. Ancak, vergi dışı gelirlerde reel olarak %3.1 oranında sınırlı düzeyde bir artış gerçekleşmesiyle, faktör ve fon gelirlerinde reel olarak %15.1 oranında gerileme kaydedilmesi toplam gelirlerdeki artışın %1.7 gibi oldukça düşük bir oranında gerçekleşmesinde etken olmuştur.

3.2. Kamu Giderleri

Kamu Giderleri toplamı cari fiyatlarla, 2006 yılında 2,072,693,678.1 YTL'sı iken 2007 yılında 2,321,600,367.3 YTL'sı olmuştur. 1977 yılı fiyatlarıyla ise, 2006 yılında 7,626.3 YTL olan kamu giderleri 2007 yılında %0.2 oranında düşüş göstererek 7,609.4 YTL olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılında, kamu cari giderlerinde reel olarak %10.9 oranında artış sağlanırken , transferlerde %3.2 oranında gerilemeyle birlikte kamu yatırımlarında da reel olarak %27.9 oranında büyük bir gerileme kaydedilmiştir.

3.3. Kamu Kesimi Genel Dengesi

2007 yılında toplam vergilerde reel olarak %11.7 oranında artış kaydedilmiş ancak vergi dışı gelirlerdeki reel olarak %3.1 oranındaki sınırlı artış ve faktör ve fon gelirlerindeki reel %15.1 oranındaki ciddi gerileme toplam gelirlerde reel olarak %1.7 gibi oldukça düşük oranda artışa neden olmuştur. 2007 yılında faktör ve fon gelirlerindeki gerilemeye, kamu kurum ve kuruluşlardan Kıbrıs Türk Hava Yolları'nın, Cypfruvex'in, Kıbrıs Türk Elektrik Kurumu'nun

Tablo-7 Kamu Kesimi Genel Dengesi

(YTL)

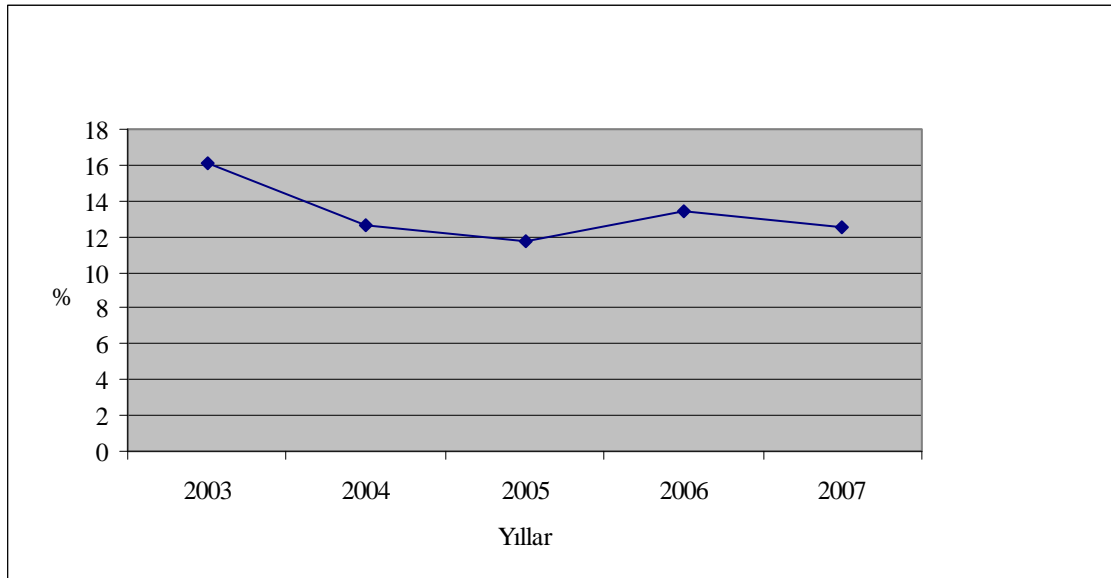
	2006		2007		Değişme (%)	
	Cari	1977 Yılı	Cari	1977 Yılı	Cari	Sabit
	Fiyatlarla	Fiyatlarıyla	Fiyatlarla	Fiyatlarıyla		
1. Kamu Gelirleri	1,524,019,743.1	5,607.6	1,739,498,572.7	5,701.5	14.1	1.7
1.1 Vergiler	794,702,097.2	2,924.1	996,159,121.1	3,265.1	25.4	11.7
1.1.1. Dolaysız Vergiler	329,772,826.9	1,213.4	405,928,010.1	1,330.5	23.1	9.7
1.1.2. Dolaylı Vergiler	464,929,270.3	1,710.7	590,231,111.0	1,934.6	27.0	13.1
1.2. Vergi Dışı Gelirler	235,432,009.5	866.3	272,454,557.7	893.0	15.7	3.1
1.3. Faktör ve Fon Gelirleri	493,885,636.4	1,817.2	470,884,893.9	1,543.4	-4.7	-15.1
2. Transferler	768,021,456.6	2,825.9	834,788,680.2	2,736.2	8.7	-3.2
3. Kamu Harcanabilir Geliri	755,998,286.5	2,781.7	904,709,892.4	2,965.3	19.7	6.6
4. Kamu Cari Giderleri	988,884,634.8	3,638.5	1,231,306,843.6	4,035.8	24.5	10.9
5. Kamu Tasarrufu	-232,886,348.3	-856.8	-326,596,951.2	-1,070.5	40.2	24.9
6. Kamu Yatırımı	315,787,586.7	1,161.9	255,504,843.5	837.4	-19.1	-27.9
6.1. Sabit Sermaye	308,425,110.5	1,134.8	262,142,369.9	859.2	-15.0	-24.3
6.2. Stok Değişimi	7,362,476.2	27.1	-6,637,526.4	-21.8	..	..
7. Kamu Finansman Gereği	548,673,935.0	2,018.7	582,101,794.7	1,907.9	6.1	-5.5

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

ve sosyal güvenlik fonlarından Sosyal Sigortalar Fonu'nun ciddi miktarlardaki zararları önemli ölçüde etken olmuştur. Transferlerde reel olarak %3.2 oranında gerilemenin etkisiyle kamu harcanabilir gelirden reel olarak sadece %6.6 oranında artış görülmüştür. Kamu cari giderlerinde reel %10.9 oranındaki artışla 2007 yılında da kamu tasarruf açığı reel olarak %24.9 oranında artarak devam etmiştir. Kamu yatırımlarında reel olarak %27.9 oranında önemli ölçüde gerileme, 2007 yılında kamu finansman gereğinde reel olarak % 5.5 oranında iyileşmeye neden olmuştur (tablo 7).

2003 yılında kamu finansman gereğinin GSMH'ya oranı % 16.1 iken 2005 yılına kadar düşüş göstererek %11.7 oranına inmiştir. 2006 yılında bu oran yeniden yükselerek %13.4 seviyesine çıkmıştır. 2007 yılında ise Kamu Finansman Gereği/GSMH oranı, kamu finansman gereğinin reel olarak gerilemesine ve gayri safi milli hasıladaki sınırlı büyümeye bağlı olarak düşüş göstermiş ve % 12.5 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Grafik-6 Kamu Finansman Gereği/GSMH

3.4. Kamu Borç Stoku

Yıllar itibariyle toplam kamu borç stoku incelendiğinde, 2006 yılında 3,236.8 milyon YTL'sından 2007 yılında 3,605.9 milyon YTL'sına ulaştığı görülmektedir (tablo 8). GSMH içindeki payına bakıldığında ise, 2006 yılında %78.9 oranında iken 2007 yılında %77.2 'ye

Tablo- 8 Kamu Borç Stoku

YILLAR	İç Borç Stoku ¹						Dış Borç Stoku ²			Toplam Borç Stoku		
	Merkez Bankası	Ticari Bankalar	İhtiyat Sandığı	Toplam		GSMH %'si	YTL	\$	GSMH %'si	YTL	\$	GSMH %'si
				YTL	\$							
2004	196,066,227.5	1,290,757,203.7	319,948,925.2	1,806,772,356.4	1,346,227,819.4	71.7	1,191,380,219.5	887,698,546.7	47.3	2,998,152,575.9	2,233,926,366.0	118.9
2005	192,995,853.6	655,535,126.5	384,362,920.9	1,232,893,901.0	917,558,217.2	39.2	1,485,355,422.2	1,106,987,197.9	47.2	2,718,249,323.2	2,024,545,415.1	86.5
2006	167,849,038.4	792,116,008.4	460,701,581.7	1,420,666,628.5	1,010,719,001.5	34.6	1,816,107,782.8	1,292,051,638.3	44.3	3,236,774,411.3	2,302,770,639.8	78.9
2007	150,015,823.9	825,547,710.9	543,477,152.7	1,519,040,687.4	1,304,233,439.9	32.5	2,086,818,224.0	1,705,681,840.3	44.7	3,605,858,911.4	3,009,915,280.2	77.2

¹ Hazine ve diğer Kamu kurumlarının (belediyeler hariç) Merkez Bankası, Ticari Bankalar ve İhtiyat Sandığına olan borçlarını ifade eder.

² Hazinenin dış kaynaklı borcunu ifade eder.

³ 31 Aralık resmi alış kurları kullanılmıştır.

⁴ Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı, Merkez Bankası, İhtiyat Sandığı ve Devlet Planlama Örgütü.

indiği görülmektedir. Kamu borç stokunun GSMH içindeki payında bir düşüş görülmesine rağmen, yüksek seviyesini halen korumaktadır.

Tablo 8’de görüleceği üzere iç borç stoku, 2006 yılında 1,010.7 milyon \$’dan 2007 yılında 1,304.2 milyon \$’a yükselmiştir. Toplam iç borç stokunun GSMH içindeki payı 2006 yılında %34.6 seviyesinden 2007 yılında %32.5’e gerilemiştir. Kamunun ticari bankalara ve İhtiyat Sandığı’na olan borç stokunda artış görülürken, Merkez Bankası’na olan borç stokunun gerilediği görülmektedir.

Kamu’nun dış borçlanması ise, 2006 yılında 1,292.1 milyon \$’dan 2007 yılında 1,705.7 milyon \$’a yükselmiştir. Dış borç stokunun GSMH içindeki payına bakıldığında ise, 2006 yılında %44.3’den 2007 yılında %44.7 düzeyine yükseldiği görülmektedir.

3.5. Özel Kesim Genel Dengesi

2006 yılında, 1977 yılı fiyatlarıyla 12,309.1 YTL olan özel harcanabilir gelir, 2007 yılında reel olarak sadece %0.3 oranında artarak 12,345.5 YTL olmuştur. Özel harcanabilir gelirin %0.3 oranında artmasıyla birlikte özel tüketimin %0.2 oranında gerilemesi, özel tasarrufun reel olarak %1.5 oranında artmasına neden olmuştur. Özel yatırımların reel olarak %5.8 oranında artışı ise özel kesimin kamu kesimine kaynak sağlamasını reel olarak %10.3 oranında azaltmıştır. Bu gelişmeler sonucunda kamu kesimine sağlanan kaynak 257,082,594.7 YTL düzeyinde gerçekleşmiştir (tablo 9).

Tablo - 9 Özel Kesim Genel Dengesi

	(YTL)					
	2006		2007		Değişme %	
	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari	Sabit
1. Özel Harcanabilir Gelir	3,345,388,904.0	12,309.1	3,766,545,993.5	12,345.5	12.6	0.3
2. Özel Tüketim	2,387,947,714.7	8,786.2	2,675,778,431.4	8,770.3	12.1	-0.2
3. Özel Tasarruf	957,441,189.3	3,522.8	1,090,767,562.1	3,575.2	13.9	1.5
4. Özel Yatırım	702,256,654.3	2,583.9	833,684,967.4	2,732.6	18.7	5.8
4.1 Sabit Sermaye	658,234,204.4	2,421.9	802,139,838.2	2,629.2	21.9	8.6
4.2 Stok Değişimi	44,022,449.9	162.0	31,545,129.2	103.4	-28.3	-36.2
5. Kamu Kesimine İkaz	255,184,535.0	938.9	257,082,594.7	842.6	0.7	-10.3

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3.6. Devlet Bütçe Dengesi

Devlet bütçe hacmi 2006 yılında 1,923,710,074.5 YTL olarak gerçekleşirken, 2007 yılında ise 2006 yılına göre %10.5 artışla 2,125,063,562.9 YTL olarak gerçekleşmiştir (tablo 10).

Bütçe yerel gelirleri içerisinde en önemli gelir kalemi olan vergi gelirleri, 2007 yılında reel olarak %11.1 oranında artış göstermiştir. 2007 yılında, vergi gelirlerinin alt kalemlerinden dolaysız vergiler reel olarak %8, dolaylı vergiler ise reel olarak %13.3 oranında artış göstermiştir. Dolaylı vergiler kapsamında 2007 yılı itibariyle iki yeni vergi kalemi olan özel iletişim vergisi ile şans oyunları vergisi kalemlerinin eklenmesi, bunlara ek olarak mevcut olan harçlar ile ithalattan alınan vergilerdeki artışlar, dolaylı vergilerin artmasına neden olmuştur (tablo 10).

Yerel gelirlerin ikinci sırasında yer alan diğer gelirler kalemlerinde, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu gelirlerinde görülen artış nedeni ile 2007 yılında %3.7 oranında reel artış gözlenirken, üçüncü sıradaki fon gelirlerinin reel olarak %55.8 oranında artış göstermesi dikkat çekicidir. Bu gelişmenin temel nedeni, Emekli Sandığı Fonundan bütçeye yapılan kaynak aktarımıdır.

Bütçe gelirleri içerisinde yer alan dış yardımlarda 2007 yılında reel olarak %14.1 oranında gerileme olmuştur. Tamamına yakını Türkiye Cumhuriyeti'nden sağlanan dış yardımlar 2007 yılında cari fiyatlarla 283,558,867.2 YTL olarak gerçekleşmiştir. Toplam gelirler içerisinde yerel gelirler 2006 yılında %80.5 oranında bir paya sahip olurken bu oran 2007 yılında %85.2'ye yükselmiş; aynı dönemde ise dış yardımlar %19.5'lik bir paya sahip olurken bu oran %14.8'e gerilemiştir (tablo 10).

2007 yılında bütçe giderleri açısından gelişmelere bakıldığında, %32.7 oranında reel artışla diğer cari giderler dikkat çekmektedir. Reel olarak diğer gider kalemlerine bakıldığında ise, personel giderlerinin %7.9 oranında artmasına karşılık, yatırımların %27, savunma giderlerinin ise %10 gerilediği dikkati çekmektedir. Transfer harcamalarının ise sadece %4.1 oranında gerilediği görülmektedir. Buna rağmen, 2007 yılı bütçe giderleri içindeki gider kalemlerinin paylarına bakıldığında zaman transfer harcamalarının %39.8'lik paya sahip olması,

Tablo - 10 Devlet Bütçe Dengesi

	(YTL)									
	2006				2007				Değişme(%)	
	Cari	1977 Yılı	Dağılım	GSMH	Cari	1977 Yılı	Dağılım	GSMH	Cari	Sabit
Fiyatlarla	Fiyatlarıyla	%	%si	Fiyatlarla	Fiyatlarıyla	%	%si			
I.BÜTÇE GELİRLERİ	1,509,540,794.1	5,554.2	100.0	36.8	1,912,021,359.7	6,267.0	100.0	40.9	26.7	12.8
1.Yerel Gelirler	1,215,615,338.9	4,472.8	80.5	29.6	1,628,462,492.5	5,337.6	85.2	34.9	34.0	19.3
1.1.Vergi Gelirleri	765,387,680.2	2,816.2	50.7	18.7	954,150,300.4	3,127.4	49.9	20.4	24.7	11.1
1.1.1.Dolaysız Vergiler	323,571,931.7	1,190.6	21.4	7.9	392,126,403.8	1,285.3	20.5	8.4	21.2	8.0
1.1.2.Dolaylı Vergiler	441,815,748.5	1,625.6	29.3	10.8	562,023,896.6	1,842.1	29.4	12.0	27.2	13.3
1.2.Diğer Gelirler	193,558,294.4	712.2	12.8	4.7	225,360,264.2	738.7	11.8	4.8	16.4	3.7
1.3.Fon Gelirleri	256,669,364.3	944.4	17.0	6.3	448,951,928.0	1,471.5	23.5	9.6	74.9	55.8
2.1.Dış Yardımlar	293,925,455.2	1,081.5	19.5	7.2	283,558,867.2	929.4	14.8	6.1	-3.5	-14.1
2.1.Türkiye Cumhuriyeti	293,778,605.0	1,080.9	19.5	7.2	283,317,708.4	928.6	14.8	6.1	-3.6	-14.1
2.2.Diğer	146,850.2	0.5	..	..	241,158.8	0.8	..	..	64.2	46.3
II.BÜTÇE GİDERLERİ	1,923,710,074.5	7,078.1	100.0	46.9	2,125,063,562.9	6,965.2	100.0	45.5	10.5	-1.6
1.Cari Giderler	742,526,703.9	2,732.1	38.6	18.1	932,560,258.6	3,056.6	43.9	20.0	25.6	11.9
1.1.Personel Giderleri	624,001,846.5	2,296.0	32.4	15.2	756,015,536.9	2,478.0	35.6	16.2	21.2	7.9
1.2.Diğer Cari Giderler	118,524,857.4	436.1	6.2	2.9	176,544,721.7	578.7	8.3	3.8	49.0	32.7
2.Transferler	784,546,989.9	2,886.7	40.8	19.1	844,881,606.6	2,769.2	39.8	18.1	7.7	-4.1
3.Savunma Giderleri	118,843,456.0	437.3	6.2	2.9	120,047,875.5	393.5	5.6	2.6	1.0	-10.0
4.Yatırımlar	277,792,924.8	1,022.1	14.4	6.8	227,573,822.2	745.9	10.7	4.9	-18.1	-27.0
III.BÜTÇE DENGESİ	-414,169,280.5	-1,523.9	..	-10.1	-213,042,203.2	-698.3	..	-4.6	-48.6	-54.2
IV. AVANSLAR	-	-	-	-	-74,045,113.1	-242.7	..	-1.6	..	..
V.FİNANSMAN DENGESİ	-414,169,280.5	-1,523.9	..	-10.1	-287,087,316.2	-941.0	..	-6.1	-30.7	-38.3
VI. FİNANSMAN	414,169,280.5	1,523.9	100.0	10.1	287,087,316.2	941.0	100.0	6.1	-30.7	-38.3
1.Türkiye Cumhuriyeti Kredileri	320,091,287.0	1,177.7	77.3	7.8	271,361,365.1	889.4	94.5	5.8	-15.2	-24.5
2. İç Borçlanma	94,077,993.5	346.2	22.7	2.3	15,725,951.1	51.5	5.5	0.3	-83.3	-85.1

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

transfer harcamalarının halâ yüksek olduğunu ve bütçeye önemli bir yük oluşturmaya devam ettiğini ortaya koymaktadır. Personel giderlerinin ise, 2006 yılında %32.4 oranındaki payının 2007’de %35.6’ya yükseldiği görülmektedir.

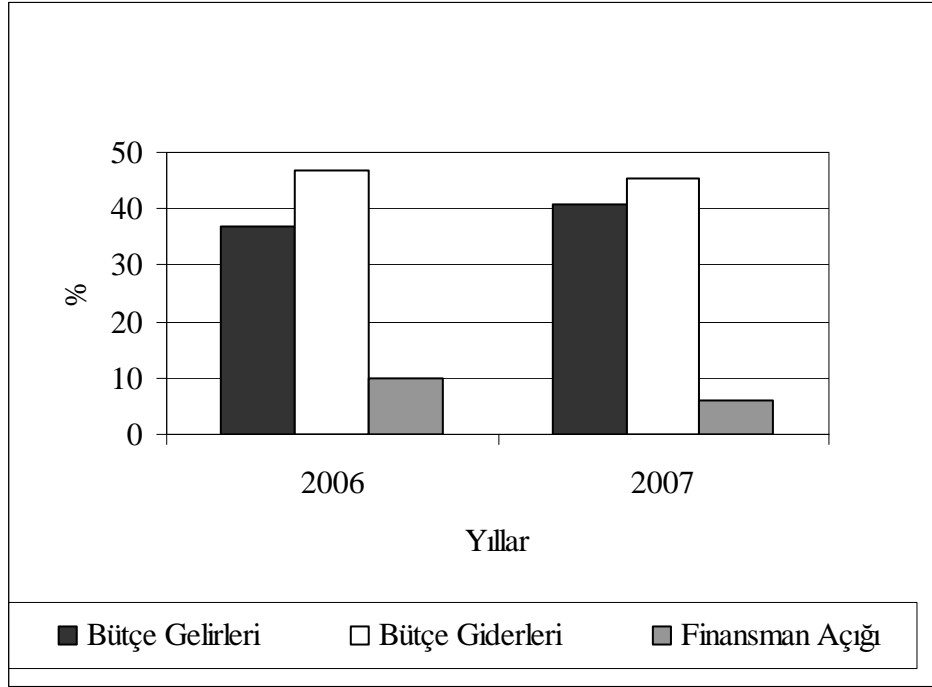
Bütçe gelirleri ile giderlerini karşılayamayan KKTC bütçesinde 2007 yılında oluşan 213,042,203.2 YTL’lik açık ve 74,045,113.1 YTL’lik avanslar toplamı ile finansman ihtiyacı 287,087,316.2 YTL olmuş, bunun 271,361,365.1 YTL’lik kısmı TC kredilerinden geri kalan 15,725,951.1 YTL’lik kısmı ise iç borçlanma ile karşılanmıştır. 2006 yılına göre 2007 yılında finansman ihtiyacı reel olarak %38.3 oranında azalma göstermiştir.

KKTC’nde 2007 yılında yerel gelirlerin 2006 yılına göre GSMH’ya oranı %34.9’a yükselirken, dış yardımların GSMH payı %6.1’e gerilemiştir. Yerel gelirlerin önemli bir bölümünü oluşturan gelir vergisi ağırlıklı dolaysız vergilerin GSMH’ya oranı, 2006 yılına göre 2007 yılında %8.4 düzeyine, Katma değer vergisi ağırlıklı dolaylı vergilerin GSMH’ya oranı ise 2007 yılında %12 düzeyine yükselmiştir. Bu gelişmeler sonucunda vergi gelirleri toplamının GSMH’ya oranı 2006 yılında %18.7 oranından, 2007 yılında %20.4 oranına yükselmiştir. (tablo 10)

Devlet bütçesi giderleri, 2006 yılında GSMH’nın %46.9’u düzeyinde gerçekleşmiş, 2007 yılında da GSMH’nın %45.5’i düzeyinde kalmıştır (tablo 10, grafik 7). Bütçe giderleri içerisinde, bir önceki yıla göre reel gerileme göstermesine rağmen, transfer harcamalarının yüksekliği GSMH payının 2007 yılında %18.1 oranında gerçekleşmesine neden olmuştur. Devlet yatırımlarının ise bütçe giderleri içerisindeki payının %10.7 olarak gerçekleşmesi, GSMH payını %4.9 düzeyine getirmiştir.

2005 yılında GSMH’nın %8’i, 2006 yılında %10.1’i düzeyinde gerçekleşen finansman ihtiyacının 2007 yılında yaşanan gelişmeler neticesinde, GSMH’nın %6.1’i düzeyine gerilemesi olumlu bir gelişme olmakla beraber, hala daha dış kaynak ihtiyacının sürdürülebilir bir yapıda olmadığını göstermektedir.

Grafik – 7 Yıllar İtibarıyla GSMH Yüzdeleri

4. Ödemeler Dengesi

4.1. Dış Ticaret

İhracat 2007 yılında, 2006 yılına göre artarak, 83.7 milyon dolar düzeyine ulaşmıştır. İthalatın ise %11.8 oranında bir artışla 1,376.2 milyondan 1,539.2 milyona ulaştığı görülmektedir. Bu gelişmeler sonucunda dış ticaret açığı 1,308.1 milyondan 1,455.5 milyona, 1,444.3 milyon dolar olan dış ticaret hacmi ise 1,622.9 milyona ulaşırken, dış ticaret hacmi içindeki payı artan ihracatın %4.7'den 5.1'e yükseldiği görülmektedir (tablo 11, grafik 8-9).

4.2. Görünmeyen İşlemler

Görünmeyen işlemlerin temel belirleyicisi olan net turizm gelirleri kalemi, turist ve geceleme sayısındaki artış nedeniyle, 2007 yılında %25.7 oranında artarak 303.2 milyondan 381 milyon dolara yükselmiştir. Diğer görünmeyenler kalemi ise, büyük oranda belirleyici nitelik taşıyan yüksek öğrenim gelirleri ile hibeler ve mali hizmetlerden doğan artışlara bağlı olarak, %2.8 oranında artarak 2006 yılında 801.3 milyon dolar iken, 2007 yılında 824.1 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (tablo 11). Bu gelişmeler sonucunda 2006 yılında 1,104.5 milyon dolar olan görünmeyen işlemler dengesi 2007 yılında %9.1 oranında artarak 1,205.1 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (tablo 11).

Dış Ticaret ve görünmeyen işlemler dengesinde gerçekleşen gelişmeler sonucunda cari işlemler dengesi 2006 yılında 203.6 milyon dolar açık verirken 2007 yılında 250.4 milyon dolar açık vermiştir (tablo 11, grafik 10).

Tablo - 11 Ödemeler Dengesi

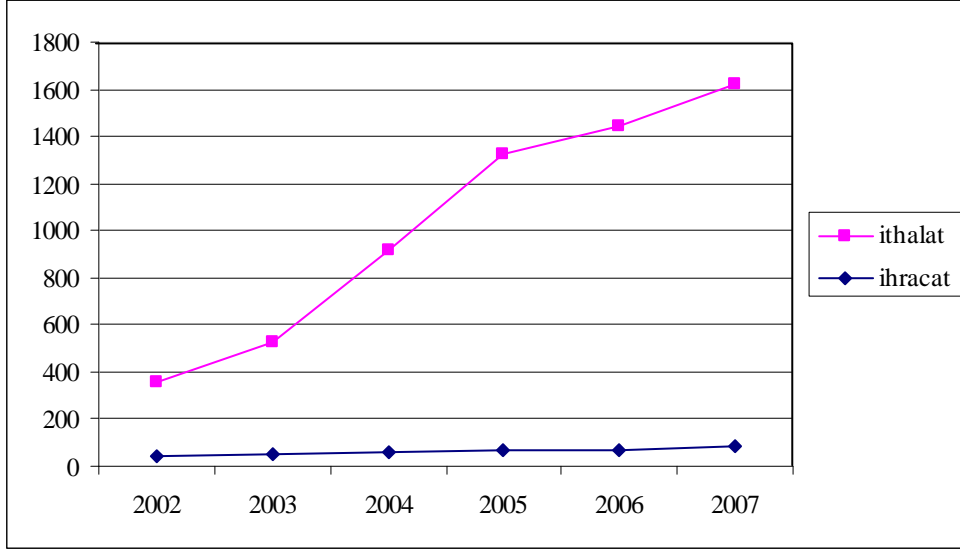
(Milyon \$)

Sektörler	2006	2007	Değişme (%)
1.Cari İşlemler			
1.1. Dış Ticaret			
1.1.1. Dışsatım	68.1	83.7	22.9
1.1.2. Dışalım	1,376.2	1,539.2	11.8
Dış Ticaret Dengesi	-1,308.1	-1,455.5	11.3
1.2. Görünmeyen İşlemler			
1.2.1. Turizm (Net)	303.2	381.0	25.7
1.2.2. Diğer Görünmeyenler (Net)	801.3	824.1	2.8
Görünmeyen İşlemler Dengesi	1,104.5	1,205.1	9.1
Cari İşlemler Dengesi	-203.6	-250.4	23.0
2. Sermaye Hareketleri			
2.1. TC Yardım ve Kredileri	218.0	209.1	-4.1
2.2. Diğer Sermaye Hareketleri (Net)	172.9	125.9	-27.2
Sermaye Hareketleri Dengesi	390.9	335.0	-14.3
Genel Denge	187.3	84.6	-54.8
3. Rezerv Hareketleri (- Artış, + Azalış)	-433.3	-41.2	-90.5
4. Net Hata ve Noksan	246.0	-43.4	-117.6
Ortalama ABD \$ Kuru (1\$=YTL)	1.4415	1.2980	-10.0

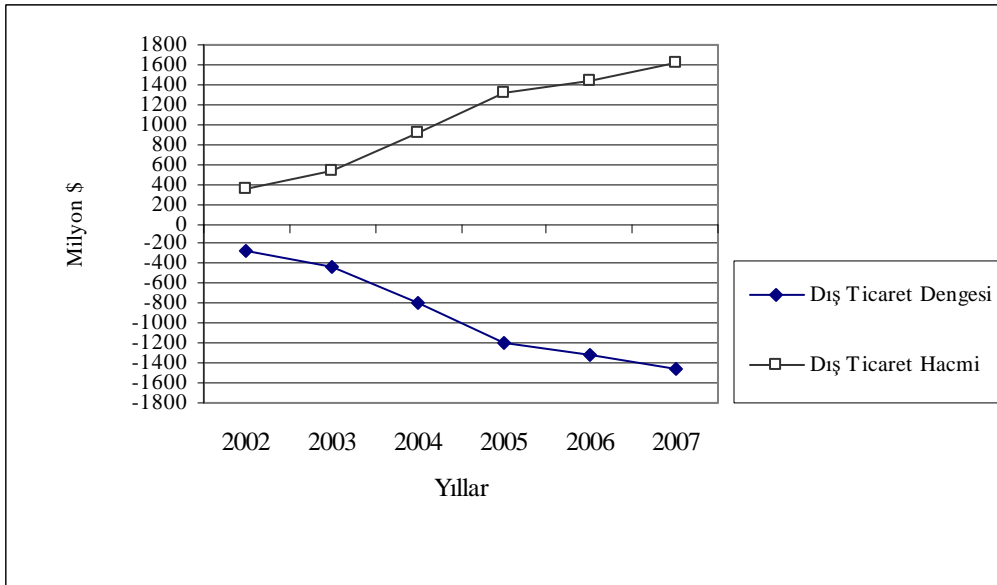
¹Gerçekleşme Tahmini

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

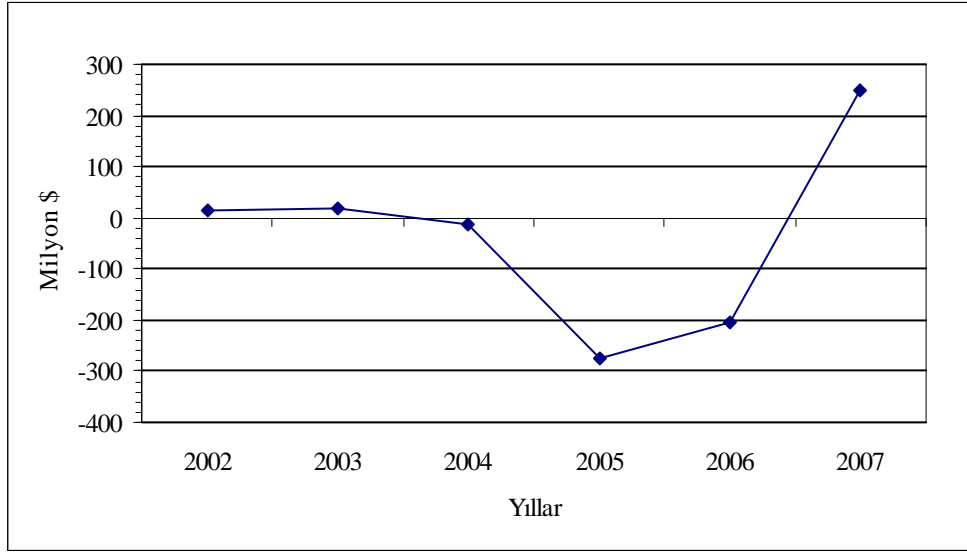
Grafik-8 İhracat ve İthalat

Grafik-9 Dış Ticaret Dengesi ve Dış Ticaret Hacmi

Grafik-10 Cari İşlemler Dengesi

4.3. Sermaye Hareketleri

2006 yılında 218 milyon dolar olarak gerçekleşen Türkiye Cumhuriyeti yardım ve kredileri % 4.1 oranında azalarak, 2007 yılında 209.1 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (tablo 11). Sermaye hareketleri içerisinde yer alan diğer sermaye hareketleri 2006 yılında 172.9 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılında ise 2006 yılına göre %27.2 oranında azalarak 125.9 milyon dolar olmuştur. Sermaye hareketlerindeki gelişmeler sonucunda sermaye hareketleri dengesinin, 2006 yılında 390.9 milyon dolar iken 2007 yılında %14.3 oranında azalarak 335 milyon dolar olduğu görülmektedir (tablo 11). Cari işlemler dengesi ve sermaye hareketleri dengesindeki bu gelişmelere bağlı olarak genel denge, 2007 yılında, 84.6 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (tablo 11).

4.4. Rezerv Hareketleri

2007 yılında 41.2 milyon dolar olarak gerçekleşen döviz rezerv artışı, 2006 yılında 433.3 milyon dolar olarak gerçekleşen döviz rezerv artışına göre %90.5 oranında bir azalma göstermektedir (tablo 11).

5. Fiyat Hareketleri

Ülkemizde kullanılan para biriminin YTL olması sonucunda TC’nde uygulanan para politikaları ve buna bağlı gelişmelerin fiyat hareketleri üzerinde önemli etkisi olmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti’nin uyguladığı ekonomik programın etkisi ile son yıllarda enflasyonda belirli bir istikrar sağlanmıştır.

Döviz kurlarındaki değişimler, ekonomik faaliyetlerin seyrini etkilediğinden, döviz kuru değişmelerinin istikrarlı bir çizgi izlemesi, ekonomik istikrarı da olumlu yönde etkilemektedir.

Fiyat hareketleri 2006 yılı içerisinde kur değer artışlarında yüksek oranlı dalgalanma oluşması enflasyon hızının yeniden artmasına neden olurken 2007 yılı içerisinde YTL döviz karşısında değer kazanmıştır. Böylece KKTC’nde Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) 2006 yılı sonu artış oranı %19.2 iken 2007 yılı son itibarıyla bu değer %9.4’e gerilemiştir (Tablo 12).

Tablo - 12 Tüketici Fiyatları Endeksi

Aylar	2006	Endeks (Aralık 2005=100)	Aylık Değişim (%)	2007	Endeks (Aralık 2006=100)	Aylık Değişim (%)	Yıllık Değişim (%)
Ocak	749.4	101.0	1.0	895.7	101.3	1.3	19.5
Şubat	747.3	100.8	-0.3	901.5	102.0	0.6	20.6
Mart	760.5	102.5	1.8	914.5	103.5	1.4	20.2
Nisan	773.2	104.2	1.7	920.9	104.2	0.7	19.1
Mayıs	789.0	106.4	2.0	921.5	104.3	0.1	16.8
Haziran	804.8	108.5	2.0	913.8	103.4	-0.8	13.5
Temmuz	817.7	110.2	1.6	915.7	103.6	0.2	12.0
Ağustos	834.9	112.6	2.1	936.1	105.9	2.2	12.1
Eylül	860.0	115.9	3.0	951.4	107.6	1.6	10.6
Ekim	879.5	118.6	2.3	965.9	109.3	1.5	9.8
Kasım	882.9	119.0	0.4	963.3	109.0	-0.3	9.1
Aralık	883.8	119.2	0.1	967.0	109.4	0.4	9.4

¹Aralık 2005 Endeks Değeri (741.7) temel alınmıştır.

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

KKTC ekonomisinin büyük bir kısmı ithalata dayanmakta, üretim girdileri ve tüketim maddeleri büyük oranda ithal yoluyla sağlanmaktadır. Bu nedenle YTL’nin döviz karşısındaki değeri, maliyetler ve fiyatlar üzerinde etkili olmaktadır. Son yıllarda TC’nde sürdürülen

maliye, para ve kur politikaları sonucunda YTL döviz karşısında değer kazanmaya başlamıştır. Ancak, bu olumlu gelişmelere rağmen 2006 yılında oluşan talep artışı kurların belirli bir dönem yüksek seyretmesine neden olmuştur. 2007 yılında ise, ABD’de yaşanan ipotekli konut finansman sistemindeki kriz, ABD dolarının tüm piyasalarda ciddi değer kaybına uğraması, diğer para birimlerini de etkilemiştir. Buna bağlı olarak YTL 2007 yılında döviz karşısında değer kazanmıştır.

Döviz kurları, 2006 yılında yıl ortasında oluşan dalgalanma nedeniyle ciddi yükseliş trendi izlemiş ve 2006 sonunda ABD Doları %5.9, İngiliz Sterlini %19.1 ve Euro %17.9 oranında artmıştır. 2007 yılında ise önemli bir azalış trendi göstermiş ve ABD Doları %17.6, İngiliz Sterlini %15.1 ve Euro %9.2 oranında azalmıştır. (Tablo 13).

Tablo - 13 Aylık Ortalama Resmi Döviz Kur Değişimleri

Aylar	ABD Doları								İngiliz Sterlini								Euro							
	2006	Endeks	Aylık	2007	Endeks	Değişim		2006	Endeks	Aylık	2007	Endeks	Değişim		2006	Endeks	Aylık	2007	Endeks	Değişim				
	Kur	(Aralık	Değişim	Kur	(Aralık	Aylık	Yıllık	Kur	(Aralık	Değişim	Kur	(Aralık	Aylık	Yıllık	Kur	(Aralık	Değişim	Kur	(Aralık	Aylık	Yıllık			
Değeri	2005=100) ¹	(%)	Değeri	2006=100)	(%)	(%)	Değeri	2005=100) ²	(%)	Değeri	2006=100)	(%)	(%)	Değeri	2005=100) ³	(%)	Değeri	2006=100)	(%)	(%)				
Ocak	1.3283	98.2	-1.8	1.4259	99.6	-0.4	7.3	2.3447	99.3	-0.7	2.7926	99.3	-0.7	19.1	1.6049	100.1	0.1	1.8537	98.0	-2.0	15.5			
Şubat	1.3261	98.1	-0.2	1.3960	97.5	-2.1	5.3	2.3209	98.3	-1.0	2.7314	97.2	-2.2	17.7	1.5856	98.9	-1.2	1.8234	96.4	-1.6	15.0			
Mart	1.3340	98.7	0.6	1.4090	98.4	0.9	5.6	2.3271	98.6	0.3	2.7443	97.6	0.5	17.9	1.6028	100.0	1.1	1.8645	98.6	2.3	16.3			
Nisan	1.3372	98.9	0.2	1.3599	95.0	-3.5	1.7	2.3578	99.9	1.3	2.7007	96.1	-1.6	14.5	1.6373	102.1	2.2	1.8359	97.1	-1.5	12.1			
Mayıs	1.4269	105.5	6.7	1.3390	93.5	-1.5	-6.2	2.6658	112.9	13.1	2.6563	94.5	-1.6	-0.4	1.8217	113.6	11.3	1.8098	95.7	-1.4	-0.7			
Haziran	1.5985	118.2	12.0	1.3219	92.3	-1.3	-17.3	2.9501	125.0	10.7	2.6218	93.3	-1.3	-11.1	2.0249	126.3	11.2	1.7725	93.7	-2.1	-12.5			
Temmuz	1.5568	115.1	-2.6	1.2841	89.7	-2.9	-17.5	2.8703	121.6	-2.7	2.6082	92.8	-0.5	-9.1	1.9759	123.2	-2.4	1.7590	93.0	-0.8	-11.0			
Ağustos	1.4685	108.6	-5.7	1.3174	92.0	2.6	-10.3	2.7763	117.6	-3.3	2.6467	94.2	1.5	-4.7	1.8803	117.3	-4.8	1.7934	94.8	2.0	-4.6			
Eylül	1.4824	109.6	1.0	1.2648	88.3	-4.0	-14.7	2.7988	118.6	0.8	2.5518	90.8	-3.6	-8.8	1.8895	117.8	0.5	1.7547	92.8	-2.2	-7.1			
Ekim	1.4775	109.3	-0.3	1.1984	83.7	-5.2	-18.9	2.7704	117.4	-1.0	2.4486	87.1	-4.0	-11.6	1.8655	116.3	-1.3	1.7034	90.1	-2.9	-8.7			
Kasım	1.4583	107.8	-1.3	1.1899	83.1	-0.7	-18.4	2.7847	118.0	0.5	2.4657	87.7	0.7	-11.5	1.8762	117.0	0.6	1.7444	92.2	2.4	-7.0			
Aralık	1.4317	105.9	-1.8	1.1790	82.4	-0.9	-17.6	2.8111	119.1	0.9	2.3874	84.9	-3.2	-15.1	1.8910	117.9	0.8	1.7178	90.8	-1.5	-9.2			

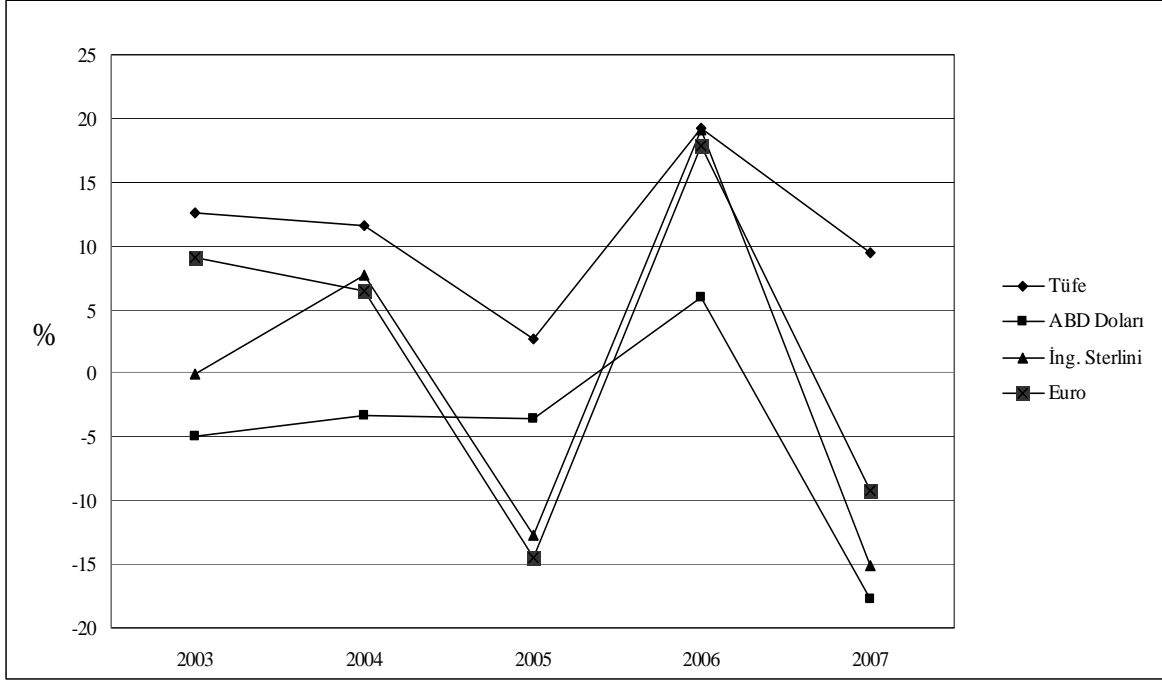
¹Aralık 2005 ayı ortalama 1\$=1.3522 YTL olarak temel alınmıştır.

²Aralık 2005 ayı ortalama 1£=2.3607 YTL olarak temel alınmıştır.

³Aralık 2005 ayı ortalama 1€=1.6034 YTL olarak temel alınmıştır.

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Grafik – 11 Tüfe ve Döviz Kur Değişimleri

6. Banka Mevduatları ve Krediler

KKTC Merkez Bankası verilerine göre bankacılık sektörü konsolide bilançosu 2007 yılında %6.5 oranında büyüyerek 5,577.4 milyon YTL'ndan 5,944.2 milyon YTL'na ulaşmıştır. Sektörün performans rasyoları incelendiği zaman risklere karşı bir güven göstergesi kabul edilen sermaye yeterliliği standart rasyosunun (SYSR) %8 olan yasal oranın üzerinde seyretmeye devam ettiği görülmektedir. 2006 sonuna göre %16.7 olan SYSR 2007 sonunda %22.4 olarak gerçekleşmiştir. Brüt kredilerin aktifler içerisindeki payı 2007 yılında %41.6'dan %46'ya kredilerin mevduata oranı ise %49.5'den %55.4'e yükselmiştir.

6.1. Banka Mevduatları

2007 yılı içerisindeki ekonomik yavaşlamanın yanı sıra, döviz kuru ve faiz oranlarındaki düşüşün de etkisiyle 2006 yılında %28.9 oranında büyüyen toplam mevduatlar, 2007 yılında %4.7 oranında büyümüştür. 2006 yılı sonunda 4,681 milyon YTL olan toplam mevduatlar, 2007 yılı sonunda 4,937 milyon YTL'na ulaşmıştır.

Mevduatın vadelerine göre dağılımı incelendiğinde, daha önceki yıllarda olduğu gibi bir ay vadeli mevduatta yoğunlaşma olduğu görülmektedir. %69.3'lük paya sahip bir ay vadeli mevduatları sırasıyla vadesiz, bir yıl, üç ay ve altı ay vadeli mevduatlar izlemektedir. Mevduatın türlerine göre dağılımını incelediğimizde ise en büyük payın %77.1'lik oranla tasarruf mevduatına ait olduğunu görmekteyiz.

6.1.1. Türk Lirası Mevduat Gelişmeleri

Türk Lirası mevduatlar 2007 yılında bir önceki yıla göre %15.9 oranında artarak cari fiyatlarla 2,301,709,471.1 YTL'ndan 2,667,285,243.7 YTL'na ulaşmıştır.

2006-2007 döneminde Türk Lirası mevduatlar içinde, vadesiz mevduatlar %18.4 oranında artarken, vadeli mevduatlar %15.5 oranında artmış. Türk Lirası mevduatın vadeli ve vadesiz dağılımında bir önceki yıla göre önemli bir değişiklik olmamıştır (tablo 14).

Tablo - 14 Türk Lirası Mevduat Gelişmeleri

(YTL)

Mevduat Türü	2006	Dağılım %	2007	Dağılım %	Değişim %
1. Vadesiz	280,974,567.6	12.2	332,637,592.5	12.5	18.4
2. Vadeli	2,020,734,903.5	87.8	2,334,647,651.2	87.5	15.5
Toplam	2,301,709,471.1	100.0	2,667,285,243.7	100.0	15.9

Not: TMSF bankalarına ait rakamlar dahil değildir.

Kaynak: KKTC Merkez Bankası

6.1.2. Döviz Mevduat Gelişmeleri

Toplam döviz mevduatları, 2007 yılında ekonomik yavaşlamanın yanısıra döviz kurlarındaki düşüşün etkisiyle bir önceki yıla göre %4.6 oranında azalarak cari fiyatlarla 2,379,560,313.4 YTL'nden 2,270,062,971.1 YTL'na ulaşmıştır. Vadesiz mevduatlar %8.4 oranında azalırken vadeli döviz mevduatları %3.9 oranında azalmıştır (tablo 15).

Tablo - 15 Döviz Mevduat Gelişmeleri

(YTL)

Mevduat Türü	2006	Dağılım %	2007	Dağılım %	Değişim %
1. Vadesiz	386,413,271.1	16.2	354,038,281.8	15.6	-8.4
2. Vadeli	1,993,147,042.3	83.8	1,916,024,689.3	84.4	-3.9
Toplam	2,379,560,313.4	100.0	2,270,062,971.1	100.0	-4.6

Not: TMSF bankalarına ait rakamlar dahil değildir.

Kaynak: KKTC Merkez Bankası

6.2. Krediler

2002 yılından itibaren ekonomideki olumlu gelişmelerin yanı sıra kurda yakalanan istikrar ve faiz oranlarındaki gerilemeye bağlı olarak brüt kredilerde gerçekleşen artış hızında, 2007 yılında yaşanan ekonomik olumsuzluklara bağlı olarak önemli bir yavaşlama görülmektedir. 2006 yılında brüt kredilerdeki artış hızı %47.9 iken 2007 yılı sonunda bu oranın %17.8 olduğu görülmektedir. 2007 yılı sonunda toplam banka kredileri cari fiyatlarla 2,734,718,245.5 YTL'na yükselmiştir.

Kredilerin sektörel dağılımını incelediğimizde, 2006 yılında olduğu gibi 2007 yılında da toplam brüt krediler içindeki en büyük payın %41'lik oranla şahsi ve mesleki borçlara ait olduğunu görmekteyiz. Şahsi ve mesleki borçları %32.5'lik payla kamu kurum ve kuruluşları ile %20.2'lik payla yurtiçi ve yurtdışı ticaret izlemektedir (tablo 16).

Tablo - 16 Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı

(YTL)

Sektörler	2006	Dağılım %	2007	Dağılım %	Değişim %
1. Kamu Kurum ve Kuruluşları	774,505,521.6	33.4	889,522,411.6	32.5	14.9
2. Tarım	12,237,015.4	0.5	12,361,508.4	0.5	1.0
3. Sanayi	4,676,239.4	0.2	7,460,279.1	0.3	59.5
4. Nakliye ve Ulaşım	8,999,512.7	0.4	13,738,420.2	0.5	52.7
5. Yurtiçi ve Yurtdışı Ticaret	479,155,763.3	20.6	553,678,324.1	20.2	15.6
6. Bina ve İnşaat	107,001,070.1	4.6	118,170,144.1	4.3	10.4
7. Turizm	15,925,745.2	0.7	19,450,947.8	0.7	22.1
8. Şahsi ve Mesleki Borçlar	918,797,886.5	39.6	1,120,336,210.2	41.0	21.9
9. İskonto Senetleri	-	-	-	-	-
Toplam	2,321,298,754.1	100.0	2,734,718,245.5	100.0	17.8

Not: TMSF bankalarına ait rakamlar dahil değildir.

Kaynak: KKTC Merkez Bankası

İKİNCİ BÖLÜM

SEKTÖREL GELİŞMELER

I. TARIM

Tarım sektörünün temel görevi toplum bireylerinin beslenme, temel ihtiyaç maddelerini yeterli ve nitelikli olarak sağlamak, ülkemizin ekonomik gündeminde her zaman ön sıralarda yer alan istihdam sorununun çözümüne katkıda bulunmak ve dış satım olanaklarını geliştirmek suretiyle milli gelirimize katkıda bulunarak ekonomik ve sosyal kalkınmamızı hızlandırmaktır. Bu yönüyle her zaman ekonomi içinde ihmal edilmeyecek bir yeri olan tarım sektörünün geliştirilmesine yönelik çalışmalar büyük bir titizlikle devam etmektedir.

Dünya nüfusu son yıllarda hızla artmakta ve bu artan nüfusun dengeli bir şekilde beslenmesi büyük bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Tarımsal alanların sınırlı olması nedeniyle birim alandan daha fazla ve kaliteli ürün alabilmek için bilimsel ve teknolojik çalışmalar büyük bir hızla yürütülmektedir. Bu nedenle hızlı sanayileşmenin yanı sıra tarımın önemi de büyük ölçüde artmaktadır. İnsanlar doğanın olanaklarından en iyi şekilde yararlanmaya ve kaynakları en etkin bir şekilde kullanmaya çalışırken doğal dengenin de bozulmaması için büyük çaba sarf etmektedirler.

Ekonomik gelişme süreci içerisinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ekonomisinde tarım önemli rol oynamaktadır. Tarımın ekonomi içerisinde etkin bir yere sahip olmasına rağmen bu alandaki önemli darboğazlar, sektörün ekonomik gelişmedeki yerini almasını ve hızlı bir gelişmenin gerçekleşmesini sınırlamaktadır. Tarımın ülkemiz ekonomisini destekleyecek bir sektör olarak gelişmesi ve tarım sektöründeki darboğazların hafifletilerek hem sektördeki hem de ekonomik gelişme üzerindeki olumsuz etkilerin giderilmesi amaçlanmaktadır.

Bugün ülkemizde tarım arazilerinin fiziksel olarak genişletilmesi imkanı büyük ölçüde ortadan kalktığından tarımsal üretimin artırılması tohumluk, fidan, fide, gübre, tarım alet ve makineleri,

zirai mücadele ilaçları, sulama, damızlık hayvan, suni tohumlama, veteriner hizmetleri, yem ve kredi gibi tarımsal girdilerin çiftçilere yeterli miktarda ve zamanında ulaştırılması aynı zamanda bunların mümkün olan asgari fiyatla gerçekleştirilmesi ve uygun pazar şartlarının sağlanması ile mümkün olabilecektir.

1.1.Mevcut Durum ve Gelişmeler

1.1.1. Tarımın Genel Ekonomi İçindeki Yeri

KKTC'nin ekonomik gelişme süreci içinde tarım etkin bir yere sahip olmasına rağmen bu alandaki önemli darboğazlar, söz konusu sektörün ekonomik gelişmedeki yerini gereği gibi almasını ve hızlı bir gelişmenin gerçekleşmesini sınırlamaktadır. Bu nedenle ülkemizde hızlı bir gelişmenin sağlanabilmesi için tarıma dayalı geleneksel yapıdan, sanayi ve hizmetlere dayanan çağdaş bir ekonomik yapıya geçilmesi hedeflenirken, tarımın ekonomiyi destekleyecek bir sektör olarak gelişmesi ve geliştirilmesi, tarımsal üretim ve verimliliğin artırılması ve süre giden tarımsal darboğazların ekonomik gelişme üzerindeki olumsuz etkilerinin giderilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaca ulaşılmasında tarımda verimliliği artırıcı, mevcut potansiyeli değerlendirici teknolojik gelişmelerin uygulamaya konması ve üreticinin desteklenmesi benimsenmiştir.

Tarım sektörü kendi içerisinde bitkisel üretim, hayvansal üretim, ormancılık ve su ürünleri olmak üzere dört alt sektöre ayrılarak incelenmektedir. Tarımsal üretimde bitkisel üretim alt sektörünün önemli bir paya sahip olması dolayısıyla bu alt sektörde meydana gelen değişiklikler toplam tarım sektörünün büyük ölçüde etkilenmesine neden olmaktadır. Tarım sektöründe iklim koşullarına bağımlılığın yüksek oluşuna, ülkede mevcut su kaynaklarının sınırlılığı da eklenince sektörde istikrarlı bir gelişmenin olması büyük ölçüde engellenmektedir. Ülkemizde mevcut su potansiyelinin her geçen gün giderek azalmasına karşın sulanan tarım alanlarının bir kısmında halen vahşi sulama yöntemlerinin kullanılması sorunun daha da ağırlaşmasına neden olmaktadır. Bölgemizde mevcut su kaynaklarından aşırı çekimin önlenmesi ve bu kaynaklardan en iyi bir

şekilde yararlanılmasına olanak sağlanması amacına yönelik olarak halen geleneksel yöntemlerle sulanmakta olan tarımsal arazilerde süratle modern sistemlere geçilmesi gerekmektedir. Bu alanda başlatılan projelerin süratle tamamlanarak yürürlüğe konması su kaynaklarımızın optimum düzeyde kullanılmasına olanak sağlarken tarımsal üretime de olumlu katkıda bulunacaktır.

Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü adada, kışlar ılık ve yağışlı, yazlar kurak ve sıcak geçmekte; ovalık bölgelerde yağışlar az olurken yağış miktarları denizden yükseldikçe artmaktadır. Yaz ayları özellikle Mesarya Ovasında çok sıcak, kış ayları ise nispeten soğuk geçmektedir.

2,465,552 dönümlük (3,298,908 Da) toplam alana sahip olan KKTC'nde 1,398,123 dönümlük (1,870,689 Da) alan tarım arazisi olup bu alan da toplam alanın %56.7'sine eşittir (tablo 17). Ancak mevcut koşullarda toplam tarım arazisinin 852,665 dönümü (%60.9'u) ekonomik olarak ekilip değerlendirilebilmektedir. Ekonomik olarak değerlendirilen tarım arazisinin ise yaklaşık 72,532 dönümü (%8.5'i) sulu ziraatta kullanılmaktadır. Yarı kurak iklim koşullarına sahip olan ülkemizde su kaynakları, tarımsal arazi varlığı ve elverişliliği gibi önemli faktörlerin sınırlılığı tarım sektörünün gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir. KKTC'nde ihtiyaç duyulan suyun büyük bir kısmının karşılandığı yeraltı su rezervlerinin tek beslenme kaynağı olan yıllık yağışların 350-400 mm. gibi düşük bir düzeyde olmasının yanı sıra, yeraltı suyunun aşırı ve kontrolsüz kullanımı akiferlerdeki su seviyelerinin devamlı azalmasına ve bazı bölgelerde bu azalmanın tehlikeli boyutlara ulaşmasına ve tuzlanmaya neden olmaktadır. KKTC'nde mevcut doğal su kaynaklarının sınırlılığı su sorununu her geçen gün ağırlaştırırken su kıtlığı, ülke tarımının sürekli olarak karşı karşıya bulunduğu önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca depolama, nakliye, pazarlama, kredi, hastalıklarla mücadele sorunlarının yanı sıra teknolojik eksiklikler, tarımsal araştırma ve adaptasyon çalışmalarının eksikliği ile yetersiz ve pahalı girdi kullanımının yarattığı sorunlar tarım sektörünün gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu olumsuzlukların hafifletilmesine olanak sağlamak amacıyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri arasında tarım alanında "Teknik, Bilimsel ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması" imzalanmıştır. 24 Ocak 1997 tarihinde imzalanan anlaşma; iki ülkeye uzman, materyal ve araştırma sonuçlarını karşılıklı kullanılma imkanı

tanırken tarımsal pazarlama ve ortak yatırımların teşviki alanında da birlikte hareket etmelerine olanak sağlamaktadır.

Tablo-17 KKTC Arazi Dağılımı

	Dönüm	Dekar	Pay(%)
1.Tarım Arazisi	1,398,123	1,870,689.0	56.71
2.Orman Arazisi	480,740	643,230.0	19.50
3.Hali ve Mera Arazi	122,157	163,446.0	4.95
4.Kasaba,Köy,Yol,Dere Arazileri	263,471	352,524.0	10.69
5.Kullanılmayan Arazi	201,061	269,019.0	8.15
Toplam Arazi Varlığı	2,465,552	3,298,908.0	100.00

Kaynak: Tarım Bakanlığı

1.1.2. Bitkisel Üretim

Genel olarak 1,398,123 dönümlük tarımsal arazi potansiyeline sahip olan KKTC'nde, 2007 yılında 841,496 dönüm ile tarım arazisinin kendi içinde kullanım oranı %61.2 olmuştur. Bitkisel üretim ekim alanları; tahıl, yemlik baklagil, yemkik baklagil, sebze, bostan, endüstri bitkileri, meyveler, bağlar ve turunçgillerden oluşmaktadır. Ekilen arazinin ürün çeşidine göre dağılımında tahıl arazisi %75,5'lik payla birinci sırada yer alırken bunu sırasıyla yemlik baklagil, meyve ve turunçgil alanları takip etmektedir (tablo 18).

Tablo-18 Ekilen Arazi Miktarlarının Ürün Çeşidine Göre Dağılımı

(Dönüm)

	2005		2006		2007	
	Arazi	% Pay	Arazi	% Pay	Arazi	% Pay
1. Tahıl	656,679	76.9	648,892	76.1	635,037	75.5
2. Yemlik Baklagil	85,346	10.0	93,190	10.9	91,420	10.9
3. Yemeklik Baklagil	3,795	0.4	1,849	0.2	1,829	0.2
4. Sebze	13,137	1.5	13,620	1.6	18,266	2.2
5. Bostan	4,063	0.5	3,871	0.5	3,364	0.4
6. Meyveler	44,282	5.2	44,608	5.2	44,796	5.3
7. Bağlar	2,519	0.3	2,459	0.3	2,472	0.3
8. Turunçgiller	43,646	5.1	43,255	5.1	43,462	5.2
9. Turfandacılık	861	0.1	921	0.1	850	0.1
TOPLAM	854,328	100.0	852,665	100.0	841,496	100.0

Kaynak: Tarım Bakanlığı

2006 yılında 352,319 ton olarak gerçekleşen toplam bitkisel üretim 2006 yılında %5.2 oranında bir düşüş göstererek 334,006 ton olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılında 102,319 ton olarak gerçekleşen tahıl üretimi 2007 yılında 89,880 ton olarak gerçekleşmiştir (tablo 19).

2007 yılında sulanan arazi miktarı; narenciye, sebze ve sera, meyve, bağ, bostan ve yemeklik baklagil ile diğerleri olmak üzere toplam 76,265 dönümden oluşmaktadır. Sulanabilen tarımsal arazi, ekilen tarımsal arazinin yaklaşık %8.5'ini oluşturmasına karşın sulu arazi ürünleri, tarımsal üretimin ve toplam dışsattımın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır (tablo 20).

Bitkisel üretimde sistemli bir gelişmenin sağlanabilmesi; sulu ve kuru tarım yöntemlerinin geliştirilerek üretimin artırılması, uygun münavebe tekniklerinin yaygınlaştırılması, kültürel tedbirlerin tam olarak uygulanması, sulama sistemlerinin yeni teknolojilere dayalı çağdaş sulama sistemlerine dönüştürülerek randımının

kullanılması ile mümkün olacaktır. Özellikle tahıl üretiminde kullanılacak tohumluğun Ülkemiz iklim ve toprak özellikleri dikkate alınarak ıslah çalışmalarının yapılması üretim artışı için büyük önem arz etmektedir.

Günümüzde tarım teknolojisi uygulamaları, toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi ve korunması, sulama, gübreleme, tarımsal mücadele, üstün nitelikli tohumluk, fidan, damızlık materyal ve tarımsal mekanizasyon şeklinde gruplandırılabilir. Bunlar içinde mekanizasyon kendi dışındaki tarım teknolojisi uygulamalarının etkinliğini artırmak, ekonomikliği sağlamak ve çalışma koşullarını iyileştirmek açısından da ayrıca önemli bir tamamlayıcı ögedir. Teknik tarım uygulamaları ayrı ayrı ne kadar iyi olursa olsun, ögeler arasında sağlıklı bir kombinasyon düzeyi oluşturulmadıkça, toplam verimliliğin artırılması sınırlı kalacaktır. Bu düşünce kapsamında mekanizasyon araçlarının tüm tarımsal üretim girdileri arasında en büyük paya sahip olması mekanizasyonun sağlıklı ve ileriye dönük planlanmasının önemini ortaya koymaktadır.

KKTC'nde mevcut tarımsal makine parkının çeşitliliği ve makinelerin genellikle ekonomik ömrünü tamamlamış olması, makinelerde gereksinim duyulan yedek aksam çeşit ve miktarlarını büyük oranda artırmaktadır. Bugüne kadar ticari müesseselerin makine ve yedek aksam

Tablo-19 Tarımsal Üretim Ürün Çeşitlerine Göre Dağılımı

(Ton)

	2005		2006		2007	
	Üretim	% Pay	Üretim	% Pay	Üretim	% Pay
1. Tahıl	121,435	31.4	102,319	29.0	89,880	26.9
2. Yemlik Baklagil	9,226	2.4	10,348	2.9	8,699	2.6
3. Yemelik Baklagil	2,998	0.8	1,934	0.5	2,256	0.7
4. Sebze	43,647	11.3	39,425	11.2	54,860	16.4
5. Bostan	14,839	3.8	14,394	4.1	12,180	3.6
6. Meyveler	10,660	2.8	10,082	2.9	8,568	2.6
7. Bağlar	2,983	0.8	3,417	1.0	3,136	0.9
8. Turunçgiller	173,578	44.8	165,581	47.0	147,212	44.1
9. Turfandacılık	7,710	2.0	4,819	1.4	7,216	2.2
TOPLAM	387,076	100.0	352,319	100.0	334,006	100.0

Kaynak: Tarım Bakanlığı

Tablo-20 Sulu Arazi Dağılımı

	2005		2006		2007	
	Dönüm	% Pay	Dönüm	% Pay	Dönüm	% Pay
1.Narenciye	43,646	61	43,255	60	43,462	57
2.Meyveler	5,461	8	6,179	9	6,055	8
3.Bağlar	2,519	4	2,459	3	2,472	3
4.Sebze ve Sera	13,418	19	14,541	20	19,130	25
5.Yemeklik Baklagil	2,687	4	1,552	2	1,644	2
6.Bostan	3,528	5	3,871	5	2,925	4
7.Diğer	691	1	675	1	578	1
TOPLAM	71,950	100	72,532	100	76,265	100

Kaynak: Tarım Bakanlığı

konusunda ihtisaslaşmaya yönelmemiş olması, bu aksamaların temininde güçlükler yaratmaktadır. Bu durum tarımın gelişmesinin temel kaynağını teşkil eden makine ve teçhizatın istenilen zaman ve koşullarda temin edilmesinde, büyük ölçüde sorun teşkil etmekte, ayrıca üretim maliyetlerini artırıcı bir nitelik taşımaktadır. Traktör, ekim-dikim makineleri, hasat harman makineleri, tohum temizleme makineleri, zirai mücadele vasıtaları ve toprak işleme olarak gruplandırabileceğimiz tarımsal makine, araç-gereç parkının durumu tablo 21'de verilmektedir.

Tablo - 21 Tarımsal Makine, Araç-Gereç Parkı
(Adet)

	2005	2006	2007
1.Traktör	4,515	4,458	4,411
2.Ekim Dikim Makineleri	2,886	2,987	3,135
3.Hasat Harman Makineleri	1,595	1,688	1,754
4.Tohum Temizleme Makineler	11	11	12
5.Zirai Mücadele Vasıtaları	5,778	5,258	5,901
6.Toprak İşleme Aletleri	7,540	7,274	7,593

Kaynak: Tarım Bakanlığı

1.1.3. Hayvancılık

Ülkemizde hayvan sayıları, sayı açısından doyum noktasına yaklaşmış olmakla beraber, hayvan başına elde edilen verim hedeflenen düzeye ulaşamamıştır. Bunun başlıca nedenleri olarak; pedigrili ve genetik özellikleri yüksek hayvan sürülerinin oluşturulmaması ile çevre faktörleri ve bakım-beslenme koşullarının yeterli düzeyde olmaması sayılabilir. Tarımı gelişmiş ülkelerde tarımsal üretimin büyük bir kısmı hayvancılıktan elde edilirken ülkemizde hayvancılık üretiminin toplam tarımsal üretim içindeki payı %35 ile 50 dolaylarında seyretmektedir.

Hayvancılık alt sektörü sığırcılık, koyunculuk, keçicilik ve kanatlılardan oluşmaktadır. KKTC'nde sığır türünden et ve süt kombine ırkı olan Siyah-Beyaz Frisian, koyun türünden ivesi, sakız, yerli ve bu ırkların melezleri ve keçi türünden ise yerli kıl keçisi ile Damascus ırkı yaygın olarak bulunmaktadır. Kanatlılardan ise yerli ırk tavuklarla birlikte yumurta ve et tavuğu olan Ross ırkı yaygındır.

2007 yılındaki hayvansal varlığımızın durumu tablo 22’de verilmektedir.

Tablo-22 Hayvan Sayısı

	2005		2006		2007		Yıllık Ort. Değişme(%) 2005-2007
	Adet	% Değişme	Adet	% Değişme	Adet	% Değişme	
1.Sığır	56,647	18.1	60,493	6.8	57,528	-4.9	0.4
2.Koyun	239,026	22.9	234,362	-2.0	236,026	0.7	-0.3
3.Keçi	60,780	18.6	62,145	2.2	61,425	-1.2	0.3
4.Kanatlı	5,318,220	29.5	6,030,321	13.4	6,182,268	2.5	3.8
4.1.Yumurta Tavuğu	100,430	6.8	78,536	-21.8	102,169	30.1	0.4
4.2.Et Tavuğu	5,018,229	28.4	5,912,918	17.8	6,022,310	1.9	4.7
4.3.Damızlık Tavuk	199,561	94.5	38,867	-80.5	57,789	48.7	-26.6

Kaynak: Tarım Bakanlığı

Mevcut hayvan varlığının değerlendirilmesi sonucunda kırmızı et üretimi 2007 yılında 8,460 ton olarak gerçekleşirken aynı yılda beyaz et üretimi 9,104 ton olarak gerçekleşmiştir (tablo 23).

Tablo - 23 Hayvansal Üretim

	2005		2006		2007	
	Ton	%Değişme	Ton	%Değişme	Ton	%Değişme
1. Sığır Eti	2,963	-0.9	4,592	55.0	3,960	-13.8
2. Kuzu Eti	2,901	-15.1	3,688	27.1	3,747	1.6
3. Keçi Eti	750	-8.9	754	0.5	753	-0.1
4. Tavuk Eti	7,601	28.2	8,935	17.6	9,104	1.9
5. Balık Eti	400	-2.4	330	-17.5	400	21.2
6. İnek Sütü	106,203	11.1	106,783	0.5	104,519	-2.1
7. Koyun-Keçi Sütü	11,261	-2.6	13,674	21.4	13,533	-1.0
8. S.Yumurta(Düzine)	2,191,750	-1.0	2,138,775	-2.4	1,968,626	-8.0

Kaynak: Tarım Bakanlığı

Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığımızda ıslah çalışmalarına gereken önemin verilmemesi, optimum hayvan işletme büyüklüklerinin henüz saptanmamış olması, üreticimizin eğitilerek pedigrili hayvan işletmelerinin henüz oluşturulmamış olması ve hayvansal üretimde besicilik ve süt üretiminde yeterli bilgi birikimine ulaşılmamış olması hayvancılık alanındaki gelişmeleri olumsuz yönde etkilemektedir. Bütün bunlara hayvan beslemede kaba yemin (yeşil yem, silaj, kuru ot vb) gerektiği oranlarda kullanılmaması ve kesif yem ağırlıklı yemlemenin yapılması hayvansal ürünlerde maliyet artışını beraberinde getirmekte ve bu da hayvancılığımızı olumsuz yönde etkileyen diğer bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Büyükbaş ve küçükbaş hayvan üretiminde çok önemli bir faktör olan barınak sorununa da hassasiyetle eğilmek gerekmektedir. Ülkemizde beslenen hayvanlar ve iklim koşulları dikkate alınarak kendi şartlarımıza uygun barınak tiplerinin geliştirilerek ülke çapında yaygın bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Halen devam etmekte olan ıslah çalışmaları ile birlikte bu konunun da ele alınarak kesin çözümlerin üretilmesi gerekmektedir.

Et ve süt hayvancılığı ile tavukçuluğun geliştirilebilmesi için gerekli kaynak tahsisi yapılırken bu alanda faaliyet gösteren üreticilerin damızlık hayvan ve sürekli aynı kalitede yem temininde bazı güçlüklerle karşılaştığı görülmektedir. Hayvansal üretimin artırılarak bu sektörde arzu edilen gelişmişlik düzeyine ulaşılabilmesi, ıslah edilmiş pedigrili damızlıkların yetiştirilerek üreticiye dağıtılmasına, modern hayvan barınaklarının kullanılmasına, hastalıklarla mücadelenin etkin bir şekilde yapılmasına ve kaliteli hayvan yemi üretimine istikrar kazandırılmasına bağlıdır. Böylece hayvansal üretim ve üretimde verimlilik artırılabilir, maliyet unsurları olumlu yönde etkilenebilecek ve hayvansal üretimde daha düzenli bir gelişme sağlanabilecektir.

Devlet tarafından yürütülen suni tohumlama çalışmaları ile hastalıklarla mücadele büyük bir titizlikle Veteriner Dairesi tarafından sürdürülmektedir. Hayvan hastalıkları ile mücadele programı çerçevesinde 2007 yılında koruyucu aşı tatbik edilen hayvan sayısı 5,180 adet olarak gerçekleşmiştir (tablo 24).

Tablo - 24 Tatbik Edilen Koruyucu Aşıların Yıllara Göre Dağılımı

(Adet)

Yıllar	Sap-Food And Mouth Disease		Mavi Dil Blue Tongue	Enterotoxemia	Brucella Melitensia Rev I	Virus Abortion	Toplam
	Sığır	Koyun-Keçi	B.Baş-K.Baş	Koyun-Keçi	B.Baş-K.Baş	Koyun-Keçi	
2005	-	-	-	111,717	1,152	2,520	115,389
2006	-	-	-	64,432	-	-	64,432
2007	-	-	600	600	-	3,980	5,180

Kaynak: Tarım Bakanlığı

1.1.4. Ormancılık

Ormancılık, orman varlıklarını korumak, gereğince artırmak koşulu ile, toplumun orman ürünlerine olan gereksinimlerini ve bunun yanında ormanların sunduğu diğer fonksiyon ve hizmetlere olan gereksinimleri karşılamak amacı ile yapılan devamlı, planlı ve rasyonel çalışmaların bütünü olarak tanımlanabilir.

KKTC'nde Ormancılık GSMH'ya doğrudan doğruya olan katkılarından çok, ülkenin doğal zenginlikleri ile sosyal ve kültürel yaşama olan katkıları, turizm, eğlence, toprak erozyonlarını önleme, su depolama ve iklim düzenleme açısından büyük önem taşımaktadır. Sistem bütünlüğü içinde orman kaynağının ele alan Ormancılık sektörünün amacı, bütün imkanları kullanmak suretiyle gelecek kuşakların ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurarak ülke ormanlarını korumak, çok yönlü yararlanma esas alınarak genişletmek, dengeli ve kalıcı bir biçimde mal ve hizmet taleplerini karşılamak, bunun yanında rekreasyon, estetik ve bilimsel fonksiyonlarından yararlanmaktır. Sosyal, ekonomik ve teknolojik değişim ve gelişmelerin çok hızlı olduğu zamanımızda, ormanların, ağaç topluluğunun bulunduğu yer olma ve odun üretimi yapmasının yanı sıra değişik fonksiyonları bulunmaktadır. Topluma yararlı olan bu fonksiyonlar orman denilen yeryüzü kaynağının iyi incelenmesini ve değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ulusal ormancılık amaçlarımızı şöyle sıralayabiliriz;

Ülkemizin başta odun hammaddesi olmak üzere orman ürünlerine olan ihtiyaçlarını ormanların verim gücü ölçüsünde ve devamlılık prensibi içerisinde kısmen karşılamak.

Ülke ormanlarını korumak, verimsiz orman alanlarını verimli hale getirmek ve geliştirmek.

Orman vasfı taşıyan, ancak orman sınırları içinde yer almayan alanları orman rejimine dahil ederek ağaçlandırmak.

Orman toprağını korumak, su rejimini düzeltmek ve tabiatı korumak.

Yurt güzelliğini artırmak, ormanlarda tahsis edilen Milli Park, orman içi dinlenme yerleri ve piknik alanları ile halkın giderek artan rekreasyon ihtiyaçlarını karşılamak, orman alanlarındaki av ve yaban hayatı kaynaklarını geliştirerek sosyal ve ekonomik hayatın gelişmesine katkıda bulunmaktır.

Mevcut amenajman planına göre 2,465,552 dönüm olan KKTC toplam arazisinin %19.5'ine tekabül eden 480,740 dönüm orman arazisi olarak kabul edilmektedir. Ancak yapılan çalışmalarda mevcut orman sahalarının büyük bir kısmının bozuk vasıflı orman niteliğinde olduğu saptanmıştır. Bu nedenle mevcut orman arazilerini ağaçlandırma çalışmaları bir master plan çerçevesinde ele alınmıştır. Ağaçlandırma çalışmalarının hızla devam ettiği 2007 yılında fidan dağıtımı ve ağaçlandırma alanlarına ilişkin veriler tablo 25'te verilmektedir.

2005-2007 döneminde yapılan silvikültür çalışmalarından elde edilen yapacak ve yakacak odun miktarlarının yıllar itibarı ile dökümü tablo 26'te verilmektedir.

Tablo-25 Fidan Dağıtımı ve Ağaçlandırılan Alanlar

	(Adet)		
	2005	2006	2007
1.Ağaçlandırma Sahalarına Dikilen	735,176	895,577	710,384
2.Kamu Kuruluşlarına Verilen	119,674	55,209	71,636
3.Halka Satılan	83,988	75,939	52,485
4.Kuruyan veya İmha Edilen	114,943	443,296	388,993
5.Ağaçlandırılan Alan (Ha)	493	694	663
6.Yeni Orman Yolu Yapımı (Km)	68	41	49

Kaynak: Orman Dairesi

Ülkemiz ormanlarını iyileştirme çalışmaları hazırlanmış Orman Amenajman Planları ile sürdürülmektedir. Bu çalışmalara hız kazandırmak ve planlanan haleflere daha çabuk ulaşabilmek için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri arasında bir işbirliği protokolü imzalanmıştır. 12 Ocak 1997 tarihinde imzalanan protokolle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti orman alanlarının geliştirilmesine yönelik çalışmalarda uygulanacak yardım ve karşılıklı işbirliği esasları belirlenmiştir.

Tablo-26 Yapacak ve Yakacak Odun Üretimi
(2005-2007)¹

Yıllar	Tomruk m ³	Direk m ³	Sırık Adet	Yakacak Odun	
				Ster	Ton
2005	543	94	-	2,019	-
2006	520	111	-	2,071	-
2007	244	53	-	1,140	226

¹ 2005-2007 yılları silvikültür çalışmaları sonucu elde edilen yapılacak ve yakacak odun üretimi

Kaynak: Orman Dairesi

1.1.5. Su Ürünleri

KKTC'nde beslenmedeki yeri ile ithal ikamesi yaratabilecek kapasiteye sahip olması bakımından balıkçılığın önemi bulunmakla beraber Karpaz Bölgesi dışındaki kıyılarda balık stoklarının az olması ve açık deniz balıkçılığının yapılamaması nedeniyle bu sektörün milli gelire olan katkısı sınırlı bir ölçüde ve beklenen düzeyin altında olmakta, süratli bir gelişim gösterememektedir. Bugünkü koşullarda su ürünleri üretiminin 450 ton/yıl civarında olduğu tahmin edilmektedir. Ancak bu rakamlara olta ile balık avcılarının avladıkları balık miktarı dahil değildir.

2005-2007 dönemi itibarıyla KKTC'nde kayıtlı balıkçı sayısı ile balıkçı teknelerinin dökümü tablo 27'te verilmektedir.

Tablo - 27 Kayıtlı Balıkçı Sayısı ve Balıkçı Tekneleri

	2005	2006	2007
1.Gemikonağı			
1.1.Kayıtlı Gemi Sayısı	53	55	60
1.2.Faal Gemi Sayısı	37	41	41
1.3.Balıkçı Sayısı	45	77	52
2.Girne			
2.1. Kayıtlı Gemi Sayısı	104	113	129
2.2. Faal Gemi Sayısı	74	80	79
2.3. Trol Sayısı	-	-	-
2.4. Faal Trol Sayısı	-	-	-
2.5. Balıkçı Sayısı	90	106	120
3.Gazimağusa			
3.1. Kayıtlı Gemi Sayısı	218	228	253
3.2. Faal Gemi Sayısı	150	156	149
3.3. Trol Sayısı	-	-	-
3.4. Faal Trol Sayısı	-	-	-
3.5. Balıkçı Sayısı	190	207	216

Kaynak: Tarım Bakanlığı

1.2. Sorunlar

1.2.1. Tarım Sektörü Genel Sorunları:

Tarımsal ürünlerin iç ve dış piyasalarda pazarlanmasında yaşanan sorunlardan dolayı, ürününe uygun fiyatı ve çoğu hallerde alıcı bulamayan üretici ürününü uygun şartlar ve zamanda değerlendirememektedir. Üretici ve tüketici arasında toptancı ve perakendeci kar marjları büyük boyutlara ulaşmakta ve bu durumdan etkilenen üreticinin alım gücü düşmekte dolayısıyla üretimin gerilemesine sebep olmaktadır. Dış pazarlamada ise, ulaşım ile beraber dış ülke pazarları ile olan bağlantıların yetersizliği finansman temininde yaşanan sıkıntılar ve diğer idari sorunlar mevcuttur. Özellikle uluslararası şirketlere ait uçaklardan yararlanılamaması hava taşımacılığında

büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaş meyve ve sebze dışsatımında kargo taşımacılığının ucuz ve seri bir şekilde düzenlenememesi üretimi olumsuz yönde etkilemektedir.

Toplu gayri menkullerde veraset sisteminin ekonomik büyüklüklerde meydana getirdiği parçalanmadaki olumsuz durum nedeniyle ekonomik kaynakların optimum büyüklükleri istenen düzeyde tutulamamakta ve bu durum tarım sektöründeki rasyonelliği olumsuz yönde etkilemektedir.

Üreticinin modern tarım teknolojisine adaptasyonu ve mevcut şartların verimli hale getirilmesi için gereken bilinçlendirme; gerek örgütlenme ve gerekse görsel gereçlerin, ayrıca bilgi birikiminin yetersiz durumda bulunması yanında mali olanakların kıtlığı tarım sektörü gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Dünyadaki çağdaş teknolojik gelişmelere, tarımsal eğitim, üretim teknolojisi ve makineleşme açısından ayak uydurabilmek amacına yönelik araştırma-adaptasyon çalışmalarını yürütecek kuruluşların bulunmaması, tarımsal üretimde verimlilik ve çeşitliliği olumsuz olarak etkilemektedir.

Tarımsal kredi dağıtımı, K.T. Kooperatif Merkez Bankası, Köy Kooperatifleri ve TC Ziraat Bankası tarafından yapılmaktadır. Üreticiler özellikle yatırıma dönük finansman zorlukları çekmektedir. Yatırım kredisi temini için başvuru bankaların verebileceği azami kredi miktarları ile kredi süresi yetersiz kalmaktadır. Ayrıca kefalet ile ilgili işlemlerdeki sorunlar ile faizlerin yüksek olması kredi kullanımını zorlaştırmaktadır.

Üretimde yaşanan verim düşüklüğü ürün maliyetlerini artırmakta, malzeme ve işgücü gibi üretim faktörlerinin israfına neden olmakta ve bu da tarımsal üretimi olumsuz yönde etkilemektedir.

Tarım Bakanlığı'na bağlı Daire ve kuruluşların "Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları" Yasalarında belirlenen kadroların organize edilerek doldurulmamış olması bu daire ve kuruluşlarımızın fonksiyonlarını gerektiği gibi yerine getirmelerini sınırlarken tarım sektörünün gelişmesini de olumsuz yönde etkilemektedir.

KKTC'nde mevcut doğal su kaynaklarının sınırlılığı, su sorununu her geçen gün ağırlaştırırken su kıtlığı, ülke tarımının sürekli olarak karşı karşıya bulunduğu önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Durum böyle iken tarım sektöründe büyük oranda vahşi sulama sistemlerinin kullanılmasına devam edilmektedir. Bu uygulamasız su kaynaklarımızın israfına neden olurken su kalitesini de olumsuz yönde etkilemektedir.

Mevcut tarımsal makine parkının çeşitliliği ve birçok makinelerin genellikle ekonomik ömrünü tamamlamış olması, bu makinelerde gereksinim duyulan yedek aksam çeşit ve miktarlarını büyük oranda artırmaktadır. Bu durum tarım sektöründe kullanılan makine ve teçhizatın istenilen zaman ve koşullarda temin edilmesinde sorun teşkil etmekte ve üretim maliyetlerini artırıcı bir nitelik taşımaktadır.

1.2.2. Bitkisel Üretimde Sorunlar:

Yüksek vasıf ve kalitede tohum gereksiniminin uygun zaman ve miktarlarda karşılanamaması, üretimde verimsizliğe yol açarak üretimin gerilemesine ve dolayısıyla ekim alanlarının rasyonel kullanılamamasına neden olabilmektedir. Özellikle tahıl üretiminde gereksinim duyulan tohumluğun ülkemiz iklim ve toprak koşullarına adaptasyon çalışmalarının eksikliği bu alandaki üretimin olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde tarımsal kullanıma elverişli hale getirilmesi için özel işlev gerektiren arazi parçalarının harup ve zeytin gibi geleneksel ürünlerimizle değerlendirmeye tabi tutulamaması, ayrıca bu bölgelerdeki mevcut bitkisel varlığın korunamaması tarımsal arazi kullanımını ve üretimin gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Tarla ziraatında önemli bir yeri olan nadas ve münavebenin etkin ve sistemli bir şekilde kullanılmaması tarımsal arazilerde verim düşüklüğüne neden olmakta ve bu da bitkisel üretimi olumsuz yönde etkilemektedir.

Narenciye, harup, zeytin, badem, şeftali, antepfıstığı ve diğer meyve fidanlarının tabii şartlarda üretiminin randımanlı olamaması nedeniyle, üretici gerekli miktar ve zamanda fidan tedarik edememekte ve bu durum bitkisel üretimin gelişmesi açısından sorun olmaktadır.

1.2.3. Hayvansal Üretimde Sorunlar:

Hayvan popülasyonundaki dişi yavruların genetik kabiliyetlerine bakılmaksızın damızlık olarak sürüde bırakılması genetik gelişimi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle gerek büyükbaş gerekse küçükbaş hayvanlardaki genetik gelişme istenilen düzeyde olmamaktadır. Ayrıca suni tohumlama hizmetlerinin ülkenin her tarafına etkin bir şekilde götürülememesi hayvan ıslahı çalışmalarını olumsuz olarak etkilemektedir.

Hayvancılık alanında faaliyet gösteren işletmelerin genellikle küçük aile işletmeleri şeklinde çalışmaları hayvansal üretimdeki verim artışını olumsuz yönde etkilemektedir. Buna paralel olarak hayvancılıkta optimum sürü büyüklüklerinin henüz tespit edilip bu alanda gerekli yönlendirme ve teşviklerin yapılmamış olması hayvancılığımızın küçük işletmeler halinde yürütülmesine sebebiyet vermekte bu da hayvancılıkta hızlı gelişmeyi sınırlamaktadır.

Kanatlı yemlerinde gerekli olan çeşitlilikte üretim yapılırken, daha ekonomik olarak değerlendirilebilen pelet yem üretimi sınırlı olarak yapılmaktadır. Yine aynı şekilde inek yemi imalatı ise bir tek isim altında ve aynı rasyonla imal edildiği halde, hem inek yemi hem dana yemi, hem de koyun-keçi yemi olarak kullanılmaktadır. Bu durum yem kullanımında israfa neden olurken hayvansal üretimi de olumsuz yönde etkilemektedir.

Yeşil ve kuru ot üretiminin az olması hayvan beslenmesini olumsuz yönde etkilerken sığır, koyun ve keçilerde verim düşüklüğüne neden olmaktadır. Bu durum hayvansal ürün maliyetlerini artırırken sektörün karlılığını olumsuz yönde etkilemektedir.

Hayvan beslenmesi ve yetiştirilmesinde önemli faktör olan hayvan barınaklarının bugüne dek planlı ve programlı bir şekilde ele alınıp yeterli altyapıya kavuşturulamaması hayvan verimi ve sağlığı yönünden olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Hayvan kesimlerinin modern et kombinaları yerine küçük ve teknik donanım açısından yetersiz mezbahalarda yapılması nedeniyle; hayvancılığın gelişmesi, et ve et mamüllerinin düzenli ve hijyenik üretimi ile pazarlanmasının sağlanması, halen uygulanmakta olan denetimsiz ve dağınık hayvan kesimlerinin önlenmesi ve hayvan kesimlerinde elde edilen yan ürünlerin değerlendirilmesi istenilen düzeyde yapılamamaktadır.

Biyolojik özellikleri yönünden riski çok yüksek olan sütün hijyenik sağım ve taşıma koşullarının geliştirilememiş ve özellikle çağımızın gereksinimi olan soğuk zincirin halen devreye sokulmamış olması; üretilen sütün hijyenik ortamda pazarlanamamasına neden olmaktadır. Bu durum süt ürünleri üretimindeki çeşitliliğe bir sınırlama getirmekte ve bu alanda ekonomik kayıplara neden olmaktadır.

Veteriner örgütünün tüm gereklerinin yeterli düzeyde olmaması nedeniyle hayvan sağlığı ve hayvansal ürünlerin denetim ve kontrolleri etkin bir şekilde yürütülememektedir.

1.2.4. Ormancılıktaki Sorunlar:

Yapılan amenajman planlarına göre orman sahasının büyük bir kısmının bozuk vasıflı olduğu saptanmıştır. Gerekli finansman kaynaklarının bulunmaması nedeniyle bu arazilerde öngörülen ağaçlandırma yapılamamaktadır. Orman sahalarının yeterli düzeyde ağaçlandırılıp örtülememesi ve arazilerin meyilli olması büyük ölçüde erozyona neden olmaktadır. Bu durum esas su toplama

havzalarını teşkil eden orman alanlarındaki su toplama kapasitesini azaltarak, yeraltı su kaynaklarını olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

Master Plan Projesine dahil ağaçlandırma çalışmaları ihale yolu ile yapılmaktadır. İhalelerin geç sonuçlanması çoğu kez sorunlara neden olmaktadır. Arazi hazırlığı ile ilgili ihaleleri kazanan yerli müteahhitlerin araç parkı eksikliği çalışmaların aksamasına neden olmaktadır.

Mahalli kaynaklarla ağaçlandırılması öngörülen sahalar için gerekli finansman kaynağını zamanında ve yeterince sağlanamaması çalışmaların aksamasına neden olmaktadır.

Yeni ağaçlandırılan orman alanlarında uygulanmakta olan otlatma yasağına uyulmaması bu bölgelerde yapılan çalışmaları olumsuz yönde etkilemekte ve kaynak israfına neden olmaktadır.

Gençleştirme alanında yapılan çalışmalarda kullanılacak teknik personel azlığı, gençleştirme yapılmış alanların gerektiği şekilde korunamaması ve orman bakımında kullanılacak vasıflı kesim işçilerinin sınırlı olması bu alanda karşılaşılan sorunların başında gelmektedir.

1.2.5. Su Ürünlerindeki Sorunlar:

Kıyı sularında bulunan balık stoku ancak iç talebi karşılayabilecek düzeyde olup balık konaklama ve geçiş sahaları hakkında yeterli araştırma ve bilgi mevcut değildir. Açık deniz balıkçılığında ise uluslararası sularda avlanma olanaksızlıkları nedeniyle gelişme sağlanamamaktadır.

İklim ve bölge koşullarına uygun balık türlerinin kıyı şeridinde ekonomik olarak üretilebilmeleri için gerekli çalışmalar yapılmamaktadır. Bu durumda ülkemiz ihtiyacının avlanma ve ithal yoluyla karşılanmasına neden olmakta ve böylelikle yıllardan beri üretim artışı gerçekleştirilememektedir.

Gerek balıkçıların yatırım gereksinimlerini karşılamak gerekse balıkçı barınaklarını temizlenmesi, onarımı veya yenilerinin inşası için gerekli kaynağın yeterince sağlanamaması bu alandaki gelişmeleri olumsuz yönde etkilemektedir.

2. Sanayi

2.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

2.1.1. Katma Değer

2006 yılında sanayi sektörü katma değeri 1977 yılı sabit fiyatlarıyla 2005 yılına göre %20 oranında artarak 1,638.4 YTL'si olarak gerçekleşmiştir. 2005 yılında sanayi sektörünün, yaratılan toplam katma değer içerisindeki payı %10.5, 2006 yılında ise %11.2 oranında olmuştur. 2007 yılında ise sektörün yaratacağı katma değer 1,624.3 YTL olarak gerçekleşmiştir (tablo 28).

2001 eylül ayı itibarıyla yürürlüğe giren 47/2000 sayılı Yatırımları Teşvik Yasası ile sektöre sağlanan finansal ve diğer teşviklerin özel sektör yatırımlarında beklenen gelişmeyi özellikle 2004 ve 2006 dönemi rakamlarına yansıdığı görülmektedir. Türkiye - KKTC arasında sürdürülen KKTC'nin kalkınmasına yönelik çabalar çerçevesinde sanayi sektörüne aktarılması öngörülen finansal teşviklerin KKTC Kalkınma Bankası aracılığı ile kullanılması yatırım iklimini canlı tutulmasında önemli rol oynamakta ve sektör üzerinde olumlu etki yaratmaktadır. Bu çerçevede sektöre aktarılan finansal teşviklerin artırılarak sürdürülmesi önem arz etmektedir.

KKTC'ndeki girişimciler, artan dünya rekabet tehdidi altında sektörün rekabet gücünü ve verimliliğini artırmaya yönelik politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla girişimcilerin inisiyatif alabilecekleri, fırsatlar yaratabilecekleri ve potansiyellerini kullanabilecekleri rekabete açık bir iş ortamı geliştirmeleri gerekmektedir.

Girişimcilik, ekonomik gelişmeyi sağlayan temel faktörlerden biridir. Bu amaçla girişimcilik faaliyetlerini desteklenmesi açısından kritik rol oynayan KOBİ'lerin ihtiyaçlarının karşılanmasına özel önem verilmelidir. Böylece esas amaç olan sürdürülebilir kalkınmaya olanak sağlanacaktır.

Sanayi tek başına bağımsız bir alan değildir. Ticaret, ulaştırma, yatırım, enerji, teknoloji, kalite iyileştirme, çevre, işgücü, KOBİ ve rekabet gibi alanlarla bağılılığı vardır. Bu nedenle, ilgili alanlardaki alınan tedbirler ve gelişmeler sanayi sektörünü de etkilemektedir.

Sektörde yatırımların yanında üretimde verimliliğin artması toplam katma değer içerisinde sektör payını artıracaktır. Bu sebeple verimli ve kaliteli üretim bilincinin ve öneminin yatırımcılar ve ilgili birimler aracılığı ile sektörde çalışan her kesime eğitim yolu ile aktarılması ve bu bilincin yerleştirilmesi önem arz etmektedir. Bu konudaki çalışmaların her geçen gün artarak geliştiği ve sektörde belli bir bilincin yerleşmeye başladığı görülmektedir. Sektörde standart ve marka yaratmanın önemi artarak vurgulanmakta ve dikkatler bu yönde yoğunlaşmaktadır. KKTC'nde 2000 yılı başlarında kurulan TC standartlar enstitüsü temsilciliğinin bu yönde başlatmış olduğu adımlar daha fazla etkinleştirilmeli ve devam ettirilmelidir.

Sanayi sektörü katma değerini cari fiyatlarla incelediğimizde ise 2006 yılında 2005 yılına göre %20 oranında bir artış sağlanarak 281,023,837.0 YTL'sından 377,509,439.1 YTL'sına ulaşıldığı görülmektedir. 2007 yılında ise sektör katma değerinin cari fiyatlarla %14 oranında artarak ve 430,808,660.5 YTL'sı olarak gerçekleşmiştir (tablo 29).

Tablo - 28 Sanayi Sektörünün GSYİH İçerisindeki Yeri

(1977 Sabit Fiyatlarıyla YTL)

	2005		2006		2007		Yıllık Değişim (%) (2007/2006)
	Değer	Payı (%)	Değer	Payı (%)	Değer	Payı (%)	
	1. Sanayi Sektörü	1,364.7	10.4	1,638.4	11.2	1,624.3	
1.1. Taşocakçılığı	43.5	0.3	64.1	0.4	64.8	0.4	1.1
1.2. İmalat Sanayii	1,080.9	8.3	1,313.3	9.0	1,274.7	8.4	-2.9
1.3. Elektrik-Su	240.3	1.8	261.0	1.8	284.9	1.9	9.2
GSYİH	13,016.2	100.0	14,673.9	100.0	15,091.0	100.0	2.8

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 29 Sanayi Sektörünün GSYİH İçerisindeki Yeri

(Cari Fiyatlarla YTL)

	2005		2006		2007		Yıllık Değişim (2007/2006)
	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	
1. Sanayi Sektörü	281,023,837.1	9.3	377,504,439.0	9.5	430,808,660.5	9.4	14.1
1.1. Taşocakçılığı	17,596,564.2	0.6	41,080,997.3	1.0	48,681,681.5	1.0	18.3
1.2. İmalat Sanayii	146,091,419.9	4.6	180,786,061.1	4.6	204,294,691.7	4.4	13.0
1.3. Elektrik-Su	117,335,853.0	3.8	155,637,415.4	3.9	177,832,287.1	3.9	14.3
GSYİH	3,070,380,966.6	100.0	3,988,099,705.5	100.0	4,604,292,065.9	100.0	15.5

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

2.1.2. Dışsatım

2006 yılı gerçekleşme rakamlarına göre sanayi sektörü dışsatımının 39.1 milyon \$ olarak gerçekleştiği ve bir önceki yıla göre %4.9 oranında gerileme yaşandığı görülmektedir. Toplam dışsatım içerisinde 2006 yılında %57.4 gibi bir oranla, önemli payı olan sanayi sektöründe en fazla pay %38.2 oranla işlenmiş tarım ve gıda ve %11.4 oranla konfeksiyon sanayi almıştır.

2007 yılında sanayi sektörü dışsatımının 44.9 milyon \$ olarak gerçekleştiği ve 2006 yılına göre %14.8 oranında artış olduğu görülmektedir. 2007 yılında toplam dışsatım içerisinde sanayi sektörü dışsatımının payı ise %53.6 oranında gerçekleşmiştir (tablo 30).

KKTC'de ihracatın artırılabilmesi için yatırımcıların ülke koşulları dikkate alınarak ihracata uygun mamülleri üretmeleri amacıyla teşviklendirilmeleri gereği vardır. Sektörde üretilen ürün çeşitlerinin artırılması sanayi ürünlerinin toplam ihracat içerisindeki payını da artıracaktır. Bu amaçla yatırımcıların Avrupa pazarı yanında TC'ne ve diğer Türk Cumhuriyet'lerine ihracat yapma olanaklarını ve bu olanakları artırma yollarını araştırmak, geliştirmek ve ihracatçılarımızın bu pazarlara yönelmesini teşvik etmek gereği vardır.

2003 yılı Nisan ayı itibarıyla kapıların Güney Kıbrıs'a geçişlerin serbest bırakıldığı süreci takip eden 2004-2007 yılları arasında Güney Kıbrıs'a az miktarda da olsa bazı sanayi ürünlerinin ihraç edilmesine başlanmış ve bu ihracat artarak devam etmektedir.

Dışsatımda yaşanan ulaşım sorunlarının süratle aşılması amacıyla ulaşımın iyileştirilerek ucuzlatılması, ihracat, yatırım ve işletme kredilerinin daha cazip hale getirilmesi, girdi maliyetlerinin asgari seviyeye indirilmesi gibi sektörün büyümesine olumlu katkı yapması beklenen konulardaki sorunların aşılması, KKTC ürünlerinin diğer ülke ürünleri ile rekabet edebilme kabiliyetinin artırılması gereği bulunmaktadır. Ayrıca istikrarlı pazar olanakları yaratılarak sözkonusu pazarların etkin bir şekilde takip edilmesi gerekmektedir.

Tablo - 30 Sanayi Ürünleri Dışsatımı ve Toplam Dışsatımdaki Yeri

(Milyon \$)

	2005		2006		2007		Yıllık Değişim (%) (2006/2005)
	Değer	Payı (%)	Değer	Payı (%)	Değer	Payı (%)	
1. Sanayi Sektörü	41.1	60.4	39.1	57.4	44.9	53.6	14.8
1.1. İşlenmiş Tarım ve Gıda	27.8	40.8	26.0	38.2	31.4	37.5	20.1
1.2. Konfeksiyon	10.0	14.7	7.8	11.4	6.8	8.1	-12.8
1.3. Diğer Sanayi Ürünleri	3.3	4.9	5.3	7.8	6.7	8.0	26.4
2. Mineraller	2.4	3.5	4.9	7.2	8.1	9.7	65.3
Toplam Dışsatım	68.1	100.0	68.1	100.0	83.7	100.0	22.9

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

2.1.3. Yatırımlar

Toplam sanayi sektörü sabit sermaye yatırımları 2006 yılında 1977 yılı sabit fiyatlarıyla 568.4 YTL iken 2007 yılında bu rakamın 617.4 YTL olarak gerçekleşmiştir. Toplam sektör yatırımlarını oluşturan kamu ve özel sektör yatırımlarını incelediğimizde, özel sektör yatırımlarında 2007 yılında 2006 yılına göre %3.7 oranında azalma yaşandığı ve 289.4 YTL'dan 278.7 YTL'na ulaşıldığı görülmektedir. Kamu yatırımlarını yine aynı dönemler için incelersek 2007 yılında 2006 yılına göre %21.4 oranında büyüyerek 279.0 YTL'lık yatırımın 338.7 YTL olarak gerçekleştiği görülmektedir. Söz konusu artış yıl içerisinde gerçekleştirilen enerji sektöründeki yatırımlarından kaynaklanmıştır (tablo 31).

2007 yılında özel sektör yatırımlarındaki azalma olmuştur. Özel sektör yatırımlarının teşvik edilmesi amacıyla oluşturulan politikaların istikrarlı bir yapıya kavuşturulması ve yatırımcılara, ihtiyaçları doğrultusunda ve süreklilik arzedecek şekilde, gerekli teşviklerin verilebilmesinin sağlanması gerekmektedir. Böylece özel sektörün istikrar içerisinde ve süreklilik arzedecek şekilde ülke ekonomisine katkı yapması mümkün olacaktır.

2006 yılında sanayi sektörü toplam sabit sermaye yatırımları cari fiyatlarla 154,480,514.6 YTL'sı olarak gerçekleşmiş olup 2007 yılında bu rakamın 188,370,607.1 YTL'sı olarak gerçekleştiği görülmektedir (tablo 32).

Tablo - 31 Sanayi Sektörü Sabit Sermaye Yatırımlarının Dağılımı
(1977 Sabit Fiyatlarıyla YTL)

	A: Kamu	B: Özel	C: Toplam	D: Pay	Yıllık
					Değişim (%)
		2005	2006	2007	(2007/2006)
1. Toplam Sanayi Yatırımları	A....	88.1	279.0	338.7	
	B....	270.6	289.4	278.7	
	C....	358.7	568.4	617.4	8.6
	D....	15.1	16.0	17.7	
1.1. İmalat Sanayii	A....	19.6	11.4	8.3	
	B....	238.7	239.3	225.1	
	C....	258.3	250.7	233.4	-6.9
	D....	9.4	7.0	6.7	
1.2. Elektrik-Su	A....	68.5	267.6	330.4	
	B....	31.9	50.1	53.6	
	C....	100.4	317.7	330.4	20.9
	D....	3.7	8.9	53.6	
2. Toplam Sabit Sermaye Yatırımları	A....	745.0	1134.8	384.0	
	B....	1,995	2,422	2,629	
	C....	2,740	3,557	3,488	-1.9
	D....	100.0	100.0	100.0	

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 32 Sanayi Sektörü Sabit Sermaye Yatırımlarının Dağılımı

(Cari Fiyatlarla YTL)

	A: Kamu	B: Özel	C: Toplam	D: Pay (%)	Yıllık Değişim (%) (2007/2006)
1. Toplam Sanayi Yatırımları	A....	20,775,638.2	75,831,114.0	103,355,275.2	
	B....	63,834,543.6	78,649,400.6	85,015,331.9	
	C....	84,610,181.8	154,480,514.6	188,370,607.1	
	D....	13.1	16.0	17.7	21.9
1.1. İmalat Sanayii	A....	4,624,654.5	3,111,506.5	2,537,880.1	
	B....	56,311,802.0	65,023,287.6	68,670,996.3	
	C....	60,936,456.5	68,134,794.1	71,208,876.4	
	D....	9.4	7.0	6.7	4.5
1.2. Elektrik-Su	A....	16,150,983.7	72,719,607.5	100,817,395.1	
	B....	7,522,741.6	13,626,113.0	16,344,335.6	
	C....	23,673,725.3	86,345,720.5	117,161,730.7	
	D....	3.7	8.9	11.0	35.7
2. Toplam Sabit Sermaye Yatırımları	A....	175,714,311.9	308,425,110.5	262,142,369.9	
	B....	470,696,215.1	658,234,204.4	802,139,838.2	
	C....	646,437,527.0	966,659,314.9	1,064,282,208.1	
	D....	100.0	100.0	100.0	10.1

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

2.1.4. Krediler

2002 yılı içerisinde 47/2000 sayılı yasa çerçevesinde çalışmaya başlayan Yatırımları ve ihracatı teşvik fon'undan sanayi sektörü için 2007 yılı Aralık ayı sonu itibarıyla bugüne değin toplam 10,591,381.8 YTL'si tutarında kredi onaylanmıştır. Kullanılan kredi miktarı ise 616,897.0 YTL'dir (tablo 31). 2007 yılı içerisinde kredi talepleri komple yeni ve ilave yatırımlar yönündeki olmuştur. Toplam kredi talepleri ise, turizm, sanayi, tarıma dayalı sanayi, sağlık ve eğitim alanlarından gerçekleştirmiştir.

Ülkemizdeki sanayi tesislerinin hemen hemen hepsinde görülen zayıf sermaye yapısı, eski teknoloji ve yüksek girdi maliyetleri gibi olumsuz faktörler bu kuruluşların iç ve dış pazarda rekabet gücünü azaltmaktadır. Sanayi tesisleri sermaye yapıları güçlendirilmiş, teknolojilerini yenilemiş ve standart uygulamasına geçmiş yüksek kaliteli mal üreten tesisler haline gelmesi teşvik edilmelidir. Bu amaçla sektöre yönlendirilecek kredi olanaklarını artırılması, KKTC ekonomisine sektörün katkısının olumlu yönde etkileyecektir. Ayrıca standartlara, kalite iyileştirilmesine marka yaratma anlayışının geliştirilmesine ve tanıtıma yönelik girişimlerin teşviki sektöre katkı yapacaktır. Son dönemlerde gerçekleştirilen KDV oranlarının sıfırlanması ve bunun teşvik alan yatırımlara uygulanması olumlu bir adım olarak sektöre etki edecektir.

Tablo - 33 1 Ocak - 31 Aralık 2006 Tarihi İtibarıyla Sanayi Sektörüne Aktarılan Fon Kaynaklı Kredilerin Özeti

Sektörler	Onaylanan Kredi Miktarları	Kullandırılan Kredi Miktarları	YTL
			Yatırımcıların Kullanacakları Kredi Bakiye Miktarı
Sanayi	10,591,381.8	616,897.0	9,974,484.8
Komple Yeni	6,819,615.1	132,839.0	6,686,776.1
Tevsi	1,022,223.4	0.0	1,022,223.4
Tamamlama	0.0	0.0	0.0
İlave Yatırım	2,159,642.0	484,058.0	1,675,584.0
Sadece İşletme Kredisi	589,901.3	0.0	589,901.3
GENEL TOPLAM	31,082,992.6	4,133,453.0	26,949,539.6

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

2.1.5. Taşocakçılığı

Taşocakçılığı ülkemizde başta inşaat sektörü olmak üzere karayolları, hava ve deniz limanları arsa parselasyonları v.bu gibi işkollarında ihtiyaç duyulan hammaddenin sağlandığı çok önemli bir faaliyet alanıdır. Ancak ülkemizde inşaat sektöründe kullanılan hammaddenin ve diğer malzemelerin sağlanması amacıyla gerek taşocakçılığı işletmeciliğinde uygulanan yöntemler gerekse uygulanan üretim politikaları ve yasal mevzuatta bulunan eksiklikler nedeni ile büyük boyutlara varan bir çevre tahribatı yaşanmaktadır. Doğaya verilen bu geriye dönüşü olmayan zarar ve görsel kirlilik toplumda eleştirilere neden olmaktadır. Bu gibi olumsuzlukların yanında ocaklarda üretilen hammaddenin inşaat mühendisliği açısından da kirli ve kalitesiz olduğu, standartlara uygun olmadığı gibi bir sorun da mevcuttur.

Küçük bir ada olan ülkemizde doğal kaynaklar çok sınırlıdır ve çeşitlilik arz etmemektedir. Taşocakçılığı alt sektöründe sadece iç piyasanın ihtiyacını karşılayabilecek oranda kum-çakıl üretimi yapılmaktadır. KKTC'nde kum-çakıl, kireç, taşkırmı-eleme, alçı, mozaiktaşı, kil ve yapı taşı üretimi ile ilgili olmak üzere toplam olarak 2007 yılında 41 adet tesis bulunduğu bu tesislerden 34 adetinin faaliyetlerini fiilen sürdürmekte olduğu belirlenmiştir. Sanayi sektörünün önemli bir alt sektörü olarak değerlendirilen taşocakçılığı sektöründe 5 adet dere-deniz kumu ve çakılı elde edilen tesislerin 2'sinin faal durumda olduğu, mevcut olan 20 adet kireç, taş kırma, eleme tesislerinin 18 tanesi, 2 adet alçı tesisinin tamamı ve 5 adet mozaik taşı tesisinden 4'ünün, yine 2 adet kil üretim tesisinden tamamının ve 9 adet yapıtaşı (sarı veya beyaz taş) tesisinin de 6'sının faal durumda olduğu görülmektedir.

KKTC'nin kum ve çakıl ihtiyacı 1970'li yıllarda büyük ölçüde Güzelyurt Bölgesindeki sahil şeridinde bulunan kum-çakıl ocakları ile Beşparmaklardaki Güngör-Değirmenlik yöresindeki taşocaklarından karşılanmakta idi. Daha sonra Güzelyurt şeridindeki ocaklar yeraltı su kaynaklarının tuzlanmasına sebebiyet verdiği ve deniz kıyısından alınan hammaddenin inşaat sektörünün gerektirdiği fiziksel ve kimyasal özelliklere haiz olmaması nedeni ile 1990 yılından itibaren sektörün ihtiyaç duyduğu hammaddenin tamamen Beşparmak dağlarındaki ocaklardan sağlanmaktadır. Ancak bölgedeki ocak sayısının artması ve ocak işletmeciliğindeki yanlış uygulamalar çevre açısından birçok olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. 1974 öncesinden kalma ocaklarda uygulanan

teraslama metodu yerine galeri patlatma yöntemine geçilerek daha sonra açılan ocaklarda da bu yöntem uygulanmaya başlayınca inşaat sektöründe kullanılan hammaddenin kalitesi arzulanan düzeyde olmamakta, ocaklara yakın olan yerleşim birimlerinde büyük rahatsızlıklara sebebiyet verilmekte ayrıca çevreye son derece rahatsız edici görsel manzaraların ortaya çıkmasına sebebiyet verilmiştir. Bütün bu olumsuzluklar yanında bazı ocakların orman dokusuna da zarar verdiği görülmektedir.

Tablo -34 Taşocakçılığı Sektöründeki Mevcut Tesislerin Durumu

(Adet)

	2005		2006		2007	
	Tesis Sayısı	Faal Olan	Tesis Sayısı	Faal Olan	Tesis Sayısı	Faal Olan
1. Kum-Çakıl(Dere-Deniz)	4	4	3	3	5	2
2. Kireç, Taşkıрма, Eleme (Dağ kumu-çakıl)	21	19	20	18	20	18
3. Alçı	2	2	2	2	2	2
4. Mozaiktaşı	5	4	5	4	5	4
5. Kil	3	3	2	2	2	2
6. Yapıtaşı (Sarı veya beyaz taş)	6	6	6	9	9	6
Toplam	41	38	41	38	41	34

Kaynak : Jeoloji ve Maden Dairesi, Devlet Planlama Örgütü

Günümüzde bütün dünya ülkelerindeki ekonomik faaliyetlerde çevre faktörünü ön planda tutan sürdürülebilir kalkınma ilkesine uyulması vazgeçilmez bir koşul olarak kabul görmektedir. Ülkemizde taşocakçılığında uygulanan yöntemler büyük bir çevre tahribatına meydan verecek şekilde yapılmaktadır. Bu alanda uygulanmakta olan işletme yönteminin iyileştirilmesi artık zorunlu hale gelmiştir. Bu bağlamda taşocakçılığı tesislerinde kırma kum-çakıl üretiminde patlayıcı modeli olarak uzun yıllar kullanılan galeri yöntemi yerini basamak işletmeciliği ve delik yöntemine bırakmaktadır. Emniyet ve ekonomik avantaj yanısıra görsel çevre kirliliğini minimum düzeye indirdiği için özellikle yeni ruhsatlandırılan alçıtaşı ocakları yeni sisteme göre çalıştırılacaktır. Bunun yanısıra kum-çakıl ocaklarının büyük bir kısmı galeri yöntemini terk etmiştir.

İnşaat sektöründe özellikle dekorasyon malzemesi olarak alçı ve ürünleri yaygın bir kullanım alanı bulmaktadır. Bu nedenle ülkemizde bolca bulunan kaliteli alçıtaşına yurt içinden ve özellikle yurt dışından rağbet olmaktadır. Bu ocakların en rantabl biçimde çalıştırılabilmeleri için ÇED raporları yanısıra işletme projeleri de hazırlanmıştır.

Son üç yıldır taşocaklarının kullanılmayan alanlarında ağaçlandırma çalışmaları sürdürülmektedir. Kırma işlemi esnasında çıkan tozun önlenmesi için dünyada en yaygın yöntem olarak kullanılan ve temeli su püskürtmeye dayanan " toz indirgeme sistemi" yöntemi bazı taşocaklarında kullanılmaya başlanmıştır. Sağlık ve çevre açısından son derece olumlu olan yöntemin tüm ocaklarda kullanılabilmesi teşviklendirilmelidir.

Taşocakçılığı sektörüne hizmet veren ve yol gösterme çabası içinde olan kamu kuruluşlarında yeniden yapılanma ihtiyacı ise devam etmektedir. Özellikle sektörel alt yapının geliştirilmesine katkıları olabilecek Jeoloji ve Maden Dairesi gibi kamu kuruluşlarının günün ihtiyaçlarına uygun teknik kapasitesi yüksek bir kurumlaşmayı sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

2007 yılı itibarıyla taşocakçılığı alt sektörünün toplam sanayi sektörü katma değeri içerisinde %0.4 oranında bir pay almıştır. 2006 yılında taşocakçılığı sektörünün katma değeri 1977 yılı sabit fiyatlarla 2005 yılına göre %47.4 oranında artarak 33.5 YTL'sından 64.1 YTL'sına yükselmiştir. 2007 yılında da 2006 yılına göre yaklaşık %1.1 oranında bir artışla katma değer 64.8 YTL'sı olarak gerçekleştiği görülmektedir (tablo 28).

Cari fiyatlarla taşocakçılığı sektörünün 2005 yılında 17,596,564.2 YTL'sı olan katma değerinin 2006 yılında %34.3 oranında artarak 41,080,997.3 YTL'sı olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılı gerçekleşme rakamlarına göre ise altsektörde 48,681,681.5 YTL'sı katma değer yaratılmıştır (tablo 29).

KKTC'nde doğal kaynakların mevcut durumunu ve genel yapısını ortaya çıkarmak ve kaynakların elverdiği oranda geliştirilebilmesi amacıyla KKTC'ndeki ilgili merciler ve TC arasında başlatılan bir çalışma bulunmaktadır. Söz konusu çalışma yeraltı ve yeryüzü doğal kaynaklarının tesbiti ve geliştirilmesine yönelik olmakla birlikte, özellikle inşaat sektöründe yerel girdi olarak kullanılan taşocakçılığı ürünlerinin daha kaliteli bir şekilde üretiminin gerçekleştirilmesi amacına katkı sağlaması bakımından önemlidir. Söz konusu

çalışmalar çerçevesinde KKTC jeolojisinin tanınması ve bu alandaki projelerin ne şekilde yönlendirileceğinin tesbiti amacıyla çeşitli incelemeler yapılarak dökümanlar derlenmiştir. Ülkede belirlenen hammadde zuhurları ile daha önceden işletilmiş ve işletilmekte olan hammadde ocakları yerinde görülerek genel jeolojileri hakkında bilgi edinilmiştir.

2006 yılı sonunda gerçekleştirilen, kırma kum çakıl ocakları Çalıştay'ının yayınlanmış sonuç bildirisine göre, kum-çakıl ihracatı yasaklanmış, yeni taş ocağı izni verilmemesi, taşocaklarında maden jeoloji ve jeofizik mühendislerinin çalıştırılması, sıkı denetim yapılması ve kurallara uymayanlara yasal işlem başlatılması taşocakları ve Sivil Toplum Örgütleri arasında iş birliği sağlanması, ilgili birimler arasında koordinasyonun sürekliliği, devletin de bu kurallara uyması yanında modern taşocakları yaratılması gibi konular öne çıkarılmıştır.

2.2. İmalat Sanayii

2006 yılında imalat sanayii katma değerinde 1977 yılı sabit fiyatlarıyla 2005 yılına göre %21.5 oranında bir artış ile 1,080.9 YTL'sından 1,313.3 milyon YTL'sına yükselmiştir. 2007 yılında ise sektör katma değerinde milli gelir gerçekleştirmelerine göre %2.9 oranında bir daralma yaşanmış ve 1,274.7 YTL olarak gerçekleşmiştir (tablo 28).

İmalat sanayii sektörü katma değeri cari fiyatlarla 2006 yılında 2005 yılına göre %23.3 oranında artarak 146,091,419.9 YTL'sından 180,786,061.1 YTL'sına ulaşmıştır. 2007 yılında ise sektör katma değerinin cari fiyatlarla 204,294,691.7 YTL'sı olarak gerçekleşmiştir (tablo 29).

2007 yılında imalat sanayi üretiminde ve özel sektör yatırımlarında daralma gözlenmiştir. ABD'de başlayan mali kriz giderek AB ülkeleri başta olmak üzere tüm dünya ülkelerini de etkisi altına almıştır. Ancak KKTC'nin sözkonusu krizden etkilenmemesi global krizin KKTC'ndeki etkilerinin yakıcı boyutlarda olmaması beklenmemektedir.

Teşviklerle desteklenmesi halinde her türlü olumsuz koşullara rağmen daha fazla üretim yapabilmek amacıyla girişimcilerin yatırımlarını geliştirdikleri görülmektedir. KOBİ'lere yeni teşvik olanaklarının sağlanması ileriye yönelik olarak sektör gelişimini olumlu etkileyecektir.

İşletmelerin yatırım eğiliminin bir göstergesi olarak imalat sanayii'nde 2005 yılında alınan teşvik belgesi sayısı 28 iken bu sayı 2006 yılında %21.4 oranında azalarak 22'ye düşmüştür. 2007 yılında ise imalat sanayinde alınan teşvik belgesi sayısı 20'dir. Toplam imalat sanayi sabit sermaye yatırımlarının sırasıyla 2006 ve 2007 yılı cari fiyatlarıyla gerçekleşen rakamları 97,403,446 ve 61,158,774YTL'dir. Toplam verilen teşvik belgesi içerisinde imalat sanayi sektörünün payı %54'tür (tablo 35).

Tablo - 35 47/2000 Sayılı Teşvik Yasası Kapsamında Teşvik Belgesi Almış Yatırımlar (2007)

Sektörler	Adet	Sabit Yatırım	Sabit Yatırım İçindeki Payı (%)
Sağlık	3	20,405,354.0	4.76
Eğitim	3	3,492,456.0	0.82
Sanayi	20	61,158,774.0	14.27
Turizm	8	331,022,182.0	77.25
Ulaştırma	-	-	0.00
Basın - Yayın	1	2,142,000.0	0.50
Haberleşme	2	10,270,736.0	2.40
GENEL TOPLAM	37	428,491,502.0	100.00

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Toplam ihracat 2006 yılında 68.1 milyon ABD doları olurken 2007 yılında bu rakamın %22.9 oranda artarak gerçekleştiği 83.7 milyon ABD doları olarak görülmektedir. Yine aynı yıllar itibarıyla sanayi sektörünün 2006 yılında 2005 yılına göre %4.9 oranında daraldığı ancak 2007 yılında 2006 yılına göre %14.8 oranında bir artış olduğu görülmektedir. Toplam ihracat içerisinde sektör payı 2007 yılında %53.6 olarak gerçekleşmiştir (tablo 30)

Sektörde, reel faizlerin yüksekliği, kayıt dışı ekonomi, haksız rekabet, bürokrasinin fazlalığı, girdi fiyatlarının yüksekliği gibi temel sorunlar devam etmektedir. Ayrıca modern

teknoloji kullanımının hızlı yaygınlaşmaması, nitelikli işgücü eksikliği, tesislerin üretim ve yönetim yapılarında modernizasyon ihtiyacı, yatırımcıların bilgiye erişmede yaşadığı sorunlar, Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Sitelesi ihtiyacının yeterli düzeyde karşılanamaması, mevcutların altyapı sorunlarında yaşanan aksaklıklar gibi sorunların artık gündemden düşecek hale getirilmesi gerekmektedir.

İmalat sanayii'nin rekabet gücünü geliştirmek için orta ve uzun vadeli bir perspektifle genel ve sektörel sorunların değerlendirilmesi ve öneriler getirilmesini, politikalar oluşturulmasını, bu amaçla detaylı çalışma ve analizlerin yapılmasını ve bunun için de özel ve kamu kesimindeki paydaşların katılımı ile sürekli bir diyalog ortamının oluşturulmasını sağlamak amacıyla bir özel yapılanmanın sağlanarak çalıştırılması gereği doğmuştur. Bu amaçlara da hizmet edebilecek olan Kıbrıs Türk Yatırım Ajansı (YAGA) KKTC'nde kurulmuş olup kısa süre içerisinde hizmet vermeye başlayacaktır. Söz konusu kuruluşun vereceği hizmetlerin etkin ve kaliteli olması için hizmetlerin sunulmasında standardizasyonun sağlanması ve hizmetlerin denetlenmesi önem arz etmektedir.

Gelişen dünyada, rekabet gücünün artırılmasının sağlanabilmesi amacıyla başarılı bir yöntem olarak kümelenme yaklaşımı son yıllarda oldukça önem kazanmıştır. Dünyadaki bu gelişmeye paralel olarak KKTC'nde de özellikle OSB ve KSS'lerinin de katkısı ile Çeşitli kümelenme oluşumları bulunmakla beraber, genel bir kümelenme politikasının belirlenmesine ihtiyaç vardır. Bu çerçevede kümelenme haritaları hazırlamalı ve gelecekteki kümelenme girişimlerine fiziksel, ekonomik, ve hukuki zemin oluşturulmalıdır. Planlı sanayileşmenin sağlanması, sanayiinin çevresel etkilerinin irdelenebilmesi, ve işletmelere daha iyi üretim koşulları sağlanarak rekabet güçlerinin artırılması amaçlarıyla OSB ve KSS'lerinin sayılarının artırılması hedefi gerçekleştirilmelidir. Bu bağlamda Alayköy Organize Sanayi Bölgesinde mevcut sıkıntılarını ivedilikle aşarak bölgenin işletme sahiplerinin hizmetine sunulması gerekmektedir.

KKTC'deki sanayi işletmelerinin markalaşma, kalite ve çevre standartları konularındaki farkındalıklarına rağmen uygulama kapasitelerinin düşüklüğü, yetersiz teknoloji kullanımı, düşük kalite ve verimde üretim yapmaları, düşük katma değer yaratmaları, yenilikçi çalışmaların ve yatırımların yetersiz olması, uluslararası pazarlardaki rekabet edebilme yetilerinin kazanılmasındaki başlıca engellerdir.

2.3.Enerji

2.3.1.Elektrik

KKTC sınırları içerisinde elektrik enerjisi üretmek ve dağıtımını gerçekleştirmek gibi hizmetleri yerine getirmek, ayrıca mevcut olan elektrik enerjisi iletim şebekelerinin bakımını, onarımını ve geliştirilmesini sağlamakla yükümlü olan kuruluş Kıbrıs Türk Elektrik Kurumu'dur. Yukarıda belirtilen faaliyetlerin yerine getirilmesi amacıyla KIBTEK 1975 yılında kurulmuştur. Dikmen ve Teknecik bölgelerinde gaz türbinli santrallerin kurulması ve işletmesinin sağlanması görevlerini üstlenen KIBTEK 1975-1994 yılları arasında ülke enerji ihtiyacının ancak %10-%20 oranındaki kısmını üretirken, Teknecik bölgesinde kurulan ve kuruluşu 1996 Mart sonunda tamamlanan 2X60 mw gücünde ve 780 milyon kws/yıl kapasiteli fuel oil'le üretim yapan buhar türbinli iki adet santralin devreye girmesi ile, ilk olarak 1995 Nisan sonu itibarıyla enerji ihtiyacımızın %85'ini, bilahare 1996 yılı içerisinde ülkenin elektrik enerjisi ihtiyacının neredeyse tamamının KKTC sınırları içerisinde üretilmesi mümkün olmuştur. Sistemin problemsiz bir şekilde çalıştırılabilmesi için kurum tarafından TC'nin de yardımları ile hazırlanan 11 adet proje içerisinde olan iletim hatlarının yenilenmesi çalışmaları tamamlanmış ve ekonomik ömrünü dolduran trafoların yenilenmesi projesi çerçevesinde çalışmalar devam etmektedir. KKTC'ndeki artan enerji ihtiyacının karşılanabilmesi için KKTC'nde yap-işlet modeli ile Kalecik'te 2003 yılında ek bir mobil santral devreye girmiştir. Yeni santralin devreye girmesi ile başta Karpaz bölgesi olmak üzere ülke genelindeki elektrik enerjisi ihtiyacının karşılanmasında yaşanan sorunların aşılmasına katkı yapılmıştır. K.K.T.C'nde enerji sektöründe ilk özel yatırım niteliği taşıyan mobil santral beş yıl süre ile 14.5 milyon kw/s elektrik üreterek KIB-TEK'e satacaktır.

KKTC'nde kurulu bulunan santrallerde gerçekleştirilen enerji üretim miktarları 2006 yıl itibarıyla sırayla; Dikmen gaz türbinli santralda 6.62 milyon kws, Teknecik gaz türbinli santralda 10.13 milyon kws ve Teknecik buhar türbinli santralda ise toplam 683.75 milyon kws ve Kalecik'teki santralda ise 381.05 milyon kws olmak üzere toplam 1,081.55 milyon kws enerji üretilmiştir. Söz konusu üretim KKTC enerji ihtiyacının %99.54'üne tekabül etmektedir. Güney Kıbrıs'tan 2006 yılı içerisinde 45.72 milyon kws'lik enerji alınmıştır.

2007 yılı gerçekleştirmelere göre ise Dikmen gaz türbinli santralda 2.45 milyon kws, Teknecik gaz türbinli santralda toplam 1.57 milyon kws ve Teknecik buhar türbinli santralda 645.59 milyon kws, Kalecik'teki mobil santralda 443.0 ve Teknecik dizel santralda ise 94.54 milyon kws olmak üzere toplam 1,186.83 milyon kws enerji üretilerek KKTC'nin ihtiyacının %95.94'ü karşılanmıştır (tablo 36). %0.9'luk enerji ihtiyacına karşılık gelen 5.44 milyon kws' lik enerji ihtiyacı ise Güneyden karşılanmıştır.

Tablo - 36 KKTC'nde Mevcut Elektrik Santrallarının Kapasite ve Üretim Durumu

	2005		2006		2007		Değişim (%) (2007/2006)
	Kurulu	Üretilen	Kurulu	Üretilen	Kurulu	Üretilen	
	Güç	Enerji	Güç	Enerji	Güç	Enerji	
1. Dikmen Santralı (Gaz Türbinli)	1x30mw	8.14	1x30mw	6.62	1x30mw	2.45	-63.00
2. Teknecik Santralı (Gaz Türbinli)	1x30mw 1x15mw	11.27	1x30mw 1x15mw	10.13	1x30mw 1x15mw	1.57	-85.00
3. Teknecik Termik Santralı (Buhar Türbinli)	2x60mw	667.68	2x60mw	683.75	2x60mw	645.59	-5.58
4. Kalecik (DG)	2x60mw	302.82	2x60mw	381.05	2x60mw	443.00	16.30
5. Teknecik, Dizel Jen.	-	-	-	-	2x60mw	94.22	-
Toplam		998.9		1081.6		1186.8	9.70

Kaynak: Kıbrıs Türk Elektrik Kurumu, Devlet Planlama Örgütü

KKTC'nde toplam elektrik enerjisi tüketimi 2006 yılında 2005 yılına göre %12.1 oranında artarak 1,005.82 milyon kws olan tüketim 1,127.27 milyon kws'a yükselmiştir. 2006 yılında tüketilen toplam enerji miktarı içerisinde sanayi sektörünün kullandığı enerji miktarı 97.58 milyon kws olmuştur ve toplam tüketim içerisindeki payı %8.66 olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılında ise sanayi sektöründe kullanılan enerji bir önceki yıla oranla %7.8 oranında bir artış sağlanmış ve 105.19 milyon kws olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılı gerçekleşme rakamlarına göre ise ülkemizde toplam 1,192.27 milyon kws enerji tüketimi gerçekleştirilmiştir. Sözkonusu miktar içerisinde sanayi sektörünün payı %8.80 oranında gerçekleşmiştir (tablo 37).

Tablo - 37 KKTC'nde Tüketilen Elektrik Enerjisi Dağılımı

(Milyon Kws)

		2005		2006		2007	
		Miktar	Payı (%)	Miktar	Payı (%)	Miktar	Payı (%)
Fatura Edilen Enerji	1. Konut	310.08	30.84	335.83	29.79	360.30	30.20
	2. Ticari	146.89	14.61	138.12	12.25	162.15	13.60
	3. Endüstri	78.12	7.77	97.58	8.66	105.19	8.80
	4. Turizm	72.45	7.21	66.15	6.12	95.92	8.00
	5. Su Motorları	61.51	6.12	45.97	4.08	49.80	4.20
	6.S. Aydınlatma	20.44	2.03	22.15	1.96	17.79	1.50
	7. Pik Yük Dışı	0.15	0.01	0.18	0.02	0.24	0.02
	8. Geçici Akım	22.30	2.22	20.06	1.78	26.66	2.24
	9. Savunma	85.95	8.55	84.40	7.49	87.91	7.57
	10. Devlet Tarifesi	-	-	44.78	3.97	47.81	4.00
	11. Sosyal Yardım Tarifesi					1.80	0.15
	12. .TC Büyükelçiliği					0.11	-
	13. Diplomat Tarifesi					0.11	-
	Ara Toplam	797.89	79.37	855.25	76.12	955.89	-80.17
Fatura Edilemeyen Enerji	14. Santral iç Tüketimi	43.19	4.30	50.14	4.45	54.20	4.55
	15. Kayıplar	164.24	16.34	221.88	19.68	182.20	15.30
	Ara Toplam	207.43	20.63	272.02	24.13	236.40	19.83
	Genel Toplam	1,005.32	100.00	1,127.27	100.00	1,192.27	100.00
	Güneyden Çekilen Toplam Enerji	6.42	64.00	45.72	4.05	5.44	0.46
	KKTC'nde Üretilen Toplam Enerji	998.90	99.36	1,081.55	95.95	1,186.83	99.54

Kaynak: Kıbrıs Türk Elektrik Kurumu, Devlet Planlama Örgütü

KIB-TEK yatırım projeleri ile, trafo merkezlerini yenilenmiş ayrıca trafolardaki gerilim seviyelerinin yükseltilmesi ile iletim kapasiteleri artırılmıştır. Sözkonusu projelerin tamamlanması ile KKTC yaşanan kesinti ve arızaların minimize edilmesi ve dağıtımda yaşanan sıkıntıların önlenmesi hedeflenmiştir. Projeler ile santralarda üretilen elektriğin daha sağlıklı, kesintisiz ve kayıpsız ulaşımının sağlanması mümkün olacaktır.

1999-2020 Master Yatırım Projesi kapsamında hayata geçirilen üçüncü etap trafo merkezleri ve nakil hatları yatırım projeleri tamamlanmış olup, dördüncü etap trafo merkezleri ve enerji nakil hatlarının yapımı içinde çalışmalar başlamıştır. 2008 yılında bitmesi hedeflenen dördüncü etap projelerle ilgili çalışmalar devam edilirken beşinci etap yatırım projelerinin hazırlanması için etap yatırım projelerinin hazırlanması için KIB-TEK çalışmalara başlamıştır. Sözkonusu çalışmalara ilave olarak sistemde olası bir arızanın tespitini sağlayacak SCADA sisteminin, bu sisteme uygun hale getirilen merkezlerde uygulanmasına başlanmıştır. 2010 yılı ortalarında tüm sistemin SCADA ile uyumluluğu sağlanacak hale gelecektir.

Ülkemizdeki hızlı enerji artışının karşılanabilmesi amacıyla KIBTEK tarafından öngörülen projelerin ivedilikle tamamlanması ve altı yapı çalışmalarının planlanandan önce bitirilmesi hedeflenmektedir.

Enerji tüketim tablosunda kayıplar kalemini incelediğimiz zaman sözkonusu kalemin KKTC boyutlarına göre çok yüksek bir oranda gerçekleştiği bunun ivedilikle önüne geçilmesini ve gerekli önlemlerin alınması için girişimler başlatılmış olup gerekli tedbirler alınmış ve bu sorunun çözümü amacıyla iletim hatlarının iyileştirilmesi yönüne gidilmiştir. Ancak yıllardır kayıplar konusunda herhangi bir iyileştirme olmadığı gibi 2004-2006 yılını incelediğimizde artış olduğu görülmektedir.

KKTC'nin elektrik enerjisi ihtiyacını karşılamak amacıyla Mart 1996 tarihinden itibaren tam kapasite ile üretime başlayan 2X60 mw gücündeki buhar türbinli santralla birlikte KKTC'ndeki iletim ve dağıtım sistemlerinin de ele alınarak gerekli ilave, takviye ve geliştirme işlemlerinin gerçekleştirilmesi, yıpranan ve kullanım ömrünü dolduran teçizatın yenilenmesi çalışmalarının büyük bir kısmının sonuçlandırılması, sistemin

iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için öncelikle Lefkoşa, Girne ve Gazimağusa trafo merkezleri geliştirilmiştir. İletim ve dağıtım sistemini rahatlatmak amacıyla başlatılan 1. Etap acil proje çalışmaları tamamlanmıştır. Teknecik-Lefkoşa yüksek gerilim hava hat tesisi de tamamlanmış olup 1. Etap acil projeler çerçevesinde 22 km'lik iletişim hattının yenilenmesi ve inşasına başlanan trafoların tamamı ocak 2001 sonunda tamamlanarak devreye girmiştir. Söz konusu çalışmaların yanında küçük yerleşim birimlerinde ömrünü tamamlamış ya da kapasitesi düşen trafoların yenilenmesi çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca 2006 yılında yeni santrallerin 2007 yılı içerisinde devreye girmesi amacıyla başlatılan çalışmalar tamamlanmış olup, Kalecik'teki ünitenin 2007 yılının ilk yarısında Teknecik'teki santraller ise 2007 yılı ikinci yarısında devreye girmiştir. Söz konusu santrallerin KKTC'nde ilk yedek santraller olmuştur.

2.3.2. Su

KKTC'nin su kaynaklarını genel olarak sırasıyla yeraltı, yerüstü ve pınar sularından oluştuğunu söylemek mümkündür. Ülkemizde mevcut olan akiferlerden her yıl beslenmeden fazla su çekildiğinden akiferlerdeki su seviyesi sürekli olarak düşmekte buna bağlı olarak deniz suyunun yeraltı su kaynaklarına karışması neticesinde suyun kalitesi düşmektedir.

Üniversiteler yanında inşaat sektöründeki gelişmeye paralel olarak su tüketimi artmakta ancak kısıtlı kaynaklar sebebiyle sıkıntılar yaşanmaktadır. KKTC halkı suyun israf edilmeden kullanımında bilinçlenmekte aşırı tüketim eğiliminden kaçınmayı öğrenmektedir. Su kayıpları ve kaçakları daha önemle ve sağlıklı biçimde izlenmekte gerekli önlemler alınmaktadır. KKTC içmesuyu dağıtım sisteminin yeniden ele alınması mevcut fiziki duruma uygun ve gelecekteki öngörülen gelişmelere yanıt verebilecek bir altyapı projesinin hazırlanması ivedilikle gerekli görülmektedir.

KKTC'de içme, kullanma, turizm,ve endüstri suyu temini ile kanalizasyon çalışmaları Su İşleri Dairesi'nce yürütülmektedir. Jeoloji ve Maden Dairesi de su kaynakları konusunda çalışmalar yapmakta , Daire özellikle yeraltı suları konusunda uzmanlaşmış olup , yeraltı sularının araştırılması, geliştirilmesi ve işletilmesine ilişkin görev, yetki ve sorumluluğuna sahip bulunmaktadır.

KKTC'nin öncelikli sorunu olan su sorununun çözümü amacıyla Türkiye'den deniz altından borularla su getirilmesi projesinin fizibilite raporunun hazırlık çalışmaları tamamlanmıştır. Projenin en kısa sürede başlatılması ve sonuçlandırılması çabaları bulunmaktadır. Söz konusu proje ile TC'den Anamur'daki Dragon çayından KKTC'ne yılda 75 milyon metreküp su getirilmesi hedeflenmektedir. Proje maliyeti 160 milyon USD'dir. Bu konuda atılan adımlar fiilen başlatılmıştır. Su ile ilgili bütün bu çalışmalar yanında Ülkemiz yeraltı kaynaklarından en rasyonel şekilde fayda sağlayabilmek amacıyla TC ile birlikte yürütülen çalışmalar da bulunmaktadır.

Su konusunda ülkemizin yerel kaynaklarının değerlendirilebileceği Yeşilirmak Göleti inşası gibi projelerin hayata geçirilmesi ve boş yere denize akan suyun kullanıma kazandırılması gibi çalışmalar bulunmaktadır.

Ülkemizde sanayi sektöründe üretim girdisi olarak kullanılan su miktarlarının tesbiti yapılmamaktadır. Oysa ki ülkemizde kısıtlı bir doğal kaynak olduğu bilinen suyun sanayi sektöründe kullanılan miktarının bilinmesi suyun takibi açısından önemli olmakla birlikte sanayi sektöründe yaşanan değişikliklerin de belirlenmesinde kolaylık sağlayacak bir istatistiki bilgi olacaktır. Ayrıca mümkün olması halinde sanayi kesiminde girdi olarak kullanılan su atıklarının yeniden kullanılması konusu gündeme gelebilecektir. Suyun ülkemizde ve sektörde daha verimli kullanımı da araştırılarak ilgili kesimlerin bilgilendirilmesi gereği vardır. Bu konuda başlatılan çalışmaların süratle sonuçlandırılması gerekmektedir.

KKTC'nde mevcut su kaynaklarının tesbiti ve verimli kullanımının araştırılması ve gerekirse konu ile ilgili olarak yasal tedbirlerin getirilmesi gündemde iken sanayi sektöründe de su ile ilgili olarak yaşanan sıkıntıların giderilmesi genel su konusu içerisinde değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

KKTC içme ve kullanma suyu ihtiyacın karşılanabilmesi amacıyla yönelik olarak uzun vadeli projeler gündemdedir. 2001 yılının ilk ayından itibaren Türkiye Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü öncülüğünde başlatılan Su Master Planı çalışmaları tamamlanmıştır. Söz konusu proje kapsamında KKTC'nin yüzey ve yeraltı su kaynaklarının incelenerek su potansiyeli, toprak kaynakları ve su ihtiyaçlarının etüt edilmek suretiyle mevcut su

potansiyeli ve bu potansiyelin değerlendirilmesi ve ülke ihtiyaı tesbiti yapılmıştır. lke kaynaklarının tesbiti neticesinde sulanabilecek arazilerin sulu tarıma açılması, içme, kullanma, sanayi ve turizm amaçlı kullanım yanında diğer sektörlerin ihtiyaçlarının tesbiti gerçekleştirilmiş ve ihtiyaa yönelik barajlar, regülatörler, tüneller, düşey ve yatay kuyular gibi ekonomik açıdan uygun görülen yatırımların gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar yanında deniz suyunun arıtılarak kullanımının sağlanması bölgeler itibarıyla yaygınlaştırılacaktır.

2.4 Sorunlar

Sanayi sektöründeki işletmelerin temel sorunlarından biri ve başta geleni finansman sorunudur. Finansman sıkıntısı Küçük ve orta boy işletmelerin zkaynak yetersizliğinden doğmaktadır. Çeşitli kaynaklardan kredi sağlamaya çalışan girişimciler çok zor ya da yetersiz kredi alabilmekte bu ise işletmelerin gelişimi ve büyümesini engellemektedir.

Sektörde yaşanan diğer bir sorunu ise hammadde tedariki esnasında karşılaşılmaktadır. Hammadde tedariki esnasında yaşanan sorunlar çeşitlilik arz etmektedir. Bunlar, finansman, miktar ve kalitedir. Işletmeler kullanacakları hammaddeyi stok edememekte üretim aşamasında zora girmektedirler. Sık değişen hammadde fiyatları nedeniyle maliyetler fiyatların yükselmesine yol açarak kk işletmelerin rekabet gücünü zayıflatmakta, satış güçlüğü doğmasına neden olmaktadır. İstenen miktarda hammadde sağlanamaması da üretimi darboğaza sokmaktadır.

Işletmelerin diğer önemli bir sorunu ise pazarlamadır. Modern pazarlama anlayışı, hangi mala talep olduğu neyin üretilmesi gerektiğinin araştırılması ile başlamakta , satış için tüm etkinliklerin yapılıp satış sonrası hizmet sınırlaması ile son bulmaktadır. Işletmelerin satış yapabilmesi ve satışların yenilenmesi bu tür bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Işletmelerde pazarlamaya dönük uygulama bilgi gerektirir. Oysa kk ve ortaboy işletmelerin temel eksikliklerinden biri bilgidir. KOBİ'lerde araştırma yapma, bilgi toplama gibi alışkanlıklar yoktur. Bu nedenle işletmeler pazarda oluşan değişimlerden anında haberdar olamamakta ve çeşitli sıkıntılarla karşılaşmaktadırlar.

Sanayi sektöründe karşılaşılan sorunların başında, gerek ithal yoluyla gerekse yurt içinden sağlanan üretim girdilerinin fiyatlarının yüksekliği sebebiyle sanayi mamüllerinin fiyatlarının sürekli yükselmekte olması gelmektedir. Birim maliyetleri yüksek olan sanayi ürünlerimizin dış pazarlarda diğer ülke ürünleri ile rekabet etme olanağını azalmaktadır.

KOBİ'lerin önemli sorunlarından birisi de nitelikli eleman sağlamadır. Küçük işletmeler genellikle düz işçi alıp yetiştirmek durumunda kalmaktadırlar. İş başında eğitim ise hem zaman almakta hem de pahalıya mal olmakta üretim değerini de etkileyecek kaliteli mal üretimini engellemektedir. Küçük ölçekli işletmelerin sınırlı kapasiteleri ve organize olamayan yapıları nedeniyle, ivedilikle, kalite, pazarlama, teknik bilgi ve finansman alanlarında sorun yaşanmaktadır.

Sanayi işletmelerinin bir diğer önemli sorunu ise teknolojidir. KOBİ'lerde bilgi eksikliği ve finansman sıkıntısı nedeniyle teknolojik değişimleri gereği gibi inceleyip yeni teknoloji ile üretim yapan makineleri zamanında alamamaktadırlar. Bu sıkıntı ise onların gelişen teknolojiye ayak uydurmalarına engel teşkil etmektedir.

Geçtiğimiz dönemde yaşanan krizlerin etkisiyle var olan atıl kapasite sorunu daha büyük boyutlara taşınmış ve sanayicilerimizin çok önemli sorunları arasına girmiştir. Atıl kapasite ekonomi için bir yükür. Bunlar bir yandan var olan kıt kaynakların ısrafına öte yandan da işletmelerin verimli ve karlı bir şekilde çalışmalarını engellediğinden gereksiz maliyet yükselmesine neden olmaktadır. Bu durum sonuçta yüksek fiyat biçiminde piyasaya yansıdığından tüketicilerin zorlanmasına neden olmaktadır. İşletmelerin atıl kapasite sorunu satış güçlüğü, finansman sıkıntısı ve hammadde tedarikinde yaşanan sorunların çözülememesinden kaynaklanmaktadır. Satış güçlüğü pazarlama eksikliğinden doğmaktadır. KOBİ'lerde mal üretim kararları yapılan pazarlama araştırmalarına göre değil şirket sahibi yöneticinin kararlarına dayanmaktadır. Ayrıca işletmeler çoğu kez üretim için gerekli hammadde finansmanını sağlayamamaktadırlar. İşletme kapasitesinin bir kısmı atıl kalmaktadır. İşletmeler ihtiyaç duydukları hammaddeyi istedikleri miktar ve zamanda sağlayamamaları atıl kapasite yaratılmasında etkili olmaktadır. Atıl kapasiteleri değerlendirmeye yardımcı tek araç olarak ihracat görülmektedir. KKTC'de işletmelerin ihracata yönelmesini güçleştiren çok sayıda unsur vardır. Bunlar arasında maliyetlerden , verimsiz üretimden ve standartlara uygun kaliteyi yakalayamamaktan kaynaklanan dış

pazarda rekabet edememe, kalite sorunları, ulaşımda karşılaşılan güçlükler, dış pazarı yeterince takip edememe ve en önemlisi tanınmamışlık başta gelmektedir.

İşletmelerde kalite kontrol bilincinin yeterince yerleşmemiş olması diğer bir sorundur. Kalitenin bazı ürünlerde örneğin gıda sektöründe üretim aşamasında olduğu kadar pazarlama aşamasında da yerinde izlenmesi ve korunması gerekir. KOBİ'lerle araştırma yapma bilgi toplama gibi alışkanlıklar yoktur. Bu nedenle işletmeler pazarda oluşan değişimlerden anında haberdar olmamakta ve çeşitli sıkıntılarla karşılaşmaktadır.

İmalat sanayinin sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi, bu kesime hizmet veren bağlı sektörlerin de uyumlu bir şekilde geliştirilmesini gerektirmektedir. Bu sebeple enerji alanında yaşanan sorunların tamamen sorun olmaktan çıkarılması ve ileriki yıllarda sanayicilerin enerji sıkıntısı gibi sorunlarla karşılaşmamasını sağlayacak bir yapının oluşturulması gerekmektedir.

Yüksek girdi maliyetleri gibi sıkıntılar yanında ulaşımdan kaynaklanan sorunlar da imalat sanayii sektörünün gelişmesini olumsuz şekilde etkilemektedir. Ülkemizde enerji, ulaşım, haberleşme sektörlerinin gelişmesi sanayi sektörün de önünü açacaktır.

Alt yapıdaki yetersizlik de maliyetlerin aşırı derecede artmasına sebep olduğundan sanayi sektöründeki yatırımlar için caydırıcı bir etken olmaktadır. Alt yapı sorunları içerisinde özellikle Organize Sanayi Bölgelerinin iyileştirilmesi, yeni Organize Sanayi Bölgelerinin alt yapı sorunları halledilmiş şekli ile ivedilikle hizmette sunulması, ulaşımda özellikle, hava ve deniz yollarının ihtiyaçları karşılayacak bir düzeye getirilmesi ürünlerimizin dış pazarlarda kolaylıkla ve ucuza ulaştırılması imkanının sağlanması gereği vardır.

3. İnşaat

3.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

İnşaat sektörü birçok mal ve hizmet üretimi ile doğrudan bağlantılı olup, istihdama ve büyümeye katkı koymakta, sanayi üretimine altyapı sağlamaktadır. İnşaat sektörünün canlanması, ekonomik duraklamaya giren birçok dünya ülkesinin ekonomik olarak büyümesini sağlamaktadır.

İnşaat sektöründeki büyümeye özel sektör inşaat yatırımları ile birlikte kamu sektörü yol yapım ve tamiri ile su ve kanalizasyon yapım ve tamiri çalışmalarında olumlu etki yapmaktadır.

İnşaat Sektörü, ekonomik ve sosyal kalkınmanın temel unsurlarından biri olup, diğer sektörlerin gelişmesi ve arasındaki ilişkilerin düzenli ve seri olabilmesi için bir etkidir. Bu niteliği ile inşaat sektörü için ekonomide lokomotif güç tanımlaması yapılmaktadır. DPÖ'nün 1998 yılı verileri dikkate alınarak ekonominin genel durumunu gösteren girdi-çıkı tabloları incelendiği zaman inşaat sektörünün toplam 63 sektörden 27'sini tetiklediği görülmektedir.

Sektör, başta konut olmak üzere bina, fabrika, yol, kanalizasyon, liman, havaalanı, su regülatörü, gölet, baraj gibi inşaat işlerini bünyesinde toplarken, bahçe mimarisi dahil, park tanzimi, anıt ve heykel türü inşaatları da kapsamına almaktadır. İnşaat işleri altyapı ve üstyapı olarak sınıflandırıldığı gibi bu sektör bina ve bina dışı inşaat işleri olarak da ayırımı tabi tutulmaktadır.

2001 ekonomik krizinden sonra TC'nin genel ekonomik performansındaki iyileşme, enflasyon ve faizlerin düşmesi ve TL'nin değer kazanması KKTC'ye de olumlu yansımış ve özellikle Annan Planı ile birlikte mülkiyet rejiminde hissedilen olumlu beklentiler nedeniyle inşaat sektöründe olumlu gelişmeler olmuştur.

2001 yılında yaşanan krizden dolayı inşaat sektörünün GSYİH'daki payı %7.8 iken 2006 yılında %14.6'ya ulaşmıştır. 2007 tahminlerine göre ise bu oranın %13 olması beklenmektedir.

Müteahhitler Birliği kayıtlarına göre, inşaat sektöründe faaliyet gösteren müteahhit sayısı 2003 yılında 171 iken 2007 yılında 378'e ulaşmıştır.

Ayrıca Esnaf ve Zanaatkarlar Derneği kayıtlarına göre, inşaat sektöründe 2003 yılında 58 taşeron firma çalışırken 2007 yılında taşeron firma sayısı 131'e çıkmıştır.

Son dönemde sıkışıklık yaşayan inşaat sektöründe, değerlendirilmeyen mevcut yapıların ve yapılacak yeni yapıların yatırım aracına dönüştürülmesi ve sektörel canlılık yaratmak için 9/7/2007 tarihinde 63/2007 sayılı Mortgage Yasası (Konut Edindirme Yasası) çıkarılmıştır. Bu yasa ile hem tüketicilerin hem de Müteahhitlerin haklarının korunması düşünülmektedir. Oturmaya el verişli konutu olmayan ve yurtdışından kesin dönüş yapacak KKTC vatandaşlarını konut sahibi yapmak bu yasanın amaçlarından biridir.

Mortgage yasası ile tüketicilere uzun vadeli, düşük faizli konut edindirme kredisi sağlanacaktır. Konut, peşin alınarak, bankayla alıcının birlikte belirlediği sözleşme taksitlerine göre ve 20 yıla kadar varabilen sürede kira öder gibi konut sahibi olunacaktır. Bu yasa, inşaat şirketlerinin finans kuruluşları ile faaliyetlerine olanak sağlayarak inşaat sektörünün önünü açacak ve sektörel canlılık yaratacaktır.

3.1.1. İnşaat Malzemeleri

KKTC'nde tuğla, alçı, kireç, mermer, briket, taş kırma, termosifon, alüminyum anodlama, çelik boru, parke ve ahşap, boya, elektrik kablosu, alüminyum doğrama, inşaat demir işleri (kapı-pencere) gibi inşaat malzemeleri (girdileri) üreten tesisler faaliyet göstermektedir.

İnşaat malzemesi üreten tesislerin kapasite darlığı, kalite kontrol ve standart sorunları ile bazı malzemelerin yurtiçi üretiminin yapılmaması gibi nedenlerle talebin büyük bir kısmı dışalım yolu ile sağlanmaktadır. Son yıllarda inşaat sektörünün yakalamış olduğu büyüme hızı ile birlikte demir, çimento, tuğla ve diğer inşaat malzemelerinin ithalatında büyük artışlar görülmektedir. Boğaz Endüstri ve Madencilik Şti. verilerine göre 2002 yılında KKTC genelinde 168,300 ton olan çimento satışı 2007 yılında 493,100 tona ulaşmıştır.

3.1.2. Konut

Konut, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayan, ekonomik ve rakamsal içeriği olan bir barınaktır.

Konut üretimi, insana dönük bir yatırım ve insanın yaşam koşullarını doğrudan etkileyen önemli bir faktördür. Bireysel ve toplumsal refah düzeyi ile çok yakın ilgisi bulunan konut üretimi, gerek istihdama gerekse pekçok üretim dalından girdi alması nedeniyle ekonominin tümüne olan olumlu katkıları bakımından inşaat sektörü içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Ülkemizdeki toplam yapı inşaatı içerisindeki en büyük pay, gerek parasal değer bakımından gerekse alan bakımından konut inşaatına aittir.

Ülkemizdeki konut ihtiyacını karşılayacak, konut alanlarını ve konut politikalarını saptamak gerekmektedir. Konut politikaları, ülkesel kalkınma planlarında belirtilen kentsel/bölgesel planlama ile uyum içinde olan kural ve önlemleri içermektedir. Konut politikaları, konut ihtiyacını karşılariken konut çevresi ve yaşayanların sosyo-ekonomik sorunlarının çözümlenmesini de kapsamalıdır.

KKTC’de yaşanan sosyo-ekonomik değişimler ve Annan Planının yaptığı olumlu ekti sonucu inşaat sektöründe özellikle kentlerde konut yapımına hızlı bir ivme kazandırmıştır. Buna paralel olarak kırsal kesimlerde de 2. konut sayılarında ve yabancılara yönelik konut satışlarında önemli artışlar meydana gelmiştir. Bu dönemdeki konut arzı ülkemize ekonomisine ve istihdamına büyük katkılarda bulunmuştur.

2006 yılında konut inşaat alanının toplam inşaat alanı içerisindeki payı, %79.8 iken 2007 yılında azalarak %68.4 olarak gerçekleşmiştir. Konut inşaatı için ayrılan değerin toplam inşaat için ayrılan değer içerisindeki payı 2006’de %84.5 iken 2007’de %71.5 olarak gerçekleşmiştir (tablo 39).

2007 yılında konut amaçlı olarak 474’ü kentsel ve 1,290’ı de kırsal alanda olmak üzere toplam 1,794 adet inşaat gerçekleşmiştir. Bu dönemde ev ve apartman olarak inşa edilen

binalardan toplam 3,698 adet konut (daire) üretilmiştir. Söz konusu dönemde üretilen konutların %47'si kentlerde ve %52.9'u de kırsal alanda yapılmıştır (tablo 40-41).

Tablo - 38 Yıllar İtibarıyla Bazı İnşaat Türlerinin Maliyetleri

İnşaat Türleri	(Cari Fiyatlarla YTL/m ²)		
	2005	2006	2007
1. Konutlar			
1.1. Ev	718.0	812.0	905.0
1.2. Apartman	625.0	707.0	789.0
2. Dükkan			
2.1. Dükkan Sendeli	625.0	707.0	789.0
2.2. Dükkan Sendesiz	545.0	617.0	688.0
3. Okul	557.0	557.0	703.0
4. Daire	602.0	681.0	760.0
5. Garaj	425.0	481.0	536.0
6. Fabrika	425.0	481.0	536.0
7. Atölye	425.0	481.0	536.0
8. Süthane	480.0	543.0	606.0
9. Salhane	480.0	543.0	606.0
10. Fırın	642.0	726.0	810.0
11. Otel	907.0	1,025.0	1,142.0
12. Sinema	894.0	1,011.0	1,128.0
13. Gazino	762.0	862.0	962.0
14. Lokanta	762.0	862.0	962.0
15. Benzin İstasyonu	526.0	595.0	664.0
16. Oto tamir Evi	425.0	481.0	536.0
17. Ağıl	211.0	239.0	266.0
18. Kümes	211.0	239.0	266.0
19. Depo	407.0	461.0	514.0
20. Oto-Park	393.0	445.0	496.0

¹ 2005 yılında Birim Maliyetler YTL olarak işlenmiştir.

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 39 Toplam Yapı İnşaatı ve Konut İnşaatı
(2005-2007)

(YTL)

Yıllar	Toplam Yapı İnşaatı		Konut		Konut İnşaatı Payı (%)	
	Alan (m ²)	Değer	Alan (m ²)	Değer	Alan (m ²)	Değer
2005	342,254	227,539,175	269,012	190,039,965	78.6	83.5
2006	510,267	339,425,175	407,267	286,709,400	79.8	84.5
2007	639,458	584,445,959	474,010	417,879,595	68.4	71.5

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 40 Kentsel Konut İnşaatlarında Gelişme
(2005-2007)

	2005	2006	2007
1.Yapı Sayısı	390	460	474
2. Daire Sayısı	995	1,357	1,740
3. Toplam Yüzölçümü (m ²)	129,075.0	216,878.0	204,006.0
4. Toplam Değeri (YTL)	88,038,350.0	136,234,744.0	169,062,117.0
5. Ort. Konut Birimi Alanı (m ²)	129.7	144.9	117.2

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 41 Kırsal Konut İnşaatlarında Gelişme
(2005-2007)

	2005	2006	2007
1. Yapı Sayısı	822	1,103	1,290
2. Daire Sayısı	969	1,554	1,958
3. Toplam Yüzölçümü (m ²)	139,937	293,389	270,004
4. Toplam Değeri (YTL)	102,001,615	175,720,070	248,817,478
5. Ort. Konut Birimi Alanı (m ²)	144.4	154.2	137.9

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3.2. Sorunlar

Gelişen inşaat sektörü, çevreyi olumsuz etkileyen sektörler arasında yer almaktadır. Ülkesel fizik planın hazırlanmaması ve bölgesel planların yetersizliğinden kaynaklanan dağınık, düzensiz ve altyapı noksanlığı bulunan, bireysel tercihlere yönelmiş bir yapılaşma eğilimi devam etmektedir. Bu durum sektörün gelişmiş güzel plansız gelişmesine ve kıt olan doğal kaynaklarımızın bilinçsizce hızla yok olmasına neden olmaktadır. Annan planından sonra özellikle Girne bölgesinde yaşanan konut ağırlıklı inşaat patlaması bu alanda kötü bir örnek oluşturmaktadır. Konut alanındaki plansız büyüme, tarım alanlarının yok olmasını beraberinde getirmektedir. Konutla ilgili mevcut yasal boşluklar ve Lefkoşa dışındaki kentlerin imar planlarının henüz yürürlüğe girmeyişi, kentlerde dağınık ve çarpık gelişmelere neden olmaktadır. Su ve yolu olan her yere parselasyon yaparak inşaat yapılabilmektedir. Bu yüzden ihtiyacın üzerinde parsel açılmakta ve konut yerleşimi dağınık olmaktadır.

Yapılan her türlü inşaatın zemininin jeolojik olarak incelenmesi için (depremsellik ve heyelan durumu, suyun drenajı, tabakaların geçirgenliği v.b.) gerekli teknik donanım noksanlığı, finansman güçlükleri ve büyük ölçüde dışalım mallarındaki fiyat artışlarından kaynaklanan maliyet artışları sektörün gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

KKTC'nde gerek yerel üretimi yapılan, gerekse çeşitli ülkelerden ithal edilen inşaat malzemelerinde kalite kontrolü yapacak ve standardizasyonu gerçekleştirecek sistemin henüz kurulamamış olması inşaat kalitesini düşürücü ve can güvenliğini tehdit eden bir etken olmaktadır. Yapılacak inşaatların proje aşamasından başlayarak, tamamen bitirilmesine kadar geçecek sürede bağımsız ve sadece bu işle uğraşan denetim örgütlerinin olmayışı önemli bir sorundur.

Modern inşaat teknolojisinin ülkemizde henüz yaygın olarak kullanılmaması bakım-onarım maliyetlerini yükseltmekte ve çevre görünümünü bozarak turistik bir ülke olan KKTC'ne dolaylı maliyetler getirmektedir. İzolasyon konusuna yeterince önem verilmemesi hem kış hem de yaz aylarında önemli enerji israfına yol açmaktadır.

KKTC’nde son yıllarda önemli bir büyüme yaşayan inşaat sektöründe faaliyet gösteren kaçak ve kayıtsız müteahhit sayısının artması ve bunların kayıt altında alınmasında yaşanan sıkıntılar sektöründe ciddi sorunlar yaratmaktadır. İnşaat sektöründe çalışan bazı taşeron firmalar yasal olmadığı halde müteahhitlik hizmetleri yapmaktadırlar. İnşaat Encümenliği kaçak müteahhitliği önlemek amacıyla denetimler yapmaktadır. Fakat yaptırım uygulama konusunda gerekli yasal mevzuat altyapısı ve yaptırım gücü olmadığından dolayı tespit ettiği usulsüzlükleri Belediye ve Kaymakamlıklara havale etmektedir. Ülkemizde (1-2-3-4-5) 5 farklı sınıf karnelere sahip müteahhitler bulunmaktadır. Müteahhitlerin mesleki sorumluluk sahibi olanlarının sektör de bulunması ve sektöre yeni katılmak isteyenlerin belli standartlara sahip olması gerekmektedir. Kriter, standartlar ve uygulanacak yaptırımlar konusunda mevzuat ve yasal düzenlemelerin yapılabilmesi için ilgili kurum, kuruluşlar ve meslek örgütleri ile birlikte gerekli düzenleme ve çalışmalar yapılmalıdır.

İnşaat piyasasında mevcut olan bitmiş fakat değerlendirilmeyen yapılar ve yarım inşaatlar, sektörün en önemli sorunlarından biridir. Son dönemde piyasada hissedilen durgunluk aşılmadığı takdirde vasıfsız işçilerin yoğun olduğu bir sektörde işsizlik patlaması yaşanacaktır.

2004 yılından itibaren yürürlüğe girmeye başlayan ve günümüze kadar devam eden fiziki planlama ve çevre korumaya yönelik Emirnameler uyarınca inşaatların kullanım alanlarında azalmalar meydana gelmiştir. Bu nedenle 2003 yılından itibaren patlama yapan Yap-Sat’a dayalı inşaat sektörü yatırımlarında özellikle konut yapımında önemli azalmalar ve sektörde daralma görülmektedir.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin, yabancıların Kuzey Kıbrıs’ta gayrimenkul almalarını önlemek için açmış olduğu davalar yabancıları korkutmuş ve alımlarını azaltmıştır. Bu durum yabancılara yönelik üretim yapan müteahhitleri zor duruma sokmuştur. Birçok atıl konut ortaya çıkmış ve sektöre nakit girişi azalmıştır. Orans davasının Rumların istediği şekilde sonuçlanmamasına ve yabancı yatırımcı ve alıcıları rahatlatmasına rağmen inşaat sektöründe beklenen canlılık ve hareketlilik henüz daha istenen düzeyde değildir.

Mali sıkıntı içinde bulunan müteahhitlerin, bankalara olan borçları da sorunlarını artırmakta ve yerine getirmeleri gereken taahhütlerini gerçekleştirilmelerini engellemektedir.

4. Ticaret ve Pazarlama

4.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

4.1.1. Toptan ve Perakende Ticaret

KKTC ekonomisi küçük bir ekonomi olması nedeniyle özel niteliklere sahiptir. Toptan ve perakende ticaret sektörü, yarattığı katma değer, istihdam ve diğer sektörlerle olan ilişkilerinde, ülkemiz ekonomisinin oluşturduğu şartlar gereği önemli bir yer tutmaktadır. KKTC jeolojik yapısı nedeniyle doğal yeraltı kaynaklarına sahip değildir. Bunun bir sonucu olarak, üretim, yatırım ve kaynak yaratılması açısından ve bunların optimum düzeyde kullanılarak optimum bir verim alınabilmesi için yüksek bir ithalatın yaratılması gereği doğmaktadır. Bu nedenle, ülkemiz ekonomisinin gelişmesinde dış ekonomik ilişkilerin, dolayısıyla ticaret sektörünün büyük önemi ve ağırlığı vardır. Bununla beraber ticaret sektörünün turizm nedeniyle çok büyük ölçüde dış talebe bağlı olmasından dolayı sektörde darboğazlarla ve sorunlarla karşılaşmaktadır.

2006 yılında 1977 yılı sabit fiyatlarıyla sektör katma değeri 2,296.6 YTL olarak gerçekleşirken bu değer 2007 yılında 2,199.8 YTL olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılı milli gelir gerçekleşme rakamlarına göre sektör katma değerinde reel olarak %4.2 oranında bir azalma olmuştur. Sektörün GSYİH'da, 1977 sabit fiyatları bazında 2006 yılında %13.6 olan payı 2007 yılı gerçekleşme rakamlarına göre %14.6 olarak gerçekleşmiştir.

4.1.2. Dış Ticaret

KKTC'nin dış ticareti özellikle ihracatımızı engelleyici ABAD kararlarının olumsuz etkilerini gidermek amacı ile alınan kararlı önlemler sonucu Türkiye'ye yönelerek gelişme göstermiştir. 2007 yılı verilerine göre toplam ithalatımız içerisinde Türkiye'nin payı %67.9 ve diğer ülkelerin %32.1 olurken ihracatımız içerisinde Türkiye'nin payı %58.4 ve diğer ülkelerin ise %41.6 olarak gerçekleşmiştir (tablo 42).

Tablo- 42 Dış Ticaretin Ülkelere Göre Dağılımı
(2005-2007)

	(Milyon ABD \$)											
	2005				2006				2007			
	İthalat		İhracat		İthalat		İhracat		İthalat		İhracat	
	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)
1.Türkiye	817.4	65.1	34.2	50.2	947.0	68.8	30.9	45.4	1,045.0	67.9	48.9	58.4
2.Diğer Ülkeler	438.1	34.9	33.9	49.8	429.2	31.2	37.2	54.6	494.2	32.1	34.8	41.6
2.1.AB Ülkeleri	264.3	21.1	18.6	27.3	247.1	17.9	12.9	18.9	248.2	16.1	13.2	15.8
2.1.1.Birleşik Krallık	101.4	8.1	13.8	20.3	87.1	6.3	8.4	12.3	71.6	4.7	7.4	8.8
2.1.2.Diğer AB Ülkeleri	162.9	13.0	4.8	7.0	160.0	11.6	4.5	6.6	176.6	11.5	5.8	6.9
2.2.Orta Doğu Ülkeleri	42.0	3.3	6.8	10.0	57.1	4.2	9.2	13.5	52.5	3.4	6.9	8.2
2.3.Uzak Doğu Ülkeleri	52.4	4.2	-	-	43.8	3.2	-	-	58.9	3.8	-	-
2.4.ABD	8.3	0.7	0.1	0.1	9.8	0.7	0.1	0.2	16.0	1.0	-	0.2
2.5.Diğer Ülkeler	71.1	5.7	8.4	12.3	71.4	5.2	15.0	22.0	118.6	7.7	14.7	17.6
Toplam	1,255.5	100.0	68.1	100.0	1,376.2	100.0	68.1	100.0	1,539.2	100.0	83.7	100.0

Kaynak : Ticaret Dairesi

Tablo - 43 Dış Ticaret Hacminin Ülkelere Göre Dağılımı
(2005-2007)

	(Milyon ABD \$)					
	2005		2006		2007	
	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)
1.Türkiye	851.6	64.3	977.9	67.7	1,093.9	67.4
2.Diğer Ülkeler	472.0	35.7	466.4	32.3	529.0	32.6
2.1.AB Ülkeleri	282.9	21.4	260.0	18.0	261.4	16.1
2.1.1.Birleşik Krallık	115.2	8.7	95.5	6.6	79.0	4.9
2.1.2.Diğer AB Ülkeleri	167.7	12.7	164.5	11.4	182.4	11.2
2.2.Orta Doğu Ülkeleri	48.8	3.7	66.3	4.6	59.4	3.7
2.3.Uzak Doğu Ülkeleri	52.4	4.5	43.8	3.0	58.9	3.6
2.4.ABD	8.4	0.6	9.9	0.7	8.4	0.5
2.5.Diğer Ülkeler	79.5	6.0	86.4	6.0	133.3	8.2
Toplam	1,323.6	100.0	1,444.3	100.0	1,622.9	100.0

Kaynak : Ticaret Dairesi

Tablo - 44 Ülkelere Göre Dış Ticaret Dengesi
(2005-2007)

	(Milyon ABD \$)								
	2005			2006			2007		
	İthalat	İhracat	Dış Tic. Dengesi	İthalat	İhracat	Dış Tic. Dengesi	İthalat	İhracat	Dış Tic. Dengesi
1.Türkiye	817.4	34.2	-783.2	947.0	30.9	-916.1	1,045.0	48.9	-996.1
2.Diğer Ülkeler	438.1	33.9	-404.2	429.2	37.2	-392.0	494.2	34.8	-459.4
2.1.AB Ülkeleri	264.3	18.6	-245.7	247.1	12.9	-234.2	248.2	13.2	-235.0
2.1.1.Birleşik Krallık	101.4	13.8	-87.6	87.1	11.9	-75.2	71.6	7.4	-64.2
2.1.2.Diğer AB Ülkeleri	162.9	4.8	-158.1	160.0	0.7	-159.3	176.6	5.8	-170.8
2.2.Orta Doğu Ülkeleri	42.0	6.8	-35.2	57.1	3.8	-53.3	52.5	6.9	-45.6
2.3.Uzak Doğu Ülkeleri	52.4	-	-52.4	43.8	-	-43.8	58.9	0.0	-58.9
2.4.ABD	8.3	-	-8.3	9.8	-	-9.8	16.0	0.0	-16.0
2.5.Diğer Ülkeler	71.1	8.4	-62.7	71.4	11.5	-59.9	118.6	14.7	-103.9
Toplam	1,255.5	68.1	-1,187.4	1,376.2	50.8	-1,325.4	1,539.2	83.7	-1,455.5

Kaynak : Ticaret Dairesi

KKTC'nin ihracatı 2007 yılında 83.7 milyon ABD doları, ithalatı ise 1,539.2 milyon ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

2005-2007 yılları arasındaki dönemde dış ticaret hacmimiz sürekli artan bir trend izlemiştir. Dış Ticaret Hacmimiz 2007 yılında 2006 yılına göre %12.4 oranında artarak 1,444.3 milyon ABD dolarından 1,622.9 milyon ABD dolarına yükselmiştir (tablo 42).

2005 ve 2007 yıllarında milli gelirden meydana gelen büyüme, döviz kurlarında yaşanan istikrar dışalım ve dışsatım hacminde de büyümeyi beraberinde getirmiştir.

Tablo-45 Güney Kıbrıs'la Olan Ticaret
(2005-2007)

	(ABD \$)		
	2005	2006	2007
İthalat	201,531.00	2,025,135.00	1,332,471.00
İhracat*	1,460,453.00	3,200,000.00	4,639,584.24

* Yeşil Hat Tüzüğü kapsamında gerçekleşen
Kaynak:Gümrük ve Rüsumet Dairesi ve Ticaret Dairesi

2005 yılında Yeşil Hat Tüzüğü'nün uygulamaya girmesi ile Güney Kıbrıs ile olan ticaret hacmimizde gelişme gözlemlenmektedir. Ancak gerek Yeşil Hat Tüzüğü'nün tam anlamı ile uygulanamamasından gerekse KKTC'ye yönelik olan izolasyonların ortadan kaldırılmamasından dolayı Yeşil Hat Tüzüğü beklentileri karşılamaktan uzak kalmıştır.

Tablo 45'de de görüldüğü gibi Güney Kıbrıs'a yapılan ihracat 2006 yılında 3,200,000.00 ABD doları olarak gerçekleşirken 2007 yılında 4,639,584.24 ABD doları olarak gerçekleşmiştir. İthalatımız ise 2006 yılında 2,025,135 ABD doları olarak gerçekleşirken 2007 yılında 1,332,471 ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Yeşil Hat Tüzüğü kapsamında Güney Kıbrıs'a olan ihracatımız içerisinde ağırlıklı paya sahip mallar sebze, meyve,

tuvalet kağıdı, alüminyum ve PVC kapı ve pencere, ahşap mobilya, külçe kurşun ve tekstil ürünleridir.

2007 yılında tarım ürünlerinin dışsatımımız içerisindeki payı 36.7, sanayi ürünlerinin payı %53.6 oranında gerçekleşmiştir (tablo 46).

Ana mal grupları itibarıyla dışalım incelendiğinde, "makine ve nakliye araçları" mal grubu birinci sırayı, "yapıldığı maddenin cinsine göre tasnif edilenler" mal grubu da ikinci sırayı almaktadır (tablo 47).

Tablo - 46 KKTC Dışsatımının Yapısı
(2005-2007) (Milyon ABD \$)

	2005		2006		2007	
	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)
1. Tarım Ürünleri	24.6	36.1	24.1	35.4	30.7	36.7
1.1. Narenciye	20.2	29.7	19.1	28.0	22.7	27.1
1.2. Patates	1.0	1.5	2.1	3.1	3.0	3.6
1.3. Canlı Hayvan	..	..	..	..	..	..
1.4. Diğer Tarım Ürünleri	3.4	5.0	2.9	4.3	5.0	6.0
2. Sanayi Ürünleri	41.1	60.4	39.1	57.4	44.9	53.6
2.1. İşlenmiş Tarım Ürünleri	27.8	40.8	26.0	38.2	31.4	37.5
2.2. Konfeksiyon	10.0	14.7	7.8	11.5	6.8	8.1
2.3. Diğer Sanayi Ürünleri	3.3	4.8	5.3	7.8	6.7	8.0
3. Minareller	2.4	3.5	4.9	7.2	8.1	9.7
Toplam	68.1	100.0	68.1	100.0	83.7	100.0

Kaynak : Ticaret Dairesi

Tablo - 47 Ana Mal Gruplarına Göre Dışalım
(2005-2007)

(Milyon ABD \$)

Ana Mal Grupları	2005		2006		2007	
	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)
1. Yiyecek ve Canlı Hayvan	110.5	8.8	113.9	8.3	162.9	10.6
2. İçki ve Tütün	54.4	4.3	59.5	4.3	72.9	4.7
3. Yakıttan Gayri Yenmeyen Hammaddeler	21.0	1.7	23.3	1.7	26.0	1.7
4. Mineral Yakıtlar Yağlayıcı Madde ve İlgili Olanlar	172.8	13.8	232.2	16.9	262.6	17.1
5. Hayvan ve Sebze Yağları	6.8	0.5	7.1	0.5	9.2	0.6
6. Kimyevi Maddeler	93.0	7.4	99.9	7.3	117.9	7.7
7. Yapıldığı Maddenin Cinsine Göre Tasnif Edilenler	310.1	24.7	343.3	24.9	360.7	23.4
8. Makine ve Nakliye Araçları	385.8	30.7	383.6	27.9	392.8	25.5
9. Çeşitli Mamüller	101.1	8.1	113.4	8.2	134.2	8.7
Toplam	1,255.5	100.0	1,376.2	100.0	1,539.2	100.0

Kaynak : Ticaret Dairesi

4.2. Sorunlar

Ticaret sektörünün belirgin özelliği, çok sayıda küçük ölçekli ticarethanelerden oluşmasıdır. Aynı işi yapan ticari işletmelerin çokluğu ve küçüklüğü dağıtım maliyetlerinin yükselmesine, buna bağlı olarak da fiyatların artmasına neden olmaktadır.

Dış ülkelerle olan ticari ilişkilerimizde özellikle ihracatımızın gelişmesinde önemli bir sorun da taşımacılık ve ulaşım faaliyetlerinde karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizin ada oluşu, ulaşımın hava ve deniz yoluyla yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu alanda ortaya çıkan başlıca sorunlar.

- Uçak kargo taşımacılığındaki dar kapasite nedeniyle karşılaşılan zorluklar.
- Yükleme ve boşaltmadaki aksaklıklar nedeniyle malların zamanında ve hasarsız ulaşımının sağlanamaması.
- Yükleme ve boşaltma maliyetlerinin yüksek olması.

KKTC'nin coğrafi konumu nedeni ile transit ticaret potansiyeli oldukça yüksektir. Bu alandaki ticaretin özendirilmesi ve geliştirilmesi yanında, başta altyapı eksiklikleri olmak

üzere limanlarımıza liner bağlantılı gemi seferlerinin olmaması, işçilik ücretlerinin yüksek olması, yükleme ve boşaltma için yeterli ve modern araç ve gerecin eksikliği, liman derinliğinin az ve konteyner rıhtımının ve alanının bulunmaması gibi ticaretin gelişmesine engel oluşturan nedenlerin ivedilikle çözülmesi gerekmektedir.

5. Turizm

Turizm Sektörü, dünyada en hızlı gelişen sektörlerden biridir. Büyüyen uluslararası turizm pazarından en yüksek payı almak için turist çeken ülkeler arasındaki rekabet de hızla artmaktadır.

Teknoloji, ulaşım ve haberleşme alanındaki hızlı gelişim ve değişim küreselleşmeyi oluşturmuştur. Küreselleşme ve bölgesel bütünleşmenin güçlendiği bir ortamda meydana gelen ekonomik, sosyal, kültürel ve politik gelişmeler, ülkelerin birbiriyle olan ilişki ve bağımlılıklarını artırmakta ve yeni ekonomi politikalarının oluşturulmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda kalkınma kavramı değişime uğramakta, sosyal ve ekonomik boyut yanında çevre ve kültür boyutları da kalkınma stratejilerine yansiyarak ağırlık kazanmaktadır.

Küreselleşme ve bütünleşme süreçleri, uluslararası turizm hareketlerini de yoğunlaştırmakta ve dünya turizm gelirindeki paylarını artırmak isteyen ülkeler arasındaki rekabet de artmaktadır. Yükselen çevre bilinci ve yoğunlaşan kültür faaliyetleri bu rekabetin ana temalarını oluşturmakta, ve birçok ülke çevreyle uyumlu turizm stratejilerini turizm politikalarının temeline oturtmaktadır.

Bu koşullar altında, dünya turizm hareketinde önemli bir paya sahip olan Akdeniz bölgesinde yer alan ülkemizde de ekonomik kazançlarla çevre koşulları ve antropolojik değerler açısından duyarlı bir dengeyi oluşturacak, dünyada ve bölgemizde hızla gelişen ekonomik, sosyal ve siyasal olaylara uyum sağlayacak, kendi kaynaklarını uzun vadeli kullanımlar içinde koruyan sürekli ve dengeli (sürdürülebilir) bir turizm politikasının hayata geçirilmesi amaç olarak benimsenmektedir.

5.1.Mevcut Durum ve Gelişmeler

5.1.1.Yolcu Sayısındaki Gelişmeler

2006 yılında KKTC'ye gelen yolcu sayısı 2005 yılına göre %9.6 oranında artarak 652,779'dan 715,749'a yükselmiştir. 2007 yılında ise ülkemize 634,580'i TC'li ve 156,456'sı diğer ülkelerden olmak üzere toplam 791,036 kişi gelmiştir. 2006 yılına göre 2007 yılı yolcu sayısı artış hızı %10.5 olarak gerçekleşmiştir (tablo 48).

Tablo - 48 Yolcu Sayısında ve Yapısında Gelişme

Ülke	2005		2006		2007	
	Yolcu Sayısı	Oran (%)	Yolcu Sayısı	Oran (%)	Yolcu Sayısı	Oran (%)
1. Türkiye	488,890	74.9	572,633	80.0	634,580	80.2
2. Diğer	163,889	25.1	143,116	20.0	156,456	19.8
Toplam	652,779	100	715,749	100	791,036	100

Kaynak: Polis Genel Müdürlüğü

KKTC'ye gelen yolcuların uyruklarına göre dağılımı tablo 49'da verilmektedir. Buna göre 2007 yılında birinci sırada bulunan Türkiye'yi sırasıyla İngiltere, Almanya, İran ve Rusya takip etmektedir. Türkiye'den gelen yolcu sayısında yıllar itibarıyla artış görülmektedir. 2005 yılında İngiltere'den gelen yabancı uyruklu yolcu sayısı 90,066 iken, bu oran %44.3 azalarak 2007 yılında 50,155 olarak gerçekleşmiştir. Almanya, İran ve Rusya'dan gelen yolcu sayısında ise yıllar itibarı ile artış görülmektedir.

Tablo - 49 KKTC'ye Hava ve Deniz Yolu ile Gelen Yolcuların
Uyruklarına Göre Dağılımı

	2005	2006	2007
1 A.B.D.	1,532	1,702	1,996
2 Almanya	6,873	5,564	20,748
3 Avustralya	502	471	560
4 Avusturya	577	374	622
5 Azerbeycan	776	873	1,364
6 Belçika	257	234	507
7 Beyaz Rusya	203	294	372
8 Bulgaristan	1,474	2,067	2,366
9 Çin	846	910	1,277
10 Danimarka	234	181	255
11 Fas	146	256	465
12 Finlandiya	119	114	197
13 Fransa	725	662	894
14 Gürcistan	910	407	811
15 Hindistan	228	305	340
16 Hollanda	696	781	1,050
17 Irak	468	410	1,142
18 İngiltere	90,066	67,123	50,155
19 İngiltere(Kıbrıslı Türk)	32,291	32,030	31,333
20 İran	4,899	5,295	6,604
21 İrlanda	1,068	967	834
22 İspanya	197	177	278
23 İsrail	330	398	573
24 İsveç	489	419	581
25 İsviçre	301	276	379
26 İtalya	1,147	555	785
27 Japonya	211	164	234
28 Kanada	323	332	366
29 Kazakistan	807	1,051	1,559
30 Kırgızistan	1,394	3,172	3,180
31 Lübnan	202	185	181
32 Macaristan	134	76	196
33 Makedonya	199	198	392
34 Moldova	1,724	1,874	2,349
35 Nijerya	479	801	1,738
36 Norveç	150	202	243
37 Özbekistan	110	216	290
38 Pakistan	1,081	1,151	1,375
39 Polonya	116	227	636
40 Romanya	569	422	606
41 Rusya	1,370	1,374	3,695
42 Suriye	1,466	582	1,324
43 Suudi Arabistan	53	55	101
44 Türkiye	488,890	572,633	634,580
45 Türkmenistan	343	890	1,954
46 Ukrayna	1,017	1,181	1,947
47 Ürdün	1,120	1,157	1,213
48 Yugoslavya	347	318	508
49 Yunanistan	112	264	387
50 Diğer	3,208	4,379	5,494
Toplam	652,779	715,749	791,036

Kaynak: Polis Genel Müdürlüğü

5.1.2. Geceleme ve Doluluk Oranları

2005 ve 2006 yılları itibarıyla turistik konaklama tesislerinde konaklayan turist sayısı 335,235 ve 368,891; doluluk oranı ise %40.7 ve %33.5 olarak gerçekleşmiştir. Yatak sayısı 2005 yılında 12,839'dan 2006 yılında 13,453'e yükselmiş bulunmaktadır. 2007 yılında konaklayan turist sayısı 423,396; geceleme sayısı 1,468,570; doluluk oranı %32.50 ve yatak sayısı da 15,832 olarak gerçekleşmiştir(tablo 50).

Tablo - 50 Turistik Konaklama Tesislerinde Geceleme ve Doluluk Oranları

	2005	2006	2007
1. Konaklayan Turist Sayısı	335,235	368,891	423,396
2. Ortalama Geceleme Sayısı	4.70	3.70	3.50
3. Toplam Geceleme Sayısı	1,566,580	1,355,614	1,468,570
4. Doluluk Oranı (%)	40.70	33.50	32.50
5. Yatak Sayısı	12,839	13,453	15,832

Kaynak: Turizm Planlama Dairesi

2007 yılında turistik konaklama tesislerinde en yüksek doluluk oranı %50.4'le yöresel evlerde gerçekleşmiştir. Özel Belgeli Oteller ile 4 yıldızlı Oteller yöresel evleri takip etmiştir. En düşük doluluk oranını ise, %5.9 ile Apart Otellerde gerçekleşmiştir. 2007 yılında bölgelere göre doluluk oranları ele alındığında ise, en yüksek oran %43.7 ile Lefkoşa Bölgesi'nde sağlanmıştır. Bu bölgeyi sırası ile Gazimağusa, Girne, İskele ve Güzelyurt bölgeleri takip etmiştir(tablo 51).

Tablo - 51 Turistik Konaklama Tesislerinin Bölgeler ve Tesis Türlerine Göre Doluluk Oranları

2007 Doluluk Oranları (%)						
Tesisin Türü	Lefkoşa Böl.	Gazimağusa Böl.	Girne Böl.	Güzelyurt Böl.	İskele Böl.	Toplam
1 Yıldızlı Otel	-	10.0	16.8	5.2	12.8	15.2
2 Yıldızlı Otel	-	9.0	18.2	6.6	29.9	16.2
3 Yıldızlı Otel	43.7	24.8	25.7	-	16.2	28.2
4 Yıldızlı Otel	-	-	44.7	-	-	44.7
5 Yıldızlı Otel	-	44.5	41.3	-	36.3	41.1
Özel Belgeli Otel	-	-	46.4	-	-	46.4
II. Sınıf Tatil Köyü	-	-	29.5	-	8.1	25.0
Butik Otel	-	-	33.7	-	-	33.7
Turistik Bangalow	-	29.9	16.4	-	18.4	17.1
Apart Otel	-	7.1	8.3	-	4.3	5.9
Yöresel Ev	-	-	-	-	50.4	50.4
Sınıfı Belirlenmeyen	-	-	26.7	-	-	26.7
Toplam	43.7	37.0	32.8	5.9	26.3	32.5

Kaynak : Turizm Planlama Dairesi

2005 ve 2006 yıllarında KKTC ile çalışan yabancı tur operatörü sayısı 77 ve 141 olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılında ise 2006 yılına göre KKTC ile çalışan yabancı tur operatörü sayısı %41,8 azalarak 82 olarak gerçekleşmiştir. 2005 ve 2006 yıllarında yabancı tur operatörleri tarafından gerçekleştirilen geceleme sayısı 568,057 ve 439,254 olmuştur. 2007 yılında ise 2006 yılına göre yabancı tur operatörleri tarafından gerçekleştirilen geceleme sayısı %20.8 artarak 530,902 olarak gerçekleşmiştir(tablo 52).

Tablo - 52 KKTC ile Çalışan Yabancı Tur Operatörleri ve Bu Tercihle Gerçekleşen Geceleme Sayısının Ükelere Göre Dağılımı

Ülkeler	Tur Operatörü					
	2005		2006		2007	
	Adet	Geceleme	Adet	Geceleme	Adet	Geceleme
İngiltere	32	525,588	58	402,743	40	338,089
Almanya	28	33,889	42	26,411	10	188,300
Rusya	1	12	2	24	6	2,120
İtalya	2	1,891	3	2,553	2	448
Avusturya	1	701	1	550	1	119
İsveç	2	2,309	2	958	0	0
Güney Kıbrıs	2	209	3	3,173	4	259
İsviçre	2	27	5	259	1	140
Kazakistan	1	19	-	-	5	28
ABD	1	130	1	4	0	0
Polonya	-	-	1	700	0	0
Çek Cumhuriyeti	1	1,469	1	48	0	0
Fransa	-	-	2	273	1	170
İsrail	2	1,665	2	1,072	2	15
Çin	-	-	4	128	0	0
Diğer	2	148	14	358	10	1,214
Toplam	77	568,057	141	439,254	82	530,902

Kaynak : Turizm Tanıtma ve Pazarlama Dairesi

5.1.3. Ulaşım Tercihleri

Ülkemize gelen yolcuların ulaşım tercihleri tablo 53'de verilmektedir. Havayolunu tercih eden yolcuların toplam yolcu sayısına oranı 2005 yılında %72.7'den, 2006 yılında %79.8'e yükselirken, buna karşılık deniz yolunu tercih eden yolcuların oranı %27.3'den %20.2'ye düşmüştür. 2007 yılında ise havayolunu tercih eden yolcuların toplam yolcu sayısına oranı %85.2, deniz yolunu tercih eden yolcuların oranı ise %14.8 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo - 53 Ulaşım Tercihleri

	2005		2006		2007	
	Yolcu Sayısı	Oran (%)	Yolcu Sayısı	Oran (%)	Yolcu Sayısı	Oran (%)
1. Havayolu	585,647	72.7	713,136	79.8	841,162	85.2
1.1. Yabancı	158,411	19.7	137,497	15.4	149,733	15.2
1.2. TC uyruklu	295,632	36.7	414,247	46.3	508,598	51.5
1.3. KKTC	131,604	16.3	161,392	18.1	182,831	18.5
2. Deniz Yolu	219,936	27.3	180,848	20.2	146,591	14.8
2.1. Yabancı	6,345	0.8	5,619	0.6	6,723	0.7
2.2. TC uyruklu	192,391	23.9	158,386	17.7	125,982	12.8
2.3. KKTC	21,200	2.6	16,843	1.9	13,886	1.4

Kaynak: Turizm Planlama Dairesi ve Polis Genel Müdürlüğü

5.1.4. Turizm Hizmetleri Arzı

Turizm sektörünün diğer sektörlere olan bağımlılığı nedeniyle bu sektördeki hizmet sunumu ekonomik faaliyetlerin tüm alanlarını kapsamaktadır. Turizm hizmetleri sunumunun göstergeleri olarak konaklama tesisleri, seyahat acenteleri ve diğer turistik yan tesislerdeki gelişme ile deniz limanları, havaalanları ve karayollarındaki hizmet durumları sayılabilir.

Turizm sektöründe, konaklama tesisleri, turistik yan tesisler, seyahat acenteleri ve kumarhane gibi tesisler gözönüne alındığında, 2007 yılında toplam tesis sayısının 866 ve toplam istihdam edilen personel sayısının 8,208 olduğu görülmektedir.

Tablo - 54 Turizm Hizmetleri Arzı

Tesisin Türü	2005	2006	2007	Endeks (2005=100)
1. Otel, Apt-Otel ve Diğer				
1.1. Tesis Sayısı	121	127	130	107.4
1.2. Yatak Sayısı	12,839	13,453	15,832	123.3
1.3. Personel Sayısı	2,838	2,961	2,909	102.5
2. Pansiyon ve Misafirhaneler				
2.1. Tesis Sayısı	12	12	12	100.0
2.2. Yatak Sayısı	306	302	348	113.7
2.3. Personel Sayısı	38	25	26	68.4
3. Turistik Yan Tesisler				
3.1. Tesis Sayısı	509	515	537	105.5
3.2. Personel Sayısı	2,264	2,313	2,341	103.4
4. Turizm ve Seyahat Acenteleri				
4.1. Acente Sayısı	157	156	165	105.1
4.2. Personel Sayısı	471	400	408	86.6
5. Kumarhaneler				
5.1. Tesis Sayısı	21	17	22	104.8
5.2. Personel Sayısı	2,260	2,098	2,524	111.7

Kaynak : Turizm Planlama Dairesi

2007 yılında, 2005 yılına göre otel, otel-apartman ve diğer grubunda yer alan tesis sayısında %7.4, yatak sayısında %23.3 ve personel sayısında da %2.5 oranında artış görülmüştür. Aynı dönemde turistik yan tesisler grubunda tesis sayısında %5.5 ve personel sayısında %3.4 oranında artış meydana gelmiştir. Turizm ve seyahat acenteleri grubunda acente sayısının %5.1 oranında artmasına karşın personel sayısında %13.4 oranında azalma görülmektedir. Pansiyon ve misafirhaneler grubunda ise tesis sayısında bir değişiklik olmazken, yatak ve personel sayıları değişmiştir. Kumarhanelerde ise tesis sayısında %4.8 ve personel sayısında %11.7 oranında artış gerçekleşmiştir(tablo 54).

Konaklama tesislerinin sınıflarına göre dağılımı ise 2005-2007 dönemi esas alınarak tablo 55'de verilmektedir. 2007 yılı verilerine göre KKTC'de mevcut 16,180 yatağın %97.85'ini pansiyon/misafirhaneler dışındaki konaklama tesisleri oluşturmaktadır. Pansiyon ve misafirhanelerin yatak kapasitesinin toplam konaklama tesisleri yatak kapasitesine oranı ise %2.15'dir. Tesis sayıları esas alınarak yapılan değerlendirmede, 2007 yılında beş yıldızlı konaklama tesislerinin, pansiyon/misafirhaneler dışındaki konaklama tesislerine oranı %8.46, dört yıldızlı tesislerinin %4.61, üç yıldızlı tesislerinin %13.07, iki yıldızlı tesislerinin %11.53 ve bir yıldızlı tesislerinin ise %17.69 olduğu görülmektedir. 2007 yılı yatak kapasitesi dikkate alınarak yapılan değerlendirmede ise, beş yıldızlı konaklama tesisleri yatak kapasitesinin, pansiyon/misafirhaneler dışındaki konaklama tesisleri yatak kapasitesine oranı %39.62, dört yıldızlı tesislerin %9.70, üç yıldızlı tesislerin %13.78, iki yıldızlı tesislerin %6.18 ve bir yıldızlı tesislerin ise %4.95 olduğu görülmektedir.

Tablo - 55 Konaklama Tesislerinin Sınıflarına Göre Dağılımı

Tesisin Türü	2005		2006		2007	
	Tesis Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Yatak Sayısı
1 Yıldızlı Otel	44	1,747	24	866	23	785
2 Yıldızlı Otel	31	1,986	10	538	15	979
3 Yıldızlı Otel	28	3,162	18	2,227	17	2,183
4 Yıldızlı Otel	7	1,850	6	1,584	6	1,536
5 Yıldızlı Otel	7	3,644	7	3,644	11	6,274
Özel Belgeli Otel	1	34	1	34	1	34
II. Sınıf Tatil Köyü	1	198	6	1,005	6	1,005
Butik Otel	-	-	1	42	1	42
Turistik Bangalow	1	56	33	1,868	31	1,706
Apartment Otel	1	162	9	548	7	416
Yöresel Ev	-	-	1	24	1	24
Sınıfı Belirlenmeyen / Kapalı	-	-	11	1,073	11	848
Toplam	121	12,839	127	13,453	130	15,832
Pansiyon/Misafirhane	12	306	12	302	12	348
GENEL TOPLAM	133	13,145	139	13,755	142	16,180

Kaynak : Turizm Planlama Dairesi

2007 yılında konaklama tesislerinin bölgelere göre dağılımı tablo 56'da verilmektedir. Pansiyon/misafirhane dışındaki tesis türleri yatak kapasitesinin önemli bir kısmının Girne Bölgesi'nde toplandığı görülmektedir. Toplam yatak kapasitesinin %69.5'inin Girne Bölgesi'nde, %15.9'unun İskele Bölgesi'nde, %11.4'ünün Gazimağusa Bölgesi'nde, %2.4'ünün Lefkoşa Bölgesi'nde ve %0.8'inin Güzelyurt Bölgesi'nde bulunduğu, konaklama tesislerinin %75.4'ünün Girne Bölgesi'nde, %12.7'sinin İskele Bölgesi'nde, %7'sinin Gazimağusa Bölgesi'nde, %2.8'inin Lefkoşa Bölgesi'nde ve %2.1'inin Güzelyurt Bölgesi'nde bulunduğu görülmektedir.

Tablo - 56 Konaklama Tesislerinin Bölgelere Göre Dağılımı
(2007)

Tesisin Türü	Lefkoşa Böl.		Gazimağusa Böl.		Girne Böl.		Güzelyurt Böl.		İskele Böl.		Toplam	
	Tesis Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Yatak Sayısı
1 Yıldızlı Otel	-	-	1	32	17	569	2	80	3	104	23	785
2 Yıldızlı Otel	-	-	2	184	10	645	1	42	2	108	15	979
3 Yıldızlı Otel	2	280	2	282	12	1,535	-	-	1	86	17	2,183
4 Yıldızlı Otel	-	-	-	-	6	1,536	-	-	-	-	6	1,536
5 Yıldızlı Otel	-	-	2	1,176	8	3,614	-	-	1	1,484	11	6,274
Özel Belgeli Otel	-	-	-	-	1	34	-	-	-	-	1	34
II. Sınıf Tatil Köyü	-	-	-	-	5	807	-	-	1	198	6	1,005
Butik Otel	-	-	-	-	1	42	-	-	-	-	1	42
Turistik Bangalow	-	-	1	60	28	1,508	-	-	2	138	31	1,706
Apart Otel	-	-	1	22	5	232	-	-	1	162	7	416
Yöresel Ev	-	-	-	-	-	-	-	-	1	24	1	24
Sınıfı Belirlenmeyen / Kapalı	1	46	1	90	8	596	-	-	1	116	11	848
Toplam	3	326	10	1,846	101	11,118	3	122	13	2,420	130	15,832
Pansiyon/Misafirhane	1	57	-	-	6	132	-	-	5	159	12	348
GENEL TOPLAM	4	383	10	1,846	107	11,250	3	122	18	2,579	142	16,180

Kaynak : Turizm Planlama Dairesi

5.1.5. Dış Seyahat ve Gezilerdeki Gelişme

2005 yılı itibarıyla dış seyahat gelirleri 658.5 milyon \$, dış seyahat giderleri 127.1 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılında ise turist gelirlerinde meydana gelen artışa paralel olarak dış seyahat gelirleri %15.7 oranında artarak 761.6 milyon \$'a yükselmiştir. 2006 yılında dış seyahat giderleri ise %15.5 oranında artarak 146.8 milyon \$'a yükselmiştir.

2007 yılında dış seyahat gelirleri 929.6 milyon \$ ve dış seyahat giderleri 200.2 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca, turist olmayanların gelir ve giderlerinin dış seyahat dengesini gelirler bazında %40.5, giderler bazında ise %13.8 oranında etkilediği görülmektedir(tablo 57).

Tablo - 57 Dış Seyahat Gelir ve Giderleri

	2005		2006		2007	
	Değer	Oran (%)	Değer	Oran (%)	Değer	Oran (%)
1. Gelirler	658.5	100.0	761.6	100.0	929.6	100.0
1.1. Turistler	436.4	66.3	429.8	56.4	553.5	59.5
1.2. Turist Olmayanlar	222.1	33.7	331.8	43.6	376.1	40.5
2. Giderler	127.1	100.0	146.8	100.0	200.2	100.0
2.1. Turistler	107.6	84.7	126.6	86.2	172.5	86.2
2.2. Turist Olmayanlar	19.5	15.3	20.2	13.8	27.7	13.8

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

5.1.6. Turizm Gelirleri

2007 yılında toplam döviz gelirleri 1,288.8 milyon \$, ihracat gelirleri 83.7 milyon \$ ve net turizm gelirleri 381.0 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. Net turizm gelirlerinin toplam döviz gelirleri içindeki payı %29.6, ihracat gelirlerine oranı ise %455.2 olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılında ise net turizm gelirlerinin toplam döviz gelirleri içindeki payının %25.9, ihracat gelirlerine oranı ise %445.2 olarak gerçekleşmiştir(tablo 58).

Tablo - 58 Turizm Gelirleri ve Döviz Gelirlerindeki Payı

	(Milyon \$)		
	2005	2006	2007
1. Net Turizm Gelirleri	328.8	303.2	381.0
2. Toplam Döviz Gelirleri ¹	979.2	1,172.6	1,288.8
3. İhracat Gelirleri	68.1	68.1	83.7
4. Net Turizm Gelirlerinin Toplam Döviz Gelirlerine Göre Yüzdesi	33.6	25.9	29.6
5. Net Turizm Gelirlerinin Toplam İhracat Gelirlerine Göre Yüzdesi	482.8	445.2	455.2

¹ İhracat ve Görünmeyen İşlemler Dengesi

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

5.1.7. Devlet Planlama Örgütü Tarafından Teşvik Belgesi Verilen Turizm Projeleri

47/2000 sayılı Teşvik Yasası uyarınca Devlet Planlama Örgütü tarafından 2001 yılından beri turizm yatırım projeleri de dahil olmak üzere uygun bulunan yatırım projelerine Teşvik Belgesi düzenlenmektedir.

Tablo - 59 Devlet Planlama Örgütü Tarafından Teşvik Belgesi Verilen Turizm Projelerinin Bölgelere ve Yıllara göre Dağılımı

	2005		2006		2007		TOPLAM		YTL
	Sabit Yatırım	Yatak Sayısı	Sabit Yatırım	Yatak Sayısı	Sabit Yatırım	Yatak Sayısı	Sabit Yatırım	Yatak Sayısı	
GİRNE BÖL.	101,335,333	2,096	219,985,501	2,526	60,438,316	870	381,759,150	5,492	
MAĞUSA BÖL.	5,326,811	96	-	-	-	-	5,326,811	96	
LEFKOŞA BÖL.	-	-	-	-	22,806,809	252	22,806,809	252	
İSKELE BÖL.	318,397,036	4,828	2,338,384	52	115,720,105	1,617	436,455,525	6,497	
GÜZELYURT BÖL.	-	-	10,482,549	254	-	-	10,482,549	254	
TOPLAM	425,059,180	7,020	232,806,434	2,832	198,965,230	2,739	856,830,844	12,591	

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo 59'da görüldüğü gibi, üç yılı içeren değerlendirmede, Teşvik Belgesi düzenlenen Turizm Projeleri, Girne Bölgesi ile İskele Bölgesi'nde yoğunlaşmıştır. İskele Bölgesi'ndeki yoğunlaşmanın nedeni, Bafra Turizm Yatırım Alanı'nda gerçekleştirilmesi planlanan yatırımlardan dolayıdır. Teşvik Belgesi düzenlenen turizm yatırımlarının yatak sayılarının 2005 yılında 7,020, 2006 yılında 2,832 ve 2007 yılında da 2,739 olduğu saptanmıştır.

2005 yılında Teşvik Belgesi düzenlenen turizm yatırım projelerinin toplam sabit yatırım tutarı 425,059,180 YTL'dir. 2007 yılı sabit yatırım tutarı 2005 yılına göre %53.2 azalarak 198,965,230 YTL olarak saptanmıştır. 2007 yılında Devlet Planlama Örgütü'nün Teşvik Belgesi düzenlediği turizm yatırım projelerinin sabit yatırım tutarları, İskele Bölgesi'nde 115,720,105 YTL, Girne Bölgesi'nde 60,438,316 YTL ve Lefkoşa Bölgesi'nde 22,806,809 YTL'dir. 2007 yılında Mağusa ve Güzelyurt Bölgeleri'nde herhangi bir turizm yatırım projesine Teşvik Belgesi düzenlenmemiştir.

5.2. Sorunlar

Turizm sektörünü olumsuz yönde etkileyen faktörlerin ortadan kaldırılması için çalışmalar yapılmasına rağmen, sektörün çözüm bekleyen birçok önemli sorununun halen mevcut olduğu, sektörün ülke ekonomisinde arzulanan yerini alabilmesi, ancak gerekli tedbirlerin zamanında alınması ile mümkün görülmektedir.

Ülkemizde turizmin yönlendirilmesinde esas alınacak olan plan çalışmaları ile diğer yasal düzenleme çalışmalarının henüz tamamlanamamış olması, turizm sektörünün gelişmesini olumsuz yönde etkileyen önemli bir sorun olarak varlığını korumaktadır. Ülkemizdeki plansız ve kontrolsüz yapılaşma turizmin kaynağı olan çevrenin bozulmasına ve turizm talebinin azalmasına neden olmaktadır.

Ülkesel düzeyde fiziki gelişim planlarının, turizm yatırım stratejisinin ve kapasite artırıcı yatırım kararlarında bölgesel düzeyde fiziki, sosyal ve ekonomik taşıma kapasitelerinin belirlenmemiş olması, sektörün gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Kıyı yönetim planının olmayışı da kıyısız alanlarda yatırımların plansız gelişmesine neden olmaktadır.

Doğal ve tarihi çevrenin korunmaması, turistik tesis ve yan tesisler ile eklentilerinin doğal çevreye ve özgün mimariye uyumlu bir biçimde gerçekleştirilmemesi ve, çevre kirliliği, özel koruma bölgeleri ve milli parklar gibi konularda etkin politikaların henüz istenilen ölçüde geliştirilememesi ve koordinasyonun sağlanamamasından doğan sorunlar mevcuttur.

Turizm yatırımlarının yürürlükteki yasalara uyulmadan kontrolsüz ve denetimsiz gerçekleştirilmesi çarpık yapılaşma yanında, hayati tehlike arz edecek sağlıksız tesislerin oluşmasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca bu durum ekonomik, sosyal ve çevresel gelişmeyi de olumsuz etkilemektedir.

KKTC'nin dış ülkelerde etkin tanıtımını ve ülkemiz turizminde iyi bir imajın yaratılmasını önleyen olumsuzluklar, sektörde arzulanan gelişmeyi engellemektedir. Rekabet üstünlüklerimizin ortaya konulmasındaki güçlükler nedeni ile pazarlamanın düşük fiyatlarla yapılmasının çekim unsuru haline gelmesi, turizm gelirlerinin istenilen düzeyde olmasını engellemektedir.

Ülke genelindeki yatak kapasitesi artışı, turist sayısı ve ortalama kalış süresindeki artışın üzerinde gerçekleştiğinden, genel doluluk oranlarında düşüşe neden olmaktadır.

Tesislerde servis standardının ve kalitenin düşüklüğü ile yüksek turizm sezonunda kalifiye personel azlığı sektörün gelişmesini engelleyici bir nitelik arz etmektedir.

KKTC'nin dış dünya ile haberleşme bağlantılarının geliştirilmesi konusunda önemli mesafeler alınmış olmasına rağmen gelişmiş ülke standartlarına ulaşılması konusunda eksiklikler mevcuttur.

Direkt olmayan bağlantılarda geçmiş yıllara göre bir aşama kaydedilmesine rağmen, yabancı ülkelerle direkt hava ulaşımının sağlanamamış olması ve hava ulaşımındaki organizasyon ve koordinasyon eksikliğinin yarattığı sorunlar sektörü olumsuz yönde etkilemektedir.

Coğrafi konum itibarıyla, yakın çevremizde yaşanan siyasi istikrarsızlıklar ülke turizmini olumsuz yönde etkilemektedir.

Arazi tahsislerinde, mülkiyet durumu ve imar mevzuatının dikkate alınmadığı durumlarda sorunlar yaşanmaktadır. Ayrıca, sektörde deneyimi olmayan kişi veya şirketlere arazi tahsis edilmesiyle, kıt olan doğal kaynaklarımızın tüketilmesi yanında turizmde hedeflenen düzeye ulaşamamasına neden olmaktadır.

Pazarın çeşitlendirilmemesi, turizm ürününe, özel turizm pazarlarına hitap edebilecek nitelikler kazandırılmasını sağlayabilecek ekonomik, sosyal ve kültürel aktivite ve organizasyonlar ile sektörün desteklenmesi için gereken çalışmaların yapılmaması sektörün gelişmesini olumsuz etkilemiştir.

Dünya'da turizmdeki yenilik ve çeşitlilik yönündeki değişimlere rağmen, ülkemizde on iki aya yayılan inanç, kültür, agro, eko gibi özel ilgi turizm modellerini yeterince dikkate almadan, uygulanmaya çalışılan sezonluk kitle turizmi, sektörün istenilen düzeye ulaşamamasına neden olmaktadır.

Yüksek gelir gruplarına dahil turistlerin ülkemizi tercih etmesini ve yıl boyu talep yaratılmasını sağlayacak çalışmalar yeterince yapılamamış olması sektörün gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Özel ilgi turizmine dayalı küçük ölçekli turizm yatırımlarının, mevcut teşvik sisteminden yeterli düzeyde yararlandırılmaması, kırsal bölgelerde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanamamasına neden olmaktadır.

Turizm kuruluşlarının devam eden finansman sorunu nedeniyle tesislerde yenileme yatırımı ile ek yatırımların rekabet koşullarının gerektirdiği ölçüde gerçekleştirilememesi, tesislerde standardın düşmesine neden olmaktadır.

Yarım kalmış veya inşaatı ağır ilerleyen Teşvik Belgeli yatırımların işletmeye açılması sağlanmadan, yeni yatırımların teşviklendirilmesi sektörü olumsuz yönde etkilemektedir.

Ülkemizdeki altyapı ile fiziksel büyümenin paralel gelişmemesinden kaynaklanan sorunlar turizm sektörünü de olumsuz etkilemektedir. Turizm yatırımlarının belli bölgelerde aşırı yoğunlaşması sorunları daha da büyütmektedir.

Belirli bölgelerde yoğunlaşan tatil amaçlı ikinci konutlar, bölgenin altyapı sorunlarını artırmakla birlikte turistlerin ikinci konutlara yönelmesini sağlayarak, turistik tesislere olan talebin azalmasına neden olmaktadır.

Turizm faaliyetleri içinde yer alan yat turizminin bölgesel ölçeğe uygun olarak yapılmaması, mevcut dokuyu olumsuz yönde etkilemektedir.

Avrupa Birliği turizm politikalarına uyum çalışmalarına başlanmaması, sektördeki gelişmelerin takip edilememesine neden olmaktadır.

6. Ulaştırma - Haberleşme

6.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

Ulaştırma-Haberleşme sektörü ekonomik ve sosyal kalkınmanın temel altyapılarından birini oluşturmakta olup ve aynı zamanda diğer sektörlerin karşılıklı uyum içinde, etkin olarak faaliyetlerini sürdürebilmesi açısından da önem taşımaktadır. Özellikle başta turizm sektörü olmak üzere ticaret, sanayi ve tarım sektörlerine dışsal ekonomi sağlayarak onları harekete geçirmekte, devamlı bir ekonomik gelişmeye katkıda bulunmakta ve öngörülen ekonomik ve sosyal hedeflerin gerçekleşmesini desteklemektedir.

Sektör, karayolu ulaştırması, havayolu ulaştırması, denizyolu ulaştırması, telekomünikasyon hizmetleri, posta hizmetleri, radyo-televizyon hizmetleri olmak üzere altı alt sektöre ayrılmaktadır.

6.2. Ulaştırma

6.2.1. Karayolu Ulaştırması

KKTC yurtiçi ulaşımının tamamen karayolu taşımacılığına dayanıyor olması, karayolu alt sektörünün ekonomi içindeki önemini ve ekonomimize etkilerini artırmaktadır. Ülkemizde toplam karayolu uzunluğunun 1500 km.'si asfalt kaplamalı ve 900 km'si stabilize yol olmak üzere 2400 km'dir. Bir kısım köy yolları stabilize olmakla beraber her köyün şehirler ve kasabalarla bağlantısını sağlayan en az bir asfalt yolu mevcuttur.

Sınırlarımız içinde kalan yol ağının km²'ye düşen miktarı yaklaşık 750 m olup, bir rakam dünya standartlarına göre oldukça iyi bir karayolu ağına sahip olduğumuzu göstermektedir.

KKTC'nde kentlerarası yolların bakım, tamir ve yenileme çalışmaları Karayolları Dairesi tarafından gerçekleştirilirken kentlerde bu hizmet belediyeler tarafından yürütülmektedir.

KKTC ve TC arasında imzalanan 2000-2010 Yılı Kıbrıs Karayolu Master Planı'nda;

- KKTC karayollarının dünyadaki teknik gelişmelere paralel olarak, ileriki yıllarda artması beklenen yol kullanıcı talebini en etkin ve ekonomik şekilde karşılayabilecek bir karayolu ağına sahip olması,
 - Tüm dünyada olduğu gibi karayolu ulaşımına olan yoğun talep nedeniyle artan karayolu kazalarındaki ölüm ve yaralanmaları azaltmak için karayolları fiziki ve geometrik standartlarının en elverişli şekilde korunması ve iyileştirilmesi
 - Karayolları taşıma talebinde bağlı olarak trafiğin gerektirdiği güzergahlarda yüksek standartlı yolların yapılması ve hizmete açılması,
 - Mevcut karayolu ağının fiziki standartlarının korunabilmesi için aşırı yüklemelerin önlenmesi,
 - Çevre konusu öncelikli ele alınarak yeni yapılacak yol yatırımlarının çevreye duyarlı bir şekilde yapılması
- hedeflenmiştir.

Karayolları Master Planı kapsamında yapımına başlanan Lefkoşa-Güzelyurt anayolunun 2007 yılında 2. etabı tamamlanarak hizmete açılmıştır. Söz konusu etabın tamamlanmasıyla Lefkoşa-Güzelyurt anayolunun yaklaşık 19 kilometrelik kısmı çift gidiş-geliş olmuştur.

KKTC Karayolları Dairesi'nin yürüttüğü ikinci grup projeler aşağıdaki gibidir.

1. I. Grup Master Plan kapsamında III. Sınıf yollar
2. II. Grup TC Kaynaklı Projeler
3. Bütçe Dahilindeki Projeler

KKTC Karayolları Dairesi, Haspolat çemberindeki tarfiği azaltmak ve tehlikeleri gidermek amacıyla düzenlemeler yapmıştır.

İçişleri Bakanlığı'nın 2006 yılında başlattığı ölümlü trafik kazalarını azaltmak amacıyla hız kamerası uygulaması kapsamında, Lefkoşa ve Güzelyurt'taki tehlikeli kavşaklara on yeni kamera daha kurulmuştur.

6.2.2. Havayolu Ulaştırması

Ülkemiz ekonomisinde özel bir yeri bulunan havayolu ulaştırması, havayolu işletmeciliğini, hava alanları işletmeciliğini, hava trafik kontrol hizmetlerini, yer ve ikram hizmetlerini, eğitim, bakım ve diğer havacılık faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin uluslararası zorunluluklara göre koordinasyonu ve denetimini kapsamaktadır.

Çok hızlı gelişen ve yenilenen bir sektör olan sivil havacılıkta yarışabilmemiz için teknik teçhizat, personel eğitimi, lisan (İngilizce), ICAO (International Civil Aviation Organisation)'ın çıkardığı kurallar ve yerel yasalar gibi konularda kalite ve sürekliliğin devamı gerekmektedir.

Ülkemiz dış dünyaya açılan en önemli havalimanı konumunda bulunan Ercan Havaalanı hızla büyüyen havayolu ulaşımına cevap verebilmek ve çağdaş bir görünüm kazanmak için, pisti, apronu, terminal binası ve bekleme salonlarının tadilatı ile ek bina inşaatı Mayıs 2004'te tamamlanarak yeniden hizmete açılmıştır.

Çağımız teknolojisini takip edebilmek ve daha güvenli bir hava trafiği sağlamak amacıyla SMART Güvenli Hava Trafik Sistemi projesi çalışmalarına başlanmıştır. Proje kapsamında Ercan Havaalanı'nda 40 metrelik kule, ek bina ve otopark yapımına başlanmıştır.

Ercan Havaalanı'nda uluslararası kalitede yer hizmetleri verilebilmesi amacıyla KTHY ve HAVAŞ'ın ortaklıklarıyla kurulan Cyprus Airport Services (CAS) 2007 yılında faaliyete başlamıştır.

Ercan Havaalanı'nda yaşanan yoğunluk nedeniyle ortaya çıkan otopark sorununun giderilmesi amacıyla, havaalanı otoparkı günümüz koşullarına cevap verebilecek şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Havayolu yük ve yolcu taşımacılığında tarifeli hizmet veren hava yolu şirketleri KTHY, THY, Atlas Jet ve Pegasus olarak sıralanabilir. Bunun yanında charter sefer yapan havayolu şirketleri de mevcuttur.

Havayolu taşımacılığının toplam yurt dışı taşımacılık içindeki payına bakıldığında 2006 yılında %81,5 olan yolcu taşıma payının 2007’de %86,5’e yükselmiş olduğu ve %0.2 olan yük taşıma oranının ise yine %0.2 olarak gerçekleştiği görülmektedir. (tablo 60)

Havayolu ile yük taşımacılığında bakıldığı zaman 2006’da taşınan yük miktarının 4,798 ton iken, 2007’de 4866 tona yükseldiği görülmektedir. Aynı dönemde yolcu taşımacılığına bakıldığı zaman 2006’da 1,517,704 olan yolcu sayısı 2007’de 1,792,970’e yükselmiştir. Bu arada hava sahamızdan geçen uçak sayısının 2006’da 112,026 iken, 2007 yılında 119,689 olarak gerçekleştiği tespit edilmiştir (tablo 61).

Tablo - 60 Yurtdışı Yük ve Yolcu Taşımacılığı
(2005-2007)

	A: Yolcu	B: Yük (Kişi-Ton)		
		2005	2006	2007
1. Toplam Taşıma	A....	1,656,017	1,862,684	2,072,234
	B....	2,481,777	2,544,714	2,384,675
1.1. Hava Yolu	A....	1,216,256	1,517,704	1,792,970
	B....	4,571	4,798	4,866
1.2. Deniz Yolu	A....	439,761	344,980	279,264
	B....	2,477,206	2,539,916	2,379,809
2. Oransal Dağılım Toplam (%)	A....	100.0	100.0	100.0
	B....	100.0	100.0	100.0
2.1. Hava Yolu	A....	73.4	81.5	86.5
	B....	0.2	0.2	0.2
2.2. Deniz Yolu	A....	26.6	18.5	13.5
	B....	99.8	99.8	99.8

Kaynak: Sivil Havacılık Dairesi ve Limanlar Dairesi Müdürlükleri

Tablo - 61 Havayolu Yük, Yolcu ve Sefer Sayıları
(2005-2007)

	2005	2006	2007
1. Sefer Sayısı	9,063	12,976	15,490
2. Yolcu Sayısı	1,216,256	1,517,704	1,792,970
3. Kargo (Ton)	4,571	4,798	4,866
4. Hava Sahamızdan Geçen Uçak Sayısı	98,281	112,026	119,689

Kaynak: Sivil Havacılık Dairesi Müdürlüğü

6.2.3. Denizyolu Ulaştırması

Denizyolu ulaştırması hizmet ve ürünlerin üretim merkezlerinden tüketim merkezlerine, limanlararası yapılan taşıma ve dağıtım hizmetlerinin tamamını kapsamaktadır. Bu hizmetler Limancılık, gemi, yk ve yolcu tařımacılığđ, tersanecilik, yk ve gemi acenteliğđ ve brokerliğinden oluşmaktadır. Ülkemizde denizyolu ulaştırması ile ilgili faaliyetler halen:

- 1) Limanlar Dairesi Müdürlüğü
- 2) Serbest Liman ve Bölge Müdürlüğü
- 3) K.T. Denizcilik Ltd. şti.
- 4) K.T. Liman İşçileri şti.
- 5) Gemi ve yk acenteleri eliyle yürütülmektedir.

Ülkemizin belli başlı limanları şunlardır:

- Gazimağusa Liman
- Girne Turizm Liman
- Gemikonağđ Liman

KKTC yük taşımacılığında Gazimağusa Limanı, yolcu taşımacılığında da Girne Limanı en önemli limanlardır.

Bunlar dışında denetim ve teknik hizmetler yönünden Gazimağusa Limanına bağlı,

- Kalecik Akaryakıt Dolum Tesisleri
- Kalecik Alçı ve Çimento İskelesi

Girne Limanına bağlı,

- Teknecek Elektrik Santarlı Akaryakıt Dolum Tesisi
- Girne Yat Limanı

mevcuttur.

Bunların yanında Limanlar Dairesi'ne bağlı 6 adet balıkçı barınağı bulunmaktadır. Denetim ve teknik hizmetler yönünden Limanlar Dairesi'ne bağlı bulunan İskele Yat Limanı ve diğer tesisler, işletmecilik yönünden kamu ve özel sektör işletmeleri tarafından işletilmektedirler.

2007 yılında Girne Turizm Limanı'na çağımız koşullarına uygun, 3221 metrekare kapalı alan ile 750 giden ve 750 gelen yolcuya hizmet verebilecek kapasiteye sahip yeni yolcu salonu hizmete açılmıştır.

2007 yılında KKTC'ne denizyolu ile 2,379,809 ton yük ve 279,264 adet yolcu taşınmıştır (tablo 62).

KKTC gemi siciline 2005 yılı sonu itibarıyla, 44 adet gemi kayıtlı bulunmakta ve KKTC Bayrağının Doğu Akdeniz ve Karadenizde gezdirmektedir.

2007 yılı itibarı ile Gazimağusa Limanı'na gelen yükün %61'i ve giden yükün %61,5'i KKTC bandıralı gemilerle, gelen yükün %6,2'si ve giden yükün %0,7'si TC bandıralı gemilerle, gelen yükün %32,8'i ve giden yükün %37,8'i Üçüncü Ülke bandıralı gemilerle taşınmıştır (tablo 63).

Tablo - 62 Demizyolu Yük ve Yolcu Taşması

(2005-2007)

	2005		2006		2007	
	Yük	Yolcu	Yük	Yolcu	Yük	Yolcu
1. Gazimağusa Limanı	1,384,911	59,151	1,158,333	50,429	1,177,615	46,066
2. Girne Turizm Limanı	274,438	380,610	274,196	294,541	242,865	233,197
3. Girne Yat Limanı	-	-	-	-	-	-
4. Tekneçik Santrali	177,095	-	205,358	-	172,671	-
5. Gemikonag Limanı	-	-	-	-	-	-
6. Kalecik Akaryakıt Tesisleri	301,491	-	330,485	-	353,126	-
7. Kalecik Alçı-Çimento Tesisleri	339,271	-	571,544	10	433,532	1
Toplam	2,477,206	439,761	2,539,916	344,980	2,379,809	279,264

Kaynak: Limanlar Dairesi Müdürlüğü

Tablo - 63 Gazimağusa Limanına Taşınan Yük Miktarları ve Taşıyan Gemilerin Milliyetleri
(2005-2007)

Milliyeti	2005		2006		2007	
	Gelen	Giden	Gelen	Giden	Gelen	Giden
1. KKTC	613,405	63,094	603,571	79,685	622,878	96,485
2. TC	84,849	1,047	64,468	1,632	63,318	1,014
3. Yabancı	562,221	60,295	356,213	52,764	334,645	59,275
Toplam	1,260,475	124,436	1,024,252	134,081	1,020,841	156,774

Kaynak : Limanlar Dairesi Müdürlüğü

6.3. Haberleşme

Haberleşme sektörü telekomünikasyon, yayıncılık, bilişim ve posta hizmetlerini kapsamaktadır.

6.3.1. Telekomünikasyon Hizmetleri

Hızla ilerleyen teknolojik gelişmeler ve artan globalleşme eğilimi, telekomünikasyon sektörünü bireysel haberleşmenin sağlanmasının ötesinde, bilgi toplumunun temel altyapısını oluşturan bir sektör durumuna getirmiştir.

KKTC'deki Telekomünikasyon hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, her yıl yapılan yeni yatırımlar ile devam etmektedir. Bugün KKTC sınırları içerisinde kullanılan Telekomünikasyon sistemleri tamamıyla en son teknoloji ürünü sistemlerdir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de iletişimin önem kazanması sonucunda eski analog sistemler sayısal sistemlerle kablo ve havai hatlar ise fiber optik kablolarla değiştirilmiştir. 2007 sonu itibarı ile Lefkoşa, Gazimağusa, Girne, Güzelyurt bölgelerinde toplam 127,160 adet abone kapasitesi mevcuttur (tablo 64). Aynı dönemde KKTC genelinde 69 adet telefon santralı üzerinden 108,244 telefon abonesine hizmet verilmiştir. Lefkoşa'da 1 ana merkez santralı ve buna bağlı 21 kırsal alan santralı, Gazimağusa'da 2 ana merkez santralı ve buna bağlı 24 kırsal alan santralı, Girne'de 1 ana merkez santralı ve buna bağlı 10 kırsal alan santralı ve Güzelyurt'ta 1 ana merkez santralı ve buna bağlı 9 kırsal alan santralı bulunmaktadır. Tüm bölgelerde mevcut santral kapasite kullanım oranı 2007 yılı sonu itibarıyla %85 olarak tespit edilmiştir.

GSM mobil telekomünikasyon hizmetleri, Rumeli Telekom A.Ş. (KKTC Telsim) ve Kıbrıs Mobile Telekomünikasyon Ltd. (KKTCELL) tarafından gelir paylaşımı esasına göre verilmekte olup, 2007 yılı içerisinde KKTCELL ile gerçekleştirilen Lisans Devir görüşmeleri neticesinde ilgili firma ile Nisan ayında Lisans Sözleşmesi imzalandı. KKTCELL faaliyetlerini 2007 Ağustos ayı itibarıyla lisanslı operatör olarak sürdürmektedir. KKTC Telsim ile de Lisans Devir görüşmeleri başlatılmıştır.

2007 Aralık ayı itibarıyla KKTCELL'in 276,932 ve KKTC Telsim'in ise 102,090 abonesi mevcuttur.

Nisan ayında resmen devreye alınan ADSL hızlı internet sistemi Aralık 2007 sonu itibarıyla 5,224 abone sayısına ulaşmıştır.

Tablo - 64 Bölge Santralleri ve Hat Kapasiteleri
(2005-2007)

Bölgeler	2005	2006	2007
1. Lefkoşa	19,966	19,966	19,966
2. Gazimağusa	20,240	20,240	20,240
3. Girne	10,000	10,000	10,000
4. Güzelyurt	6,144	6,144	6,144
5. Kırsal Bölgeler	64,630	66,910	70,810
Toplam	120,980	123,260	127,160

Kaynak: Telekomünikasyon Dairesi

6.3.2. Posta Hizmetleri

KKTC posta hizmetleri düzenli bir şekilde gelişmekte ve çağdaş bir anlayışla sürdürülmektedir. Yurtiçi ve yurtdışı posta gönderilerinin kara, hava ve deniz yolu ile sevki yapılmakta ve gelen postaların dağıtımı süratle gerçekleştirilmektedir. Acele posta servisi başarı ile sürdürülmekte, bu hizmetlere ek olarak, yurtiçi ve TC ile karşılıklı olarak posta havalesi kabul ve ödemesi yapılmaktadır. Bunun yanında uluslararası posta havaleleri tek taraflı olarak TC kanalıyla alınmakta ve alıcıya ödenmektedir. Posta hizmetleri alanında uygulanan etkin görevlerin bir sonucu olarak Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin uluslararası alanda uygulattığı ambargoya rağmen ülkemizin posta ile haberleşmesi dünyanın heryeri ile başarılı bir şekilde yapılabilmektedir.

2007 yılı itibarıyla KKTC'nde 36 adet posta şubesi, 140 adet posta acentesi ve 37 pul bayisi, 96 adet mektup postalama kutusu ve 3,058 adet kiralık özel posta kutusu mevcuttur.

Otomasyon (On-Line) projesi Ekim 2007’de devreye girmiştir. Proje sayesinde, kayıtlı gönderiler barkot sistemi ile kabul ediliyor ve anında www.postadairesi.com internet adresinden takip edilebiliyor. Proje kapsamında KKTC Posta Dairesi Müdürlüğü ile TC PTT Genel Müdürlüğü arasında yapılan protokol ile Kasım 2007 tarihinden itibaren Uluslararası Posta Havalesi, manuel yerine, On-Line olarak kabul ve ödemesine geçilmiştir. Aralık 2007 sonu itibarıyla 34 adet Yurtiçi’ne, 531 adet Türkiye’ye on-line havale kabul edilirken aynı dönemde TC PTT merkezlerinden ülkemize 253 on-line havale kabul edilmiştir.

6.3.3. Radyo ve Televizyon

Bayrak Radyo ve Televizyon Kurumu (BRTK) tarafından yürütülmekte olan radyo ve televizyon hizmetlerinin geliştirilmesi çağdaş bir anlayışla sürdürülmektedir. Hızla gelişen teknoloji sayesinde bülten ve bilgi akışı, ülkeler arasında sınırsız bir şekilde oluşmaya başlamıştır. BRTK, çağımızın yayıncılık gereklerini yerine getirebilmek için atılımlarını devam ettirmektedir.

BRTK'nun kendi TV ve Radyo yayınlarına ek olarak vermekte olduğu TRT1 ve TRT2 yayınları yanında TC Orijinli özel TV ve Radyo yayınlarında düzenleyen yeni yasanın gündeme gelmesi ve yürürlüğe girmesi ile KKTC'de de özel yayıncılık alanda etkinlik gösteren kuruluşların verici ve yansıtıcı donanımı için gerekli enerji, bina, anten kulesi vb. altyapı gereksinimleri ile ölçü-bakımları da BRT Kurumu tarafından karşılanmaktadır. 2007 yıl sonu itibarıyla ülkemizde yayın yapan toplam 21 TV ve 28 Radyo kanalı bulunmaktadır (tablo 66 ve 67).

Tablo - 65 Radyo ve Televizyon Şebekesi Gelişim Tablosu

Bölgeler	2005	2006	2007
1. Radyo Yayınları			
1.1. Orta Dalga Radyo Vericileri			
1.1.1. Verici Sayısı	3	3	3
1.1.2. Toplam Güç (kW)	110	110	110
1.2. Kısa Dalga Radyo Vericileri			
1.2.1. Verici Sayısı	1	1	1
1.2.2. Toplam Güç (kW)	25	25	25
1.3. FM Radyo Vericileri			
1.3.1. Verici Sayısı	12	12	12
1.3.2. Toplam Güç (kW)	152.3	152.3	152.3
1.4. Toplam Yayın Saati			
1.4.1. Radyo I	8,760	8,760	8,760
1.4.2. BRT International (Radyo II)	8,760	8,760	8,760
1.4.3. Bayrak FM (Radyo III)	8,760	8,760	8,760
1.4.4. Radyo Klasik	5,125	5,420	8,760
1.4.5. Bayrak Haber	-	-	-
1.4..6. Bayrak Türk Müziği	6,023	6,023	5,840
2. TV Yayınları			
2.1. TV Ana Verici Sayısı	9	9	9
2.2. Toplam Güç (kW ERP)	1,320	1,320	1,320
2.3. TV Kanal Aktarıcı Sayısı	36	36	36
2.4. TV Aktarıcı Toplam Gücü (kW ERP)	936	936	936
2.5. Toplam Yayın Saati			
2.5.1. BRT TV 1	6,762	6,762	6,762
2.5.2. BRT TV 2	5,840	5,840	5,840
2.5.3. Eğitim TV	312	312	312
3. Uydu Yayınları			
3.1. Uydu Verici Sayısı	1	1	1
3.2. Toplam Güç (kW ERP)	1,000	1,000	1,000
3.3. Toplam Yayın Saati			
3.3.1. BRT TV1	6,752	6,752	6,752
3.3.2. BRT Radyo 1	8,760	8,760	8,760
3.3.3. Bayrak International	8,760	8,760	8,760
3.3.4. Bayrak FM	-	-	-

Kaynak: BRT Kurumu

Tablo - 66 TV Kanal Sayısı

		2005	2006	2007
KAMU	KKTC	2	2	2
	TC	2	2	2
ÖZEL	KKTC	5	5	7
	TC	7	7	7
	ÜNİVERSİTE	2	2	3
TOPLAM		18	18	21

Kaynak: BRT Kurumu

Tablo - 67 Radyo Kanal Sayısı

		2005	2006	2007
KAMU	KKTC	5	5	5
	TC	-	-	-
ÖZEL	KKTC	10	10	11
	TC	5	5	3
SİVİL SAVUNMA T.B		1	2	2
GKK		1	1	1
ÜNİVERSİTE		4	4	6
TOPLAM		26	27	28

Kaynak: BRT Kurumu

6.3.4. Türk Ajansı - Kıbrıs (TAK)

Kıbrıs Türk Halkının haklı davasını dünyaya duyurmak için 21 Aralık 1973 tarihinde faaliyete geçen Türk Ajansı-Kıbrıs (TAK) bu görevini ilk günkü şevk ve azimle sürdürmektedir.

Yasal statüye 1983 yılında kavuşan ve bağımsız bir kurum olan TAK, 7 kişilik Yönetim Kurulu tarafından yönetilmektedir.

TAK, doğruluk ve tarafsızlık ilkelerine bağlı habercilik yapmaktadır.

TAK, günlük i ve dış haberlerden oluşan ‘‘Haber Bülteni’’, Güney Kıbrıs’ta yayınlanan Rumca ve İngilizce gazetelerden alınan haberlerin tercümelerini içeren ‘‘Rum Basın zetleri Bülteni’’ ile izlenen olayların fotoğraflarını abonelerine servis etmektedir.

TAK, abone olan KKTC basınına, Türkiye basınıının KKTC’deki temsilciliklerine, Uluslararası Ajanslara (Reuters, AFP, AP, İRNA), Devlet ve Hkmet kurumlarına hizmet vermektedir.

TAK, bugüne kadar geçen 34 yılda yaklaşık 393.959 haber yayınladı. Rum Basın zetleri Bülteni ise 8897. sayısına ulaştı. Aynı sürede yaklaşık 298.060 adet fotoğraf servis edilmiştir.

Servis edilen haber ve fotoğrafların basın yayın organlarında kullanılma oranı %95’i açmaktadır.

TAK, Anadolu Ajansı ile imzaladığı İşbirliği ve Dayanışma Protokolü ile karşılıklı ücretsiz haber alış-verişi yapmaktadır.

Protokol uyarınca Anadolu Ajansı ile yakın işbirliği ve dayanışma içinde olan TAK, diğer Türk Cumhuriyetlerindeki Ajanslarla da işbirliği imkanları yaratma çabasındadır.

Türkçe Konuşan lkeler Haber Ajansları Birliği (TKA)’nın kurucu yesi olan TAK, halen TKA’nın başkan yardımcılığını yürütmektedir.

TAK’ın Haber servisinden 56 abone, Rum Basın zetleri bülteninden 44 abone, fotoğraf servisinden ise 34 abone yararlanmaktadır.

Aboneler, TAK’ın hizmetlerine internet ortamında istediği zaman erişerek yayına verilen haberleri görüp alabilmektedir.

TAK'ın mevcut sorunlarından birisi 1983'de çıkarılan yasanın güncelleştirilmesidir. Bu amaçla hazırlanan Yasa Tasarısı Meclise sevk edilmiştir. Ajansın halen görev yaptığı binanın bugünkü çalışanları ancak sığıdığı, Ajansın her geçen gün gelişip güçlendiği dikkate alındığında, Ajansın hizmetlerine uygun bir binaya kavuşması kaçınılmazdır. Bu amaçla, BRTK'nın kuzeyinde TAK'a yeni bina inşaatı başlatılmıştır. Halen ikinci etap inşaatı yapılıyor.

Buna paralel olarak, Ajansın teknik donanımının da çağdaş gereklere uygun olarak yeniden yapılandırılması zorunlu görülmektedir. Bunlar için de imkanlar ölçüsünde gereken düzenlemelerin yapılması yönüne gidilmektedir.

Ajansın hedefleri arasında, globalleşen dünyaya KKTC'nin haberlerini en hızlı şekilde aktarmak amacıyla İngilizce Haber Bülteni hazırlamak da vardır. Bu yönde deneme çalışmaları yapılmaktadır.

6.4. Sorunlar

KKTC'nin uluslararası alanda tanınmaması nedeniyle Türkiye dışındaki ülkelerle doğrudan hava bağlantısı yapılamamakta, KKTC siciline kayıtlı gemiler ise genelde TC-KKTC arasında sefer yapabilmekte ve tarifeli gemi seferleri yapılamamaktadır. Bu durum ulaştırma maliyetlerini yükseltmekte ve gelir kaybına neden olmaktadır.

Hızlı ve plansız kentleşme sonucu yollarda artan yük taşımaları ve aşırı yüklemeler zaten yetersiz olan karayolu altyapısının daha da yıpranmasına ve verimsiz bir ulaşım sisteminin oluşmasına sebep olmuştur.

Artan karayolu ulaşım talebi ile birlikte nüfus yoğunluğu yüksek olan bölgelerde trafik önemli sorunlardan bir haline gelmiştir. Karayollarındaki ağır taşıt trafiği de trafik güvenliğinin azalmasında önemli bir etkidir.

2007 yılında 47 kişinin ölümü ve 1,378 kişinin yaralanması ile sonuçlanan trafik kazaları ülkedeki etkili ve acil çözümler gerektiren en önemli sorunların başında yer almaktadır.

Yine hızla artan yapılaşma nedeniyle bazı bölgelerde telefon ve internet hizmetlerinde altyapı yetersizliğinden dolayı birçok sorunlar yaşanmaktadır.

7. Eğitim

7.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

Kıbrıs Türk Milli Eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olarak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır.

7.1.1. Örgün Eğitim

Belirli yaş gruplarına, belirli bilgi ve becerileri, belirli bir süre içerisinde vermeyi amaçlayan örgün eğitim, temel, orta ve yüksek öğrenimi kapsar.

7.1.1.1. Okul Öncesi Eğitim

İlköğretim yaşına gelmemiş çocukların eğitimi olarak ele alınan okul öncesi eğitim, Milli Eğitim Yasası gereği 5-6 yaş grubunu kapsamaktadır. Devlet eliyle yürütülen ve çağ nüfusunun tümünü kapsayacak şekilde bir programa bağlı olarak yaygınlaştırılan okul öncesi eğitim bir veya iki yıl sürelidir.

Milli Eğitim Yasası gereği beş veya altı yaş grubunu kapsamaktadır. Eğitimde yeniden yapılanma sonucunda anasınıf eğitimi zorunlu hale getirilmiştir. Böylece okul öncesi eğitimde, 2007-2008 ders yılında altı yaş grubu için okullaşma oranı %100 olmuştur (tablo 68).

Okul öncesi eğitim, devlet anaokullarında, ilkokullara bağlı anasınıflarda ve özel anaokullarda sürdürülmektedir.

Bu eğitim kademesinde, Devlet Anaokulları'nda 2006-2007 öğretim yılında 1,505'e olan öğrenci sayısı 2007-2008 öğretim yılında 1,478'e, öğretmen sayısı 106'dan 122'ye, öğrenci öğretmen oranı 14.2'den 14.9'a, okullaşma oranı %22.1'den, %23.3'e yükselmiştir.

Tablo - 68 Okul Öncesi Eğitim
(2005-2008)

	2005-2006	2006-2007	2007-2008
1. Devlet Anaokulları			
1.1. Okul Sayısı	20	20	19
1.2. Öğrenci Sayısı	1499	1505	1478
1.3. Öğretmen Sayısı	106	106	122
Öğrenci/Öğretmen	14.1	14.2	12.11
Okullaşma Oranı (%)	20.2	22.1	23.2
2. Özel Anaokullar			
2.1. Okul Sayısı	31	33	30
2.2. Öğrenci Sayısı	1,127	1,499	994
2.3. Öğretmen Sayısı	111	73	122
Öğrenci/Öğretmen	10.1	20.5	8.15
Okullaşma Oranı (%)	15.2	14.3	27.3
3. Anasınıflar			
2.1. Şube Sayısı	114	115	138
2.2. Öğrenci Sayısı	2,263	2,276	2707
2.3. Öğretmen Sayısı	114	115	145
Öğrenci/Öğretmen	19.8	19.8	18.7
Okullaşma Oranı (%)	30.5	30.5	42.6

Kaynak: Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı

Toplam 19 olan anaokullarının 7 tanesi Lefkoşa'da, 5 tanesi Güzelyurt'ta, 3 tanesi Gazimağusa'da, 2 tanesi Girne'de ve 2 tanesi de İskele'de bulunmaktadır.

Özel anaokullarda ise 2006-2007 öğretim yılında 33 olan okul sayısı 30'a düşmüş, öğrenci sayısı 1,149'dan 994'e düşmüş, öğretmen sayısı 73'den 122'ye yükselirken, okullaşma

oranı da %14,3'ten %27.3'e yükselmiştir. Öğrenci öğretmen oranı 20,5'den 8,15'e düşmüştür.

Program dönemi içerisinde ise ilkokullara bağlı anasınıflarda 2006-2007 öğretim yılında 115 olan Şube sayısı, 2007-2008 öğretim yılında 138'e, öğretmen sayısı 115'den 145'e, öğrenci sayısı 2,276'dan 2,707'ya, okullaşma oranı %30.5'ten 42.6'ya yükselirken, öğrenci-öğretmen oranı ise 18.7 olmuştur.

7.1.1.2. İlköğretim

KKTC'nde 17/86 sayılı Milli Eğitim Yasası'na göre 7-11 yaş grubunu kapsayan ilköğretim zorunlu olup, o yılın 31 Aralık gününden önce altı yaşını dolduran çocukların onbir yaşını tamamlayıncaya kadar süren eğitim ve öğrenimlerini kapsar. Bu eğitim süresi 5 yıldır.

Söz konusu eğitim kademesinde, Devlet İlkokulları ile özel ilkokullarda, 2006-2007 öğretim yılında toplam okul sayısı 94 iken, 2007-2008 öğretim yılında 93 olmuş, öğrenci sayısı 17,541'den, 18,101'e, öğretmen sayısı 1,275'ten 1310'a yükselmiş, öğrenci öğretmen oranı ise 13.8 ile aynı kalmıştır. 2006-2007 öğretim yılında, ilkokullarda okullaşma oranı %100 olarak korunmuştur (tablo 69).

Tablo - 69 Özel ve Devlet İlkokullar
(2005-2008)

Ders Yılları	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci/Öğretmen	Okullaşma Oranı (%)
2005-2006	95	16,997	1,274	13.3	100.0
2006-2007	94	17,541	1,275	13.8	100.0
2007-2008	93	18,101	1,310	13.8	100.0

Kaynak: Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı

7.1.1.3. Ortaöğretim

Ortaöğretim, ilköğretime dayalı en az altı yıl süreli eğitimin tümünü kapsar. İlköğretimi tamamlayan her öğrenci, ortaöğretime devam etme ve ortaöğretim olanaklarından ilgili ve yetenekleri ölçüsünde yararlanma hakkına sahiptir.

7.1.1.3.1. Ortaokullar

Ortaokul öğrenimi, Milli Eğitim Yasası uyarınca, kız ve erkek ayırımı yapılmaksızın her yurttaş için bir hak ve ödev olup zorunludur. Ortaokullar, ayrı okullar halinde kurulabilecekleri gibi, bir liseye bağlı olarak da kurulabilirler. Süreleri ise üç yıldır. 12-14 yaş grubunu kapsayan bu eğitim kademesinde belirlenen genel amaç ve ilkeler doğrultusunda öğrenciler, bir üst öğretim kurumu olan Genel Lise veya Meslek Liseleri'ne hazırlanırlar.

2007-2008 öğretim yılında KKTC'nde Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'na bağlı 1 Güzel Sanatlar Ortaokulu, 1 Kolej, 12 bağımsız ortaokul, 11 tane de liselere bağlı ortaokul olmak üzere toplam 25 ortaokul eğitimlerini sürdürmüştür. Bu eğitim kademesinde üniversiteler bünyesinde 4 tane özel kolej ile üç tane de bağımsız özel ortaokul bulunmaktadır.

Söz konusu eğitim kademesinde, 2006-2007 öğretim yılında 31 olan okul sayısı, 2007-2008 öğretim yılında 32 olurken, 9,920 olan öğrenci sayısı 10,532'ye, 1,052 olan öğretmen sayısı 1,120'ya yükselmiş, öğrenci öğretmen oranı ise 9.4 olarak kalmıştır. Bir önceki dönemde % 100 olan okullaşma oranı, 2007-2008 öğretim yılında da % 100 olmuştur (tablo 70).

Tablo - 70 Özel ve Devlet Ortaokulları
(2005-2008)

Ders Yılları	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci/ Öğretmen	Okullaşma Oranı (%)
2005-2006	30	9,956	1,214	8.2	100.0
2006-2007	31	9,920	1,052	9.4	100.0
2007-2008	32	10,532	1,120	9.4	100.0

Kaynak: Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı

7.1.1.3.2. Liseler

Liseler, ortaokul üstü dört yıllık çeşitli programlar uygulayan ve ağırlık verdikleri program uyarınca adlandırılan genel liseler ile meslek liselerinden oluşurlar.

15-18 yaş grubunu kapsayan bu eğitim kademesinde amaç, Milli Eğitim Yasası'nda yer alan "Genel Amaç ve Temel İlkeler" doğrultusunda, öğrencileri toplum ekonomisinin gereklerini de gözeterek çeşitli programlar çerçevesinde ilgi ve yeteneklerine göre geliştirerek yüksek öğretime veya hem mesleğe hem yüksek öğretime veya toplumsal yaşama ve iş olanaklarına hazırlamaktır.

7.1.1.3.2.1. Genel Liseler

Dört yıllık öğretim kurumları haline getirilen genel liselerde bir yıllık hazırlık sınıfları konmuştur.

Genel Liselerde, 2006-2007 öğretim yılında 22 olan okul sayısı 2007-2008 öğretim yılında 25 olmuştur. Bu eğitim kademesinde, 2006-2007 öğretim yılında 5,995 olan öğrenci sayısı, 2007-2008 öğretim yılında 5,516'ye düşmüş, okullaşma oranı %70.0'dan %59.8'e, öğretmen sayısı 670'den, 813'e yükselmiş. Öğrenci öğretmen oranı ise 8.9'dan 6.8'e düşmüştür (tablo 71).

Tablo - 71 Özel ve Devlet Genel Liseleri
(2005-2008)

Ders Yılları	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci/ Öğretmen	Okullaşma Oranı (%)
2005-2006	22	6,319	796	7.9	70.0
2006-2007	22	5,995	670	8.9	59.8
2007-2008	25	5,516	813	6.8	68.2

Kaynak: Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı

7.1.1.3.2.2. Mesleki Teknik Öğretim

KKTC'de Mesleki ve Teknik Öğretim etkinlikleri büyük ölçüde Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Mesleki Teknik, Örgün Eğitim yanında Yaygın ve Çıraklık Eğitimi olarak da işlevlerini sürdürmektedir. 15-18 yaş grubunu kapsayan ve ortaokul üstü üç yıllık programları uygulayan bu eğitim kademesinde, 2007-2008 öğretim yılında 3 Endüstri Meslek Lisesi, 3 Ticaret Lisesi, 5 Meslek Lisesi, 1 tane de Pratik Sanat Okulu faaliyetlerini sürdürmüştür.

Endüstri Pratik Sanat Okulları zorunlu eğitim yaşını tamamlamış fakat 18 yaşından gün almamış bireylere metal, motor, ağaç işleri ve elektrik gibi meslek dallarında pratik meslek eğitimi veren meslek okullarıdır. Üç yıl süreli olan bu okullarda, haftada bir gün teorik, dört gün de okullarda veya işletmelerde pratik eğitim verilmektedir.

Endüstri Pratik Kız Sanat Okulları ise, zorunlu eğitim yaşını tamamlamış fakat 18 yaşından gün almamış bireylere seramik, el sanatları, konfeksiyon ve kuaförlük dallarında pratik meslek eğitimi veren meslek okullarıdır. Üç yıl süreli olan okullarda bir gün teorik, dört gün de okullarda veya işletmelerde pratik eğitim verilmektedir.

Tablo - 72 Mesleki Teknik Liseler
(2005-2008)

Ders Yılları	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı ¹	Öğrenci/ Öğretmen	Okullaşma Oranı (%)
2005-2006	13	2,265	462	4.9	25.1
2006-2007	14	2,437	422	5.8	24.3
2007-2008	12	2,388	405	5.9	30.6

¹ Bazı öğretmenlerden yaygın eğitimde de yararlanılıyor.

Kaynak: Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı

Mesleki Teknik Öğretimde, 2006-2007 yılında 14 olan okul sayısı 2007-2008 öğretim yılında 11 olmuş, öğretmen sayısı 422'den, 405'e düşerken, öğrenci sayısı 2,437'den 2,388'e, öğrenci öğretmen oranı 5.8'den 5.9'a, okullaşma oranı %24.3'ten %29.5'e yükselmiştir (tablo 72).

Liselerde, genel bir durum değerlendirmesi yapıldığında, 2006-2007 öğretim yılında lise ve meslek liselerinde toplam okullaşma oranının %84.1 olduğu görölr. Bu oran 2007-2008 öğretim yılında %97.7 olmuştur.

7.1.1.4. Yüksek Öğretim

Milli Eğitim Yasası'na göre yüksek öğretim, orta öğretime dayalı en az iki yıllık yüksek öğretim veren eğitimin tümünü kapsar.

Liselerden herhangi birini başarı ile tamamlayan öğrenciler, yüksek öğrenim kurumlarının koşullarına bağlı olmak kaydıyla bu kurumdan yararlanma hakkına sahiptirler.

Yüksek öğretim kurumlarının kuruluşu, açılışı, özel amaçları, çalışmaları ve öğretim üyeleri ile ilgili esaslar ve yüksek öğretim kurumlarına ilişkin diğer hususlar, bu kurumların özel yasalarında belirlenir.

Yüksek öğretim paralıdır; ancak maddi olanakları elverişli olmayan başarılı öğrenciler ile özörlü öğrencilerin her türlü öğrenim giderleri olanaklar ölçüsünde burs, kredi, parasız yatılı ve benzeri yollarla devletçe karşılanmaktadır.

Bu eğitim kademesinde, KKTC'nde ikisi vakıf, üç tanesi özel olmak üzere beş üniversite, bir Anadolu Üniversitesine bağlı Açık Öğretim Fakóltesi, devlet eliyle yürütölen Atatürk Öğretmen Akademisi, ODTÜ Kuzey Kıbrıs kampüsü ile Sağlık Bakanlığı'na bağlı Hemşirelik Yüksek Okulu, olmak üzere, dokuz yüksek öğretim kurumu vardır. Ayrıca, ÖSS ve ÖYSM ve diğer sınavlarda yüksek öğrenim hakkı kazanan öğrenciler Türkiye'de öğrenim görmektedirler. Bunların yanında üçüncü ölkelerde de öğrenim gören öğrenciler vardır.

7.1.1.4.1. KKTC'ndeki Yüksek Öğretim Kurumları

7.1.1.4.1.1. Atatürk Öğretmen Akademisi

Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'na bağlı, liselere dayalı 4 yıl süreli eğitim ve öğretim yapmakta olup, ilkokullara öğretmen yetiştirmektedir.

Atatürk Öğretmen Akademisi'ne öğrenci alımları, Bakanlığın ihtiyaçları gözönüne alınarak sınavla yapılmaktadır. 2006-2007 öğretim yılında 161 olan öğrenci sayısı, 2007-2008 öğretim yılında 228 olmuştur (tablo 84).

7.1.1.4.1.2. Doğu Akdeniz Üniversitesi

18/1981 sayılı yasa ile oluşturulan Yüksek Teknoloji Enstitüsü 1986-1987 öğretim yılında Doğu Akdeniz Üniversitesi'ne (DAÜ) dönüştürülmüştür. DAÜ eğitim dili İngilizce olan ve yurt dışından gelen öğrencilere de hizmet veren bir yüksek öğretim kurumudur.

Yarıyıl esasına dayalı öğretim vermekte olan Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde halen 7 Fakülte ve 2 yüksek okul çatısı altında eğitim öğretim hizmeti sunulmaktadır.

Bunun yanında bir de İngilizce Hazırlık Okulu vardır. Tıp Fakültesi programı, Ankara Üniversitesi ile yapılan bir protokol uyarınca, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi bünyesinde yürütülmektedir. Üniversiteye öğrenci kabulü ile ilgili esaslar "DAÜ Öğretim ve Sınav Tüzüğü" ve bu Tüzüğe bağlı "DAÜ Giriş Sınavı ve Öğrenci Kabul Yönetmeliği" ile belirlenmiştir. 2007-2008 öğretim yılında öğrencilerin Fakülte, Bölüm/Okul ve uyruklarına göre dağılımları tablo 73'de verilmiştir.

Tablo - 73 Doğu Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Fakülte,
Bölüm ve Uyruklarına Göre Dağılımı
(2007-2008 Öğretim Yılı)

Bölümler	Uyruklar			Toplam
	KKTC	TC	III.Ülkeler	
1. İşletme ve Ekonomi Fakültesi	398	781	398	1577
1.1. İşletme	120	250	120	490
1.2. Ekonomi	44	62	61	167
1.3. Uluslararası İlişkiler	82	171	115	368
1.4. Bankacılık ve Finans	49	58	45	152
1.5. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	23	44	3	70
1.6. Uluslararası Ticaret ve İşletme	22	49	18	89
1.7. Yönetim Bilişim Sistemleri	9	18	11	38
1.8. Avrupa Birliği İlişkileri	14	39		53
1.9. Uluslararası Finans	11	34	15	60
1.10. Siyaset Birimi	7	26	7	40
1.11. Kamu Yönetimi	13	30	1	44
1.12. Ekonometri	-	-	2	2
1.13. İnsan Kaynakları Yönetimi	2	-	-	2
1.14. Pazarlama	2	-	-	2
2. Mühendislik Fakültesi	275	1251	300	1826
2.1. Elektrik ve Elektronik Müh.	67	259	76	402
2.2. İnşaat Mühendisliği	79	168	64	311
2.3. Makine Mühendisliği	32	130	93	255
2.4. Bilgisayar Mühendisliği	50	465	38	553
2.5. Endüstri Mühendisliği	40	213	28	281
2.6. Bilişim Sistemleri Mühendisliği	7	16	1	24
3. Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	5	7	15	27
3.1. Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik	1	3	3	4
3.2. Yönetim Bilişim Sistemleri	-	2	5	2
3.3. Pazarlama	-	2	1	2
3.4. İnsan Kaynakları Yönetimi	1	-	2	3
3.5. Bankacılık ve Finans	3	-	4	7
4. Bilgisayar ve Teknoloji Yüksekokulu	938	317	248	1503
4.1. İnşaat Teknolojisi (2+1 Yıl)	26	-	-	26
4.2. Bilgisayar Programcısı (2 Yıl)	34	56	8	98
4.3. Elektrik/Elektronik Tek (2 yıl)	238	12	-	250
4.4. Bilgi Teknolojisi (4 yıl)	129	178	235	542
4.5. İnşaat Teknolojisi (2 Yıl)	60	13	1	74
4.6. Büro Yönetimi (2 yıl)	67	25	-	92
4.7. Bilgisayar Destekli Teknik Çizim (2 yıl)	114	12	-	126
4.8. Bilgisayar Destekli Muhasebe	183	21	4	208
4.9. Elektrik ve Elektronik Teknisyenliği (3 Yıl)	82	-	-	82
4.10. Bilgi Yönetimi	5	-	-	5

Kaynak: Doğu Akdeniz Üniversitesi

Tablo - 73 Doğu Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Fakülte,
Bölüm ve Uyruklarına Göre Dağılımı (Devam)
(2007-2008 Öğretim Yılı)

Bölümler	Uyruklar			Toplam
	KKTC	TC	III.Ülkeler	
5. Fen ve Edebiyat Fakültesi	286	582	22	890
5.1. Uygulamalı Matematik ve Bilgisayar	43	50	3	96
5.2. Arkeoloji ve Sanat Tarihi	48	5	1	54
5.3. Müzik	21	8	1	30
5.4. İngiliz Dili ve Edebiyatı	56	67	5	128
5.5. Tarih	56	27	2	85
5.6. Türk Dili ve Edebiyatı	34	377	-	411
5.7. Psikoloji	28	48	10	86
6. Turizm ve Otelcilik Yüksek Okulu	185	257	104	546
6.1. Turizm ve Otelcilik (2Y1)	52	45	20	117
6.2. Turizm ve Otel İşletmeciliği	101	144	81	326
6.3. Rekreasyon	32	68	3	103
7. Hukuk Fakültesi	81	1,132	3	1,216
8. Mimarlık Fakültesi	193	434	249	876
8.1. Mimarlık	124	155	219	498
8.2. İç Mimarlık	59	248	23	330
8.3. Endüstri Ürünleri Tasarımı	10	31	7	48
9. İletişim Fakültesi	163	706	56	925
9.1. Radyo-TV-Sinema	47	144	13	204
9.2. Gazetecilik	32	64	4	100
9.3. Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	68	453	34	555
9.4. Görsel Sanat ve İletişim Tasarımı	16	45	5	66
10. Eğitim Fakültesi	402	1,782	8	2,192
10.1. İngilizce Öğretmenliği	79	220	5	107
10.2. Psikolojik Danışma ve Rehberlik	110	380	3	493
10.3. Matematik Öğretmenliği	27	56	-	83
10.4. Müzik Öğretmenliği	27	20	-	47
10.5. Türkçe Öğretmenliği	64	472	-	536
10.6. Okul Öncesi Öğretmenliği	-	161	-	161
10.7. İlköğretim Matematik Öğretmenliği	-	130	-	130
10.8. Bilgisayar ve Öğretim Teknik Öğretmenliği	9	92	-	101
10.9. Sınıf Öğretmenliği	-	77	-	77
10.10. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	43	69	-	112
10.11. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	3	80	-	83
10.12. Mütercim Tercümanlık	40	25	-	65
11. Tıp	14	53	-	67
12. Hazırlık	415	1,664	85	2,164
Genel Toplam	3,355	8,966	1,488	13,809

Kaynak: Doğu Akdeniz Üniversitesi

Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde son üç yıllık döneme ait durumu ise tablo 74'de verilmiştir.

Tablo - 74 Doğu Akdeniz Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin
Yıllar İtibarıyla Uyruklarına Göre Dağılımı
(2005-2008)

Yıllar	Uyruklar			
	KKTC	TC	III.Ülkeler	Toplam
2005-2006	4,473	9,084	1,534	15,091
2006-2007	3,120	7,967	1,458	12,545
2007-2008	3,355	8,966	1,488	13,809

Kaynak: Doğu Akdeniz Üniversitesi

Tablo 74'den de görüleceği gibi, Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde 2006-2007 öğretim yılında 3,120 olan KKTC uyruklu öğrenci sayısı 2007-2008 öğretim yılında 3,355'e, TC uyruklu öğrenci sayısı 7,767'den 8,966'ya, Üçüncü Ülke Uyruklu öğrenci, sayısı ise 1,458'den 1,488'e yükselmiştir. Bu verilere göre 2007-2008 öğretim yılında toplam öğrenci sayısı bir önceki öğretim yılına göre artmış ve 13,809 olmuştur.

7.1.1.4.1.3. Lefke Avrupa Üniversitesi

1990-91 öğretim yılında eğitim vermeye başlayan Lefke Avrupa Üniversitesi, bir Vakıf Üniversitesi'dir. İngilizce dilinde eğitim yapmakta olan üniversite, ön lisans, lisans ve lisans üstü eğitim programları uygulamaktadır.

Tablo - 75 Lefke Avrupa Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin Fakülte,
Bölüm ve Uyruklarına Göre Dağılımı
(2007-2008 Öğretim Yılı)

Bölgümler	Uyruklar			
	KKTC	TC	III.Ülkeler	Toplam
1. Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi	38	613	57	708
1.1. Mimarlık	11	84	4	99
1.2. İnşaat Mühendisliği	6	64	14	84
1.3. İç Mimarlık	3	153	0	156
1.4. Bilgisayar Mühendisliği	10	178	17	205
1.5. Elektrik Elektronik Müh.	8	134	22	164
2. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	40	588	98	726
2.1. İşletme	18	147	24	189
2.2. Uluslararası İlişkiler	9	190	28	227
2.3. Kamu Yönetimi	-	54	2	56
2.4. Ekonomi	-	52	8	60
2.5. Bilgisayar Enformatik	10	70	27	107
2.6. Bankacılık ve Finans	3	73	9	85
2.7. Pazarlama Yönetimi	-	2	-	2
3. İletişim Bilimleri Fakültesi	64	356	10	430
3.1. Gazetecilik	3	55	1	59
3.2. Radyo-TV-Sinema	18	62	1	81
3.3. Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	30	118	8	156
3.4. Görsel İletişim Tasarımı	13	121	-	134
4. Fen ve Edebiyat Fakültesi	29	559	1	589
4.1. Tarih	14	93	-	107
4.2. Türk Dili ve Edebiyatı	5	252	-	257
4.3. İngilizce Öğretmenliği (ELT)	10	214	1	225
5. TBT Fakültesi	34	12	1	47
5.1. Tarım İşletmeciliği	2	-	1	3
5.2. Kültür Bitkileri Üretimi ve Pazarlaması	32	12	-	44
6. Meslek Yüksek Okulu	3	66	4	73
6.1. Bilgisayar Programcılığı	2	22	1	25
6.2. İnşaat Teknikerliği	-	1	1	2
6.3. İşletmecilik	-	8	-	8
6.4. Halkla İlişkiler ve Tanıtım	1	26	1	28
6.5. Görsel İletişim	-	4	1	5
6.5. TV Yapım-Yönetim	-	5	-	5
7. Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	-	1	-	1
7.1. Muhasebe Bilgi Sistemleri	-	1	-	1
8. Hazırlık	71	498	26	595
Genel Toplam	279	2,693	197	3,169

Kaynak: Lefke Avrupa Üniversitesi

Lefke Avrupa Üniversitesi bünyesinde, Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Fen ve Edebiyat Fakültesi, İletişim Bilimleri Fakültesi ile TBT Fakültesi olmak üzere beş Fakülte, bir İngilizce Hazırlık okulu ile bir Meslek Yüksek Okulu bulunmaktadır.

Öğrencilerin 2007-2008 öğretim yılında Fakülte, Bölüm/Okul ve uyruklarına göre dağılımları tablo 75’de verilmiştir.

Tablo - 76 Lefke Avrupa Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin
Yıllar İtibarıyla Uyruklarına Göre Dağılımı
(2005-2008)

Yıllar	Uyruklar			Toplam
	KKTC	TC	III.Ülkeler	
2005-2006	282	2,609	106	2,997
2006-2007	270	2,658	115	3,043
2007-2008	279	2,693	197	3,169

Kaynak: Lefke Avrupa Üniversitesi

Yukarıda verilen tablo 76'den de görüleceği gibi 2006-2007 öğretim yılında 270 olan KKTC'li öğrenci sayısı 2007-2008 öğretim yılında 279'a, Üçüncü Ülkelerden gelen öğrenci sayısı 115'ten 197'ye, TC uyruklu öğrenci sayısı da 2,658'den 2,693'e yükselmiştir. 2006-2007 öğretim yılında 3,043 olan toplam öğrenci sayısı da artarak 2007-2008 öğretim yılında 3,169'a yükselmiştir

7.1.1.4.1.4. Girne Amerikan Üniversitesi

Girne Amerikan Üniversitesi, University College of Northern Cyprus (UCNC) adı ile 1985 yılında İşletme ve Ticaret alanında kursların verilmeye başlanması ile eğitime açılmış ve Eylül 1986'da İşletme alanında lisans eğitimi vermeye başlamıştır.

Tablo - 77 Girne Amerikan Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin Fakülte,
Bölüm ve Uyruklarına Göre Dağılımı
(2007-2008 Öğretim Yılı)

Bölümler	Uyruklar			Toplam
	KKTC	TC	III.Ülkeler	
1. İşletme ve Ekonomi Fakültesi	153	920	208	1,281
1.1. Muhasebe	6	7	12	25
1.2. Bankacılık ve Finans	6	1	23	30
1.3. İşletme	63	234	35	332
1.4. Yönetim Bilişim Sistemleri	28	149	30	207
1.5. Ekonomi	5	89	12	106
1.6. Konaklama ve Turizm İşletmeciliği	18	37	40	95
1.7. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	-	145	5	150
1.8. Uluslararası İlişkiler	23	206	19	248
1.9. Uluslararası İşletmecilik	-	51	23	74
1.10. Havacılık Yönetimi	4	0	0	4
1.11. Pazarlama	-	1	9	10
2. Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi	142	1154	133	1,429
2.1. Bilgisayar Mühendisliği	25	303	23	351
2.2. Grafik Tasarım	31	124	10	165
2.3. İç Mimarlık	28	245	3	276
2.4. Elektrik-Elektronik Mühendisliği	7	221	31	259
2.5. Endüstri Mühendisliği	-	139	22	161
2.6. Mimarlık	51	122	44	217
3. Eğitim Fakültesi	44	1211	12	1,267
3.1. Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğr.	25	229	6	260
3.2. İngilizce Öğretmenliği	9	197	6	212
3.3. Türk Dili ve Edebiyatı	10	785	0	795
4. Beşeri Bilimler Fakültesi	23	107	9	139
4.1. Psikoloji	12	51	9	72
4.2. İngiliz Dili ve Edebiyatı	10	47	-	57
4.3. İngilizce Mütercim Tercümanlık	1	9	-	10
5. Hukuk Fakültesi	55	16	27	98
6. İletişim Fakültesi	114	349	44	507
6.1. Basın ve Yayın	48	2	19	69
6.2. Halkla İlişkiler	62	345	25	432
6.3. Radyo, TV, Sinema	4	2	-	6
7. Meslek Yüksek Okulu	16	222	21	259
7.1. Bankacılık	1	25	-	26
7.2. Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama	2	37	5	44
7.3. Endüstriyel Elektronik	1	5	-	6
7.4. Halkla İlişkiler	2	69	-	71
7.5. İşletme	3	42	2	47
7.6. Muhasebe	4	9	9	22
7.7. Pazarlama	-	9	-	9
7.8. Turizm ve Otel İşletmeciliği	3	26	5	34
8. Spor Rekreasyon Yüksek Okulu	7	12	0	19
8.1. Rekreasyon Yönetimi	-	6	-	6
8.2. Spor Yönetimi	7	6	-	13
Genel Toplam	554	3,991	454	4,999

Kaynak: Girne Amerikan Üniversitesi

1990-1991 Öğretim Yılında Girne Amerikan Üniversitesi olarak adını değiştirmiştir. Girne Amerikan Üniversitesi bünyesinde, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, İşletme ve Ekonomi Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Beşeri Bilimler Fakültesi, İletişim Fakültesi, Hukuk Fakültesi olmak üzere altı Fakülte ve iki de Meslek Yüksek Okulu vardır.

İngiliz dilinde eğitim yapan Üniversitede iki yıllık ön lisans ve dört yıllık lisans programları uygulanmaktadır.

Öğrencilerin Fakülte, Bölüm/Okul ve uyruklarına göre dağılımları tablo 77'de verilmiştir.

Tablo - 78 Girne Amerikan Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin
Yıllar İtibarıyla Uyruklarına Göre Dağılımı
(2005-2008)

Yıllar	Uyruklar			Toplam
	KKTC	TC	III.Ülkeler	
2005-2006	529	3,975	394	4,898
2006-2007	484	3,767	339	4,590
2007-2008	554	3,991	454	4,999

Kaynak: Girne Amerikan Üniversitesi

Tablo 78'den de görüleceği gibi 2006-2007 öğretim yılında 484 olan KKTC'li öğrenci sayısı 2007-2008 öğretim yılında 554'e, 339 olan Üçüncü Ülke Uyruklu öğrenci sayısı 454'e, TC uyruklu öğrenci sayısı ise 3,767'den, 3,991'ya yükselmiştir. Toplam öğrenci sayısı ise 2006-2007 öğretim yılında 4,590 iken, 2007-2008 öğretim yılında 4,999'a yükselmiştir.

7.1.1.4.1.5. Yakın Doğu Üniversitesi (NEU)

Lefkoşa'da Yakın Doğu Üniversitesi, öğretim faaliyetlerine 1988-1989 öğretim yılında başlamış, İngilizce dilinde eğitim yapan özel bir yüksek öğrenim kurumudur.

Tablo - 79 Yakın Doğu Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin Fakülte,
Bölüm ve Uruklarına Göre Dağılımı
(2007-2008 Öğretim Yılı)

Bölgümler	Uruklar			Toplam
	KKTC	TC	III.Ülkeler	
1. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	376	1,001	199	1,576
1.1. Bilgisayar Enformatik	93	103	57	253
1.2. İşletme	187	289	60	536
1.3. Ekonomi	16	147	25	188
1.4. Uluslararası İlişkiler	42	298	32	372
1.5. Bankacılık ve Finans	30	115	17	162
1.6. Avrupa Birliği İlişkileri	8	49	8	65
2. Mühendislik Fakültesi	277	899	537	1,713
2.1. Bilgisayar Mühendisliği	79	322	96	497
2.2. Elektrik/Elektronik Müh.	91	256	205	552
2.3. Makine Mühendisliği	26	123	84	233
2.4. İnşaat Mühendisliği	81	198	152	431
3. Mimarlık Fakültesi	549	234	42	825
3.1. Mimarlık	228	149	42	419
3.2. İç Mimarlık	321	85	-	406
4. Fen ve Edebiyat Fakültesi	133	1,067	42	1,242
4.1. Türk Dili ve Edebiyatı	22	645	2	669
4.2. İngiliz Dili ve Edebiyatı	6	163	27	196
4.3. Psikoloji	105	259	13	377
5. Denizcilik Fakültesi	50	208	16	274
5.1. Güverte Bölümü	38	99	4	141
5.2. Deniz İşletmeciliği ve Yönetimi	10	88	9	107
5.3. Gemi Makinaları İşletme Bölümü	2	21	3	26
6. İletişim Fakültesi	559	885	7	1,451
6.1. Gazetecilik	38	143	-	181
6.2. Halkla İlişkiler ve Tanıtım	360	409	7	776
6.3. Radyo-TV	149	275	-	424
6.4. Görsel İletişim Tasarımı	12	58	-	70
7. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	422	426	8	856
7.1. Antrenörlük Eğitimi	5	7	-	12
7.2. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	375	404	8	787
7.3. Spor Yöneticiliği	42	15	-	57
8. Hukuk Fakültesi	373	1,798	18	2,189
9. Atatürk Eğitim Fakültesi	1,230	427	58	1,715
9.1. Okul Öncesi Eğitim Öğretmenliği	142	59	-	201
9.2. Rehberlik ve Psikolojik Danışma	264	38	-	302
9.3. Bilgisayar ve Öğretim Teknolojisi Eğitimi	490	47	12	549
9.4. Türk Dili ve Edebiyatı	25	32	-	57
9.5. Türkçe Öğretmenliği	87	73	-	160
9.6. İngilizce Öğretmenliği	222	178	46	446
10. Meslek Yüksek Okulu (2 Yıllık)	23	107	32	162
10.1. Radyo Televizyon Yayıncılığı	9	15	-	24
10.2. Elektrik/Elektronik Teknisyenliği	2	4	-	6
10.3. İnşaat Teknisyenliği	1	3	9	13
10.4. Muhasebe	2	9	10	21
10.5. Bankacılık	1	15	-	16
10.6. Turizm ve Otel İşletmeciliği	5	28	-	33
10.7. Bilgisayar Teknolojisi ve Programcılığı	3	33	26	62
11. Sahne Sanatları	18	26	-	44
11.1. Dramatorji - Dramatik Yazarlık	9	6	-	15
11.2. Oyunculuk	9	20	-	29
12. Sağlık Bilimleri Fakültesi	97	-	-	97
13. Turizm ve Otelcilik Yüksek Okulu	105	137	95	337
14. Güzel Sanatlar ve Tasarımı	19	36	-	55
14.1. Grafik Tasarımı	13	32	-	45
14.2. Plastik Sanatlar	6	4	-	10
Genel Toplam	4,231	7,251	1,054	12,536

Kaynak: Yakın Doğu Üniversitesi

Üniversitede halen İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Fen ve Edebiyat Fakültesi, Mimarlık Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Hukuk Fakültesi, İletişim Fakültesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Denizcilik Fakültesi, Sahne Sanatları, Sağlık Bilimleri ve Güzel Sanatlar ve Tasarım olmak üzere toplam onbir fakülte ile Turizm ve Otelcilik Yüksek Okulu, Meslek Yüksek Okulu, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu ve bir de İngilizce Hazırlık Okulu bulunmaktadır.

2007-2008 öğretim yılında Yakın Doğu Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin, uyruklarına ve bölümlerine göre dağılımları tablo 79'de görüldüğü gibidir.

Yakın Doğu Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin, yıllar itibarıyla, uyruklarına göre dağılımları incelendiği zaman, 2006-2007 öğretim yılında olan 3,886 KKTC uyruklu öğrenci sayısı 2007-2008 öğretim yılında 4,231'e, Üçüncü Ülkelerden gelen öğrenci sayısı ise 690'dan 1,054'e yükselirken, TC uyruklu öğrenci sayısı 6,581'den 7,251'ya yükselmiştir. Toplam öğrenci sayısı ise 11,157'den, 12,536'ya yükselmiştir (tablo 80).

Tablo - 80 Yakın Doğu Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin
Yıllar İtibarıyla Uyruklarına Göre Dağılımı
(2005-2008)

Yıllar	Uyruklar			
	KKTC	TC	III.Ülkeler	Toplam
2005-2006	3,481	6,777	585	10,843
2006-2007	3,886	6,581	690	11,157
2007-2008	4,231	7,251	1054	12,536

Kaynak: Yakın Doğu Üniversitesi

7.1.1.4.1.6. Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, yüksek öğretim yaşamına Lefkoşa Ortaköy'de 1997-1998 öğretim yılında başlamış, İngilizce dilinde eğitim yapan özel bir yüksek öğretim kurumudur.

Üniversite'de, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İletişim Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi, Mühendislik Fakültesi ile Fen Edebiyat Fakültesi olmak üzere beş Fakülte,

Önlisans programı uygulayan bir yüksek okul ile bir de İngilizce Hazırlık Okulu bulunmaktadır.

2007-2008 öğretim yılında Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin uyruklarına ve bölümlerine göre dağılımları tablo 81'de görüldüğü gibidir.

Tablo - 81 Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin Fakülte,
Bölüm ve Uyruklarına Göre Dağılımı
(2007-2008 Öğretim Yılı)

Bölümler	Uyruklar			Toplam
	KKTC	TC	III.Ülkeler	
1. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	11	597	36	644
1.1. İşletme	4	253	27	284
1.2. Ekonomi	-	2	-	2
1.3. Uluslararası İlişkiler	4	255	5	264
1.4. Turizm ve Otel İşletmeciliği	3	79	4	86
1.5. Bankacılık ve Finans	-	3	-	3
1.6. AB İlişkileri	-	5	-	5
2. İletişim Fakültesi	8	581	4	593
2.1. Reklamcılık ve Halkla İlişkiler	7	301	1	309
2.2. Radyo ve Televizyon	-	153	-	153
2.3. Gazetecilik	1	127	3	131
3. Güzel Sanatlar Fakültesi	16	660	10	686
3.1. Grafik Tasarımı	5	150	3	158
3.2. Moda ve Tekstil Tasarımı	-	9	3	12
3.3. Mimarlık	7	170	4	181
3.4. İç Mimarlık	4	331	-	335
4. Mühendislik Fakültesi	8	1,010	16	1,034
4.1. Bilgisayar Mühendisliği	2	310	7	319
4.2. İnşaat Mühendisliği	3	210	-	213
4.3. Endüstri Mühendisliği	-	190	4	194
4.4. Bileşim Sistemleri Müh.	3	180	2	185
4.5. Elektrik - Elektronik Mühendisliği	-	120	3	123
5. Fen Edebiyat Fakültesi	4	330	3	337
5.1. Türk Dili ve Edebiyatı	4	251	-	255
5.2. İngilizce Dili ve Edebiyatı	-	79	3	82
6. Eğitim Fakültesi	12	577	-	589
6.1. Türkçe Öğretmenliği	3	120	-	123
6.2. Okul Öncesi Öğretmenliği	-	123	-	123
6.3. İngilizce Öğretmenliği	9	334	-	343
7. Meslek Yüksel Okulu	-	14	-	14
7.1. Bilgisayar Teknolojileri ve Programcılığı	-	2	-	2
7.2. Radyo ve TV Programcılığı	-	5	-	5
7.3. Bilgisayar Programcılığı	-	2	-	2
7.4. Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	-	5	-	5
Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksek Okulu	3	21	6	30
Turizm ve Otel İşletmeciliği	3	21	6	30
Genel Toplam	62	3,790	75	3,927

Kaynak: Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi

Tablo - 82 Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin
Yıllar İtibarıyla Uyruklarına Göre Dağılımı
(2005-2008)

Yıllar	Uyruklar			Toplam
	KKTC	TC	III.Ülkeler	
2005-2006	79	3,283	82	3,444
2006-2007	54	3,180	46	3,280
2007-2008	62	3,790	75	3,927

Kaynak: Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi

Tablo 82'den de görüleceği gibi 2006-2007 öğretim yılında 54 olan KKTC uyruklu öğrenci sayısı 2007-2008 öğretim yılında 62'ye, 46 olan Üçüncü Ülke Uyruklu öğrenci sayısı 75'e, TC uyruklu öğrenci sayısı ise 3,180 'den 3,790'a yükselmiştir. Toplam öğrenci sayısı da artarak 3,280'den 3,927'ye yükselmiştir.

7.1.1.4.1.7. Anadolu Üniversitesi

KKTC'inde 1982-1983 öğretim yılında, iki bölüm olarak öğretime başlayan Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Üniversitesi daha sonraki yıllarda öğrenci sayısındaki gelişme yanında, 1984 yılında kamu görevlilerine ayrılan kontenjanlarla, Özel Sektör ile Kamu kesiminde çalışanlara özel giriş sınavı uygulanarak öğrenim olanağı sağlanmıştır. Ancak özel sınavla alınan öğrencilere ait kontenjanlar 1991-1992 öğretim yılından itibaren kaldırılmıştır. 1992-1993 öğretim yılında İktisat Fakültesi, İşletme Fakültesi ve Açık Öğretim Fakültesi olmak üzere 3 fakülteyi bünyesinde taşıyan Anadolu Üniversitesi Lefkoşa Kampüsü oluşmuştur. Lisans düzeyinde İktisat ve İşletme Fakülteleri eğitimi sürdürürken, Açıköğretim Fakültesi ise 2 yıl süreli önlisans uygulamaktadır.

1999-2000 öğretim yılından itibaren ise Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisansüstü Eğitim (Master) programlarına başlamıştır.

Tablo - 83 Anadolu Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin
Yıllar İtibarıyla Uyruklarına Göre Dağılımı
(2005-2008)

Yıllar	Önlisans				Lisans			
	KKTC	TC	III. Ülkeler	Toplam	KKTC	TC	III. Ülkeler	Toplam
2005-2006	659	943	1	1,603	1,068	1,545	-	2,613
2006-2007	448	671	-	1,119	949	1,422	-	2,371
2007-2008	459	668	-	1,127	893	1,557	-	2,450

Kaynak: Anadolu Üniversitesi

Anadolu Üniversitesi'nde 2006-2007 akademik yılında toplam 3,490 öğrenci öğrenim görürken, bu rakam 2007-2008 akademik yılında 3,577'ye yükselmiştir.

Anadolu Üniversitesi'nde öğrenim gören ön lisans öğrencilerin sayısı 2006-2007 ders yılında 1,119 iken 2007-2008 yılında 1,127'ye yükselmiştir. Lisans öğrenci sayısı ise 2,371'den 2,450'ye yükselmiştir (tablo 83).

Anadolu Üniversitesi'nde basılı malzeme ve eğitim teknolojisi, Radyo ve Televizyon aracılığı ve uzaktan eğitim olanaklarıyla öğretim sürdürülmektedir. Bu arada yüzyüze eğitim ve akademik danışmanlık da uygulanmaktadır.

7.1.1.4.2. Türkiye ve Üçüncü Ülkelerde Okuyanlar

ÖSS ile ÖSYM sınavlarında başarılı olanlar Türkiye'deki üniversitelere bağlı fakülte, akademi ve meslek yüksek okullarında öğrenim görmektedirler. Türkiye'de 2007-2008 öğrenim yılında 1,130 öğrenci lisans alanında öğrenimlerini sürdürmüştür.

Başta ABD ve İngiltere olmak üzere Üçüncü Ülkelerde 685 öğrenci lisans, öğrenimlerini sürdürmüştür.

Tablo 84'de Yüksek Öğrenime Devam Eden Öğrenci Dağılımı, incelendiğinde; 2006-2007 öğretim yılında 11,243 olan KKTC'li öğrenci sayısı, 2007-2008 öğretim yılında 12,128'e okullaşma oranı ise %86.7'ye yükselmiştir.

Tablo - 84 Yüksek Öğretimde Öğrenci Dağılımları
(2007-2008)

Eğitim Kurumu	Öğrenci Sayıları ve Uyrukları								Okullaşma Oranı ¹	
	2006-2007				2007-2008				(%)	
	KKTC	TC	III.Ülkeler	Toplam	KKTC	TC	III.Ülkeler	Toplam	2006-2007	2007-2008
1. Doğu Akdeniz Üniversitesi	3,120	7,967	1458	12,545	3,355	8,966	1488	13,809	22.2	24.0
2. Yakın Doğu Üniversitesi	3,886	6,581	690	11,157	4,231	7,251	1054	12,536	27.7	30.2
3. Girne Amerikan Üniversitesi	484	3,767	339	4,590	554	3,991	454	4,999	3.4	4.0
4. Lefke Avrupa Üniversitesi	270	2,658	115	3,043	279	2,693	197	3,169	1.9	2.0
5. Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi	54	3,180	46	3,280	62	3,790	75	3,927	0.4	0.4
6. ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampüsü	28	627	19	674	53	921	30	1,004	0.2	0.4
7. Anadolu Üniversitesi	1,397	3,093	-	3,490	1,352	2,225	-	3,577	9.9	9.7
8. Türkiye'de Öğrenim Görenler	1,137	-	-	1,137	1,130	-	-	1,130	8.1	8.1
9. III. Ülkelerde Öğrenim Görenler	600	-	-	600	685	-	-	685	4.3	4.9
10. Atatürk Öğretmen Akademisi	187	-	-	187	228	-	-	228	1.3	1.6
11. Hemşirelik Meslek Yüksek Okulu	80	-	-	80	199	13	-	212	0.6	1.4
Toplam	11,243	27,873	2,667	40,783	12,128	29,837	3,298	45,276	80.0	86.7

¹ Okullaşma oranı 2006 Genel Nüfus Sayımı verilerine göre, KKTC Uyruklu Öğrenciler baz alınarak hesaplanmıştır.

Kaynak : Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı

KKTC'deki üniversitelere devam eden TC uyruklu öğrenci sayısı ise 2006-2007 öğretim yılında 27,873, iken 2007-2008 öğretim yılında 28,961'e yükselmiştir.

Üçüncü Ülkelerden gelerek KKTC'ndeki üniversitelere devam eden öğrenci sayısı ise 2006-2007 öğretim yılında 2,669 iken, 2007-2008 öğretim yılında 3,191'e yükselmiştir. Anılan öğrencilerin çok değişik ülkelerden gelmiş olması, hem KKTC'nin tanınmasına yardımcı olmakta, hem de ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır.

Bu durum, KKTC'ndeki eğitim endüstrisinin hizmet sektörü olarak güçlendiğinin ve ekonomiye doğrudan katkısının arttığına bir göstergesi kabul edilmektedir.

7.1.1.5. Özel Eğitim

Özel eğitim, bedenen veya ruhen özürli olup, özel eğitim ve öğretime ihtiyaç olan okul öncesi eğitim yaşına ulaşmış çocukların onsekiz yaşına kadar olan eğitimlerinin tümünü kapsar.

Özel eğitime gereksinim duyan her öğrenci, zorunlu eğitim çağında iken ilgi ve yeteneği oranında, zorunlu eğitimden parasız veya parasız yatılı yararlanma hakkına sahiptir. Ayrıca zorunlu eğitim yaşı dışında da özel eğitim kurumları, özel programlar uygulayan ayrı okullar halinde kurulur veya diğer okullar bünyesindeki özel sınıflardan veya guruplardan oluşur.

Özürli çocuğun özürüne, gereksinim ve yeteneklerine göre bir plan ve program dahilinde, kullanılacak en uygun yöntemleri saptayarak, en başarılı olacağı eğitim ortamına yerleştirilmesini amaçlayan entegrasyon çalışmaları başlatılmış ve Bakanlıkça "Özel Eğitim Birimi" kurulmuş ve kaynak sınıflar oluşturulmuştur. Bunlar halen 9 ilkokul bünyesindeki 9 kaynak sınıfta faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu sınıflarda 9 öğretmen 95 öğrenciye hizmet vermektedir.

7.1.1.5.1. Lefkoşa Özel Eğitim ve İş Eğitim Merkezi

2007-2008 öğretim yılında kurulan okul daha önce Lapta'da işitme engelli öğrenciler için hizmet veren okulu da bünyesine alarak Dr. Burhan Nalbantoğlu Hastahanesi kampüsünde eğitim vermeye başlamıştır. Okula 6-18 yaş grubundaki öğrenciler devam etmektedir. 2007-2008 öğretim yılında 43 öğrenci, 9 öğretmen ve öğretici usta hizmetlerini sürdürmüştür.

7.1.1.5.2. Girne Özel Eğitim Merkezi

Girne'de yatılı olarak eğitilebilir ve öğretilbilir 6-18 yaş grubundaki öğrencilere hizmet veren okul 2006-2007 öğretim yılında 22 öğrenci ve 6 öğretmen ile faaliyetlerini sürdürmüş, 2007-2008 öğretim yılında ise, 22 öğrenci, 8 öğretmen ve öğretici usta ile öğrenim görmüştür.

7.1.1.5.3. Lefkoşa Özel Eğitim Merkezi

Bu merkezde, 0-18 yaş grubunda, çeşitli sakatlık derecesindeki öğrenciler eğitim görmektedir. Ayrıca Merkez öğrenim güçlüğü olan öğrenciler için bir rehberlik merkezi görevi de yapmaktadır. Öğrencilerin rehabilitasyonları ile Sağlık Bakanlığı ilgilenmektedir.

2006-2007 öğretim yılında ise 43 öğrenciye 7 öğretmen ve 1 fizik tedavi uzmanı ile hizmet verilmiştir.

Merkez 2007-2008 öğretim yılında 40 öğrenciye 7 öğretmen ve 1 fizik tedavi uzmanı ile hizmet vermiştir.

26 Ocak 1990 tarih ve 11 sayılı Resmi Gazete'de yer alan ve 25/1985 Öğretmenler Yasası'nın 17. maddesinde yapılan değişiklik ile, özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenlere asli maaşlarının %25'i oranında ek tahsisat hakkı sağlanmıştır.

7.1.1.5.4. Yeşilyurt Özel Eğitim Merkezi

2007-2008 öğretim yılında kurulan okul bölgede önemli bir eksikliği kapatma açısından yararlı olmuştur. Toplam 32 öğrenciye hizmet veren okulda 3 öğretmen hizmet vermiştir.

7.1.1.5.5. Rauf Raif Denктаş Görme Engelliler Eğitim Okulu

2006-2007 öğretim yılında bu okulda 3 öğretmen ve 17 öğrenci varken 2007-2008 öğretim yılında öğrenci sayısı ve öğretmen sayısı değişmeyerek eğitimlerini sürdürmüşlerdir.

7.1.1.5.6. Gazimağusa Özel Eğitim Merkezi

2006-2007 öğretim yılında eğitime başlayan bu merkezde 67 öğrenci, 4 öğretmen ile eğitimlerini sürdürmüştür. 2007-2008 öğretim yılında ise bu merkez 56 öğrenci ve 3 öğretmen ile eğitimlerini sürdürmüştür.

Ayrıca özel eğitim, ilkokullar bünyesindeki kaynak sınıflarda 127 öğrenci ve 7 öğretmen ile de sürdürülmüştür.

7.1.2. Yaygın Eğitim

Yaygın eğitimimin özel amacı, Kıbrıs Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, örgün eğitimin herhangi bir kademesinden yararlanamamış veya örgün eğitimin herhangi bir kademesinden ayrılmış veya herhangi bir kademesinde bulunan yurttaşlara, örgün eğitim yanında veya dışında eğitim hizmeti vermektir.

Tablo - 85 Yaygın Eğitim
(2005-2008)

Eğitim Kurumu	2005-2006		2006-2007		2007-2008	
	Kurum	Kursiyer	Kurum	Kursiyer	Kurum	Kursiyer
	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Sayısı
1. Pratik Sanat Okulları	4	607	8	517	8	451
2. Köy Kadın Kursları	23	774	26	753	26	644
Toplam	28	1,381	34	1,270	34	1,095

Kaynak: Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı

Yaygın eğitimin genel amacı ise örgün eğitim yanında veya dışında verilen ve endüstrimizin ihtiyaç duyacağı becerili ve nitelikli ara insan gücünü yaratma veya günlük yaşantıda gereksinime duyulan becerileri kazandırma veya mevcut bilgi ve becerilerin artırılmasına yöneliktir. Zorunlu eğitim yaşını tamamlayan bireyler için sürdürülen bu eğitim uygulamaları, Pratik Sanat Okullarında ve Köy Kadın Kurslarında yürütülmektedir.

Pratik Kız Sanat Okulları, Kız Meslek Liseleri bünyesinde veya büyük yerleşim merkezlerinde bağımsız olarak kurulan ve 3 ay süreli kurslar şeklinde uygulamalarla giyim, nakış, çiçek, yemek, resim, makrome, makina nakış, seramik, batık ve bakır işi gibi dallarda pratik eğitim veren kuruluşlardır.

Köy Kadın Kursları ise, küçük yerleşim merkezlerinde yürütülen çalışmalarla kursiyerlerin becerilerini geliştirmek ve aile bütçesine katkıda bulunmak amacı ile giyim nakış, el sanatları, ev ekonomisi ve beslenme konularında eğitim veren 2 yıl süreli kurslardır.

Yaygın eğitimdeki kurum ve kursiyer sayıları tablo 85'te verilmiştir.

Girne Otelcilik ve Turizm Eğitim Merkezi (OTEM), otel endüstrisinin çeşitli dallarında duyulan eleman ihtiyacını karşılamak amacı ile Turizm, Tanıtma ve Pazarlama Dairesi bünyesinde faaliyet gösteren bir eğitim merkezidir. OTEM'de 2004-2005 öğretim yılında da kursiyer eğitimlerini sürdürmeyi durdurmuştur.

7.2. Sorunlar

Eğitim sistemi ezberci temele oturmuş, öğrenciler düşünmeyen, sorgulamayan bir yapıya kavuşmuştur.

Eğitim sistemimiz ilköğretimde kolejlere, orta öğretimde ise ÖSS'ye endekslenmiş ve okullarda eğitim değil ğretim yapıldığı ve başarı sadece bu sınavlar neticesi ile değerlendirilir hale gelmiştir.

Kolejlerin çoğaltılması ile ilköğretimdeki eğitim ezberciliğe itilmiş ve esas amacı Üçüncü Ülkelere ğrenci göndermek olan kolejler, günümüzde klasik liselerden farkı kalmamıştır.

Sınıflardaki ğrenci fazlalığı, özellikle büyük bir sorun olmakta ve eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Bazı ortaöğretim kurumlarında Fizik, Kimya Biyoloji ve Fen Bilimleri Laboratuvarı yetersizdir yada hiç yoktur. Mevcut olan laboratuvarlarda ise araç-gereç eksikliği vardır.

Teftiş Dairesinde görev yapan müfettiş sayısının yetersiz oluşu, okulların denetimini zorlaştırmaktadır.

Özel ders-not ilişkisi eğitimi olumsuz yönde etkilemektedir.

Okul binaları artan ğrenci potansiyeline cevap verebilecek standart ve düzeyde değilken bazı ortaöğretim okullarında yeterli sayıda derslik, atölye, laboratuvar ve spor salonları bulunmamaktadır.

Ortaokullarda okuma-yazma bilmeyen veya zorlanan ğrenci sayısında artış vardır.

Orta ğretimde okutulan derslerin seçimi, hedefleri ve içeriği sistemin amaçlarından ve ğrenci ihtiyaçlarından çok öğrencilerin yüksek öğrenime hazırlanması gerektiği varsayımına göre bilgi aktarma şeklinde görölmektedir. Sanayi ve hizmet sektörlerinde ihtiyaç duyulan ara eleman tespiti yapılmadığı için Mesleki Teknik Öğretime arzu edilen düzeyde sağlıklı yönlendirme yapılamamaktadır.

Meslek Liseleri teknolojiye uygun cihaz ile araç ve gereçler yeterli olmayıp, döner sermayeli atölyeleri ile Okullardaki döner sermaye işleri arzu edilen düzeyde değildir.

Gerek özel eğitim veren kurumlarda gerekse diğer kurumlarda oyun oynamanın eğitsel bir faaliyet olduğu bilindiğinden çocuklara ayrılan oyun alanlarının geniş tutulmasına önem verilmelidir.

Çıraklık ve Kalfalık Yasası sağlıklı uygulanamamaktadır. Köy kadın kursları, kadro azlığı ve kurs merkezi olmaması nedeniyle geniş olarak yapılamamaktadır. Ülkemizde açılan bazı üniversitelerin kuruluş yasaları dahi yoktur.

İç ve dış politik etkenler, güven ortamı KKTC'nin tanınmamasıyla ilgili ile ambargolar, üniversitelere dıştan öğrenci akışını engellemektedir.

Hemşirelik Meslek Yüksek Okulunda, öğrencilerin ve öğretim elemanlarının yararlanacağı kütüphane yoktur. Okulun ayrı bir bütçesi yoktur, verilen ödenek az olduğundan birçok ihtiyacı karşılanamamaktadır.

TC Üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilerin yurt, lokal ve ulaşım sorunları vardır.

Üçüncü Ülkelerde öğrenim gören öğrencilerin ulaşım, askerlik erteleme ve burs sorunları vardır.

8. Kùltür

8.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

Kùltür, bir toplumun yaşantısından doğan maddi ve manevi değerlerle, türünü sürdürme, örgütlerini düzenleme, öğrenilmiş davranış biçimlerini, bilgi ve becerilerini, duyu, düşünce, inanç, gelenek ve sanatsal varlıklarının tümünü içeren; insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren gereksinimlerini karşılamak için bir bütün olarak benliğini ve varlığını ortaya koyan bir yaşam biçimidir.

Kùltür, günümüzde günlük hayat içerisinde kişinin ve toplumun duyup yaşadığı bir ruh ve şahsiyet bütünlüğü olarak ele alınmalı ve bu görüşle araştırılıp değerlendirilmelidir.

Kùltürel miras, geçmişle gelecek arasında kimlik sorunu çözücü, tarih bilinci yaratıcı, yeni kuşakları uluslararası toplumlar arasında etkin ve saygın kılıcıdır. Bu yüzden geçmişten geleceğe akıp gelen kùltürel değerlerin üstüne hızla yeni değerler ekleyebilecek çağdaş yöntemler bulunarak geliştirilmeli ve yerleştirilmelidir.

Bir yandan, kùltür varlık ve mirasımızın tespit edilip ortaya çıkarılmasına, bunlara sahip çıkılarak özenle korunmasına, öz değerlerimizle geliştirilerek benimsetilmesine ve yaygınlaştırılıp gelecek kuşaklara aktarılmasına çalışılırken, diğer yandan da kùltürümüzün dünyaya tanıtılıp, dünya kùltürüne katkıda bulunması ve dünya kùltürü ile olan etkileşiminin sağlanması yönünde gayret sarfedilmektedir.

Bu çerçevede Lefkoşa'daki Atatürk Kùltür Merkezi ve Milli Kùtùphane ile Gazimağusa, Girne, Güzelyurt, İskele, Akdoğan, Değirmenlik, Yeni Erenköy ve Mehmetçik'teki Halk Kùtùphaneleri yeni kitaplarla takviye edilerek hizmet sunmaya devam etmişlerdir. Önceki yıllarda personel eksikliğinden dolayı kapalı olan Yeni Erenköy Halk Kùtùphanesi ve haftada sadece 1 gün görevli kùtùphaneciyle açılan Değirmenlik Halk Kùtùphanesi, 2007'de gerçekleşen personel isdihdamıyla yeniden hizmete girmiştir. Bu kùtùphanelerden, her yaştaki kişiye ve her seviyedeki okuyucuya, ücretsiz, serbestçe yararlanma imkanı sağlanmaktadır.

Kıbrıs Türk Milli Kùtùphane ile Halk Kùtùphanelerindeki kitaplar yenileriyle takviye edilerek artırılmış 2007 yılı sonunda toplam kitap sayısı 220,118 olmuştur. Tadilat

nedeniyle Eylül ayında kapatılan Güzelyurt Halk Kütüphanesi değerleri Eylül ayı değerleriyle birlikte aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Tadilata alınan Güzelyurt kütüphanesinin yanısıra diğer halk kütüphanelerinde de tadilata yapılması gündeme alınmıştır.

Tablo - 86 Milli Kütüphane ile Halk Kütüphanelerindeki Kitap Sayıları
(2005 - 2007)

Kütüphanenin Adı	2005 Kitap Sayısı	2006 Kitap Sayısı	2007 Kitap Sayısı
1. KT Milli Kütüphanesi	81,981	83,588	85,125
2. Gazimağusa Halk Kütüphanesi	23,689	24,112	24,314
3. Girne Halk Kütüphanesi	21,723	22,193	22,884
4. Güzelyurt Halk Kütüphanesi	21,936	23,813	24,355
5. İskele Halk Kütüphanesi	19,904	20,154	20,442
6. Akdoğan Halk Kütüphanesi	17,223	17,529	17,746
7. Mehmetçik Halk Kütüphanesi	7,297	7,436	7,487
8. Değirmenlik Halk Kütüphanesi	9,411	10,017	10,217
9. Yeni Erenköy Halk Kütüphanesi	*	*	7,618
Toplam	203,164	208,842	220,188

* Güzelyurt Halk Kütüphanesi tadilat nedeniyle kapalıdır. (Eylül ayı değerleri yazılmıştır.)

Kaynak: Kültür Dairesi

K.T. Milli Kütüphane ve Halk Kütüphanelerindeki üye sayısına bakıldığında 2006 yılında 4,367 olan üye sayısının, 2007 yılında 4,088'e gerilediği görülmektedir (tablo 87).

Tablo - 87 Milli Kütüphane ile Halk Kütüphanelerindeki Üye Sayıları
(2005 - 2007)

Kütüphanenin Adı	2005 Üye Sayısı	2006 Üye Sayısı	2007 Üye Sayısı
1. KT Milli Kütüphanesi	1,170	928	667
2. Gazimağusa Halk Kütüphanesi	591	488	479
3. Girne Halk Kütüphanesi	824	652	691
4. Güzelyurt Halk Kütüphanesi	984	1,029	981
5. İskele Halk Kütüphanesi	271	177	164
6. Akdoğan Halk Kütüphanesi	350	402	361
7. Mehmetçik Halk Kütüphanesi	386	472	507
8. Değirmenlik Halk Kütüphanesi	190	219	216
9. Yeni Erenköy Halk Kütüphanesi	*	*	22
Toplam	4,766	4,367	4,088

Kaynak: Kültür Dairesi

Tablo - 88 Milli Kütüphane ile Halk Kütüphanelerindeki Kitapların Konularına Göre Dağılımı
(2005 - 2007)

Konu Adı	2005 Kitap Sayısı	% Pay	2006 Kitap Sayısı	% Pay	2007 Kitap Sayısı	% Pay
1. Genel Konular	5,703	2.8	5,756	2.8	5,820	2.6
2. Müracaat Eseri	6,118	3.0	6,184	3.0	6,922	3.1
3. Çocuk Eserleri	55,480	27.3	56,355	27.0	58,893	26.7
4. Felsefe	3,731	1.8	3,811	1.8	3,944	1.8
5. Din	4,638	2.3	4,675	2.2	4,827	2.2
6. Sosyal Konular	23,846	11.7	25,270	12.1	26,268	11.9
7. Dil İlimleri	4,322	2.1	4,520	2.2	4,939	2.2
8. Nazari İlimleri	2,813	1.4	2,845	1.4	3,772	1.7
9. Teknoloji	5,944	2.9	6,027	2.9	6,318	2.9
10. Güzel Sanatlar	6,661	3.3	6,926	3.3	7,247	3.3
11. Edebiyat	65,761	32.4	67,806	32.4	71,693	32.4
12. Tarih-Coğrafya	18,327	9.0	18,667	8.9	19,545	8.9
Toplam	203,344	100.0	208,842	100.0	220,188	100.0

Kaynak: Kültür Dairesi

Tablo 88’de görüleceği gibi 2006 yılında kütüphanelerimizde bulunan kitap toplamı 208,842 iken 2007 yılında 220,188 olarak gerçekleşmiştir. Bu dağılımda en çok %32.4 payla ve 71,693 kitap sayısı ile edebiyat alanındaki kitapların ve en az %1.7 payla ve 3,772 kitap sayısı ile nazari ilimler konularındaki kitapların yer aldığı görülmektedir.

Kitap alımına ayrılan bütçenin sınırlı olması ve yayın dünyasında yaşanan patlamada kitap sayısı artış hızını da engellemektedir. Mevcut bütçenin daha da artırılarak, okuyuculara daha fazla imkan sunulabilmesi için kaynak yaratma çalışmaları devam etmektedir.

Kültür ile ilgili düşün ve sanat ürünlerinin eksiksiz olarak derlenmesi KKTC düzeyinde kaynakçal denetimin sağlanması, toplanan ürünlerin gelecek kuşaklara aktarılmak üzere düzenlenmesi ve elverişli ortamlarda saklanması, uluslararası bilgi ve belge değişiminin en ekonomik ve sağlıklı yoldan gerçekleştirilebilmesi konularının hayata geçirilebilmesi için hazırlanan Düşün ve Sanat Ürünleri Derleme Yasası kabul edilip yürürlüğe girmiştir.

Milli Kütüphane ve Halk Kütüphanelerinin hizmetlerinin gelişmesi, artması ve çeşitlenmesi, ayrıca kullanıcılarının bilinçlendirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü, Üniversite Kütüphaneleri, Kütüphanecilik Kursüleri ve Türk Kütüphaneciler Derneği ile işbirlikleri devam etmiştir.

Geçmiş yıllarda olduğu gibi 2007’de de yerli yazarlarımızın yayınladıkları tüm eserler kütüphane amaçları için satın alınmış ve Halk Kütüphanelerine dağıtım için Atatürk Kültür Merkezi'ne gönderilmiştir.

Yeni yayınları izleyebilmek için aylık olarak kitapevleri ve yayınevleri izlenmekte, olanaklar çerçevesinde yeni yayınlar kütüphane kullanıcılarının istekleri gözönünde bulundurularak satın alınmaktadır. Ulusal yayınları eksiksiz olarak sağlayabilmek için büyük özen gösterilmektedir.

Kütüphaneler Haftasında konferanslar, yarışmalar, sergiler ve benzeri çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir.

Milli Kütüphaneye bağış yoluyla gelip demirbaş fazlası olan kitaplar ihtiyacı olan kurum ve kuruluş kütüphanelerine gönderilmiş ve böylece daha çok okurun kitapla buluşması sağlanmıştır.

Milli Kütüphanenin ana görevi ulusal yayınları ve yurt dışında ülkemiz ile ilgili yayınlanan yayınları sağlamak ve hizmete sunmaktır. Bu bağlamda Milli Kütüphanenin Kıbrıs konulu veya Kıbrıslı yazarların, araştırmacıların yazdığı ve kaydettiği eserlerden oluşan bir koleksiyonu oluşturulmuştur. KKTC’de yayınlanan tüm eserler hangi konuda isterse olsun hızla sağlanıp hizmete sunulmaktadır. Bugün ülkemizde hizmet veren kütüphanelerden en zengin Kıbrıs konulu koleksiyon Milli Kütüphanede bulunmaktadır.

Milli Arşiv, arşiv sistemi içinde yer alan tüm kurumlara yaptırım uygulayacak ve yönlendirilebilecek bir konumda olmalı ve devlerin üst yönetimi tarafından desteklenmelidir. Bu çerçevede Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi 2007 yılında Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) (Değişiklik) Yasası'nda tevsir bölümü güncellenmiş ve Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi 1 Ocak 2008'den itibaren Cumhurbaşkanlığına bağlanmıştır.

Milli Arşiv'in daha iyi bir düzeye getirilebilmesi için özel çaba sarfedilmekte ve eldeki imkanlar zorlanmaktadır.

Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi binaları ve arşiv depoları arşiv malzemesinin korunmasını sağlayacak nitelikte ve arşivçilik esaslarına uygun durumda değildir. Arşiv binalarında yaklaşık 9 km rafa ihtiyaç duyulduğu halde mevcut rafların 3 km uzunluğunda olması bugüne kadar yapılan binaların arşiv deposu niteliğinde olmaması bulunan yerin aşırı nemli olması nedenleri ile yeni Arşiv Sitesine acilen ihtiyaç duyulmaktadır. Yeni bir Arşiv Sitesinin yapılması için yoğun çabalar saf edilmekte ve projeler üretilip finans kaynakları bulunmaya çalışılmaktadır. Bunun yanında milli arşiv malzemelerinin scan edilip stoklanması için gayret gösterilmekte ve çalışmalar yapılmaktadır.

Osmanlıca, Rumca ve İngilizce belgelerin katologlama çalışmaları ve arşiv kutularına yerleştirilme işlemleri yıpranmış kitapların dijitale alınarak duplikasyonu ve mevzuat çalışmaları sürdürülmüştür.

Elektronik ortamlarda oluşturulan ve oluşturulacak olan arşiv malzemelerinin standartlarının belirlenmesi ve Elektronik Belge Rehberi'nin hazırlanması çalışmaları yapılmıştır.

2007 yılı Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'ndeki kitap, dergi ve benzeri dökümanların aylık ortalama kullanımları aşağıdaki tabloda yer almıştır

Tablo - 89 Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nin Kaynaklarının Aylık Kullanım Ortalaması (2005-2007)

	Kitap	Dergi	Gazete	Defter	Belge	CD	Yazma
2005	75	61	65	7	444	14	0
2006	82	48	116	5	253	8	0
2007	107	60	252	8	574	6	27

Kaynak: Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi

2007 yılı Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'ndeki kitap, dergi ve benzeri dökümanları kullanan ziyaretçilerin milliyet, cinsiyet ve eğitim durumlarına göre dağılımları aylık ortalamaya göre aşağıdaki tabloda yer almıştır.

Tablo - 90 Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Ziyaretçilerinin Yurttaşlık, Cinsiyet ve Eğitim Durumuna göre Aylık Dağılım Ortalaması (2005-2007)

	KKTC	TC	Diğer	Erkek	Kadın	Lise ve altı	Lisans	Lisans üstü
2005	37	17	4	38	20	9	37	12
2006	99	144	6	119	99	21	181	16
2007	35	21	3	31	28	12	32	15

Kaynak: Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi

Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi kitap koleksiyonunun yarıdan fazlasını bilgisayar ortamında tasnif etmiş ve internette <http://arsiv.kamunet.net> adresinde hizmete sunmuştur.

Eski Eserler ve Müzeler Dairesi dünya insanlığının ortak kültür mirası olan eski eserleri ve bunların içinde bulunduğu alanlar ile müzeleri en geniş anlamda korumak, yaşatmak, tanıtmak, geliştirmek, yaygınlaştırmak ve restore etmek için gerekli olan saptama, belgeleme, kazılarla açığa çıkartma, değerlendirme, fonksiyon verip kullanma ve yeni müzeler kurmakla ilgili iş ve işlemleri gerçekleştirmek amacı ile 1975 yılında kurulmuştur.

Tarihi miras ve antik değerlerimizin korunması, aslına uygun olarak restore edilmesi, kurtarma kazıları yapılarak tarihi eserlerimize sahip çıkılması çalışmalarına devam edilmiş ve elde edilen tarihi eserler envanter edilmiştir.

Yeni elde edilen tarihi eserlerin envanter edilmesiyle mevcut eski eser sayıları artmakta ve yeni müzelere olan ihtiyacı da artırmaktadır. Son birkaç yıldan beridir yeni müze açılmamış olması bu konudaki sıkıntıların günden güne daha da büyümesine neden olmaktadır.

Bölgelere göre baktığımız zaman Lefkoşa'da 11 tane, Gazimağusa'da 16 tane, Girne'de 21 tane ve Güzelyurt'ta ise 6 tane olmak üzere toplam 54 adet müze ve ören yeri bulunmaktadır. 2007 yılı içerisinde de restorasyon, bakım, onarım, temizlik, araştırma, kazı belgeleme, envanter ve değerlendirme, yayın, tanıtma, sergileme ile tüzük çalışmalarına devam edilmiştir.

Tablo 91'den görüldüğü gibi arkeolojik, etnoğrafik ve ikon eserler 2006 yılına göre 2007'de artmaya devam etmiştir. Envanteri yapılan eski eserlerin dökümü tablo 91'de verilmiştir.

Tablo - 91 Envanteri Yapılan Eski Eserlerin Dökümü
(2005-2007)

Eser Türleri	2005 Sayı	2006 Sayı	2007 Sayı
1. Arkeolojik	23,928	24,483	25,331
2. Etnoğrafik	6,888	6,135	5,798
3. Kilise Malzemesi	5,783	7,591	7,594
Toplam	36,599	38,209	38,723

Kaynak: Eski Eserler ve Müzeler Dairesi

Eski eserler ve müzelerimizi ziyaret eden kişi sayısında 2006 yılına göre 2007 yılında artış olmuştur. Bu ziyaretlerden sağlanan yıllık gelirleri 2007'de 2,063,603 YTL olmuştur ve 2006 yılına göre artış yaşanmıştır (tablo 92).

Tablo - 92 Ziyaretçi Sayıları ile Sağlanan Gelirler
(2005-2007)

Yıllar	2005	2006	2007
Ziyaretçi Sayısı	342,901	322,354	381,585
Sağlanan Yıllık Gelir (YTL)	2,036,564	1,543,672	2,063,603

Kaynak: Eski Eserler ve Müzeler Dairesi

Eski eserlerimizin korunup teşhir edilebileceği yerler olan müzelere bakıldığı zaman birkaç yıldan beri yeni müze açma çalışmaları yapılmasına rağmen henüz istenilen düzeyde yeni müze açılmamış ve var olan müze sayısında önemli derecede artış olmamıştır. Müzelerin türlerine göre dağılımı tablo 93’da verilmiştir.

Tablo - 93 Müzelerin Türlerine Göre Dağılımı
(2005-2007)

Müze Çeşitleri	2005 Sayı	2006 Sayı	2007 Sayı
1. Milli Müzeler	4	4	4
2. Etnoğrafya Müzesi	7	7	7
3. Arkeolojik Müze	8	8	8
4. İkon Müzesi	7	7	7
5. Taş Eserler (Ortaçağ)	5	6	6
6. Kilise Manastır	1	1	1
7. Güzel Sanatlar	1	1	1
Toplam	33	34	34

Kaynak: Eski Eserler ve Müzeler Dairesi

Büyük bir bölümü Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü'nün denetim, gözetim ve kontrolünde 33 müze, 2 Han, 5 Kale, 1 Kule, 11 Harabe-Örenyeri, 1 Kültür Sanat Merkezi ve 1 Müze Ev olmak üzere 54 adet ziyarete açık müze ve ören yeri bulunmaktadır.

KT Tiyatrosunun daha çağdaş bir düzeye ulaştırılması ve hizmet etkinliğinin artırılması için yasal ve idari düzenlemeler yapılması zorunluluğu vardır.

KT Devlet Tiyatrolarına ait bir salon bulunmamaktadır. Bugünkü şartlarda oyun çıkarsa bile oyunların sunulabileceği salonlar yok derecede veya yetersizdir.

27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü etkinliklerle kutlanmıştır. Kıbrıs Türk Devlet Tiyatrosu her yıl olduğu gibi temsiller ve turneler düzenlemiştir. Bununla beraber belediye tiyatroları ve özel tiyatroların temsilleri de sahnelenmiştir.

Amatör ve özel tiyatrolar yıl boyunca çeşitli etkinlikler düzenlenmişler ve oyunlar sergilemişlerdir.

Devlet Senfoni Orkestra ve Korosunun 3 sanatçı ve 1 işçi çalışanı bulunmaktadır. Bu durum istenilen düzeyde görev yapılmasını güçleştirmektedir. Halen kullanılmakta olan binada restorasyon çalışmaları devam etmektedir.

8.2. Sorunlar

Okullarda eğitim programlarını destekleyici kütüphaneler olmadığından Milli Kütüphane daha çok okul kütüphanesi görevi görmektedir. Bu yüzden asli görevi olan ulusal araştırmalara kaynak teşkil edebilmek veya koleksiyon ile ilgili araştırmalar yapabilmek görevlerini aksatmakta, personel ve bütçenin büyük çoğunluğunu orta öğrenim öğrencilerine yönlendirmektedir.

Eski Eserler ve Müzeler Dairesinin kuruluş yasasında arkeologların dışında etnograf, topoğraf, kemik uzmanı, konservatör, restorasyon uzmanı, epigraf ve kütüphaneci olmaması dairenin atılım yapmasını ve bilimsel bir kuruluş haline gelmesini olanaksız hale getirmektedir.

Bugüne kadar müzelere mal edilen eski eserlerin konservasyonları çok kısıtlı bir şekilde ve tam anlamı ile bilimsel olarak yapılamamaktadır.

Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nde bulunan malzemenin ayıklama ve düzenlemeye ihtiyacı olması tüm personelin bu çalışmaya girmesine neden olmakta ve bu nedenle daire asli görevlerinden olan araştırma ve yayın görevlerini yerine getirememektedir. Ayrıca yalnızca 1879-1990 yılları arasında Mahkeme dosyalarının bir kilometreden fazla raf ihtiyacı duyduğu dikkate alınır; Osmanlı, İngiliz ve 1960 sonrası yönetimlerinin idari belgelerini sonsuza dek saklama görevi üstlenen Milli Arşiv'in bugünkü binalara sığması imkansızdır.

Ülkemizde bir "Milli Arşiv Yasası'na" ivedilikle ihtiyaç vardır. Bu yasa çıkarılmadan yapılan çalışmalardan istenilen sonucu almak mümkün değildir.

Arşiv malzemesinin uygun koşullar ve yerlerde muhafaza edilmesi gerekmektedir. Mevcut binalar arşiv malzemesinin korunmasını sağlayacak özellikte değildir.

Arşiv depolarındaki arşiv malzemesinin ısı, nem ve toza karşı korunabilmesi için klima sistemi mevcut değildir.

Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi personeli yurt dışında eğitim alamadığı için ve yurt dışından uzman gelemediği için geçilmesi gereken belge sayı sistemine hala geçememişlerdir.

Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Personel Yasası güncellenmediği için dairede yetersiz personelin yanısıra dijital kullanım için elde personel yoktur.

Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi araç sıkıntısı yaşamaktadır.

Ülkemizde bilimsel anlamda eğitim görmüş derlemeci, araştırmacı, yorumculara ihtiyaç vardır. Folklor konusunda eğitim görmüş yeni mezun gençler ise kadro sorunları yüzünden istihdam edilememektedir.

Dernekler, kültür, sanat ve folklor etkinliklerinin kitlelere yayılmasında önemli bir yere sahip olmasına karşın dergi, kitap basımı, ulusal ve uluslararası bilimsel toplantılar, araştırma ve arşiv çalışmalarında maddi sorunlar yaşamakta ve yeterince üretken olamamaktadırlar.

KKTC Devlet Tiyatrolarının salonu yoktur ve teknik personelin hem sayısı hem de işlev açısından niteliği yetersizdir. Bu kurumun 3 kişilik oyuncu çalışanıyla işlevini yapabilmesi çok zordur.

Amatör ve özel tiyatrolar maddi bakımdan zorluk çekmekte ve kısıtlı imkanlara rağmen ayakta kalmaya çalışmaktadırlar.

Devlet Senfoni Orkestra ve Korosu halen 1981 yılında çıkarılan Genel Kadro Yasası altındaki bir tüzükle çalışmaktadır. Yeni bir yasal düzenleme yapılmaması durumunda kadronun genişletilme imkanı bulunmamaktadır.

Devlet Senfoni Orkestra ve Korosu Müdürlüğü etkin bir biçimde kültürümüze katkısını gösterememektedir. 27 yıldan fazladır faaliyette olan bu müdürlüğün çalışanı 3 kişidir ve amatör bir katılımıla yılda bir iki kez etkinlik ortaya çıkarılabilmektedir.

9. Gençlik

9.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

Toplumda 12-24 yaş içerisindeki nüfus grubunu belirtmek için kullanılan ve çocukluk ile orta yaş arasındaki dönemi kapsayan terim gençliktir. Gençlik toplum içinde en önemli; gelişim ve değişime en açık, en enerjik ve dinamik kesimdir. Bu nedenle gençliğin toplum sorunlarına duyarlılığının artırılması, inisiyatif almalarını teşvik etmek ve demokratik süreçlere etkin biçimde katılmalarının sağlanması büyük önem arz etmektedir. Gençliğin kötü alışkanlıklardan korunması polisiye tedbirler ve yasal önlemler dışında sosyal, psikolojik yanları da ele alınarak değerlendirilmektedir. Bu konuda eğitime büyük önem verilmekte ve Sivil Toplum Örgütleriyle işbirliği yapılmaktadır.

Gençlik Dairesi kuruluş görev ve çalışma esasları ile ilgili yasa değişiklikleri için çalışmalar yapılmaktadır.

2007 yılı için 271,223 olarak tahmin edilen toplam nüfusumuzun %26,5'ini (71,886) 12-24 yaş grubundaki kişilerden oluşacağı tahmin edilmektedir. Genç nüfus yüzdesindeki 2006 ile 2007 yılları arasında gözlemlenen ani artışın sebebi kullanılan methoddaki değişikliktir: yeni methoda öğrenciler de genç nüfusa dahil edilmiştir. Öte yandan, 2006 yılında yapılan genel nüfus ve konut sayımının neticesine göre toplam nüfus 265,100 iken 12-24 yaş grubundaki toplam nüfus sayısı 64,856'dır. Ülkemizdeki üniversiteler göz önüne alındığında bu nüfusun içinde ülkemize eğitim maksadıyla gelen öğrencilerin dışındaki genç nüfusun sayısı önem arz etmektedir. Genç nüfusun yıllara göre dağılımı tablo 94'te görülmektedir.

Tablo - 94 12- 24 Yaş Grubu Genç Nüfusun Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Toplam Nüfus	12-24 Yaş Grubu	Genç Nüfus (%)
2005	221,387	39,842	18.0
2006	223,503	38,500	17.2
2007	271,223	71,886	26.5

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

Ülkemizdeki gençlerin sorunlarının tesbit edilmesi, çözümlerine yardımcı olunması, gençlerin boş zamanlarını çeşitli etkinliklerle iyi bir şekilde değerlendirmelerine yardımcı olunması ve gençlerimizin duyarlı ve iyi bir şekilde yetişmelerine katkıda bulunmak amacıyla faaliyet gösteren Gençlik Dairesi, gençlere yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Satranç, izcilik, darts, masa tenisi gibi faaliyetlerin yanında yoğun olarak halk dansları etkinliklerinin yer aldığı “Gençlik Merkezleri”, Gençlik Dairesi bünyesindeki yerinden ayrılarak sivil toplum örgütü olma yolunda ilerlemektedir. Gönüllülük esasıyla yürütülmesi planlanan Gençlik Merkezleri devletten katkı alacaktır.

Ülkemizdeki izciler, 2007 yılında doğa konusunun yanı sıra trafik konusunda dikkat çekmek için bir çok faaliyet gösterdi. Ayrıca ihtiyaçlı kişilere yardım kampanyası düzenlendi. Ülkemizde izcilerin bir kısmı hem devlete bağlı olarak faaliyetlerini sürdürürken diğer bir kısmı faaliyetlerini sivil toplum örgütü olarak sürdürmektedir. Tıpkı “Gençlik Merkezleri” gibi izcilik birimleri de sivil toplum örgütü olma yolundadır. Konunun ivme kazanması, düzgün işleyebilmesi ve izciliğin kurumsallaştırıp bir çatı altında toplaması maksadıyla İzcilik Federasyonu’nun kurulması planlanmaktadır.

Gençlik kampları yurt içinde Lapta ve Kantara olmak üzere iki bölgede sürdürülmektedir. 2006 yılına kadar yalnız yaz ayları boyunca faaliyet gösteren Kantara Kampı, 2007 yılında da Lapta Kampı gibi yıl boyunca faaliyete geçebilmiştir. Böylelikle 2007 yılında gençlik kamplarımızda yaklaşık 5000 genç konaklama imkanı bulmuştur. Kantara Gençlik Kampı yaz mevsiminde 10 devrede 12-16 yaşlı dilimindeki öğrencileri kapsayarak gerçekleştirilmektedir. Faaliyetlerse liderler tarafından gönüllülük çerçevesinde yürütülmektedir. Bunun yanında “Uyuşturucuyla Mücadele ve Önleme Komitesi” ve “Kemal Saraçoğlu Lösemili Çocuklar ve Kansere Savaş Vakfı” kendi konularında Kantara’daki gençleri aydınlatıcı seminerler düzenlemiştir. Lapta Gençlik Kampındaysa faaliyetler gruplar tarafından oluşturulurken yatı ve yemek temini Gençlik Dairesi tarafından karşılanır. Kamplar ayrıca talebe göre üniversiteler, spor kulüpleri ve sivil toplum örgütlerine yemek ve yatak için ödenen cüzi bir ücret karşılığında Gençlik Dairesi tarafından tesis edilir. Öte yandan Lapta kampında özürlü kampçılarının rahat hareket edebilmesi için düzenlemeler mevcutken Kantara kampında henüz böyle bir düzenleme yoktur.

2007 yılında Gençlik Dairesi bünyesindeki çeşitli Gençlik Merkezleri halk danslarında uluslararası alanda düzenlenen festivallerde ülkemizi temsil etmiştir. Daha önce de değinildiği gibi gençlik merkezlerinin yapısının değişilmesi planlanmaktadır. Bununla birlikte üç yıl önce kurulan Halk Dansları Federasyonu 2007 yılında tüzüğü onaylanarak özerk statüsüne kavuşmuştur. Bundan böyle halk dansları, kendi federasyonu ile yönetilirken, sivil toplum örgütleri düzenlenen festivallerde ülkemizi temsil edecektir. Gençlik Dairesi ise halk danslarına teknik destekte bulunacaktır.

Gençlik Dairesinin temel amacı ülkemiz gençlerini Atatürk İlkeleri doğrultusunda Ulusal, Toplumsal ve Evrensel Kültür Bilinci içinde yetiştirilmesine yardımcı olmaktır. Bununla birlikte, gençliğin her türlü zararlı alışkanlıktan uzak yetişmesini sağlamak amacıyla etkinlikler hazırlamak ve hazırlanan etkinlikleri desteklemektir. Bu amaç doğrultusunda Gençlik Dairesi, Kıbrıs Türk Karikatürcüler Derneğinin işbirliği ile 12-15 yaş grubu ile 16-20 yaş grubu için ödüllü bir yarışma düzenlemiştir. Gençlik Dairesi tarafından düzenlenen GençFest2007 Gençlik Festivali'nde Stand-up şov, sahne performansları ve atölye çalışmaları yer buldu. Festival süresince geceleri sahne performansı sergileyen konuk gruplar, gündüz de atölye çalışması gerçekleştirdi. 11 yaşından büyük herkesin katılabildiği atölye çalışmalarında interaktif buluşmalarla gençlere teknikler öğretildi ve tüm etkinlikler ücretsiz olarak düzenlendi. Festival sonunda atölye çalışmalarına katılanlara katılım belgesi verildi. Ayrıca, Gençlik Dairesi bünyesinde Uyuşturucuyla Mücadele ve Önleme Komisyonunca 2006 yılında aileleri bilinçlendirmek amacıyla yayımlanan "Alkol, Sigara ve Uyuşturucuyla İlgili Aile Klavuzu" duyarlılığın artırılması ve bilinç sağlanması için afiş, broşür gibi yazılı materyallerin yanısıra konferanslar, seminerler düzenlemeye devam etmiştir. Devlet tarafından hazırlanan "KKTC'de Madde Kullanımı Raporu" adlı kitapsa konu ile ilgili yol haritası belirlemek ve ileriye dönük aktiviteler hazırlamak konusunda ışık tutan önemli bir kaynaktır.

2005 yılı aralık ayında yapılan 3. Gençlik Kurultayı'nın rutinleşmesine ve her 3 yılda bir yapılmasına karar verilmiştir. Kurultayda alınan tavsiye nitelikli kararlar KKTC Bakanlar Kurulu tarafından onaylanarak Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

9.2. Sorunlar

Gençliğe hizmet verme olan Gençlik Dairesi'nin, yasa ile ihdas edilen ve üniversite mezuniyeti gerektiren kadrolarının doldurulamaması, genç nüfusa hizmet verebilecek yeterli sayıda eğitmenin bulunmaması, ayrıca gerekli araç-gereç ve bina sıkıntısı olması Daire'nin verimli hizmet sunmasını güçleştirmektedir. Özellikle bazı büyük yerleşim yerlerinde bu tesislerin eksikliği gençlere yeterli hizmet verilememesine neden olmaktadır.

Bunun yanısıra, yapılması planlanan etkinlikler yeterli mali kaynağa ulaşılmadığı için sınırlandırılarak yapılmaktadır. Bu durumsa, dairenin planladığı şekilde aktif etkinlikler yapılmasını etkilemektedir.

Derneklere üye olma yaşının 16 yerine 18 olarak belirlenmiş olması, gençlerin ilgili derneklere katılıp etkinlikte bulunmalarını kısıtlamaktadır.

Okuldaki müfredatın yüklü olması ve özel derslerin maddi ve manevi zorlukları nedeni ile gençlerin yeterli sosyal, sportif ve kültürel faaliyetlere katılması güçleşmektedir. Özel dersler ise eğitimde eşitliği engeleyen bir faktördür. Okul müfredatının yanısıra yeterince spor tesisinin olmaması sosyal ve sportif aktivitelere katılımı olumsuz yönde etkilemektedir. Kardeş okul ve kulüplerin olmamasıysa paylaşımı, sosyal ve kültürel ilişkilerin gelişmesini önlemektedir.

Genç erkeklerimiz, okul bitiminden hemen sonra Askerlik görevi ile karşı karşıya kalmakta ve onlara bir anda ciddi bir sorumluluk yüklenmektedir. Bu da üzerlerinde psikolojik etki ve sorunlar yaratmaktadır.

Okul kantinlerinin denetlenmemesi ve öğretmenlerin okulda bağımlılık yaratabilecek zararlı madde (sigara, puro, vb.) kullanımının yasaklanması gençliğin zararlı alışkanlıklar edinmesinde özendirici rol oynamaktadır.

Öğrencilerin okullarda kendi hakları konusunda bilgilendirilip öğrenci konseyinde, okul yönetiminde söz hakkı ve yaptırım gücünün olmaması gençliğin inisiyatif almasını ve demokratik süreçlere katılmaları üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır.

Okullardaki bilgisayar laboratuvarlarının ders saatleri dışında kapalı tutulması ve öğrencilerin internet erişimine ulaşması araştırmacı eğitime geçilmesini engellemektedir.

Ülkemizdeki işgücünün nitelik ve nicelik bakımından tam anlamıyla bilinmemesi ve yetersiz branşlara yönelik ihtiyaç planlamasının yapılmaması gençlerin iş edinme ve iş güvenceleri konusunda sorunlar yaratmaktadır.

10. Spor

10.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

Toplumun en önemli eğitim araçlarından biri olan spor; insanın fiziksel, ruhsal, toplumsal ve zihinsel gelişimini sağlamak, etik ve estetik duygularını geliştirmek, bireysel ve toplumsal barışa ve dayanışmaya katkıda bulunmak, bireyde kurallar içinde mücadele ve rekabet anlayışını yerleştirmek, ülke kültürünü sporcularla dünyaya tanıtmak gibi çok yönlü fonksiyonları yerine getiren çok önemli bir vasıta. Bunun hammaddesi bütün dünya ülkelerinin büyük bir özenle yetiştirmeye çalıştığı gençliktir. Günümüzdeki teknolojik gelişmelere bakıldığında insanların hareketsizliğinden kaynaklanan çok büyük sorunlar olduğu görülmektedir. Bundan dolayı spor yapmanın önemi artmıştır.

Spor, beden ve ruh sağlığını geliştiren, bireysel ya da toplu oyun veya yarışma anlayışıyla belirli kurallara göre gerçekleştirilen bedensel etkinliklerin bütünüdür. Sporun kökeni çok eskilere gitmekle birlikte bugünkü anlamda doğuşu XIX yy'da olmuş, XX yy'ın başından itibaren toplumsal bir kimlik kazanmıştır. Spor, yarışma sporu ve kitle sporu olarak katagorize etmek mümkündür. Yarışma sporu belli bir grup tarafından yapılırken kitle sporu yaygın şekilde geniş halk kitleleri tarafından yapılmaktadır. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de basın aracılığıyla spora olan ilgi artmıştır. Bundan hareketle, spor yapabilmek amacıyla geniş halk kitlelerinin spor altyapısı konusundaki talepleri de yoğunlaşmıştır. Bu çerçevede, ülkemizde spor konusunda faaliyet gösteren birimler, hem yarışma hem de kitle sporunun daha fazla geliştirilebilmesi yönünde faaliyetlerine devam etmektedir.

KKTC spor yönetiminin çağdaştırılmasını, federasyonlarımızın ve kulüplerimizin güçlendirilmesini, sporun daha geniş kitlelere yaygınlaştırılmasını sağlamak, tabana yayılmasını teşvik etmek için aile, okul, kulüp ve spor teşkilatı işbirliğini gerçekleştirmek ve spor tesislerinin dengeli dağılımını ve verimli kullanılmasını sağlamak yönünde gayret sarfedilmektedir.

İnsan yaşamında ve sağlığında önemli rol oynayan sporun eğlence ihtiyacını karşıladığı gibi sağlıklı bir yaşam içerisinde kaçınılmaz bir etkinlik haline geldiği bilinmektedir. Her yaşta insanın kendi yaşına uygun, bilinçli spor yapması için, Spor Dairesi gerekli girişimleri yapmaktadır.

Tablo - 95 Federasyonların Sayısal Durumları
(2007)

Federasyonlar	Sporcu Sayısı	Antrenör Sayısı	Hakem Sayısı	Kulüp Sayısı
1. Atıcılık Federasyonu	1,491	1	2	42
2. Atletizm Federasyonu	750	55	80	7
3. Avcılık Federasyonu	1,392	3	32	41
4. Badminton Federasyonu	172	22	7	5
5. Basketbol Federasyonu	346	52	45	16
6. Bilardo Federasyonu	152	12	6	9
7. Bisiklet Federasyonu	312	12	16	8
8. Cimlastik Federasyonu	110	27	17	7
9. Futbol Federasyonu	2,240	70	120	91
10. Güreş Federasyonu	766	8	9	11
11. Hentbol Federasyonu	550	18	12	11
12 Herkes İçin Spor Federasyonu	70	10	12	11
13. Masa Tenisi Federasyonu	294	15	14	10
14. Okçuluk Federasyonu	-	-	-	-
15. Engelliler Spor Federasyonu	24	2	6	2
16. Santraç Federasyonu	816	14	20	19
17. Su Sporları Federasyonu	60	50	61	19
18. Taekwondo - Karate-Aikido-Kurash Fed.	1,307	74	47	13
19. Tenis Federasyonu	421	22	36	7
20. Voleybol Federasyonu	356	33	70	10
21. Üniversiteler S. Federasyonu	926	28	-	5
20. Golf Federasyonu	59	1	-	7
21. Boks Federasyonu	-	-	-	-
22. Eskrim Federasyonu	155	3	12	9
23. Jimnastik Federasyonu	-	-	-	-
24. Halter ve Vücut Geliştirme Federasyonu	30	11	6	2
25. Judo Hapkido Kickboks	414	40	64	8
26. Hava Sporları	47	6	-	6
27. Triatlon Federasyonu	-	-	-	-
28. Yelken-Motor-Kürek Federasyonu	78 (61'si)	7	12	3
Toplam	13,838	596	706	379

Kaynak : Spor Dairesi

Ülkemizde spor, Spor Dairesi'ne bağlı 28 spor federasyonu ve 379 tescilli spor kulüp ve derneği tarafından sürdürülmektedir. Spor Federasyonlarında da lisanslı olarak 13,838 sporcu, 706 hakem ve 596 antrenör bulunmaktadır (tablo 95).

Ülkemizde 2007 yılı itibarıyla mevcut spor tesislerine baktığımız zaman 17 spor salonu, 48'i çim, 80'i toprak olmak üzere 128 futbol sahası, 9 atletizm pisti, 25 tenis sahası ve 12 atış poligonu ve 1 sosyal tesis mevcuttur (tablo 96).

Tablo - 96 Mevcut Spor Tesislerimiz
(2005-2007)

Tesisler	2005	2006	2007
1. Spor Salonu	15	17	17
2. Futbol Sahası	122	128	128
2.1 Çim Saha	40	48	48
2.2. Toprak Saha	82	80	80
3. Atletizm Pisti	8	9	9
4. Tenis Sahası	22	25	25
5. Atış Poligonu	11	12	12
6. Halı Saha	-	3	3
7.Sosyal Tesisler	-	1	1

Kaynak : Spor Dairesi

Ülkemizde spor faaliyetlerinin yürütülmesi, tesis yapımı ve geliştirilmesinin başlıca finansman kaynakları olarak, devlet bütçesi, Milli Piyango, Devlet Piyangosu, Spor Toto-Loto, Sayısal Loto, At Yarışları, Bet Ofislerden, Hemen Kazan, Şans Topu gibi şans oyunlarından elde edilen gelirler, ilgili yasa ve tüzükler çerçevesinde kullanılmaktadır.

8/78 sayılı Spor Yasası değiştirilmiş ve yeni Spor Yasası Meclis'ten geçirilerek yürürlüğe konmuştur. Başbakanlığa bağlanan Spor Dairesi Müdürlüğü'nün Teşkilat Yasası ve Tüzüğü yeni yasaya ve günün koşullarına uygun olarak düzenlenmesi için çalışmalar devam etmektedir.

Her yıl olduğu gibi 2007 yılında da Spor Dairesince spor tesisleri yenilenmiş, gerekli bakım ve onarım çalışmaları yapılmıştır.

10.2. Sorunlar

Bütçe olanakları çerçevesinde spor federasyonları ve spor kulüplerine ayrılan pay yetersizdir.

Spor dairesinin üstlenmiş olduğu görevlerin etkin bir şekilde yürütülebilmesinde mevcut kadro yetersiz kalmaktadır. Özellikle teknik eleman eksikliği önemli ölçüde hissedilmektedir.

KKTC'nin dış dünyaya tanıtılması ve sporumuzun uluslararası deneyim kazanması için uluslararası federasyonlara üyelik konusunda yapılmakta olan girişimlerden henüz bir sonuç alınmamış olması da ciddi bir sorun olarak karşımızda durmaktadır.

Mevcut altyapı ve tesislerimizin çoğu ile bazı spor federasyonlarımız uluslararası standartlara uygun değildir.

11. Sağlık

Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nün tanımına göre sağlık, ruhsal, bedensel ve sosyal bakımdan iyi durumda olma halidir.

Başka bir tanıma göre ise, kişinin fiziksel ve toplumsal çevreye ilişkin olarak vücut ve kafanın düzenli biçimde çalışmasıdır.

Kişi ve toplumun sağlığı, çevresel, davranışsal ve tıbbi olmak üzere üç ana unsurla ilişkilendirilmektedir. Sağlığın korunup geliştirilmesi ekonomik, sosyal, biyolojik ve fiziksel çevre şartlarının insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması, toplum üyelerinin davranış ve hayat tarzında gerekli değişikliklerin yapılması ve son olarak gerekli tıbbi yöntemlerin uygulanması ile sağlanabilir.

11.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

KKTC'de sağlık hizmetleri kamu kesiminin temel görevleri arasındadır. Sağlık hizmetlerinin yürütülmesinden Devlet sorumludur. Sağlık alanında devletin gözetim ve denetiminde özel teşebbüs de faaliyet göstermektedir. Kamu tarafından yürütülen sağlık hizmetleri Sağlık Bakanlığı bünyesindeki hastane ve sağlık merkezlerinde verilmektedir.

Hastane ve sağlık merkezlerine kamu görevlileri ile devlet işçileri sağlık kartları ile, yoksullar ise Sosyal Hizmetler Dairesi'nden aldıkları dar gelirlilik belgeleri ile müracaat ederek, sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanmaktadırlar. Ancak hastaların kategorilerine göre mevcut Sağlık Kurumları Ücretler Tarifesi uyarınca %20-%30 katkı payı alınmaktadır. Ayrıca sigortalı ve sigorta emeklileri ile bakmakla yükümlü oldukları eş ve çocuklarına da her türlü sağlık hizmeti, yapılan harcamalar Sosyal Sigortalar Dairesi'nden talep edilmek kaydıyla karşılıksız verilmektedir. Özel kesim tarafından yürütülen sağlık faaliyetleri ise özel klinik, muayenehane ve laboratuvarlarda, her yıl Bakanlar Kurulu'nca tespit edilen ücretler karşılığında sürdürülmektedir.

11.1.1. Kamu Tarafından Yürütülen Sağlık Hizmetleri

Ülkemizde, ihtisas eğitimi veren 1 eğitim hastanesi, 1 genel hastane, 2 bölge hastanesi, 2 özel dal hastanesi, kalabalık nüfuslu bölgelerde 13'ü kırsal 2'si kentsel olmak üzere 15 sağlık merkezi ve 3 sağlık ocağı sağlık hizmeti vermektedir. Ayrıca diğer Bakanlıklara ve bağımsız kuruluşlara da hizmet veren bir Devlet Laboratuvarı mevcuttur. Hastane ve sağlık merkezlerinde halen 205 uzman hekim, 23 pratisyen hekim, 22 diş hekimi, 6 eczacı, 650 hemşire, 23 ebe ve çok sayıda yardımcı personel görev yapmaktadır (tablo 97). Hastane ve sağlık merkezlerinde 1022 yatak mevcut olup, dökümü tablo 98'de görülmektedir.

Tablo - 97 Kamu Sağlık Servislerinde Çalışan Personelin Bölgelere Göre Dağılımı
(2007)

	Uzman Hekim	Pratisyen Hekim	Diş Hekimi	Eczacı	Hemşire	Ebe
1. Dr. Burhan Nalbantoğlu Devlet Hastanesi	120	4	2	2	369	7
2. Barış Ruh ve Sinir Hastanesi	4	-	-	1	42	-
3. Gazimağusa Devlet Hastanesi	33	3	2	-	111	12
4. Dr. Akçiçek Hastanesi	24	-	1	1	45	4
5. Cengiz Topel Hastanesi	10	-	2	1	32	-
6. Lefkoşa Kentsel Sağlık Merkezi	3	5	6	1	6	-
7. Lefke Sağlık Merkezi	1	-	1	-	2	-
8. Güzelyurt Sağlık Merkezi	3	1	1	-	3	-
9. Lapta Sağlık Merkezi	-	1	1	-	3	-
10. Esentepe Sağlık Merkezi	-	1	-	-	2	-
11. Değirmenlik Sağlık Merkezi	1	-	1	-	2	-
12. Serdarlı Sağlık Merkezi	-	1	1	-	3	-
13. Yeni İskele Sağlık Merkezi	2	1	1	-	4	-
14. Yeni Erenköy Sağlık Merkezi	1	3	1	-	4	-
15. Akdoğan Sağlık Merkezi	-	1	1	-	4	-
16. Geçitkale Sağlık Merkezi	1	-	1	-	3	-
17. Mehmetçik Sağlık Merkezi	1	-	-	-	4	-
18. Dipkarpaz Sağlık Merkezi	-	1	-	-	3	-
19. Maraş Semt Polikliniği	1	1	-	-	2	-
20. Akıncılar Sağlık Ocağı	-	-	-	-	1	-
21. Tatlısu Sağlık Ocağı	-	-	-	-	1	-
22. İnönü Sağlık Merkezi	-	-	-	-	3	-
23. Vadili Sağlık Ocağı	-	-	-	-	1	-
Toplam	205	23	22	6*	650	23

* Hastane ve Sağlık Merkezlerindeki eczacıları içermektedir.

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

Tablo - 98 Kamu Sağlık Servislerindeki Yatak Durumu
(2007)

Sağlık Servisleri	Yatak Sayısı
1. Dr. Burhan Nalbantoğlu Devlet Hastanesi	469
2. Barış Ruh ve Sinir Hastanesi	173
3. Kronik Hastalıklar Hastanesi (Yaşlı Bakımevi)	39
4. Gazimağusa Devlet Hastanesi	186
5. Dr. Akçiçek Hastanesi	56
6. Cengiz Topel Hastanesi	45
7. Lefke Sağlık Merkezi	-
8. Güzelyurt Sağlık Merkezi	4
9. Lapta Sağlık Merkezi	5
10.Esentepe Sağlık Merkezi	3
11. Değirmenlik Sağlık Merkezi	8
12. Serdarlı Sağlık Merkezi	4
13. Yeni İskele Sağlık Merkezi	-
14. Yeni Erenköy Sağlık Merkezi	9
15. Akoğan Sağlık Merkezi	4
16. Geçitkale Sağlık Merkezi	5
17. Mehmetçik Sağlık Merkezi	6
18. .Dipkarpaz Sağlık Merkezi	6
19. İnönü Sağlık Ocağı	-
20.Tatlısu Sağlık Ocağı	-
21. Maraş Semt Polikliniği	-
Toplam	1022

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

Kamu tarafından yürütülen sağlık hizmetlerini Temel Sağlık Hizmetleri, Yataklı Tedavi Hizmetleri, İlaç ve Ecza Hizmetleri ve Laboratuvar Hizmetleri olarak dört ana başlıkta toplayabiliriz.

11.1.1.1. Temel Sağlık Hizmetleri (Koruyucu Hekimlik Hizmetleri)

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre koruyucu hekimlik "Bedensel ve ruhsal sakatlıkların oluşumunu ve gelişimini, toplumun organize edilmiş çabalarıyla önlemin yanı sıra, bireylerin ve bunların ailelerinin sağlığından sorumlu olan iyi bir hekim tarafından

bağışıklama, sağlık eğitimi ve benzeri çabalarla herkesin bir bütün olarak toplum sağlığını daha iyiye götürmek için tüm olanakları kullanarak yapılan hekimliktir".

Toplum hastalıklardan korumak, insan ömrünü uzatmak, beden ve ruh sağlığını düzeltmek amacı ile çevrenin sağlık koşullarını iyileştirmek, sıtma, tüberküloz ve diğer bulaşıcı hastalıkları kontrol altına almak, temiz su, temiz gıda kontrolleri yapmak, sağlıklı beslenmeyi sağlamak, ana-çocuk sağlığı hizmeti sunmak, basamak hekimliği hastaları muayene, tedavi, sevk ve takip etmek ve halk sağlığı eğitimi ile ilgili çalışmalar, Temel Sağlık Hizmetleri çerçevesinde yürütülmektedir.

Ülkemizde Temel Sağlık Hizmetleri, kentsel ve kırsal sağlık merkezlerinde görevli pratisyen hekimler ve diğer yardımcı sağlık personeli tarafından verilmektedir. Ayrıca, kırsal sağlık merkezinde görevli pratisyen hekimler ve yardımcı sağlık personeli, kendi bölgelerdeki sağlık ocağı olan köyleri Sağlık Bakanlığı'nca onaylanan bir program çerçevesinde ziyaret etmektedirler. Ayrıca, 1992 yılından beri Lefkoşa'da, 1994 yılından beridir de Gazimağusa'da ev ziyaretleri yapılmaktadır.

11.1.1.2. Yataklı Tedavi Hizmetleri

Yataklı Tedavi Hizmetleri, yataklı tedavi kurumlarınca ayakta ve yatılı olarak yürütülen II. ve III. Basamak hekimliği hizmetlerini kapsamaktadır. Ayakta ve yatılı hizmetlerinin yürütüldüğü hastaneler, günün 24 saatinde faaliyette olup, uzmanlık gerektiren hastaların havale edildiği poliklinik ve yatılı servislerden oluşmaktadır.

Lefkoşa Dr. Burhan Nalbantoğlu Devlet Hastanesi, Gazimağusa Hastanesi Dr. Akçiçek Hastanesi ve Cengiz Topel Hastanesi genel hastane niteliğindedir. Barış Ruh ve Sinir Hastanesi ile uzun süreli tedavi ve bakım isteyen hastaları kabul eden Kronik Hastalıklar Hastanesi, ve Talassemialı hastalara hizmet veren Talassemia Merkezi ile kanser olaylarının teşhis ve tedavisini yürüten Radyasyon Onkoloji Merkezi özel dal hastaneleridir.

Hastanelerimizde yatılı tedavi hizmetleri yanında, çeşitli uzmanlık dallarında (tablo 99) poliklinik, Hematoloji, Biyokimya, Mikrobiyoloji, Patoloji, Röntgen, Invasiv Kadiyoloji laboratuvarları, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi ve Ameliyathaneler ile hizmet verilmektedir.

Tablo - 99 Kamu Sağlık Servislerinde Çalışan Doktorların Branşlarına Göre Dağılımı
(2007)

Branşlar	Dr. Burhan Nalbantoğlu Devlet Hastanesi	Bariş Ruh ve Sinir Hastanesi	Gazimağusa Devlet Hastanesi	Dr. Akççek Hastanesi	Cengiz Topel Hastanesi	Lefkoşa Kentsel Sağlık	Güzelyurt Sağlık Merkezi	Lefke Sağlık Merkezi	Yeni İskele Sağlık Merkezi	Mehmetçik Sağlık Merkezi	Değirmenlik Sağlık Merkezi	Yeni Erenköy Sağlık Merkezi	Geçitkale Sağlık Merkezi	Maraş Semt Polikliniği	Toplam
1. Dahiliye Uzmanı	12	-	5	4	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	24
2. Genel Cerrahi Uzmanı	8	-	4	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	17
3. Kadın Doğum Uzmanı	6	-	2	3	2	1	-	-	1	-	-	-	1	-	16
4. Çocuk Sağlığı Uzmanı	9	-	2	5	1	-	2	1	1	-	1	1	-	1	24
5. Psikiyatri Uzmanı	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
6. Kulak Burun Boğaz Uzmanı	4	-	1	1	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	9
7. Göz Hastalıkları Uzmanı	5	-	3	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13
8. Ortopedi-Travmatoloji Uzmanı	6	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
9. Cildiye Uzmanı	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
10. Radyoloji Uzmanı	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
11. Fizik Tedavi Uzmanı	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
12. Hematoloji	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
13. Neonatoloji Uzmanı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
14. Mikrobiyoloji Uzmanı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
15. Anestezi ve Reanimasyon Uzmanı	6	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
16. Patoloji Uzmanı	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
17. Beyin Cerrahisi	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
18. Nöroloji Uzmanı	4	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
19. Üroloji Uzmanı	5	-	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
20. Göğüs hastalıkları Uzmanı	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
21. Radyasyon Onkoloji Uzmanı	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
22. Çocuk Cerrahisi Uzmanı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
23. Çocuk Kardiyoloğu	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
24. Diş ve Çene Cerrahisi	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
25. Diş Protez Uzmanı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
26. Nükleer Tıp Uzmanı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
27. Göğüs Kalp ve Damar Cerrahisi	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
28. Plastik Cerrahi Uzmanı	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
29. Kardiyoloji Uzmanı	6	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8
30. Endodonti Uzmanı	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
31. Gastroenteroloji Uzmanı	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
32. Endokrinoloji Uzmanı	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
33. Spor Hekimi	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
34. Çocuk Onkolojisi Uzmanı	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
35. Tıbbi Onkoloji Uzmanı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
36. Biokimya Uzmanı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
37. Nefroloji Uzmanı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
38. Çocuk Nefroloji Uzmanı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
39. Romatoloji Uzmanı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Toplam	120	4	33	24	10	3	3	1	2	1	1	1	1	1	205

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

11.1.1.3. İlaç ve Eczacılık Hizmetleri

İlaç herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürebilmek amacıyla kullanabileceği en önemli vasıtalarından biri olup, GMP kurallarına uygun olarak üretilen, tedavi edici ve koruyucu özelliği olan bir mamüldür. Ancak her ilacın, tedavi edici özelliği olduğu gibi, tedavi dozu suistimal edildiği takdirde, her ilaç bir zehirdir. Bu itibarla, doktor ve eczacı denetiminde kullanılan ilacın, tedavi ve koruyucu özelliğinden faydalanılabilmektedir. Sağlık servislerimizde gereksinimi duyulan ilacın bir kısmı direk üretici firmalardan, bir kısmı ise ihale yöntemi ile temin edilmektedir. İhale yöntemi ile temin edilen ilaçlardan bir kısmı, KKTC'de faaliyet gösteren ilaç üretim fabrikalarından karşılanmaktadır.

İlaç ve Eczacılık hizmetleri, İlaç ve Eczacılık Dairesi ve buna bağlı olarak görev yapan Genel Ecza Deposu tarafından yürütülmektedir. Kamuda çalışan 6'sı hastane ve sağlık merkezlerinde olmak üzere 20 eczacı mevcuttur.

11.1.1.4. Laboratuvar Hizmetleri

Laboratuvar hizmetleri, Devlet Laboratuvarı tarafından tüm kamu kurum ve kuruluşlar ile özel kurum ve kuruluşlara verilmektedir. Hizmet alanları İlaç ve Kimyasal Analizler, Pestisit Kalıntı Analizleri, Besin Analizleri, Adli Kimya ve Fen Analizleri, Mikrobiyolojik Analizler ile Radyasyon ve Çevre Analizlerinden oluşmaktadır. Bu çalışmalar, 1997 yılından itibaren Devlet Laboratuvarının yeni binasında sürdürülmektedir.

11.2.2. Sağlık Harcamaları

Ülkemizde kamu sağlık harcamaları, Sağlık Bakanlığı bütçesinden karşılanmaktadır. Tablo 100'den de görüldüğü gibi kamu sağlık harcamaları 2007 yılında cari fiyatlarla 182,911,273.2 YTL olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılında kamu sağlık harcamalarının bütçe toplamı içerisindeki payı %8.6, GSMH içindeki payı ise %3.9 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo - 100 Kamu Sağlık Harcamalarının Devlet Bütçesi ve GSMH'ya Oranı
(2005-2007)

	(YTL)		
	2005	2006	2007
1. Toplam Sağlık Harcamaları	98,354,157.0	138,903,979.8	182,911,273.2
2. Devlet Bütçesi	1,500,220,978.0	1,923,710,074.6	2,125,063,562.9
3. GSMH	3,143,699,611.6	4,101,387,190.5	4,671,255,885.9
Bütçeye Oranı (%)	6.6	7.2	8.6
GSMH'ya Oranı (%)	3.1	3.4	3.9

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

11.2.3. Sağlık Yatırımları

2006 yılında cari fiyatlarla 13,196,746.8 YTL olan toplam sağlık yatırımları, 2007 yılında cari fiyatlarla 31,222,881.6 YTL'sına ulaşmıştır. 2006 yılında toplam yatırımlar içerisindeki payı %4.8 iken, bu oran 2007 yılında %13.7'ye yükselmiştir. 2006 yılında %0.7 olan bütçe içerisindeki payı ise 2007 yılında %1.5 olarak gerçekleşmiştir (tablo 101).

Tablo - 101 Kamu Sağlık Yatırımlarının Toplam Yatırımlar ve Bütçe İçerisindeki Payı
(2005-2007)

	(YTL)		
	2005	2006	2007
1. Toplam Sağlık Yatırımları	4,354,195.6	13,196,746.8	31,222,881.6
2. Devlet Bütçesi Toplamı	1,500,220,978.0	1,923,710,074.6	2,125,063,562.9
3. Toplam Yatırımlar	148,636,699.9	277,792,924.8	227,573,822.2
Bütçeye Oranı (%)	0.3	0.7	1.5
Toplam Yatırımlara Oranı (%)	2.9	4.8	13.7

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

11.1.2. Özel Kesimde Yürütülen Sağlık Hizmetleri

Özel kesimdeki sağlık hizmetleri, Sağlık Bakanlığı denetimindeki özel hastane, klinik,eczane ve laboratuvarlarda verilmektedir. Özel sağlık kuruluşları 32/98 sayılı Özel Hastane, Özel Klinik, Özel Dispanser ve Özel Muayeneler (Denetim) Yasası uyarınca denetlenmektedir.

Son yıllarda ülkemizde sağlık hizmeti sunan özel hastanelerin sayısı giderek artmaktadır. Halen Lefkoşa'da 4, Gazimağusa'da 3, Girne'de 3 olmak üzere toplam 10 hastane mevcuttur.

Özel sektör yatırımlarının teşvik edilmesi amacıyla, özel sağlık yatırımları dahil, 47/2000 sayılı Teşvik Yasası uyarınca, 2001 yılından beri yatırım projelerine Teşvik Belgesi verilmektedir. Bu bağlamda 2001 yılından itibaren Devlet Planlama Örgütü tarafından teşviklendirilen özel sağlık yatırım projelerinin sabit yatırım tutarı 40,518,884 YTL'dir.

2006 yılı özel sağlık kuruluşlarının bölgelere göre dağılımları tablo 102'de görülmektedir. Buna göre Lefkoşa'da 199, Gazimağusa'da 100, Girne'de 57, Güzelyurt'ta 31 olmak üzere toplam 387 özel hastane ve klinik mevcuttur. Yataklı sağlık kuruluşlarındaki yatak sayısı ise 358'dir. Ayrıca Lefkoşa'da 62, Gazimağusa'da 40, Girne'de 19, Güzelyurt'ta 11 olmak üzere toplam 132 eczane, Lefkoşa'da 22, Gazimağusa'da 6, Girne'de 5 ve Güzelyurt'ta 3 olmak üzere toplam 36 laboratuvar mevcuttur.

Tablo - 102 Özel Sağlık Kuruluşlarının ve Yatak Sayılarının
Bölgelere Göre Dağılımı
(2007)

Bölge	Hastane ve Klinikler			Yatak		
	Yataklı	Yataksız	Toplam	Sayısı	Eczane	Laboratuvar
1. Lefkoşa	26	173	199	169	62	22
2. Gazimağusa	15	85	100	128	40	6
3. Girne	8	49	57	55	19	5
4. Güzelyurt	3	28	31	6	11	3
Toplam	52	335	387	358	132	36

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

2006 yılı itibarıyla özel sağlık personelinin bölgelere göre dağılımı tablo 103'de görölmektedir. Buna göre özel sağlık hizmetleri 236 uzman hekim, 32 pratisyen hekim, 108 diş hekimi ve 152 eczacı tarafından verilmektedir. Ayrıca 20 ecza deposu ve ilaç üretimi yapan 4 tane de tesis bulunmaktadır.

Tablo - 103 Özel Sağlık Kuruluşlarının ve Personelinin
Bölgelere Göre Dağılımı
(2007)

Bölge	Uzman Hekim	Pratisyen Hekim	Diş Hekimi	Eczacı
1. Lefkoşa	134	8	53	78
2. Gazimağusa	61	14	21	42
3. Girne	26	8	20	21
4. Güzelyurt	15	2	14	11
Toplam	236	32	108	152

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

2007 yılında özel kesimde çalışan uzman hekimlerin branşlarına göre dağılımları ise tablo 104'de görölmektedir.

Tablo - 104 Özel Kesimde Çalışan Uzman Hekimlerin
Branşlarına Göre Dağılımı
(2007)

Branşlar	Lefkoşa	Gazimağusa	Girne	Güzelyurt	Toplam
1. Dahiliye Uzmanı	16	10	4	3	33
2. Genel Cerrahi Uzmanı	10	4	3	-	17
3. Kadın Doğum Uzmanı	22	14	6	3	45
4. Çocuk Sağlığı Uzmanı	15	8	4	2	29
5. Sinir ve Ruh Hast. Uzmanı	4	1	-	-	5
6. Kulak Burun Boğaz Uzmanı	6	5	1	1	13
7. Göz Hastalıkları Uzmanı	13	3	2	-	18
8. Ortopedi Uzmanı	5	1	1	-	7
9. Deri ve Zührevi Hast. Uzmanı	4	2	2	1	9
10. Radyoloji Uzmanı	7	1	-	-	8
11. Fizik Tedavi Uzmanı	2	-	-	-	2
12. Adli Tıp Uzmanı	-	-	-	1	1
13. Hematoloji Uzmanı	1	-	-	-	1
14. Göğüs Hastalıkları Uzmanı	-	2	-	-	2
15. Çocuk Cerrahisi	1	-	-	-	1
16. Periodontoloji Uzmanı	2	-	-	-	2
17. Anestezi Uzmanı	5	3	2	-	10
18. Patoloji Uzmanı	-	2	-	-	2
19. Halk Sağlığı Uzmanı	1	-	1	-	2
20. Beyin Cerrahisi	1	1	-	-	2
21. Üroloji Uzmanı	3	-	-	-	3
22. Diş ve Çene Cerrahi	1	-	-	1	2
23. Diş Protez Uzmanı	2	2	-	-	4
24. Nükleer Tıp Uzmanı	-	1	-	-	1
25. Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi Uzmanı	1	-	-	-	1
26. Kardiyoloji Uzmanı	1	-	-	-	1
27. Ortodonti Uzmanı	9	-	-	-	9
28. Pedodonti Uzmanı	1	-	-	1	2
29. Mikrobiyoloji Uzmanı	1	-	-	-	1
30. Radyasyon Onkoloji Uzmanı	-	1	-	-	1
31. Göğüs - Kalp ve Damar Cerrahi Uzmanı	-	-	-	1	1
32. Aile Hekimi Uzmanı	-	-	-	1	1
Toplam	134	61	26	15	236

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

11.3. Sorunlar

Sağlık hizmetlerinin sunulduğu bürokratik engeller ve hükümetlerle birlikte sürekli değişen sağlık politikaları, hizmetlerin eşit ve dengeli dağılımını engellemektedir.

Sağlığın finansmanı, genel bütçeden vergi veren ve Sosyal Sigortalara katkı yapan kesim tarafından sağlanmaktadır. Bunlara hiçbir katkısı olmayan çok geniş bir kesim (öğrenciler,

vatandaş olmayanlar, sağlık turistleri vb.) tarafından sağlık hizmetleri ücretsiz veya çok cüzi katkılarla alınmaktadır. Bu da zaten yetersiz olan sağlık bütçesini zorlamaktadır.

Sağlık personelinin günün 24 saatinde kesintisiz hizmet vermesi gereği ve hizmetin özelliği nedeniyle, çalışma koşullarını yeniden düzenleyecek yasal değişikliğin henüz çıkarılmaması huzursuzluklara neden olmaktadır.

Sağlık finansmanına ilişkin Genel Sağlık Sigortası ve Döner Sermaye yasalarının henüz yürürlüğe konulmaması sağlık harcamalarında dengesizliklere yol açmakta ve sağlık hizmetlerinin beklentilere yanıt verecek şekilde, rekabet koşulları içinde hem kamu ve hem özel sektörde sunumunu güçleştirmektedir.

Hastaların sağlık hizmetlerini alırken haklarını koruyacak ve düzenleyecek Hasta Hakları Yasası'nın henüz yürürlüğe konulamaması bir takım huzursuzluklara ve istenmedik uygulamaların devamına yol açmaktadır.

Özel sağlık hizmetlerinin kalitesini yükseltecek ve herkes için ulaşılabilir kılabilecek, kamu sağlık hizmetlerinin yükünü hafifletecek Özel Hastahaneler ve Dispanserler Yasası'nda değişiklik yapılmaması, bir yandan kamu sağlık hizmetlerinin yükünü ağırlaştırırken, aynı zamanda özel sağlık hizmetlerinin kalitesi yönünde bir takım sıkıntılar yaratmaktadır.

Üst düzey uzmanlaşmayı gerektiren belirli alanlarda sağlık yatırımlarının yetersiz oluğu, yurt dışına hasta sevkini zorunlu kılmakta ve sağlık kurumlarına yönelik güvenin henüz tam anlamı ile oluşmaması,yurt dışı tedavi taleplerini artırarak önemli maddi giderlere yol açmaktadır.

Çağdaş beklentilere yanıt verecek, hasta kayıtlarının paylaşımını sağlayacak, tıbbi ve idari işleri kolaylaştıracak ve yurttaşlarımızın e-sağlık kapsamında sağlıkla ilgili bilgilere arzulanırları zaman ulaşabilecekleri kapsamlı bir otomasyon sisteminin kurulamaması, sağlık hizmetlerinin sunumunda ciddi sorunlara ve bürokratik güçlüklerle yol açmaktadır.

Resmi nitelikte bir ulusal ilaç politikasının olmayışı ve Sağlık Bakanlığı bünyesinde yeterli otomasyona gidilememesi ilaç yönetiminde beklenen kaliteye ulaşılmasını engellemekte ve ciddi savurganlıklara yol açmaktadır.

Kurumlar ve bölgeler arası hasta sevk sisteminin oluşturulmaması, bir yandan hastalarımızın zamanında ve beklentilerine yanıt verecek sağlık hizmeti almalarını engellediği gibi, bir yandan da ikinci ve üçüncü kademe sağlık merkezlerinin gereksiz kullanılması nedeniyle zaman, malzeme ve emek sarfiyatına neden olmaktadır.

Tüm çabalara rağmen koruyucu sağlık hizmetlerine, diğer bir deyişle hastalıklar baş göstermeden önlenmesine ilişkin uygulamalara yeteri kadar önem verilmediğinden sağlık harcamalarının yükselmesine ve yurttaşlarımızın çeşitli hastalıklara maruz kalarak sıkıntı yaşamalarına neden olmaktadır.

Dünyada sağlık turizmi gelişirken, ülkemizde bu alandaki teşviklerin sınırlı olması, tanıtım yapılmaması ve ulaşım gibi sorunlar sağlık turizminin gelişimini engellemektedir.

12. Çalışma ve Sosyal Güvenlik

12.1. Çalışma Yaşamı

12.1.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

12.1.1.1. Hanehalkı İşgücü Anketi'ne Göre İstihdam

DPÖ tarafından 1977 yılından itibaren yayınlanan istihdam verileri GSYİH'daki gelişmeler dikkate alınarak sektörel işgücü talebinin hesaplanması yoluyla belirlenmiştir. Bu hesaplamada sektörel GSYİH ile sektörel istihdam arasındaki ilişkiyi ifade eden esneklik katsayıları kullanılmıştır.

Kullanılmış olan esneklik katsayıları yöntemi sektörel GSYİH ile istihdam arasında kurulan doğrusal bir ilişkiye dayanmaktadır. Ancak önceden kestirilemeyen ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimler nedeniyle bu yöntem çerçevesinde tahmin edilen işgücü talebiyle 2006 yılı Genel Nüfus ve Konut Sayımı ve 2004, 2005, 2006 yılları Hanehalkı İşgücü Anketlerinin verdiği fiili istihdam rakamları arasında önemli farklılıklar ortaya çıkmış, tahminlenen işgücü talebi, sektörlerdeki fiili çalışanları (istihdamı) belirlemekten uzak olmuştur.

İşgücü piyasası için asıl veri kaynağı olan ve uluslararası düzeyde kabul gören Hanehalkı İşgücü Anketlerinin sürekli ve düzenli olarak yapılması daha güvenilir nitelikte bilgilerin kullanıcının hizmetine sunulması ayrıca uluslararası düzeyde kıyaslamalara imkan verecek olması bakımından önem taşımaktadır. Bu cümleden olmak üzere Hanehalkı İşgücü Anketi'nin her yıl Ekim ayı olmak üzere yılda 1 kez yapılması planlanmaktadır.

Ülkemizdeki ilk Hanehalkı İşgücü Anketi Ekim 2004 tarihinde yapılmıştır. Bu anketlerin amacı KKTC'deki işgücünün yapısını ortaya koymak, istihdam edilenlerin; ekonomik faaliyet, meslek, işteki durum ve çalışma süresi, işsizlerin ise; iş arama süresi ve iş aradıkları meslek ve benzeri özellikleri hakkında bilgi derlemektir. Hanehalkı İşgücü Anketi, KKTC sınırları içinde yaşayan ve kurumsal olmayan sivil nüfus kapsamında yer alan yabancı uyruklular da dahil olmak üzere tüm hane halklarına uygulanmaktadır.

Yukarıda ifade edilen sebeplerden dolayı bundan böyle işgücü piyasası verileri konusunda duyulan ihtiyacın, bütünüyle işgücü piyasasını izlemeye yönelik Hanehalkı İşgücü Anketi

yöntemiyle, karşılanması planlandığından bugüne kadar kullanılan istihdam serisi 2006 yılından itibaren tamamen terkedilmiştir. Bundan sonra işgücü piyasası ile ilgili veriler konusunda Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçları kullanılmaktadır.

Çalışma kısaca üretim sürecine katılma; istihdam ise belli bir dönem içerisinde işi olup ekonomik faaliyette bulunanları ifade etmektedir.

Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre 2006 yılında ülkemizde 15 ve daha yukarı yaşta kurumsal olmayan sivil nüfus (çalışma çağındaki nüfus) 190,423 kişi olarak saptanmıştır. İstihdam edilen kişi sayısı ise 91,817 olmuştur. Bu dönemde istihdam edilen nüfusun çalışma çağındaki nüfusa (ÇÇN) oranı %48.2 olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılında istihdam edilen nüfus 2006 yılına göre %2.2 azalarak 89,787'ye düşmüştür. Aynı dönemde ÇÇN 197,660 kişiye ulaşmıştır. Bu dönemde istihdam edilen nüfusun ÇÇN'a oranına bakıldığında %45.4 olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile çalışabilir nüfusun %54.6'sının çalışmadığı anlaşılmaktadır. Çalışmayan bu kesimi ev kadınları, askerler, öğrenciler, işsizler, çalışamaz durumda olanlar, emekliler v.b. oluşturmaktadır (tablo 106).

2006 yılına göre 2007 yılında toplam istihdamda %2.2'lik azalış olması olumsuz bir gelişmedir. 2007 yılında toplam istihdamdan en yüksek payı %19.3'lük payla toptan ve perakende ticaret sektörü almıştır (tablo 105).

Tablo - 105 Hanehalkı İşgücü Anketlerine Göre İstihdamın
İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı ¹
(2005-2007)

İktisadi Faaliyet	2005	%Pay	2006	%Pay	2007	%Pay
1. Tarım, Ormancılık, Avcılık ve Balıkçılık	4,681	5.5	4,378	4.8	3,170	3.5
2. Madencilik ve Taşocakçılığı	144	0.2	113	0.1	115	0.1
3. İmalat Sanayi	8,440	9.9	8,006	8.7	7,679	8.6
4. Elektrik, Gaz ve Su	641	0.7	644	0.7	1,103	1.2
5. İnşaat ve Bayındırlık İşleri	8,375	9.8	9,590	10.4	9,664	10.8
6. Toptan ve Perakende Ticaret	14,563	17.0	16,757	18.3	17,340	19.3
7. Lokanta ve Oteller	4,942	5.8	5,755	6.3	5,493	6.1
8. Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	5,378	6.3	5,250	5.7	5,017	5.6
9. Mali Aracı Kuruluşlar	3,044	3.5	3,541	3.9	3,142	3.5
10. Gayrimenkul Kiralama	4,261	5.0	3,319	3.6	4,120	4.6
11. Kamu Yönetimi	14,346	16.8	14,969	16.3	14,344	16.0
12. Eğitim Hizmetleri	9,120	10.6	9,743	10.6	9,479	10.6
13. Sağlık İşleri	2,470	2.9	2,931	3.2	3,013	3.4
14. Diğer Toplumsal Hizmetler	5,178	6.0	6,821	7.4	6,108	6.8
Toplam	85,583	100.0	91,817	100.0	89,787	100.0

¹ Rakamlardaki yuvarlamalardan dolayı toplamlarda farklılık olabilir.

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 106 Hanehalkı İşgücü Anketlerine Göre Bazı Temel Göstergeler
(2005-2007)

	2005	2006	2007
1. Çalışma Çağındaki Nüfus (ÇÇN)	185,455	190,423	197,660
2. İşgücü	93,248	101,366	99,149
3. İşgücüne Katılma Oranı(%)	50.3	53.2	50.2
4. İstihdam	85,583	91,815	89,787
5. İşsiz Sayısı	7,665	9,552	9,361
6. İşsizlik Oranı (%)	8.2	9.4	9.4

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

12.1.1.2. 2006 Yılı Nüfus ve Konut Sayımına Göre İstihdam

2006 Nüfus ve Konut Sayımı sonuçlarına göre istihdam edilen kişi sayısı 92,088 olarak saptanmıştır. İstihdam edilen nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo - 107 2006 Yılı Genel Nüfus ve Konut Sonuçlarına Göre İstihdam Edilen Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı

Ekonomik Faaliyet	Çalışan Sayısı	%Pay
1. Tarım, Avcılık ve Ormancılık	2,003	2.2
2. Balıkçılık	86	0.1
3. Madencilik ve Taşocakçılığı	216	0.2
4. İmalat	7,497	8.1
5. Elektrik, Gaz , Buhar ve Sıcak Su Üretimi ve Dağıtım	299	0.3
6. İnşaat	12,298	13.4
7. Toptan ve Perakende Ticaret, Motorlu Taşıt, Motosikler, Kişisel ve Ev Eşyalarının Onarımı	13,881	15.1
8. Oteller ve Lokantalar	5,076	5.5
9. Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme	5,180	5.6
10. Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	2,705	2.9
11. Gayri Menkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	2,865	3.1
12. Kamu Yönetimi ve Savunma, Zorunlu Sosyal Güvenlik	19,048	20.7
13. Eğitim	8,054	8.7
14. Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	2,058	2.2
15. Diğer Sosyal, Toplumsal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	4,056	4.4
16. Ev İçi Personel Çalıştıran Hanehalkları ve Hanehalkları Tarafından Kendi Kullanımlarına Yönelik Olarak Ayrım Yapılmamış Üretim Faaliyetleri	525	0.6
17. Uluslararası Örgütler ve Temsilcilikleri	308	0.3
18. Bilinmeyen	5,933	6.4
Toplam	92,088	100.0

2006 yılı Nüfus Sayımı sonuçlarına göre (De-jure) işgücüne katılma oranı %49.4, istihdam oranı %44.2 olarak hesaplanmıştır. İşsiz sayısı 10,874 olarak tespit edilmiş buna göre işsizlik oranı %10.6 olarak hesaplanmıştır.

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

12.1.1.3. Çalışma Dairesi

Çalışma Dairesi'ne kaydını yaptırmış kayıtlı tamamen işsiz sayısına bakıldığı zaman 2007 yılında ortalama işsiz sayısı 1,492 olarak belirlenmiştir (tablo 108).

Tablo - 108 Kayıtlı Tamamen İşsizlerin İstihdamı
Genel Görünüm Tablosu
(2005-2007)

Yıllar	2005	2006	2007
1. Yıl İçinde iş isteğiyle müracaatlar	4,095	3,933	5,364
2. İşe yerleştirilenler	244	238	635
3. Kayıttan düşenler	1895 ¹	3,838	4,216
4. Yıl sonu itibarıyla iş isteği ile bekleyenler	1,047	904	1,417
5. İşe yerleştirilenlerin, iş isteği ile müracaat eden kişilere oranı (%)	6.0		
6. Yıllık ortalama işsiz sayısı	1090 ¹	1,097	1,492

¹ Beş aylık (Temmuz-Aralık) ortalamasını göstermektedir.

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo 108'e bakıldığı zaman 2007 yılında iş isteği ile müracaat eden kişi sayısının 2006 yılına göre arttığı görülmektedir. Müracaat eden kişilerin %11.8'i (635 kişi) işe yerleştirilmiştir.

2007 yılında 6,042'si iş ve 2,052'si cihaz olmak üzere toplam 8,094 teftiş yapılmıştır. Aynı dönemde 785 çalışma izni olmayan yabancı uyruklu işçi tespit edilip gerekli işlemler yapılmıştır.

Tespit edilen kaçak işçilerin 608'inin pasaportla, 177'sinin ise kimlikle KKTC'ye giriş yaptığı belirlenmiştir.

Özelde çalışma hayatımızda genelde ise toplumsal hayatımızda önemli bir sorun olan yabancı uyruklu kaçak işçi sorunu konusunda alınan ciddi tedbirler sonucu sorun önemli

ölçüde aşılmış olup 2007 yılı içerisinde 18,304'ü ilk 24,391'i uzatma olmak üzere toplam 42,695 çalışma izni verilmiştir (tablo 109).

Tablo - 109 Yabancı Uyruklulara Verilen Çalışma İzinleri
(2005-2007)

Yıllar	İlk Kez Başvuru	Uzatma Başvurusu	Toplam
2005	38,464	7,546	46,010
2006	35,340	17,690	53,030
2007	18,304	24,391	42,695

Kaynak: Çalışma Dairesi Aylık Faaliyet Raporları

2007 yılı sonu itibarıyla Çalışma Dairesi tarafından 3,747 özürlü belgelenmiştir. Bu dönemde Çalışma Dairesi kanalıyla 518 özürlü kamuda (KİT, Vakıflar ve Belediyeler dahil) 45 özürlü de özel sektörde istihdam edilmiştir.

2007 yılına ait rakamlar incelendiğinde Çalışma Dairesi'ne işsizlik kaydı yaptıran, aktif işsizlerin eğitim seviyelerine göre dağılımına bakıldığında zaman %34.9'luk pay ile ilköğretim mezunlarının ilk sırada yer aldığı görülmektedir (tablo 110).

Çalışma Dairesi tarafından işe yerleştirilen işsizlerin yerleştirildikleri sektörler itibarıyla dağılımları tablo 111'de yer almaktadır.

Tablo 111 'de görüldüğü gibi 2007 yılında Çalışma Dairesi tarafından yapılan plasmanların sektörler itibarıyla dağılımına bakıldığında en fazla plasmanın %97.6'luk pay ile hizmetler sektörüne yapıldığı görülmektedir.

Çalışma Dairesi tarafından son üç yılda yapılan plasmanların kamu ve özel kesim ayırımına göre dağılımına bakacak olursak ağırlıklı olarak özel kesime plasman yapıldığı görülmektedir.

Plasmanı yapılan kayıtlı tamamen işsizlerin ana meslek gruplarına göre dağılımlarına bakıldığı zaman (tablo 113). 2007 yılında yapılan plasmanların yoğun olarak nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar grubunda olduğu görülmektedir.

Tablo - 110 Kayıtlı Aktif İşsizlerin Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımı
(2005-2007)

Yıllar	2005 ¹		2006		2007	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Eğitim Durumu						
1. Okur Yazar Değil	23	2.1	14	1.3	24	1.6
2. Diplomasız Okur-Yazar	10	0.9	6	0.5	13	0.9
3. İlkokul Mezunu	357	32.8	388	35.4	520	34.9
4. Ortaokul Mezunu	166	15.2	168	15.3	235	15.8
5. Lise ve Dengi Okul Mezunu	329	30.2	344	31.4	442	29.6
6. Fakülte veya Yüksek Okul Mezunu	205	18.8	177	16.1	257	17.2
Toplam (Yıllık Ort.)	1,090	100.0	1,097	100.0	1,491	100.0

¹ Beş Aylık (Temmuz-Aralık) ortalamasını göstermektedir.

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 111 Yapılan Plasmanların Sektörlere Göre Dağılımı
(2005-2007)

A: Kişi Sayısı

B: Pay (%)

Sektörler	2005 ¹	2006	2007
1. Tarım			
A: ...	-	-	-
B: ...	0.0	0.0	0.0
2. Sanayi			
A: ...	6	11	15
B: ...	14.6	4.6	2.4
3. Hizmetler			
A: ...	35	227	620
B: ...	85.4	95.4	97.6
4. Toplam			
A: ...	41	238	635
B: ...	100.0	100.0	100.0

¹ Beş aylık (Ağustos - Aralık) ortalamasını göstermektedir

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 112 Yapılan Plasmanların Kesimlere Göre Dağılımı
(2005-2007)

	A: Kişi Sayısı	B: Pay (%)		
		2005 ¹	2006	2007
1. Kamu Kesimine Yapılan Plasmanlar				
	A: ...	-	2	2
	B: ...	0.0	0.8	0.3
2. Özel Kesime Yapılan Plasmanlar				
	A: ...	41	236	633
	B: ...	100.0	99.2	99.7
3. Toplam Plasmanlar				
	A: ...	41	238	635
	B: ...	100.0	100.0	100.0

¹ Beş aylık (Ağustos - Aralık) ortalamasını göstermektedir

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 113 Plasmanı Yapılan İşsizlerin Ana Meslek Gruplarına Göre Dağılımı ¹
(2007)

Yıllar	2005		2006		2007	
	Ana Meslek Grupları		Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)
1. Yasa Yapıcı, Üst Düzey Yönetici ve Müdürler			-	-	-	-
2. Profesyonel Meslek Mensupları			2	0.8	11	1.7
3. Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları			10	4.2	12	1.9
4. Büro ve Müsteri Hizmetlerinde Çalışanlar			16	6.7	39	6.2
5. Hizmet ve Satış Elamanları			19	8.0	25	3.9
6. Tarım, Hayvan, Orman, Su Ürünlerinde Çalışanlar			2	0.8	4	0.6
7. Sanatkarlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar			3	1.3	-	-
8. Tesis ve Makine Oper. Ve Montajcıları			17	7.2	26	4.1
9. Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar			167	70.2	518	81.6
0. Tanımlanamayanlar			2	0.8	-	-
Toplam			41	238	635	100.0

¹ 2006 yılında ana meslek grubu sınıflandırmasında Çalışma Dairesi tarafından değişiklik yapılması nedeniyle

2005 yıllarına ait meslek grubu sınıflandırma detayına yer verilmemiş ilgili yıllarda yapılan plasmanlara toplam yer verilmiştir.

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Çalışma hayatında, dikkatsizlik, umursamazlık, tedbirsizlik ve beklenmedik nedenlerle ortaya çıkan iş kazaları, bir yandan milli ekonomide kayıba yol açarken, diğer yandan çalışanların, güçlerini veya hayatlarını kaybetmelerine neden olmaktadır.

Son üç yılda meydana gelen iş kazalarına bakıldığında en fazla iş kazasının 2007 yılında olduğu görülür. 2007 yılında meydana gelen 287 iş kazası neticesinde 278 kişi yaralanırken 9 kişi de hayatını kaybetmiştir (tablo 114).

Tablo - 114 İş Kazaları ve Neticeleri
(2005-2007)

Yıllar	2005	2006	2007	Değişim (%) (2007/2006)
1. İş Kazası	134	267	287	7.5
2. Yaralanan Kişi Sayısı	130	258	278	7.8
3. Ölen Kişi Sayısı	4	9	9	0.0
4. Ölümlerin İş Kazalarına Oranı (%)	3.0	3.4	3.1	-

Not: İş kazaları Çalışma Dairesi'ne bildirilenleri kapsamaktadır

Kaynak: Çalışma Dairesi Aylık Faaliyet Raporları

12.1.1.4. Asgari Ücret

Çalışma hayatımız içerisinde önemli bir yeri olan ve vasıfsız bir işçinin ortalama ücretinin ekonomik nedenlerle sosyal yönden kabul edilmez bir düzeye inmesini önlemek temel amacına yönelik olarak asgari ücret tespit edilmektedir. 2007 yılının ilk ayında 860 YTL olarak uygulanan asgari ücret Şubat – Aralık dönemi için 950 YTL olarak tespit edilmiştir.

Tablo - 115 Asgari Ücret Miktarları ile Yıllık Artışlar
(2005-2007)

Yıllar		Günlük Asgari Ücret (YTL)	Aylık Asgari Ücret (YTL) (Brüt)
2005	(Ocak - Mayıs)	29.00	627.00
	(Haziran-Aralık)	33.20	720.00
2006	(Ocak -Temmuz)	36.00	780.00
	(Ağustos-Aralık)	40.00	860.00
2007	(Ocak)	40.00	860.00
	(Şubat-Aralık)	44.00	950.00

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

12.1.1.5. Sendikalar Mukayyitliği

Sendikalar Mukayyitliği, 13/71 sayılı Sendikalar Yasası'nda kendisine verilen yetki görev ve sorumluluklar çerçevesinde, sendikaların yasanın öngörülen yükümlülüklerinin yerine getirilmesinin takibini yapmaktadır.

Çalışma barışının sağlanmasına ve ülke kalkınmasına katkıda bulunan, demokrasinin vazgeçilmez unsurları olan sendikaların üye sayılarına ilişkin veriler tablo 116'da verilmiştir.

Tablo - 116 KKTC'nde Faaliyet Gösteren Sendika Ve Sendika Federasyonlarının Üye Sayısı
(2005-2007)

Yıllar	2005		2006		2007	
	Sayı	%Pay	Sayı	%Pay	Sayı	%Pay
Hür İşçi Sendikaları Federasyonu (Hür-İş)	5,629	24.4	5,626	23.5	5,741	23.0
KT İşçi Sendikaları Federasyonu (Türk-Sen)	2,013	8.7	2,162	9.1	2,177	8.7
Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu (Dev-İş)	1,348	5.8	1,369	5.7	1,483	6.0
Hiçbir Federasyona Bağlı Bulunmayan Sendikalar	14,115	61.1	14,767	61.7	15,542	62.3
Toplam	23,105	100.00	23,924	100.00	24,943	100.00

Kaynak: Sendikalar Mukayyitliği

Tablo 116’da görüldüğü gibi 2006 yılına göre 2007 yılında toplam sendikalı sayısında %4.3 oranında artış olmuştur. Hiçbir federasyona bağlı bulunmayan sendikaların üye sayısı %0.5 oranında artarken Dev-İş Federasyonunun üye sayısı %8.3, Türk-Sen Federasyonu üye sayısı %0.7 ve Hür-İş Federasyonu üye sayısı ise %2.0 oranında artmıştır.

12.1.2. Sorunlar

Çalışma yaşamına girecek kişilerin işsizlik kaydının zorunlu olmaması nedeniyle her işsizinin kaydını yaptırmaması veya bir süre sonra yenilememesi gerçek işsizliğin tespiti konusunda zorluklar yaratmaktadır.

13/71 sayılı Sendikalar Yasası’nın günümüz koşullarında yetersiz kalması varolan sorunların devam etmesine ve çalışma yaşamında huzursuzlukların yaşanmasına neden olmaktadır. Diğer yandan sendikalarla sıkı bir ilişki içerisinde olması gereken Sendikalar Mukayyetliği’nin sağlıklı bir yapıya kavuşturulamamış olması sendikal alandaki sıkıntıları daha da artırmaktadır.

42/96 sayı ile yürürlüğe girmiş olan Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Referandum Yasası’nda öngörülen tüzüklerin hazırlanıp yürürlüğe konamaması sorun çıkmasına yolaçabilecektir.

Eğitim-sanayi işbirliğinin kurulamamış olması ve eğitim sistemindeki eksiklikler özellikle genç işgücünün çalışma yaşamına girişini zorlaştırmaktadır.

Özel sektörde işçi ve işveren sendikalarının örgütlenmemesi sosyal tarafların oluşumu ve sosyal dialog mekanizmasının ortaya çıkmasını güçleştirmektedir.

12.2. Sosyal Güvenlik

Sosyal güvenlik ihtiyacı insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte modern anlamda sosyal güvenlik anlayışının gelişmesi sanayi inkilabının getirdiği ağır sosyal olumsuzlukların ve sefaletin önüne geçilmesi amacıyla mecburi sosyal sigortaların kurulması ile başlamış ancak bugün anladığımız anlamda sosyal güvenlik kavramının oluşması 1930'lu yıllarda gerçekleşmiştir. Günümüzde sosyal güvenlik insan için bir hak, devlet için ise bir görev olarak görülmüş ve bu anlayış İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile ILO'nun 1952 tarihli ve Sosyal Güvenliğin Asgari Normları hakkındaki 102 sayılı sözleşmesinde de açıkça ifade edilmiştir. KKTC Anayasası'nın 55. maddesinde de herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu belirtilmektedir.

Sosyal güvenliği kısaca toplumun bütün fertlerinin uğrayabilecekleri tehlikelere ve tehlikenin zararına karşı ekonomik ve sosyal olarak güvence altına alınması şeklinde tanımlayabiliriz.

Bu bağlamda kişi için temel bir hak olan sosyal güvenlik ile ülkemizde, tehlikeye uğrayan insanları tehlikenin zararlarından koruma ve insan haysiyetine yaraşır asgari bir geçim seviyesi sağlama amacına yönelik bir anlayış benimsenmiştir.

12.2.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

Ülkemizde sosyal güvenlik kapsamı içerisinde hizmet veren sosyal güvenlik müesseseleri mevcuttur. Bu müesseseler, Sosyal Sigortalar Dairesi, İhtiyat Sandığı, Emeklilik Müessesesi ve Sosyal Hizmetler Dairesi'dir. Mevcut sosyal güvenlik sistemimiz içinde nüfusumuzun tamamı sosyal güvenlik kapsamına alınmıştır. Sosyal Güvenlik sistemimizin, günümüzde birçok dünya ülkesinde ulaşılması hedef alınan nüfusun tamamını kapsamayı yanında, sosyal devlet anlayışının bir gereği olarak normların çağdaş kriterlere uygun nitelikte olması da ülkemiz açısından dikkat çeken önemli bir olgudur.

Uzun yıllardan buyana Sosyal Güvenlik alanında gerçekleştirilmesi öngörülen yeniden yapılanma çalışmaları konusunda 9 Temmuz 2007 tarihinde Cumhuriyet Meclisi Genel

Kurulu'nda kabul edilen Sosyal Güvenlik Yasası ile önemli bir mesafe alınmıştır. Sözkonusu yasanın uygulanmasına 1 Ocak 2008 tarihinden itibaren başlanmıştır.

12.2.1.1. Sosyal Güvenlik Yasası

Yasa ile esas olarak çalışanlar arasındaki dengesizliklerin ortadan kaldırılması, eşit nimet-eşit külfet ilkesine bağlı olarak, sosyal güvenlikte norm ve standart birliğinin sağlanması, farklı sosyal güvenlik sistemlerine tabi olan kesimlerin aynı sistem ve aynı çatı altında toplanması amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra, kamu ve özel sektör çalışanları arasında emeklilik hak ve menfaatleri bakımından farklılıklar ortadan kalktığından kamudan özele, özelden kamuya geçişler daha kolay gerçekleşebilecektir. Sosyal Güvenlik Yasası çerçevesinde belirlenen prim oranları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo - 117 Sosyal Güvenlik Yasası'na Göre Prim Oranları

Sigorta Kolu	Sigortalı	İşveren	Devlet	Toplam
1. İş Kazaları ve Meslek Hastalık Sigortası	-	Min. 0.5 Max. 6.0	-	0.5
2. Hastalık Sigortası	2.25	2.25	2.0	6.5
3. Analık Sigortası	0.50	0.50	-	1
4. Malüllük, Yaşlılık Ölüm Sigortası	5.50	7.0	4.0	16.5
5. İşsizlik Sigortası	0.75	0.75	-	1.5
Toplam	9.0	Min. 11.0 Max. 16.5	6.0	Min. 26.0 Max. 31.50

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Yukarıdaki tabloda gösterilen prim oranları yanında %4 çalışandan %4'de işverenden olmak üzere toplam %8'lik bir kesinti de İhtiyat Sandığı fonuna yapılmaktadır.

Sosyal Güvenlik Yasası ile kurulması öngörülen sosyal güvenlik kurumunun kuruluş yasası yürürlüğe girinceye kadar, Sosyal Güvenlik Yasası'nın uygulaması ile ilgili tüm işlemlerin Sosyal Sigortalar Dairesi'nce yürütüleceği hükme bağlanmıştır.

12.2.1.2. Sosyal Sigortalar Yasası

Genel olarak Sosyal Sigorta kişinin iktisaden faal olduğu dönemde zorunlu olarak ödediği primler vasıtasıyla doğabilecek tehlikelere karşı tahlikenin tazmini yönünde sağladığı bir güvencedir.

KKTC'de Sosyal Sigortalar 16/1976 sayılı Sosyal Sigortalar Yasası'na dayalı olarak ve sigortalı çalışanları ömür boyu karşılaşacakları mesleki, fiziki, sosyal ve ekonomik risklere karşı koruma ve tazmin etme temel amacına yönelik olarak kurulmuş ve faaliyet gösteren bir müessesedir.

Sosyal Sigortalar Yasası kapsamına kamu veya özel tüm ekonomik faaliyet kollarında, gerek bir hizmet veya çıraklık akdine dayanarak gerekse işveren durumunda veya kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan 14 yaşını doldurmuş herkes zorunlu olarak girmektedir. Bunun dışında ev kadınları da isteğe bağlı olarak prim yatırmak koşuluyla Sosyal Sigortalar Yasası kapsamına girebilmektedir. Ancak 1 Ocak 2008 tarihinden itibaren Sosyal Güvenlik Yasası'nın yürürlüğe girmesi ile Sosyal Sigortalar Yasası çerçevesinde yeni aktif iştirakçi kabul edilmemektedir.

Sosyal Sigortalar Yasası'nın amacı; iş kazaları, meslek hastalıkları, hastalık, analık, evlenme, işsizlik, mallülük, yaşlılık ve ölüm hallerinde yardım ve hizmet sağlamaktır.

Sosyal Sigortalar Fonu, birikim (kapitalizasyon) sistemi ile çalışan işçi, işveren ve Devlet üçlüsünün yatırdığı primler ile prim dışı gelirlere oluşmaktadır.

Sosyal Sigortalar Fonu'nun idaresi, dört Devlet, iki işçi ve bir işveren temsilcisinden oluşan yedi kişilik İdare Heyeti tarafından yürütölmektedir.

Sosyal Sigortalar Dairesi tarafından, sigortalı çalışanlara uygulanmakta olan prime esas kazançların alt ve üst sınırları her yıl belirli oranlarda artırılarak iştirakçilerin yatırımlarının günün koşullarına uydurulması sağlanmakta, buna karşılık emekliye ayrılanların daha yüksek maaş almasına imkan yaratılmaktadır. Tablo 118'de Sosyal Sigortalar Dairesi tarafından uygulanan prime esas kazançların alt üst sınırları gösterilmiştir.

1 Ocak 2008 tarihinden itibaren ise Sosyal Güvenlik Yasası'nın uygulanmaya başlanması ile Sosyal Sigortalar Yasası kapsamında yeni aktif işiraki kabul edilmesine son verilmiştir.

Tablo - 118 Prime Esas Kazançların Alt ve Üst Sınırları
(2005-2007)

Uygulandığı Tarih	(YTL)			
	Alt Sınır		Üst Sınır	
	Günlük	Aylık	Günlük	Aylık
(1.7.2004 - 31.5.2005)	20.90	627.00	99.90	2,997.00
(1.6.2005 - 31.12.2005)	24.00	720.00	114.70	3,441.00
(1.1.2006 - 31.12.2006)	26.00	780.00	124.30	3,729.00
(1.8.2006 - 31.12.2006)	28.60	858.00	139.70	4,191.00
(1.2.2007 - 31.12.2007)	31.60	948.00	158.00	4,740.00

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Sosyal Sigortalardan yapılan maaş ödemelerinin alt ve üst sınırları tablo 119'da gösterilmiştir.

Tablo - 119 Sosyal Sigortalardan Yapılan Maaş Ödemelerinin Alt ve Üst Sınırları
(2005-2007)

Geçerli Olduğu Aylar	(YTL)					
	2005		2006		2007	
	Alt Sınır	Üst Sınır	Alt Sınır	Üst Sınır	Alt Sınır	Üst Sınır
1. Ocak-Şubat	673.43 ¹	1,284.53 ¹	778.40	1,508.65	925.93	1,906.77
2. Mart-Nisan			783.85	1,519.21	944.45	1,944.91
3. Mayıs-Haziran	682.86	1,302.51	811.28	1,572.38	964.28	1,985.75
4. Temmuz-Ağustos	710.17	1,376.40	843.73 ²	1,635.28 ²	981.64	2,021.49
5. Eylül-Ekim	716.56	1,388.79	874.95 ³	1,749.57 ³	981.64	2,021.49
6. Kasım-Aralık	730.89	1,416.57	921.32	1,842.30	1012.07	2,084.16

¹ Ocak - Nisan ayları için geçerlidir.

² Temmuz ayı için geçerlidir

³ Ağustos ay için de geçerlidir.

Kaynak : Sosyal Sigortalar Dairesi

Sosyal Sigortalar Dairesi'nce tescil edilmiş sigortalı sayıları yıldan yıla artış kaydetmektedir. Tablo 120 incelendiğinde 2007 yılında tescil edilen sigortalı sayısının 23,062 kişi artarak (% 10.7) 238,285'e yükseldiği görülmektedir (tablo 120).

Tablo - 120 Tescilli Sigortalı Sayıları
(2005-2007)

Yıllar	2005	2006	2007
1. Tescilli Sigortalı Sayısı	175,300	215,223	238,285
2. Bir Önceki Yıla Göre Artış (%)	10.6	22.8	10.7
3. Aylık Ortalama Artış	1,401	3,327	1,922

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tescil edilen sigortalıların bölgeler itibarıyla dağılımına bakıldığında zaman en fazla sigortalının %46.6'lık payla Lefkoşa'da olduğu, bunu Gazimağusa'nın %19.7'lik payla takip ettiği görülmektedir (tablo 121).

Tablo - 121 Tescilli Sigortalıların Bölgelere Göre Dağılımı
(2005-2007)

Yıllar	2005	2006	2007
1. Lefkoşa	81,965	101,510	111,072
2. Girne	27,846	38,824	45,683
3. Gazimağusa	38,317	43,621	47,034
4. İskele	6,794	8,197	9,650
5. Güzelyurt	15,698	18,216	19,781
6. Lefke	4,680	4,855	5,065
Toplam	175,300	215,223	238,285

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tescilli sigortalıların başta Lefkoşa olmak üzere büyük yerleşim yerlerinde yoğunlaşması, şehirleşmenin ve buralardaki iş imkanlarının daha fazla olmasından kaynaklanan doğal bir sonuçtur.

Sosyal Sigortalar kapsamında tescilli olup fiilen çalışan işyerlerinin bölgelere göre dağılımı tablo 122’de gösterilmiştir.

Tescil edilen işyerlerinin, tescilli sigortalılar gibi Lefkoşa Bölgesi'nde yoğunlaştığı göze çarpmaktadır. Lefkoşa'daki tescilli işyerleri toplam işyerleri içerisinde %40.3'lük pay oluşturmaktadır. Daha sonra Gazimağusa %24.1'lik payla Lefkoşa'yı takip etmektedir.

Tablo - 122 Tescilli İşyerlerinin Dağılımı
(2005-2007)

Yıllar	2005	2006	2007
1. Lefkoşa	10,228	10,888	11,440
2. Girne	4,150	4,728	4,889
3. Gazimağusa	6,348	6,553	6,838
4. İskele	1,509	1,654	1,850
5. Güzelyurt ¹	3,239	3,242	3,336
Toplam	25,474	27,065	28,353

¹ Lefke dahil

Kaynak: Sosyal Sigortalar Dairesi

Sosyal Sigortalar Fonu'ndan yaşlılık, malüllük ve ölüm aylığı alan kişi sayıları yıllar itibarıyla aşağıdaki tabloda görülmektedir. 2006 yılında Fon'dan yaşlılık, malüllük ve ölüm aylığı alan kişi sayısı 22,467 iken bu sayı 2007 yılında %1.7'lik artış kaydederek 23,858 kişiye yükselmiştir (tablo 123).

Tablo - 123 Sosyal Sigortılardan Maaş Alanların
Kategorilerine Göre Dağılımı
(2005-2007)

Yıllar	A: Kişi Sayısı	B: Pay (%)		
		2005	2006	2007
1. Yaşlılık	A....	16,656	17,449	17,581
	B....	74.0	74.3	73.7
2. Malüllük	A....	860	910	939
	B....	3.8	3.9	3.9
3. Ölüm	A....	4,991	5,108	5,338
	B....	22.2	21.8	22.4
Toplam	A....	22,507	23,467	23,858
	B....	100.0	100.0	100.0

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Sigortalı olarak özel uygulamalar ve ekli cetvellere göre menfaat alanların sayıları ile toplam içerisindeki yüzde payları sürekli düşmektedir. Özel uygulamalardan menfaat alan sigortalıların sayısının azalması çeşitli nedenlerle (ölüm, ayrılma v.b) kapsam dışı kalmalarından kaynaklanmaktadır. Buna karşılık 1976 Sosyal Sigortalar kalemlerinden menfaat alanların sayısı ve payı artmaktadır. 2005-2007 döneminde özel uygulamalar kaleminden menfaat alanların sayısı 402'den 348'e, toplamdaki payı %1.8'den %1.5'e düşerken aynı dönemde 1976 sosyal Sigortalar kaleminden menfaat alanların sayısı 14,843'ten 16,380'e toplamdaki payı ise %65.9'dan %68.6'ya yükselmiştir (tablo 124).

Tablo - 124 Sosyal Sigortalar'dan Maaş Alanların Almış Oldukları Menfaat Kalemlerine Göre Dağılımı (2005-2007)

	A: Kişi Sayısı	B: Pay (%)		
		2005	2006	2007
1. Özel Uygulamalar ve Ekli Cetvellere Göre Menfaat Alanlar ¹	A....	402	368	348
	B....	1.8	1.6	1.5
2. Özel Uygulamalar ve KTS Sigortalar Kaleminden Menfaat Alanlar ²	A....	7,262	7,185	7,130
	B....	32.3	30.6	29.9
3. 1976 S. Sigortalar Kaleminden Menfaat Alanlar ³	A....	14,843	15,914	16,380
	B....	65.9	67.8	68.6
Toplam	A....	22,507	23,467	23,858
	B....	100.0	100.0	100.0

¹Tüm Prim Kesintileri Rum Sosyal Sigortalarına yatanlar.

²Prim Kesintilerinin bir kısmı Rum Sosyal Sigortalarına, bir kısmı da KT Sosyal Sigorta Fonu'na yatanlar.

³1976 yılında kurulan KT Sosyal Sigortalar Fonundan menfaat alanlar. Bu kalemden menfaat alanların tüm yatırımları KT Sosyal Sigortalar Fonu'na yatırılmıştır.

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo 125'de Sosyal Sigortalar'dan maaş alan kişilere ödenen toplam miktar ile Fon-Devlet ayrımı yer almaktadır.

Tablo - 125 Sosyal Sigortalardan Maaş Alan Kişilere Ödenen Toplam Miktarlar ile Fon ve Devlet Ayrımı (2005-2007)

Yıllar	A: Miktar	B: Pay (%) (YTL)		
		2005	2006	2007
1. Fon	A....	192,665,944	248,182,736	309,555,212
	B....	83.0	84.2	84.8
2. Devlet	A....	39,584,163	46,575,777	55,333,184
	B....	17.0	15.8	15.2
Toplam	A....	232,250,107	294,758,513	364,888,396
	B....	100.0	100.0	100.0

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo 125’de görüldüğü gibi yapılan toplam ödemeler içerisinde Fon’un yüzde payı sürekli artarken devletin payı sürekli azalmaktadır. Bu da KT Sosyal Sigortalar Fonu’ndan menfaat alanların sayısının artmasından, devletten menfaat alanların (SSY’nın XVII. bölümü kuralları çerçevesinde) sayısının ise azalmasından kaynaklanmaktadır.

Sosyal Sigortalar Dairesine bildirilen işsizlik vakalarına bakıldığında 2007 yılında artış olduğu görülmektedir. İşsiz sayısının artması Sosyal Sigortalar Fonu’nun mali yükünü artığından fon üzerinde olumsuz etki yapmaktadır.

Tablo - 126 Sosyal Sigortalara Bildirilen İşsizlik Vakalarının Seyri
(2005-2007)

Yıllar	2005	2006	2007
1. İşsizlik Vaka Sayısı	2,587	2,516	2,726
2. Önceki Yıla Göre Değişim (%)	-29.9	-2.7	8.3

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 127 Sosyal Sigortalar Dairesi Tarafından Uygulanan Prim Oranları

Sigorta Programı	Kamu Görevinde Aday Kadroda Md.4(1)			Çalışanlar Toplam	Hizmet veya Çıracılık Akdine Dayalı Olarak Çalışanlar Md. 4(2)			Kendi Nam ve Hesabına Çalışanlar (Çiftçiler Dahil) Md. 4(3/4)			
	Sigortalı	İşveren	Devlet		Sigortalı	İşveren	Devlet	İşveren	Devlet	Toplam	
1. İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları Sigortası	-	Min. 0.5 Max. 6	-	Min.0.5 Max. 6	-	Min. 0.5 Max. 6	-	Min 0.5 Max. 6	Min. 0.5 Max. 6	-	Min. 0.5 Max. 6
2. Hastalık Sigortası	-	-	-	-	2	2	2	6	4	2	6
3. Analık Sigortası	-	0.5	0.5	1	-	0.5	0.5	1	0.5	0.5	1
4. Malüllük, Yaşlılık Ölüm Sigortası	5	6	3	14	5	6	3	14	10	4	14
5. İşsizlik Sigortası	-	-	-	-	1	1	1	3	-	-	-
Toplam	5	Min.7 Max.12.5	3.5	Min.15.5 Max. 21	8	Min. 10 Max. 15.5	6.5	Min.24.5 Max.30	Min. 15 Max.20.5	6.5	Min. 21.5 Max.27

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

12.2.1.3. Emeklilik Yasası

26/1977 sayılı yasa ile oluşturulan Emeklilik Müessesesi, yasada belirlenen koşullar çerçevesinde yasa kapsamına giren kamu görevlilerine emeklilik hakkı vermektedir. Bu hak emeklilik ve malüllük durumlarında kişinin kendisini, ölüm halinde dul eş ve yetimlerini kapsamaktadır. Birçok kez değişikliğe uğrayan yasa, emeklilik menfaatine hak kazanmak için yaş haddi aranmaksızın, en az fiili hizmet koşullarını içeren iki kategoriye ayrılmıştır. Buna göre;

2 Nisan 1985 tarihinden önce göreve atananlar için asgari 10 yıl;

2 Nisan 1985 tarihinden 1 Temmuz 1987 tarihine kadar olan dönem içerisinde göreve atananlar için ise 15 yıl asgari çalışma koşulları getirilmiştir.

Bu yasa kamu görevine girenlerin mecburi hizmet süresini doldurduktan sonra emekliye ayrılmasına zemin teşkil etmiş, bu da ülkemizde kısa sürede genç emekliler ordusunun doğmasına yol açmıştır.

Günden güne büyük sorun haline gelen ve bütçedeki yükü artıran bu uygulamanın yarattığı olumsuzlukların giderilmesi için 1 Temmuz 1987 tarihinden itibaren kamu hizmetine atananlar için 39/1987 sayılı yasa ile ayrı bir Emekli Sandığı Fonu oluşturulmuştur. Bu Fona tabi olanlara asgari 25 yıl fiili hizmet verme ve emekli maaşı almak için asgari 55 yaş koşulu getirilmiştir. Görüldüğü gibi daha önce kamu hizmetinde çalışanlar yaş koşulu aranmaksızın, asgari hizmet koşuluyla (10 veya 15 yıl) emekli olabilirken, yeni yasaya tabi olanlara yaş koşulu getirilip hizmet süreleri artırılmıştır. Getirilen bir diğer değişiklik ise emeklilik iştirak paylarında yapılan düzenlemelerle ilgilidir. 1 Temmuz 1987'den önce göreve atananlardan emeklilik menfaatleri için asli maaş üzerinden %5.5 kesinti yapılırken (bayanlar için tercihe dayanıyor) 1 Temmuz 1987'den itibaren göreve atananlardan brüt maaş üzerinden toplam %8 zorunlu kesinti yapılmıştır. 1 Eylül 1997 tarihinden geçerli olmak üzere ise bu oran %9'a çıkarılmıştır. 1.1.2002 tarihinden itibaren hayat pahalılığı ödeneği asli maaşlara konsolide edildiğinden asli maaşlar brüt maaşa eşit olmuş ve sözkonusu tarihten geçerli olmak üzere kamu hizmetine 1 Temmuz 1987 den önce girenlere uygulanmakta olan emeklilik iştirak payı kesintisi de %12'den %2.5'e

düşürülmüştür. Hak sahiplerinden yapılan iştirak payı kesintileri tablo 128'de gösterildiği gibidir.

Emekli Sandığı Fonu'nun yönetimi dört Devlet temsilcisi ve bir de sendika temsilcisi olmak üzere toplam beş üyeden oluşmaktadır. Yönetimin bugüne kadar düzenli bir çalışma sergilememesi sorun yaratabilecektir. Emekli Sandığı Fonu kapsamında Aralık 2007 tarihi itibarıyla 8,574 kişi yatırım yapmaktadır. Bu tarihte Fon'dan maaş alan kişi sayısı ise 159'dur.

Tablo - 128 Kamu Görevlilerinin Emeklilik İştirak Payı Kesintileri¹

	1 Temmuz 1987 Öncesi Kamu Hizmetine Girenler (Asli Maaş Üzerinden % Olarak)			1 Temmuz 1987'den İtibaren Kamu Hizmetine Girenler (Brüt Maaş Üzerinden % Olarak)	
	26.04.85-31.08.97	01.09.97-31.12.2001	01.01.02'den İtibaren	01.07.87-31.08.97	01.09.97'den itibaren
1. Evli Erkeklerin Kendileri için	-	-		4	5
2. Evli Erkeklerin Eş ve Çocukları için	5.5	12	2.5	4	4
3. Bekar Erkeklerin Kendileri için	-	-		4	5
4. Erkeklerin Evlenmeleri Halinde Geriye Dönük Olarak	-	-		4	4
5. Kadınların Kendileri için	-	-		4	5
6. Kadınların Evli Olması Halinde Tercihe Bağlı Olarak Eş ve Çocukları için	5.5	12	2.5	4	4

¹1.1.2002 tarihinden itibaren HP ödeneğinin tamamı asli maaşa konsolide edildiğinden asli maaş = brüt maaş olmaktadır.

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

12.2.1.4 İhtiyat Sandığı Yasası

Değiştirilmiş şekliyle 34/93 sayılı İhtiyat Sandığı Yasası'na göre faaliyet gösteren İhtiyat Sandığı bir sosyal güvenlik kurumu şeklinde çalışmaktadır Çalışanlardan kesilen asgari %5 prim ile işverenden kesilen asgari %5 depozit çalışanın hesabına Fon'a yatırılmaktadır

İhtiyat Sandığı Fonu'nda biriken paralar, İhtiyat Sandığı İdare Komisyonu'nun kararı ve Bakanlar Kurulu'nun tasvibi ile uygun sahalarda işletilmektedir. İhtiyat Sandığı Fonu'nun yönetimini üstlenen İdare Komisyonu, dört Devlet temsilcisi, en çok üyeye sahip işveren sendikasının iki temsilcisi, en çok iştirak sahibi üyesi bulunan işçi sendikası federasyonunun iki temsilcisi ve ikinci en çok iştirak sahibi üyesi bulunan işçi sandikası federasyonunun bir temsilcisinden oluşmaktadır. Üyeler Bakanlar Kurulu tarafından iki yıllık bir süre için atanmaktadır.

İhtiyat Sandığı'na yatırım yapan işveren sayısı 2007 yılında önceki yıla göre %4.5 aratarak 5,046 kişiden 5,274 kişiye yükselmiştir. Aynı dönemde fiilen çalışıp yatırım yapan kişi sayısı ise %8.9 oranında azalarak 61,714 kişiden 56,197 kişiye gerilemiştir (tablo 129).

Tablo - 129 İhtiyat Sandığına Yatırım Yapan Kişi Sayıları
(2005-2007)

	2005	2006	2007
1. Yatırım Yapan Fiili İşveren Sayısı	4,466	5,046	5,274
2.Fiili Çalışan Sayısı	51,867	61,714	56,197 ¹

¹ Kasım 2007 ayı itibarıyla

Kaynak: KKTC İhtiyat Sandığı Dairesi Aralık 2007 Ayı İşlemler Raporu

İhtiyat Sandığı'na yatırım yapan işveren sayısı 2007 yılında önceki yıla göre %4.5 aratarak 5,046 kişiden 5,274 kişiye yükselmiştir. Aynı dönemde fiilen çalışıp yatırım yapan kişi sayısı ise %8.9 oranında azalarak 61,714 kişiden 56,197 kişiye gerilemiştir (tablo 129).

İhtiyat Sandığı'nın, yıllar itibarıyla yaptığı tahsilatların nevine göre dağılımın aşağıdaki tabloda görülmektedir (tablo 130).

Tablo - 130 Yapılan Tahsilatların Nevine Göre Dağılımı
(2005-2007)

Yıllar	(Cari Fiyatlarla YTL)					
	Prim Depozit Tahsilatı	Avans Tahsilatı	Diğer Tahsilatlar	Kredi Tahsilatı	Mevduat Tahsilatı	Toplam Tahsilatı
2005	74,963,928	5,274,158	2,905,634	1,528,290	24,050,000	108,776,010
2006	107,648,486	5,166,412	3,260,673	1,491,342	2,908,216	120,475,128
2007	125,771,025	8,616,541	3,532,791	-	-	139,500,757

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

İhtiyat Sandığı Fonu'ndan ödenen kişilerin sayısı 2007 yılında önceki yıla göre %54.8 oranında artarak 5,198'den 8,044'e yükselmiştir (tablo 131).

Tablo - 131 İhtiyat Sandığından Ödenen
Kişilerin Yıllar İtibarıyla Dağılımı
(2005-2007)

Yıllar	Ödeme Yapılan Kişi Sayısı
2005	4,587
2006	5,198
2007	8,044

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

İhtiyat Sandığı'nın yapmış olduğu tahsilatlar aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo - 132 İhtiyat Sandığı'nın Tahsilatı Durumu
(2005-2007)

Yıllar	(Cari Fiyatlar YTL)					
	Prim Depozit Tahsilatı	Avans Tahsilatı	Diğer Tahsilatlar	Kredi Tahsilatı	Mevduat Tahsilatı	Toplam Tahsilat
2005	74,963,928	5,274,158	2,905,634	1,528,290	24,050,000	108,776,010
2006	107,648,486	5,166,412	3,260,673	1,491,342	2,908,216	120,475,128
2007	125,771,025	8,616,541	3,532,791	1,580,400	-	139,500,757

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

12.2.1.5. Sosyal Hizmetler Dairesi

Sosyal güvenlik sistemimiz içerisinde, diğer sosyal güvenlik müesseselerini tamamlayıcı bir unsur olarak görev yapan Sosyal Hizmetler Dairesi, herhangi bir prim veya katkı esasına dayanmayan, çağdaş ve sağlıklı bir toplum yaratmak için çalışan ve çeşitli nedenlerden dolayı zor duruma düşen yurttaşlarımıza geçici veya sürekli sosyal yardım yapan ve hizmet götüren bir müessesedir.

Sosyal Hizmetler Dairesi, toplumsal değişimler sonucu fonksiyonlarını yitiren ve bireylerin davranışlarını düzenleyen sosyal, ekonomik ve kültürel kurumların yerine yenilerini ikame etmek, kişi grup ve toplulukların fiziksel ve çevre koşullarından doğan eşitsizlik veya yoksulluklarını gidermelerine yardımcı olmak, toplumsal değişim veya sosyal çevreye uyum sağlayamayan bireylerin karşılaştıkları sosyal, psikolojik ve benzeri sorunlarını çözümlenerek topluma kazandırılmalarını sağlamak, sonuç olarak bireylerden hareketle toplumsal refah seviyesini yükseltmek amacıyla hizmet vermektedir.

Yatalak olmayan fakat kendi temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olan bakıma muhtaç yaşlıların huzurlu bir ortam içerisinde hayatlarını devam ettirebilmeleri için Lapta Huzurevi'nde bakımları yapılmaktadır. Lapta'daki Huzurevi'nde 2007 yılında aylık ortalama 34 bakıma muhtaç yaşlı barındırılmıştır.

Sosyal Hizmetler Dairesi kişi veya toplulukların fiziksel veya sosyal problemleri yanında karşılaştıkları psikolojik ve ekonomik sorunlarını çözümlenmede yardımcı olma amacına yönelik olarak rehabilitasyon ve bakım hizmetlerini de yürütmekte, çalışamayacak durumda olan ve güç duruma düşen vatandaşlar ile dar gelirli ailelere yasa ve tüzükler çerçevesinde nakdi ve ayni olarak yardımda bulunmaktadır. Sosyal Hizmetler Dairesi'nin 2006 yılına göre 2007 yılında nakdi yardım yaptığı kişi sayısı %1.4 oranında azalarak 3,989'a düşmüştür. Aynı dönemde sosyal yardım maaşı (yoksulluk yardımı) alan kişi sayısı ise %1.3 oranında artmıştır. Bu da yoksulluk kriteri içerisinde olan kişilerin arttığını ortaya koyan olumsuz bir gelişmedir. Sosyal Hizmetler Dairesi'nin 2007 yılında çeşitli kategorilerdeki vatandaşlara ödediği toplam miktar ise önceki yıla göre %23.7 oranında artmış ve 32,240,493 YTL'den 39,871,007 YTL'ye yükselmiştir (tablo 133).

Sosyal Hizmetler Dairesi tarafından dar gelirli ailelerin çocukları, örf, adet ve geleneklerimize uygun olarak sünnet ettirilmekte, şehit ve hadise kurbanı ailelerin kız çocukları ile Sosyal Hizmetler Dairesi'ne bağlı kızlar yurdunda yetişen kızlara, evlenme masraflarına katkı olmak üzere çeyiz yardımı yapılmaktadır (tablo 132). 2007 yılında evlenme yardımından 1 kız yararlanmıştır. Tablo 134'de görüldüğü gibi çeyiz yardımı miktarı 2007 yılında 3000 YTL olarak uygulanmıştır.

Tablo - 133 Sosyal Hizmetler Dairesi'nce Yapılan Ödemelerin
Nevine Göre Dağılımı ve Ödenen Miktarlar
(2005-2007)

A: Kişi Sayısı B: Miktar (YTL)

Ödemelerin Nevi		2005	2006	2007
1. Sosyal Yardım Maaşı	A....	3,151	2,933	2,970
Yoksul Maaşı	B....	15,317,594	16,828,587	20,445,448
2. Malül Maaşı	A....	114	114	115
	B....	1,227,771	1,357,253	1,720,975
3. Şehit Ailesi Maaşı	A....	463	460	450
	B....	8,255,316	8,872,733	11,277,890
4. Malül Gazi Maaşı	A....	260	260	258
	B....	3,257,604	3,578,465	4,619,391
5. Şehit Ebeveynleri Maaşı	A....	226	210	190
	B....	1,621,467	1,603,455	1,798,816
5. Acil Yardımlar	A....	-	70	6
	B....	-	8,380	8,487
Toplam	A....	4,214	4,047	3,989
	B....	29,679,752	32,240,493	39,871,007

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 134 Sünnet Ettirilen Kişi Sayıları ve Yapılan Çeyiz Yardımlarının Miktarı
(2005-2007)

(YTL)

Yıllar	2005	2006	2007
1. Sünnet Ettirilen Çocuk Sayısı	52	31	-
2. Çeyiz Yardımının Kişi Başına Miktarı	3000	3000	3000

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 135 Sosyal Hizmetler Dairesince Yapılan Ödemelerin Çeşitleri ile Miktarları
(2005-2007)

Yıllar	(YTL)		
	2005	2006	2007
Ödenek Kategorileri	1 Ocak	1 Ocak	1 Ocak
1. Şehit Eşine	1,292	1,493	1,829
2. Şehit Ebeveynlerine	524	580	710
3. I.Derece malül Gaziler	1,484	1,716	2,102
4. VI.Derece Malül Gaziler	810	936	1,147
5. I.Derece Malüller	1,362	1,574	1,928
6. VI.Derece Malüller	667	771	944
7. Yoksul Yardımları (Bir Kişi)	342	418	512
8. Yoksul Yardımları (Karı-Koca)	405	495	606

Not: Şehit eşine, malül gazi ve malülere iki ayda bir oluşan hayat pahalılığı, toplamı, nakdi yardımlara konsolide edilerek bu sistem yıl içinde 2 ayda bir olmak üzere uygulanır. Ödemeler kişi başıdır. Malüller ile Malül Gaziler altı derecede mütalaa edildikleri için en düşük olan VI. Derece ile en yüksek olan I. dereceye tabi olanlara tabloda yer verilmiştir.

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

12.2.2. Sorunlar

Devletin, Sosyal Güvenlik Fonlarına yapması gereken katkıları zamanında yapamaması bu fonların zora girmesine ve bazı sorunların doğmasına neden olmaktadır.

Sosyal güvenlik fonları birikimlerinin istenilen düzeyde gelir getirici sahalara kanalize edilememesi fon birikimlerinin yeterli düzeyde artmasını engellemektedir.

Prim karşılığı olmayan ödemeler sistemde sıkıntı yaşanmasına yol açmaktadır.

Sosyal hizmetler alanında yaşlı, korunmaya ve desteklenmeye muhtaç insanlar için istenilen standartta hizmet verilememesi sorun teşkil etmektedir.

13. Çevre

Çevre tanımı, kapsamı çok geniş olan ve çeşitlilik arzeden bir kavramdır. Günümüzde Çevre; doğal, yapısal, ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerin bir bütünü olarak ele alınmakta ve bunlar arasındaki karşılıklı etkileşim gözetilmektedir. Bir ilişkiler bütünü olan çevrenin soruna dönüşmesi, insandan kaynaklanan etkilerin doğanın dengesini zorlaması sonucu olmaktadır. Doğal dengeler karşılaştıkları yeni yükleri kaldıramaz hale geldiklerinde “Kirlenme” diye adlandırılan dengesizlikler ortaya çıkmaktadır. Böylece insanoğlunun bitmeyen beklentileri ile yenilenemeyen kaynaklar hızla tükenirken, yenilenebilir kaynaklarda da tahrip ve bozulmalar görülmekte veya gürültü, estetik bozulması gibi kişi huzurunu bozan gelişmeler insan-çevre ilişkilerindeki olumsuzlukları artırmaktadır.

İnsanoğlu varolduğundan bu güne kadar çevresiyle yakından ilgilenmiş ve yakın çevresinde bulunan tabiat kaynaklarını kullanmıştır. Başlangıçta tükenmez gibi görünen bu doğal kaynaklar, kaynak israfına varan aşırı kullanımlar sonucunda Toprak, Su ve Hava kirliliği olarak ortaya çıkmış ve insanın kendi yaşamını tehdit edecek boyutlara varmıştır.

Hızla artan dünya nüfusu, hızlı ve çarpık kentleşme, plansız endüstrileşme, sulak alanların kirlenmesi, zirai mücadele ilaçlarının aşırı ve kontrolsüz kullanımı, orman yangınları ile meydana gelen kirlenmelerin yanında, yenilenemeyen kaynaklarımızın aşırı kullanımı ve düzensiz tüketimi doğal dengeyi bozan etkenlerin başında gelmektedir. Yanlış ve aşırı kullanımlar; hava, toprak, su ve buralarda yaşayan canlıların yaşam ortamlarının [habitatlarının (ekolojik denge)] bozulmasına neden olmakta ve sonuçta başta insan olmak üzere, bütün canlıların yaşama ortamları giderek kötüleşmekte ve küçülmektedir. Diğer önemli bir çevre sorunu ise biyolojik çeşitliliğin azalması veya türlerin yok olmasıdır. Bilim çevrelerinin son yaptığı bir çalışmada, yeryüzündeki canlı türlerinin beşte birinin önümüzdeki yirmi yıl içinde kaybolabileceğinden ve mevcut eko sistemlerin tamamen çökebileceğinden söz edilmektedir. Doğada var olan enerji zinciri içinde bir halkanın yok olması, bütün sistemi etkilemekte ve sonuçta bundan en çok insanoğlu zarar görmektedir.

Son otuzbeş yılı aşkın bir süreden beri bütün dünya ülkelerinde çevre kirliliğinin yarattığı sorunlar tartışılmaktadır. Bunlardan en güncel olanlardan birisi Küresel Isınma denilen iklim değişikliği dünyamızın gündemine oturmuş bulunmaktadır. Bilim adamları bu

gidişatın durdurulamaması halinde 2100 yılına kadar dünyamızda 1.4 - 5.8 derece arasında sıcaklık artışı olacağı, dünyanın çevre feleketleri açısından geri dönülmez noktaya geleceğini duyurmaktadırlar.

Çevrenin ilk kez uluslararası gündeme yerleşmesi ve ekonomik gelişme ile çevre üzerindeki etkilerinin tartışılmaya başlanması, 5 Haziran 1972 tarihinde İsveç'in başkenti Stockholm'de yapılan Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevresi Konferansı'na dayanır. Konferans'ın en önemli beklentisi, siyasal rejimleri ve kalkınma düzeyleri ne olursa olsun tüm katılımcı ülkelerin, evrensel bir nitelik kazanan çevre sorunları karşısındaki ortak sorumluluklarını kabul eden bir yaklaşımı paylaşmaları olmuştur. Konferansın hemen ardından Aralık 1972'de Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) kurulurken, toplanan Avrupa Topluluğu (Bugünkü AB) da 1973-1979 yıllarını kapsayan Birinci Çevre Eylem Programı'nı hazırlayarak yürürlüğe koymuştur. Geçen zaman içinde AB şu anda 2001-2010 Altıncı Çevre Eylem Programını sürdürmektedir. Sözkonusu eylem programlarında AB'nin çevre politikaları, hedef ve stratejileri belirlenmekte ve bunlara uygun mevzuat geliştirilmektedir. Daha sonra Birleşmiş Milletler, her on yılda bir büyük çapta çevre konferansı veya zirvesi düzenlemeye devam etmiş, 1982'de Nairobi'de, 1992'de Rio'da ve son olarak 2002'de Johannesburg'da 26 Ağustos - 4 Eylül 2002 BM Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi toplanarak gelecekteki dünya kalkınma gündemini şekillendirmiştir. 1976 yılında Kanada'nın Vancouver kentinde toplanan Birleşmiş Milletler Habitat 1 Konferansı'nda; yeterli konut, sağlıklı yerleşim, insan onuruna yakışır gerekli hizmetlerin sağlanması, tarihi değerlerin korunması, çevrenin tahrip edilmesine karşı duyarlı olunması gibi konular gündemi oluşturmuştur. 1996 İstanbul Habitat 2 İnsan Yerleşimleri ve Kentleşme Konferansı diğer bir etkinlik olmuştur. Bu süreç içerisinde çeşitli mutabakatlara varılmıştır. Tablo 136'da çevreyle ilgili bazı uluslararası sözleşme, protokol, deklarasyon ve konferanslar yer almaktadır.

Düzenlenen bu konferanslar ve atılan imzaların yanısıra, çevre konularının bütünlüklü olarak ele alınıp tartışılabilmesi ve etkinlikler düzenlenebilmesi için 5 Haziran Dünya Çevre Günü ilan edilmiştir. Ayrıca 2 Şubat Dünya Sulak Alanlar Günü, 21 Mart Dünya Ormancılık Günü, 22 Mart Dünya Su Günü, 22 Nisan Dünya Yeryüzü Günü, 22 Mayıs Uluslararası Biyolojik Çeşitlilik Günü, 17 Haziran Dünya Çölleşme ve Kuraklık ile Mücadele Günü, 4 Ekim Hayvanları Koruma Günü, 31 Ekim Uluslararası Karadeniz Günü olarak değerlendirilmektedir.

Seksenli yıllarda, kalkınma ile çevre ilişkisinin, giderek kalkınmanın bugünkü neslin gereksinimlerinin karşılanması adına, gelecek neslin gereksinimlerini karşılama kabiliyetlerini yok etmemesi anlayışına geldiği görülür. 1987 yılında Birleşmiş Milletler tarafından “Ortak Geleceğimiz”adı altında yayınlanan ve katkılarından dolayı dönemin Norveç başbakanı Brundlant’ın adıyla da anılan kalkınma raporunda ise sözü edilen “Sürdürülebilir Kalkınma” ilkesiyle, çevre sorunu bir kalkınma ve yaşama katılma sorunu haline gelmiştir. Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı çerçevesinde, çevre politikalarının tüm ekonomik ve sosyal politikalara entegrasyonunun önemi giderek artmıştır.

“Sürdürülebilir kalkınma”; doğal kaynakları tüketmeyen,gelecek kuşakların da gereksinmelerini karşılayabilme olanaklarını ellerinden almayan,ekonomi ve ekosistem arasındaki dengeyi koruyan (ekolojik ekonomi), ekolojik açıdan sürdürülebilir nitelikte olan ekonomik kalkınma olarak tanımlanabilir.

1992 yılında Brezilya’nın başkenti Rio’da yapılan, Birleşmiş Milletler Dünya Zirvesi olarakta bilinen Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda bir araya gelen ülkeler, çevre ve kalkınma konularındaki bütün hizmet ve politikaları yönlendirecek ilkeleri “Gündem 21” adı altında bir deklarasyonda topladılar. Gündem 21, Kalkınmanın sosyal, ekonomik ve çevresel yönden nasıl sürdürülebilir olabileceği üzerine bir plandır. Gündem 21; ülkelerin ulusal çevre eylem planı hazırlayarak bu stratejilerini sürdürülebilir kalkınma kavramına uyduracak hukuki düzenlemeleri yapmalarını ve bunun gönüllü kuruluşlar ve halk dahil olmak üzere geniş katılım ile sağlanması için hükümetlere çağrıda bulunmaktadır. Nitekim, Avrupa Birliği’nin 5. Çevre Eylem Programı da bu dönemde “Gündem 21”de belirlenen öncelikler gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

1992 Rio Dünya Zirvesi’nden sonra bazı ülkelerin yerel gündem 21’ler oluşturarak yasalarına girmeye başlamış olan sürdürülebilir kalkınma, KKTC’ de 21/1997 sayılı Çevre Yasamızda 2. Kısımın dördüncü maddesinde “KKTC’nde ekonomik büyümeye ilişkin alınacak önlemlerde, hazırlanacak kalkınma planlarında, öngörülecek yatırım programlarında ve her türlü kalkınma politikalarında, doğal kaynaklar başta olmak üzere çevre faktörünü dikkate alan sürdürülebilir kalkınma ilkesi esas alınır ” şeklinde yer almıştır.

Tablo - 136 Çevreyle İlgili Uluslararası Sözleşme, Protokol, Deklarasyon Konferans ve Diğerleri

1. AARHUS Sözleşmesi	“Çevreyle İlgili Bilgiye Erişim, Karar Vermeye Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru Sözleşmesi”, 1998, 25 Haziran
2. Akdeniz Eylem Planı, 1975	
3. Akdenizin Kirlenmeye Karşı Korunmasına Ait Sözleşme	“Barselona Sözleşmesi”, 1976, 16 Şubat
4. Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi	“Malta Sözleşmesi / Valetta Sözleşmesi” 1992
5. AGİK “Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı/Helsinki Konferansı” 1973	
6. Avrupa Kentsel Şartı	“Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi/Strasburg Şartı” 1992,18 Mart
7. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, 1985	
8. Avrupa Kültür Anlaşması,1954, 19 Aralık	
9. Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi	“Bern Sözleşmesi”, 1979, 19 Eylül
10. BAMAKO Sözleşmesi	“Tehlikeli Atıkların Afrika'ya İthalinin Yasaklanmasına ve Bu Atıkların Afrika'da Sınırışı Taşınmasının ve Yönetiminin Denetlenmesine İlişkin Sözleşme”, 1991, 30 Ocak
11. Basel Sözleşmesi	“Tehlikeli Atıkların Sınırdışı Taşınımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Sözleşme”, 1989, 22 Mart
12. BM Çevre Konferansı	“Stockholm Konferansı”,1972, 5-16 Haziran
13. BM Çevre Konferansı Deklarasyonu	1972, 16 Haziran
14. BM Çevre Programı, 1972, 15 Aralık	
15. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi	1992, 14 Haziran
16. Biyogüvenlik (Cartagena) Protokolü	2002, Temmuz
17. Boğazlar Rejimi Hakkında Montreux'de 20 Temmuz 1936 Tarihinde İmza Edilen Mukavelename	“Montreux Sözleşmesi”, 1936, 20 Temmuz

18. Bonn Sözleşmesi	“Yaban Hayvanların Göç Eden Türlerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme” 1979, 23 Haziran
19. Brundtland Raporu	“BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu Raporu/Ortak Geleceğimiz” 1987
20. Bükreş Sözleşmesi	“Karadenizin Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi” 1992, 21 Nisan
21. CITES	“Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme” 1973 (BM Sözleşmesidir)
22. Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi	“Özellikle Afrika’da, Ciddi kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşmeyle Mücadele İçin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi” 1994, 13-14 Ekim
23. Denizlerin Gemiler Tarafından Kirlenmesinin Önlenmesine Ait Uluslararası Sözleşme	“MARPOL Sözleşmesi” 1973, 2 Kasım
24. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme	“UNESCO Dünya Miras Sözleşmesi” 1972, 16 Kasım
25. Gündem 21	“BM Çevre ve Kalkınma Konferansı’nın Rio’da Yapmış Olduğu Toplantı Sonucunda Yayınlanan Rio Deklarasyonu” 1992, 3-14 Haziran
26. HABİTAT II Konferansı	1996, 3-14 Haziran
27. İklim Sözleşmesi	“Kyoto Protokolü” 1997
28. İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü”	“Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü / Viyana Sözleşmesi” 1985, 22 Mart/1987
29. Kuşların Himayesine Dair Milletlerarası Sözleşme	1950, 18 Ekim
30. Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme	"Ramsar Sözleşmesi" 1971, 2 Şubat (BM Sözleşmesidir)
31. Rio Konferansı	"BM Çevre ve Kalkınma konferansı'nın Rio'da Yapmış Olduğu Konferans" 1992, 3-14 Haziran
32. Uzun Menzilli Sınırötesi Hava Kirlenmesi Sözleşmesi,	1979, 17 Kasım
33. Johannesburg Dünya Yeryüzü Zirvesi	2002, Eylül

Kaynak: Türkiye Çevre Vakfı Yayın No:142, Ocak, 2001 “Ansiklopedik Çevre Sözlüğü” ve DPÖ

13.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

13.1.1. Çevreyi Oluşturan Kaynaklar, Kaynakları Etkileyen Bazı Faaliyetler ve Etkileri

Ülkemizin doğal çevre kaynakları; hava, su, toprak, yeraltı kaynakları, sulak alanlar, akarsu bakımından zayıf dere yatakları, kıyılar ve denizler, kıyı ve kara kumulları doğal ve ekolojik yapının bir parçasıdır. Bitki örtüsü, orman varlığı, makiler, zeytinlik ve harup ağaçları, Kıbrıs özel bitkiler ve çiçekler, dağlar, tarımsal alanlar, hayvanlar, yaban eşekleri, kaplumbağalar, kuşlar ise biyolojik çevre kaynaklarımızı oluşturmaktadır. İnsanın varolduğu zamandan beri meydana getirdiği yaşam alanları, arkeolojik alanlar, eski kent dokuları, mahalleler, sivil mimari örnekleri, nüfusun kimliği, kültürel yapısı ve yaşam biçimi ise insan yapısı çevre kaynaklarımızı oluşturmaktadır.

Ülkemiz koşullarında hava kirliliğinin genel anlamda ciddi bir tehdit düzeyinde varmadığı söylenebilir. Bunu nüfusun azlığı ve Sanayi faaliyetlerinin sınırlı oluşuna bağlayabiliriz. Ancak, bilimsel düzeyde bir genelleme yapmak için eldeki veriler yeterli kabul edilmeseler bile, sonuçları itibarı ile işaret ettiği olasılıklar bakımından değer taşıyan yerel düzeyde yapılmış bazı araştırmalar ve göstergeler, ülkemizdeki bazı faaliyetlerin ya da ülkeyi etkisi altına alabilen ülke dışı meteorolojik hareketlerle bunların etkilerinin, yerel düzeyde kirliliklere yada atmosferik değişikliklere yol açtığını veya tehdit oluşturduğunu göstermektedir.

21/1997 sayılı Çevre Yasası'nın 15. Maddesi'nin (4). Fıkrası hava kirliliğinin önlenmesi için hiçbir gerçek veya tüzel kişi "belirlenecek standartların üzerinde hava kirliliği yaratamaz" hükmü mevcuttur. Ancak (2). fıkranın (A) bendindeki standartlar halen yeterince belirlenmemiştir. Hava kalitesiyle ilgili olarak Avrupa standartlarına uygunluğun sağlanması yönünde, mevcut durumun bölgesel bazda belirlenmesine yönelik UNOPS'a proje sunulmuştur. Bu çerçevede, hava kalitesinin belirlenmesiyle ilgili olarak "Hava Kalitesi Ölçüm Projesi" BM Proje Hizmetleri Ofisi UNOPS'un önerisi ve BM Kalkınma Programı UNDP ve Amerika Uluslararası Kalkınma Programı USAID'ın finansmanı ile Kasım 2001'den beri sürdürülmüş ve 30 Kasım 2003 tarihi itibarıyla tamamlanmıştır. Ümit edilen; AB standartlarına uygun teknik ve donanımlarla elde edilen sonuçların doğru değerlendirilmesidir.

Teknecik ve Kalecik termik santrali, dağınık sanayi faaliyetleri, eksoz gazları, çöp yakılması, anız yakılması, kömür ocakları, taş ocakları, beton ve asfalt şantiyeleri, yüksek ve yoğun yapılaşma, yerleşim alanlarındaki yapılaşmış alan ve açık alan dengesizliği, Kuzey Afrika üzerinden taşınan toz ve kumun yerel meteorolojik koşullarla birleşmesi, havayı tehdit eden en önemli faktörlerdir.

Kıbrıs'ı da içine alan bölgede ozon tabakasının incelmelerinden dolayı ultraviyole B ışınlarının ülkemize direk geldiği bilinmektedir. Ne var ki KKTC'de iklim değişimleri, ozonda meydana gelen değişimlerin ölçümleri geçmişte yapılamadığından, havayla ilgili dış tehditler ve bunların yarattığı değişimlerle ilgili sağlıklı bilgi verilememekteydi. Hava Kalitesi Ölçüm Projesi'yle yapılan ölçümlerde özellikle yaz aylarında ozon oranının limitlerin üzerinde çıktığı tespit edilmiştir.

Ülkemizde trafikten kaynaklanan eksoz gazları kirliliği, en büyük hava kirlilik kaynağını oluşturmaktadır. Çevre Dairesi'nin belirli yerlerde çok kısa sürelerle yapmış olduğu ölçümler sonucunda elde edilen veriler, özellikle Lefkoşa'da trafiğin yoğun olduğu işe gidiş ve dönüş saatlerinde hava kirliliğinin kabul edilebilir standartların üstüne çıktığını göstermektedir. Araçların eksoz gazlarıyla çevreye CO,NO,SO₂, Aldehitler, Uçucu Hidrokarbonlar, kurşun gibi zehirli gazlar ve zehirli olmamakla birlikte sera etkisi olan CO₂ gazı yayılmaktadır. Ülkemizde kullanılan dizel yakıttaki kükürt oranının yüksek olması ve dizel araç sayısının her geçen gün artması, trafikten kaynaklanan hava kirliliğini artırmaktadır. Son yıllarda eurodizel kullanımıyla sözkonusu sorun aşılmaya çalışılmaktadır.

Ülkenin elektrik enerjisi ihtiyacı günlük 150-200 megawatt olup bu ihtiyaç; 120+70 megawatt'lık ana güç konumundaki Teknecik Termik Santraliyle, 87.5 megawatt'lık Kalecik Santrali'nden karşılanmaktadır. Yani, KKTC'de kurulu güç kaynağı Nisan 2007'de 277.5 megawatt'a çıkmıştır. Ayrıca Kalecik ve Dikmen'de toplam 100 megawatt'lık yedek amaçlı gaz türbinleri mevcuttur. Medeni dünyada termik santraller, kükürt içeriği %3'ün altında olan fuel oil kullanılarak, bacalara filtre takılarak çalıştırılmaktadırlar. Oysa KKTC Teknecik santralında kükürt oranı %3'ün üzerinde olan 6 nolu fuel oil kullanılmakta, bacada filtre bulunmamaktadır. Tüm bu nedenlerle birlikte, kıyı şeridinin darlığı ve hava akımlarının yardımı ile termik santralin, çevresinde olumsuz

etkiler yarattığı tahmin edilmektedir. Ancak termik santral çevresinde yapılan gözlemlerde, bitki örtüsünde toplu bozulma ve kurumalar belirlenmiştir. Bilindiği üzere kükürt dioksit emisyonları atmosferde rüzgarla taşınmakta, sonra yağmurla birlikte yere inerken asitleştirmeye yol açarak, insan sağlığına, tahıl üretimine, bitki türlerine, sulak alanlara ve arkeolojik mirasa zarar vermektedir.

Kıbrıs su kaynakları bakımından zayıftır, Kuzey Kıbrıs'ın her alandaki su ihtiyacının hemen hemen tümü (%98) yeraltı su kaynaklarından karşılanmaktadır. Ülkemizde yeraltısuyu ihtiva eden 13 farklı akifer bulunmaktadır. Bu akiferlerden üç tanesi ülkemizdeki yerleşim birimlerinin büyük çoğunluğunun su ihtiyacını karşılamaktadır. Güzelyurt Akiferi ülkemizdeki en büyük ve en önemli akifer konumundadır. Güzelyurt Bölgesinin yanısıra, Gazimağusa ve Lefkoşa'ya içme ve kullanma suyu, bu akiferden sağlanmaktadır. Girne Sıradağları akiferi ülkemizdeki ikinci önemli akifer konumunda olup başta Girne kenti ve köyleri olmak üzere Mesarya Bölgesindeki birçok belediye ve yerleşim biriminin, Girne Dağlarının eteklerinde bulunan köy ve yerleşim alanlarının ve kısmen Lefkoşa'nın içme suyu ihtiyacını karşılamaktadır. Yeşilköy akiferi Karpaz bölgesinde bulunan yerleşim birimlerinin birçoğuna içme ve evsel kullanım suyu sağlamaktadır. Bu akiferler, üzerinde bulunan yerleşim alanlarında atık su toplama ve arıtma sistemlerinin bulunmamasından dolayı septik kuyulardan kaynaklanan mikrobiyolojik kirlilik, beslenmenin üzerinde yeraltısuyu çekimi yapıldığı için deniz suyu girişimi sonucu oluşan kimyasal kirlilik, bununla birlikte bazı kuyuların verimlerinde düşüşler gözlenmektedir. Sonuç olarak su ihtiyacının tamamının karşılanmasında kullanılan akiferlerde ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Akiferler doğada bulunan diğer kaynaklardan farklı olarak yenilenebilirlik imkanı olan kaynaklardır. Eğer beslenme ve boşalım dengesi sağlanabilirse bu kaynaklar herhangi bir sorunla karşılaşılmadan kullanılabilirler.

Ülkenin yeraltı su rezervi 95 milyon m³ olarak tahmin edilmektedir. Su İşleri Dairesi'nin verilerine göre ülkemizin yıllık su ihtiyacı 123 milyon metre küp olup, bunun 93 milyon m³'ü sulamada, 30 milyon m³'de içme ve kullanma suyu olarak harcanmaktadır. Söz konusu ihtiyacın 75 milyon m³'ünü yeraltı kaynaklarından, 16 milyon m³'ünü ise göletlerden karşılamaktayız. Yeraltı kaynaklarından karşılanan suyun 55 milyon m³'ü (%70.5) Güzelyurt akiferinden sağlanmaktadır. Bu durumda su ihtiyacımızın 94 milyon m³'ünü yerel kaynaklardan karşılarken, yıllık su açığımız 29 milyon m³ olarak ortaya çıkmaktadır.

Su Kaynaklarımız bilinçsiz sondajlarla azalmakta, kaybolmaktadır. Yerleşim birimlerinde kullanılan su dağıtım şebekelerinin zemin özelliklerinden kaynaklanan korozyon sorunu, işçilikten kaynaklanan bağlantı yerleri yetersizliği ve ömürlerinin dolmuş olması nedeniyle ciddi su kayıpları meydana gelmektedir. Bu konuda Lefkoşa dışında bilimsel bir çalışma olmamakla birlikte, şehir içme suyu şebekelerinde %20-60 arasından su kaçağı olduğu tahmin edilmektedir.

Dünya iklimindeki global ısınma yanında, doğal bitki örtüsü olan ormanların da yangınlardan yok olmasıyla ülkemizdeki yağış miktarlarında 30 yıldan beri genelde bir istikrarsızlık ve azalma görülmektedir.

Mevcut su çekim hızıyla, akiferler sürekli depolanmış su rezervlerinden kaybetmektedirler. En büyük kayıp Güzelyurt akiferinden çekilip narenciye sulamada kullanılan sudur. İç kullanım (insan kullanımı) için gerekli ve yeterli su kaynaklarımız mevcuttur. O nedenle tasarrufa gidilecek tek alan tarımda kullanılan sudur. Bu da gelişmiş sulama sistemlerinin bir an önce kullanıma sokulmasıyla mümkündür. İlk uygulama alanı ise en büyük su kaybı olan Güzelyurt akiferi olmalıdır. Bu yöndeki iyileştirme ile %40-50 oranında su tasarrufu sözkonusu olacaktır. Geline nokta Güzelyurt Bölgesi'nde %99 oranında damlama sulamaya geçilmiştir.

Su sıkıntısı çekilen bir ortamda çevre kirliliğinin su kaynakları üzerindeki olumsuz etkisi, sorunu bir o kadar daha kritik konuma getirmektedir. Ülkede kanalizasyon ve su arıtma tesislerinin yeterli düzeyde olmayışı (Lefkoşa arıtma tesisi hariç), çöp ve lağım sularının gelişigüzel yerlere dökülmesi, suni gübrelerin doğaya verdiği zararın hiçbir şekilde ölçülmemesi, yeraltı sularında tarımsal ilaç kaynaklı ve bakteriyolojik kirlenmeler, sorunun insan sağlığını tehdit eder seviyelere gelmesine neden olmaktadır.

Yerüstü Suları olarak akarsular, denizler, sulak alan kapsamında yer alan 35 sulak alan (4 doğal sulak alan, 29 adet gölet, 1 göl, 1 lagün), bataklıklar, sazlıklar, alçak alanlar yeryüzü su kaynaklarımızdır.

Yeryüzü suyu olarak her yıl ortalama ülkemiz topraklarına 250-350 mm.yağış düşmektedir. Her yıl gölet ve derelerden sağlanan su miktarı 22 milyon metreküp

civarındadır. Bilindiği üzere ülkemizde 18 adeti sulama maksatlı, 12 adeti ise yeraltı sularını besleme amaçlı 30 adet gölet bulunmakta ve bunların sulama amaçlı olanlarının toplam kapasitesi 16.5 milyon m³ civarındadır.

Sulama maksatlı mevcut onsekiz göletin büyük bir çoğunluğuda tarım alanlarına dağıtım şebekesi bulunmamaktadır. İklim koşullarının da kolaylaştırması ile buharlaşma meydana gelmekte ve sonuçta göletlerdeki kullanılmayan birikmiş su tuzlanmaktadır. Göletlerin yerseçimi, jeolojik ve jeokimyasal yapı araştırması ve incelemesi yeterince irdelenmeden yapılmıştır.

Büyük bir bölümünün deniz ile çevrili olduğu KKTC’de, denizlerimiz genel anlamda temiz kabul edilebilir. Ancak, KKTC denizlerinde yerel kirlilikler yaşanmaktadır, kirliliğe yol açan dış etkenler; Ortadoğu’dan gelen tankerlerle, limanlarımıza girip-çıkan gemilerin bıraktıkları tonlarca atık, komşu ülkelerden akıntılar ve rüzgarla gelen atıklardır. Özellikle Gazimağusa limanı ve çevresinde deniz dibinde çöp dağları olduğu, her geçen gün büyüyen bu tehlikenin denizdeki ekosistemi tahrip etmeyi sürdürdüğü, balıkçılık ve turizm zenginliklerini tehlike altına sokacak düzeyde olduğu vurgulanmaktadır. Ülkenin kirli bir havzada bulunması denizlerimiz açısından tehdittir. Ancak bu tehditin ne ölçüde etkili olduğu ölçülememektedir.

KKTC 200 Km’yi aşkın kıyı şeridiyle, bu alanda, dünyanın en zengin ve şanslı ülkeleri sınıfına girmektedir. Ancak, kıyı şeridini kirlilikten korumakta yetersiz kalınmaktadır. Kirliliğe yol açan iç etkenler ise; Kıyılardaki yapılaşma alanlarında kanalizasyon ve arıtma sistemlerinin bulunmaması, turistik tesislerde yeterince paket arıtma olmaması veya tam olarak çalışmaması gösterilmektedir. Bu da denizlerimizin kirlenmesine ve denizdeki ekolojik yapının değişmesine yol açmaktadır.

Faaliyetlerine 1974 yılında son veren Lefke’deki Kıbrıs Maden Şirketi “CMC”nin geride bıraktığı maden alanlarındaki maden atıkları, birikintileri, yağmur suları ile denize akarak denizi kirletirken, her yıl bu yolla denize akan maden atıkları tonlarca ifade edilmektedir.

Ülkemizde önemli bir doğal çevre değeri olan Beşparmak dağları, inşaat sektöründe kullanılan kum ve çakıl ağırlıklı taşocağı işletmeciliği nedeniyle fiziksel tahribat, görsel kirlilik, toz ve gürültüye sebep olmaktadır. KKTC’nde taşocaklarının kaplamış olduğu

toplam alan 2 milyon 183 bin 292 m² olup 68'i ruhsatlı olmak üzere, faal olarak çalışan 54 adet taşocağının bir kısmının uygun olmayan yöntemlerle faaliyet göstermesi büyük tepkilere yol açmaktadır. Son yıllarda inşaat sektöründeki artış nedeniyle, 2003 yılında 5000 ton/günde olan kırma kum-çakıl üretimi 2007 yılında 12000 ton/gün'deye çıkarak, taşocakçılığının kontrollü gelişimi, önemini daha da artırmıştır.

Toprak karakteri ve toprağın diğer çeşitli özellikleri bilinmeden düzenli bir tarımsal faaliyet sürdürmek çok zordur. Diğer taraftan su olmadan ekonomik şekilde tarım yapılamaz. Yeraltı su rezervlerinden çekilen suyun tarım alanlarında 1974 Barış Harekatı'ndan itibaren uzun yıllar vahşi sulama olarak tabir edilen salma sulama şeklinde kullanılması ve çeşitli nedenlerle daha tasarruflu ve randımanlı modern sulama sistemlerine geç geçilmesi ve ardı ardına gelen kurak yıllar gibi önemli nedenler tarıma büyük bir darbe vurmuştur. Su yokluğu ülkemizi bir çevresel felakete doğru sürüklemektedir.

1974'den sonra KKTC'nin 120,000 dönüm civarında olan sulu tarım arazisi 2007 yılında 76,266 dönüme düşmüştür. Örneğin dış satımda en çok döviz girdisi sağlayan narenciye 1974'den hemen sonra 70,000 dönümün üzerinde iken 2007 yılı verilerine göre 43,462 dönüme düşmüştür. Sulu arazilerde %33.34'lik azalma mevcuttur. KKTC'nin 2007 istatistiklerine göre arazi varlığı ve arazi kullanımı tablo 137 ve 138'de görülmektedir.

Tablo - 137 KKTC'nin Arazi Varlığı (2007)

Arazi Çeşidi	Miktar (Dönüm)	Dağılım (%)
1. İşlenebilen Tarım arazisi	1,398,123.0	56.71
2. İşlenebilen Orman arazisi	480,740.0	19.50
3. Hali ve Mera Arazisi	122,157.0	4.95
4. Kasaba, Köy, Dere ve Gölet arazisi	263,471.0	10.69
5. Kullanılmayan arazi (taşlık, kayalık, sahil)	201,061.0	8.15
Toplam	2,465,552.0	100.0

Kaynak: Tarım Bakanlığı

Tablo - 138 KKTC'nin Tarım Arazisi Kullanımı (2007)

Arazi Çeşidi	Miktar (Dönüm)	Dağılım (%)
Ekilen Arazi	877,852	62.79
1. Tahıl Arazisi	635,037	45.42
2. Nadas Arazi	36,355	2.60
3. Yemlik Baklagil Arazisi	91,420	6.54
4. Yemeklik Baklagil Arazisi	1,865	0.13
5. Sebze Arazisi (Sera dahil)	18,864	1.35
6. Bostan Arazisi	3,580	0.26
7. Endüstri Bitkileri	-	-
8. Meyve Arazisi	44,798	3.20
9. Bağ Arazisi	2,471	0.18
10. Turnçgil Arazisi	43,462	3.11
Ekilmeyen Toplam Arazi	520,271	37.21
Toplam	1,398,123	100.0

Kaynak: Tarım Bakanlığı

KKTC'nin toplam 2,465,552 dönümden (3,298,908 dekar) ibaret olan arazi varlığının 1,398,123 dönümünü (1,870,689 dekar) tarımsal topraklar oluşturmaktadır. Tarımsal topraklar bu durumda oran itibarıyla ülkenin %56.71'ini teşkil etmektedir.

2007 yılı 260,819 olan tahmini ülke nüfusunun yaklaşık %60'ı bucak ve köylerde yerleşmiş olup, 2007 yılı Hanehalkı İşgücü Anketi verilerine göre toplam çalışan nüfusun %3.5'i tarım, ormancılık, avcılık ve balıkçılık sektöründe istihdam edilmiştir. Yaratılan milli hasılanın %10.0 gibi önemli bir oranı bu sektörden karşılanmaktadır. 2007'de ihracatın %36.7'lik bölümü tarımsal ürünlerden oluşmaktadır. Mevcut rakamlar bu sektörün ülke bakımından önem ve büyüklüğünü göstermektedir.

2007 Yılına kapsayan Orman Amenajman Plan verilerine göre gerçek orman alanı 65,426 hektar (%19.69) olarak hesaplanmıştır. Mevcut orman alanının 25,712 hektarı (%39.30) verimli orman, 39,714 hektarı da (%60.70) bozuk orman alanıdır. Ormanlarımızda toplam dikili ağaç serveti 533,279 m³, yıllık artım ise toplam 15,180 m³'dür. Orman amenajman planları yıllık üretimi toplam 3,000 m³ olarak hesaplamıştır. Yukarıdaki tablo ile karşılaştırıldığında aradaki fark, ormanların **Niteliği ve Mülkiyetinden** kaynaklanmaktadır (tablo 139 ve 140). Ormanların gerçek fonksiyonlarını yerine getirebilmeleri için ülke alanının %30'unun verimli ormanlarla kaplı olması gerekmektedir. Ülkemizde bu oran %7 civarındadır.

Tablo - 139 Orman Alanlarının Niteliği

	Hektar	Dönüm	Dağılım (%)
1. Ormanlık Arazi	60,953	455,623	94.80
2. Orman Açmaları ve Orman İçi Açıklıklar	3,360	25,117	5.20
Toplam	64,313	480,740	100.0

Kaynak: Tarım Bakanlığı

Tablo - 140 Orman Alanlarının Mülkiyeti

	Hektar	Dönüm	Dağılım (%)
1. Devlet Orman Alanları	61,338	458,500	95.37
2. Özel Orman Alanları	2,436	18,208	3.79
3. Vakıf Orman Alanları	539	4,032	0.83
Toplam	64,313	480,740	100.0

Kaynak: Tarım Bakanlığı

Toprak üzerindeki yapılaşma konusunda yanlış arazi kullanımı sonucu her yıl takriben 400-500 dönüm sahaya yakın kuru ve sulu tarım arazisi üzerinde bina ve çeşitli tesisler inşa edildiği gözlemlenmektedir. KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Türkiye'nin teknik yardımlarıyla 2000 yılında "Toprak Etüdüleri ve Haritalama Projesi"ni gerçekleştirerek, KKTC'de tarıma elverişli toplam alanın %54.1 olduğunu saptamıştır.

Meyilli arazi topraklarında yağmur erozyonu, nisbeten düz ve yüksek boylu bitki örtüsünden yoksun olan Mesarya Ovası topraklarında rüzgâr erozyonu mevcuttur. KKTC'de su ve rüzgar erozyonuna açık alanların 70,325 hektar olduğu bilinmektedir. KKTC topraklarının %24'ünün erozyan etkisi altında olduğu hesaplanmaktadır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde birinci derecede 29,572 hektar potansiyel su erozyonu alanı mevcuttur. Bu alanlar tamamen, koruyucu bitki örtüsünden yoksundur. Bunun yanında kısmen erozyona açık olan potansiyel alan ise toplam 38,765 hektardır. Bu durumda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları içerisinde su erozyonunun halen devam ettiği toplam alan 68,337 hektardır. Bu alanlarda, yılda ortalama olarak 2 mm. kalınlığındaki bir toprak tabakasının aşağı kısımlara taşındığını kabul edersek yılda

ortalama 1,753,000 m³ toprak aşağı kısımlara veya denizlere taşınmaktadır. Herhangibir koruyucu bitki örtüsünden yoksun olan toplam 1988 hektar kumul alanda ise rüzgar erozyonu etkili olmaktadır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde erozyonu etkileyen faktörleri şöyle sıralayabiliriz;

- Yanlış Arazi Kullanımı
- Aşırı hayvan Otlatması
- Bitki Örtüsünün Tahribi
- Topoğrafik ve Jeolojik Yapı
- İklim Faktörü

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde erozyonun sonuçlarını şöyle sıralayabiliriz;

Ana kayası kalkerden oluşan Beşparmak dağlarının özellikle Güney Yamaçlarında toprak aşağılara taşınmış, kayalar tamamen açığa çıkmıştır.

Ülkemiz sınırları içerisinde 1960 yıllarında inşa edilen tüm gölet alanları erozyonla taşınan materyallerin birikmesiyle su tutma kapasiteleri azalmış veya tamamen yok olmuştur. Özellikle Mesarya Ovası'ndaki su kanallarının birikme ile tıkanması hemen her yıl sel baskınlarına neden olmaktadır.

Tarımsal üretimin gerilemesi, toprak erozyonunun getirdiği bir diğer acı sonuçtur.

Ülkemizin doğal bitki türü, Akdeniz bitki türü olan Maki türlerinden oluşmaktadır. Ormanlarımızın doğal ağaç türleri: Kızıl çam, Servi, Fıstık Çamı ve Ardıç'dır (tablo 141). Yapılan araştırmalarda ülkemizde toplam 1250 adet bitki türü mevcut olduğu tespit edilmiştir. Mevcut bitki türlerimizin 49 adedi Endemik türlerdir. 49 adet endemik bitki türünün 17 adedi, dünyada sadece ülkemiz sınırları içerisinde doğal olarak yetişmektedir.

Tablo - 141 KKTC Orman Alanının Ağaç Türlerine Göre Dağılışı

Ağaç Türü	Alanı (Hektar)	Dağılımı (%)	KKTC Toplam
			Alanına Göre Dağılım (%)
1. Kızıl Çam	21,396	35.10	6.46
2. Fıstık Çamı	821	1.35	0.25
3. Servi	161	0.26	0.05
4. Okaliptüs	44	0.07	0.01
5. Akasya	386	0.63	0.12
6. İbreliler arası karışık	5,646	9.26	1.70
7. Yapraklılar arası karışık	24,442	40.10	7.39
8. İbrelili+Yapraklı karışık	8,057	13.23	2.43
Toplam	60,953	100.00	18.41

Kaynak: Tarım Bakanlığı

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Milli Parklar ilk defa 1976 yılında gündeme gelmiş, bu amaçla oluşturulan komisyon KKTC'nde toplam 8 bölgenin milli park alanı olarak ilan edilmesini Bakanlar Kurulu'nun 357/78 sayılı kararı ile sağlamıştır. Ancak ilan edilen bu milli parklar için hiç bir düzenleme çalışması yapılmamıştır.

Daha sonra, I.Ormancılık Master Plan Projesi içerisinde *Özgürlük Tarihi Milli Parkı*, *Zafer Burnu Milli Parkı*, *Salamis Sahil Milli Parkı* ve *Beşparmak - Alevkaya Tabiat Parkından* oluşan toplam 14 442 hektarlık sahanın Milli Parklar Yatırım Projesi teklifi oluşturulmuştur. Ancak bu projeler de uygulamaya konmamıştır.

Zafer Burnu Milli Parkı için Bakanlar Kurulu'nun, *E(K-1) 588/86*, *E(K-2) 207/88* ve *E-428-91* sayılı kararları mevcuttur. Ancak Kapraz Milli Parkı 30 Mayıs 2007'de Bakanlar Kurulu kararıyla Özel Çevre Koruma Bölgesi ilan edilmiştir. Bakanlar Kurulu 19 Eylül 2007 tarihinde son olarak aldığı bir kararla Kapraz'ın flora ve faunasını, biyolojik çeşitliliğini, tarihi ve kültürel değerlerinin korumasını, yörenin ekonomik aktivitelerinin nasıl gelişeceğini düzenleyen Karpaz Milli Park Alanı Yasa Tasarısı'nı onaylamıştır.

Orman içi dinlenme ve piknik alanları rekreasyonel ve estetik kaynak değerlerine sahip olup 11 adet ve toplam 48 hektarlık bir alana sahiptir. Bununla birlikte talep olması halinde genişleme imkanı mevcuttur (tablo 142).

Tablo - 142 Mevcut Orman İçi Dinlenme ve Piknik Alanları

Adı	Orman Serisi Alanı (Hektar)	Genel
1. Alevkaya	Beşparmak-Kartaldağ	12
2. Karga	Beşparmak-Kartaldağ	1
3. Darboğaz	Girne-Yaman	12
4. Özgürlük	Girne-Yaman	4
5. Kalknı	Güzelyurt-Hacıbayram	2
6. Hacıbayram	Güzelyurt-Hacıbayram	2
7. Kantara	Sinandağ	5
8. Karpaz	Sinandağ	1
9. Mersinlik	Sinandağ	2
10. Salmis	Sinandağ	5
11. Taşkent	Girne-Yaman	2
Toplam	100.00	48

Kaynak: Tarım Bakanlığı

Ülkemiz Avrupa ve Afrika kuşlarının göç yolu üzerinde bulunması nedeniyle çok önemli bir yerdedir. Yüzbinlerce kuş göç döneminde ülkemizin hava sahasını kullanmaktadır. Bizim bölgemizde konaklayan kuşlar için, dağlarımız, kıyılarımız, sulak alanlarımız, ormanlarımız ve ovalarımız vardır.

Ülkemiz, kuşların göç yolu üzerinde olması, çok sayıda göçmen kuşu ve türleri tükenmek üzere olan kuşları barındırması sebebiyle uluslararası bir statüye sahiptir. 300 tür kadar göçmen ve 46 yerleşik tür (2 endemik, 5 endemik alt tür), yazın yumurtlamak için gelen 27 türün yanısıra rastlantısal olarak gelen 51 tür kuşu konuk etmekteyiz, ayrıca göç ederken Kıbrıs'ı kullanan 220 tür kuş her yıl düzenli olarak göçlerini yapmaktadır. Dünyada türleri tükenme tehlikesi altında olan kuş listesinde yer alan 20 kadar kuştan 12'si bizim ülkemizde yaşamakta, birkaç türü de üreme yapmaktadır. Zengin kuş türlerinin bulunduğu ülkemiz yoğun av baskısı altındadır. Avcılığın ise doğanın yapısını bozması kaçınılmazdır. İngiltere Kuşbilimi Derneği'nin yaptığı bir çalışmada Kıbrıs'ın güneyinde yılda 6 milyon, kuzeyinde ise 2 milyon civarında çeşit tür kuş avlandığı söylenmektedir. Avrupa'da kuş ve çevre sağlığı konusunda faaliyet gösteren "Birdlife", Kıbrıs'da yaşanan 94 vahşi kuş türünün 41 çeşidinin yaşam ortalamalarının uygunsuz olduğunu belirtmiştir. Bir yandan yaşam alanlarının daralması bir yandan yoğun av, kuşların sayılarını azaltmakta ve tür kaybına neden olmaktadır. Kuş neslinin korunması için bazı tedbirlerin alınması gereklidir.

Sulak alanların kirliliği, hava kirliliğinin neden olduğu iklim değişikliği, yoğun ve çarpık yapılaşma, kıyı yağmacılığı, orman kaybı, artan tarımsal ilaç kullanımı, bitki örtüsünün değişmesi bunlardan bazılarıdır.

Tüm çevre sorunlarında olduğu gibi, özellikle göçmen kuşlarda sorun dünyanın sorunudur ve bir türün azalması veya yok olması tüm dünyada kuş popülasyonunu ve türlerini etkilemektedir.

Su kuşları sulak alanlarımızda, küçük kuşlar ovalık ve orman alanlarımızda, yırtıcı kuşlar orman alanlarımız ve kayalık (tepe ve dağlarda) alanlarımızda yaşarlar ve üreme yapanlar da bu bölgelerde ürerler. Karpaz bölgesi, kuş popülasyonumuzun büyük bir kısmını barındırır. Girne bölgesi dağlık alanlarında özellikle yırtıcı kuşlar çoğunluktadır. Onsekiz sulak alanımız ve lagünlerde de su kuşları barınır. Kıyılarımızda taşlaşmış kumullarda Arı Kuşları'nın ürediği saptanmıştır (Bafra, Altın kum). Ayrıca kıyılarımız Martı'ların yaşam alanlarıdır. Zafer Burnu açıklarında 9 adacıktan en büyüğü olan Klithes adasında Avrupa'da türü tükenmek üzere olan Ada Martısı ve Karabatak üreme yapmaktadır.

Deniz kaplumbağaları yer yüzünde nesillerini devam ettirebilen en eski canlı türlerinden biri olarak bilinmektedir. Yaklaşık 100-200 milyon yıldan beri nesillerini devam ettirebilen deniz kaplumbağaları, hızla gelişen, sanayileşen ve insan aktiviteleri sonucunda hızla kirlenen dünyamızda nesillerini devam ettirebilmek için büyük mücadele vermektedirler. Tüm Akdeniz'de yılda 300-400 adet dişi *Chelonia mydas* (yeşil kaplumbağa) ve 2000 adet dişi *Caretta caretta*'nın yumurtladığı bilinmektedir (Groombridge,1990).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sahillerinde çalışmaların başladığı 1992 yılından bu yana son yıllarda yapılan araştırmalarda Akdeniz'de yaşadığı kabul edilen *Chelonia mydas* türü deniz kaplumbağalarının yaklaşık %25'i ile *Caretta caretta* türü deniz kaplumbağasının yaklaşık %10'u nun yumurta bırakmak için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sahillerini seçtiğini göstermektedir (Godley and Broderick,1995,1996). Ancak, kaplumbağaların her yıl yaklaşık 30 civarında yuva yaptığı Altın Sahil'e, son 3-4 yıldan beri insan faaliyetlerinin artması nedeniyle yuva sayısında önemli düşüşler saptandığı yetkililerce ifade edilmektedir.

19 Ocak 1934 yılında kabul edilen ve halen yürürlükte bulunan “Av ve Yaban Kuşları Koruma Yasası” ile Kara avcılığının düzenlenmesi görevi İçişlerinden sorumlu Bakanlığa verilmiştir.

KKTC’nde ilan edilmiş av sahaları 3 kısımda toplanmaktadır. 1) Devamlı Av Koruma Bölgeleri, 2) Geçici Av Koruma Bölgeleri ve 3) İnce Av Yapılan Bölgeler. Av Yasakları ve avlanma bölgeleri hakkındaki esaslar her yıl Bakanlar Kurulu Kararları ile ilan edilmektedir. Bugüne kadar Avcılık Federasyonu’nun ve bağlı birimlerinin Alevkaya’da ve Gönyeli’de oluşturduğu 2 Av Üretme İstasyonu mevcuttur. Federasyon ayrıca 24 saat açık ihbar telefon numaralarıyla yasak avı engelleme ve sürdürülebilir avı geliştirmek için çaba sarfetmektedir.

Karpaz Bölgesi’nde bulunan ve Milli Park kapsamı içinde yer alan, dünyada benzeri görülmemiş şekilde evcil yaşamdan doğal yaşama geçen hür eşekler, kendine özgü iri yapıları ve genetik özellikleriyle Literatüre “Kıbrıs Eşegi” olarak girmişlerdir. Gerek bölge halkına, gerekse ülkeye büyük zenginlikler katabilecek potansiyele sahip bu hayvanlar asırlardır doğa koşullarına göğüs gererek yaşamlarını ve nesillerini sürdürme başarısını göstermişlerdir. Son yıllarda çoğalma ve beslenme sorunuyla hayvanların bölgedeki tarım alanlarına verdiği zararlar tartışma yaratmaktadır. Bu bağlamda, doğal varlıkların anayasamızın koruması altında olması yanında devletin doğal hayatı koruma yükümlülüğü çözüme esas teşkil etmelidir.

İnsan yerleşmeleri insanın, barınma, beslenme ve sağlık gibi temel gereksinimlerini karşılamak için tarih boyunca meydana getirdiği ve kendini ait hissettiği yaşam alanlarıdır.

İnsan yerleşmelerinin çevre niteliklerinin bozulması, trafik sıkışıklıkları, konut alanları ile iş ve eğlence yerlerinin içiçe olması, altyapı yetersizlikleri gibi birçok nedenden ötürü yerleşmeler yaşanması zor hal almaktadır. Tarihi yerleşim merkezlerinin bozulması, yık yap sürecinde kaybolması, kültür ve beklentiler dikkate alınmayan tasarımlarla da insanın kimlik ve bir yere ait olma duyguları zedelenmektedir. Bu durumdan KKTC de nasibini almaktadır.

1992 Rio çevre ve kalkınma konferansından sonra 1996’da İstanbul’da gerçekleştirilen Habitat 2 İnsan Yerleşmeleri ve Kentleşme Konferansı’nda geliştirilen Küresel Eylem

Planı'nda nesiller boyu Sürdürülebilir olan, yaşanabilir insan yerleşmelerinin yirmibirinci yüzyılda gerçekleştirilebilmesi için ilkeler ortaya konmaktadır.

Kültürel çevreyi oluşturan değerler ve kaynaklar; toplumsal ve kültürel kimliği yansıtan, fiziki çevrede oluşan mimari ve kentsel doku, bunu meydana getiren estetik ve sanatsal özellikler, siluet,ölçek, hacim ve oranlar korunması ve yaşatılması gereken değerlerdir.

Bu değerlerin meydana getirdiği arekeolojik, doğal ve kentsel sit alanları, anıtlar, askeri ve sivil mimarlık örnekleri, meydanlar ve sokaklar, yerel ve yöresel malzeme, doğal bitki örtüsü, yararlanılması, geliştirilmesi ve kullanımı sürdürülebilir kılınması gereken ekonomik değer taşıyan kaynaklardır.

Doğal ve tarihi çevre değerleri ile ekonomik, sosyal ve kültürel faktörler, turizm hareketlerinin başlangıç ve sınır koşullarını oluştururlar. Turizm süreci kendi başlangıç ve sınır koşullarını etkileyebilmektedir. Örneğin tarihi ve doğal çevre değerlerini dikkate almayan bir turizm gelişmesi kendisini doğuran bu değerlerin yok olmasına, dolayısıyla sürecin ortadan kalkmasına yol açabilir. Turizm hareketi genellikle çekiciliği yüksek olan doğal dengenin çok hassas ve kırılgan olduğu yerlerde başlamakta, gelişmekte ve gerekli önlemler alınmadığı takdirde bu dengeyi kolaylıkla bozmakta, sonuçta çekicilik de yok olmakta ve faaliyetin ömrü kaynakla birlikte tükenmektedir.

Ülkemizde turizm sektörü büyük ölçüde kıyılarda yoğunlaşmıştır. Altyapı yetersizliği, kıyı bölgeleri ile verimli tarım topraklarının ve hassas alanların dağılık, düzensiz yoğun yapılaşma ve ikinci konut alanlarıyla betonlaşması gibi faktörler ekosistemdeki dengeleri bozmakta dolayısıyla turizm potansiyelini oluşturan değerlerin yavaş yavaş ortandan kalkmasına neden olmaktadır.

Turizmin kalkınmada öncü sektör olması gerektiği konusunda toplumsal konsensus vardır. Yüksek öğretim son dönemlerde ikinci bir kalkınma aracı olarak genel kabul görmektedir. Turizm ülkenin yerel değerlerini pazarlama temeline dayalı gelişebilen bir sektördür. Kaynağı ülkenin doğası, kültürü ile bu kültürü yansıtan yaşam alanları ve yaşam tarzıdır. Bu kaynaklardan sürekli ve dengeli kullanma kabiliyetinin korunması sürdürülebilir turizm faaliyetinin temelidir. Kaynakları tüketen turizm faaliyetine dayalı bir turizmin geleceği sınırlı olacaktır.

13.1.2. Yasal ve Örgütsel Durum

KKTC Anayasa'sının özellikle 38, 39 ve 40'inci maddeleri çevrenin korunmasını, geliştirilmesini, devlet ve kişilere ödev olarak vermekte, sağlıklı çevrede yaşama hakkını güvence altına almaktadır.

Ülkemizde çevre korumaya yönelik çok sayıda hukuki düzenleme bulunmaktadır. Gerek Çevre Yasası, gerekse çevre ile ilgili mevcut mevzuat incelendiğinde, bazı aksaklık, uyumsuzluk ve tekrarlar göze çarpmaktadır. Bu durum, çevre mevzuatının uygulanmasında güçlükler neden olmaktadır.

Çevre Koruma Dairesi 1989 yılında 10/1989 sayılı yasayla (52/1993, 31/1994, 2/2001 Değişiklik) kurulmuş ve 9/1990 sayılı Çevre Yasası'nın yürürlüğe girmesi ile faaliyetlerine başlamıştır. Geçen süreç içerisinde yasada görülen eksiklik ve aksaklıkları gidermek amacıyla 21/1997 sayılı yeni Çevre Yasa'sı yürürlüğe girmiştir. Kasım 2001'de ise 36/2001 sayılı Çevre (Değişiklik) Yasası ile "Gürültü Kirliliğinin Önlenmesi"ne ilişkin esas yasanın 17'inci maddesi değiştirilerek yeniden düzenlenmiştir. Daha sonra 24/2004 sayılı Çevre (Değişiklik) Yasası ile "Motorlu Kara, Hava ve Deniz Taşıtlarının" emisyon standartları ve emisyon azaltıcı önlemlerine ilişkin yasanın 15'inci maddesi değiştirilerek yeniden düzenlenmiştir. Son olarak 51/2007 sayılı Çevre (Değişiklik) Yasası ile cezalarla ilgili 33 ve 36'ncı maddelerdeki kurallar güncelleştirilerek, yeni kurallar yasaya eklenmiştir.

Çevre Yasası'nın amacı; "Bütün insanlığın ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi, kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunmasını, insan sağlığını olumsuz etkileyen su, toprak, hava ve gürültü kirliliğinin önlenmesini ve ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginliklerinin korunarak bugünkü ve gelecek kuşakların, sağlık, kültür ve yaşam düzeylerinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri, ekonomik ve sosyal kalkınma hedeflerini, sürdürülebilir kalkınma ilkesi ve kirlenmeden öder ilkesi çerçevesinde düzenlemek" olarak öngörülmüştü.

21/1997 sayılı Çevre Yasası'na bağılı olarak hayata geçirilen tüzükler şunlardır :

- 689/97 sayılı Gönüllü Çevreciler Tüzüğü
- 871/97 sayılı ve 169/05 sayılı (Değişiklik) Katı Atık Kontrol Tüzüğü
- 872/97 sayılı, 590/02, 360/07, 659/07 ve 682/07 sayılı (Değişiklik) Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Tüzüğü
- 229/98 sayılı Su Ortamlarının ve Sulak Alanlarının Korunması Tüzüğü
- 766/98 sayılı, 109/05, 168/05, 369/07 ve 658/07 sayılı (Değişiklik) Hava Kalitesinin Kontrolü ve Korunması Tüzüğü
- 686/98 sayılı Çevre Yerleşim Alanlarının Çevre Estetiği Açısından korunması Tüzüğü
- 186/01 sayılı Flora ve Faunanın Korunması Emirnamesi

21/1997 Sayılı Çevre Yasası'nın tadil edilmiş eski yasaya göre getirdiği farklılıklar;

- Özel Çevre Koruma Bölgeleri'nin ilan edilebilmesi,
- Faaliyetleri sırasında çevreyi etkileyecek olan gerçek veya tüzel kişilerin “Çevresel Etki Değerlendirmesi” Raporu hazırlatmasına dönük tüzüğü hazırlama yetkisi,
- “Sürdürülebilir Kalkınma İlkesi” nin esas alınması,
- Zararlı kimyasal maddelerin üretim, taşıma, depolama ve kullanımına ilişkin esasları düzenleme ve tüzük yapma yetkisi,
- Yasanın amaç ve kapsamına uygun olarak yapılacak çalışmalara etkinlik ve bütünlük kazandırmak için çeşitli temsilcilerden oluşan “Çevre Danışma Kurulu” oluşturulması,
- “Gönüllü Çevreciler” vasıtasıyla çevreyi kirletecek faaliyetlerde bulunanları bildirimde bulunma ve denetleme yetkisi ile çevre kirliliği yaratan suçların davasız haline imkan verilmiştir .

Bilindiği üzere KKTC’de bugüne kadar 5 bölge Bakanlar Kurulu kararıyla Özel Çevre Koruma Alanı ilan edilmiştir; Alagadi ÖÇK Bölgesi, Koca Reis-Park Otel arası ÖÇK Bölgesi, Ronnas Körfezi-Ay Philon ÖÇK Bölgesi, Kalkanlı ÖÇK Bölgesi, Karpaz ÖÇK Bölgesi bunlardandır.

55/89 sayılı İmar Yasası: 1989 yılında yürürlüğe giren Yasa ülkedeki düzensiz yaygın kentsel büyümenin durdurulması, ülke düzeyinde fiziki planlamanın gerçekleştirilebilmesi, planlı imar ve gelişmenin yaygın hale getirilebilmesi ve buna bağlı olarak, kıt kaynakların akılcıl ve dengeli kullanımının sağlanması için yasal zemini oluşturmaktadır. İmar Yasası fiziki planlamada dört plan şekli getirmektedir. Bunlar Ülkesel Fizik Plan, İmar Planları, Çevre Planları ve imar planları altında Öncelikli Alan Planları’dır.

İmar Yasası, planlama makamı olarak görevlendirilmiş olan Şehir Planlama Dairesi’ne kalkınma planı temel hedeflerine uygun olarak ülkesel düzeyde plan yapmak yetki ve sorumluluğu vermekte, kent planlarının da bu ülkesel düzeydeki plana göre hazırlanması öngörülmektedir. Ancak, Yasa böyle bir planın hazırlanmamış olduğu hallerde alt düzeyde planlama yapılabilmesi için kalkınma planının hedeflerine uygun olarak planlama yapılmasını öngörmektedir.

Çevreyle ilgili bu iki temel yasa dışında Fası 59 Sahileri Koruma Yasası, Fası 96 Yollar ve Binaları Düzenleme Yasası, 51/1995 sayılı Belediyeler Yasası, 60/1994 sayılı Eski Eserler Yasası gibi birçok yasa daha mevcuttur.

KKTC’de yürürlükte bulunan yasalar çevre korunması, kaynakların dengeli kullanımı, çevre değerlerinin geleceğe taşınmasında ve eski yerleşim dokularının bulunduğu arkeolojik ve kentsel sit alanlarında kültürel özelliklere uygun mimarlık örneklerinin yaratılmasında, çevrenin korunarak kullanımı ve geliştirilmesi için gerekli planlamaların yapılmasını, belirleyici olan yasal çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu yasalar farklı kuruluşlara çeşitli yetki ve sorumluluklar yüklemektedir. Bu kuruluşlar; Çevre Koruma Dairesi, Şehir Planlama Dairesi, Devlet Planlama Örgütü, Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Anıtlar Yüksek Kurulu, Meteoroloji Dairesi, Orman Dairesi, Tarım Dairesi, Su İşleri Dairesi, Jeoloji ve Maden Dairesi, Turizm Planlama Dairesi, Vakıflar Dairesi, Belediyeler, Kaymakamlıklar ve Kültür Dairesi’dir.

Çevre konularında temel politikaları saptamak ve kuruluşlar arasında koordinasyonu ve işbirliğini sağlamakla görevli olarak kurulan Çevre Koruma Dairesi bugün bu fonksiyonlarını yerine getirmede teknik araç gereç ve donanımlı personel eksikliği nedeniyle yetersiz kalmaktadır.

Şehir Planlama Dairesi Temmuz 1989'da yürürlüğe giren İmar Yasa'sının gereklerini yerine getirmeye, uygun örgütlenme biçimine ve donanımına henüz tam anlamıyla sahip değildir.

Korunması gerekli taşınmaz eski eserler ve doğa varlıkları ile ilgili hizmetleri bilimsel esaslara göre yürütmek ve/veya yürütülmesini sağlamak amacıyla Taşınmaz Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu oluşturulmuştur.

Eski Eserler ve Müzeler Dairesi KKTC'deki tüm taşınır ve taşınmaz eski eserler ile müzelerden sorumlu olan ve bu konulardaki tüm gelişmelerle ilgili olarak 60/94 sayılı Eski Eserler Yasası'nda belirlenen ilke ve kurallar çerçevesinde çalışmalarını yürüten kuruluştur.

Sivil Toplum Kuruluşları ve bunların faaliyetleriyle ilgili olarak KKTC'de yaklaşık 980 kulüp, kooperatif, sendika, meslek örgütü, dernek ve vakıftan ancak 150'si aktif olup, bunların da yalnızca %3'nün çevreyle ilgili olduğu tahmin edilmektedir. Bu oran, son yıllarda çevre bilinci geliştikçe artmaktadır. KT Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Yeşil Barış Hareketi, Lefke Çevre ve Tanıtma Derneği, Kuşları ve Doğayı Koruma Derneği, KT Biyologlar Doğayı Araştırma ve Koruma Derneği, Sürdürülebilir Çevre Platformu, Kıbrıs Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı, Sürdürülebilir Gelecek için Profesyonel Yaklaşım Derneği (Pro Action), Çevre ve Enerji Derneği, Ses Kirliliği ile Mücadele Derneği, Hayvanları Koruma Derneği, Çevre Koruma Vakfı (ÇEKOVA), LAÜ Çevre Araştırmaları ve Eğitim Merkezi, GAÜ Kırsal Gelişim ve Çevre Araştırmaları Merkezi, Zeytin Ağaçlarını Koruma ve Araştırma Derneği (ZAKAD) bunların en başta gelenleridir. The Management Centre of The Mediterranean'in UNDP-ACT (BM Kalkınma Programı İşbirliği için Hareket) sponsorluğu ve Intercollege ortaklığıyla, ada çapındaki sivil toplum örgütlerini bir araya getiren STÖ Rehber Projesi ile adadaki örgütlerin misyon ve aktivitelerini belirleyecek çalışma Ekim 2006 tarihi

itibarıyla başlatılmış ve 2007 yılı içinde sonuçlandırılmıştır. Buna göre KKTC’de 150 ve Güney Kıbrıs’ta 350 aktif STÖ belirlenmiştir.

Çevreyle ilgilenen STK’ları; kirlilik, kıyıların kullanımı, taşocakçılığı, yapılaşma, kuşlar-kaplumbağalar-bitki örtüsü ve diğer biyolojik çeşitlilik, erozyon, ses ve gürültü kirliliği, maden artıkları, tarımsal ilaçların kullanımı, alçak orman arazilerinin kullanımını gündeme getirme açısından başarılı olmuşlardır. Ancak; bu kuruluşların yapılanmaları yetersiz, çevrenin iyileştirilmesine yönelik toplum üzerinde ve yönetim mekanizmalarına olan etkileri zayıf, paydaşları arasında yakınlaşma, işbirliği, ortak çalışma, ağ ve platform oluşturmaları gelişmemiş, özel ve devlet sektörleriyle dayanışmaları çok az, katılımcılıkları söylem düzeyinde kalmakta, pratik yaşama yeterince geçirilememektedir. Sivil toplum örgütlerinin başarıları dışta verilen kararlara tepki göstermek ve bunları etkilemekle sınırlı kalmaktadır.

Yirmibirinci yüzyıla girerken; Dünyada çevre yönetimi konusunda başarılı olmuş tüm ülkelerde uygulanmakta olan ve çevresel kalitenin ve değerlerin korunmasında en fazla paya sahip olduğu bilinen ÇED uygulaması 21/1997 sayılı Çevre Yasası’nda hayata geçirilmiştir. Çevreyle ilgili yönetsel bir araç olarak kullanılan Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED), Çevre Koruma Dairesi tarafından hazırlanıp 872/97 sayılı tüzükle yürürlüğe girmiştir. ÇED, tüzükte belirtilen ekonomik amaçlı yatırım etkinlikleri için zorunlu tutulmaktadır.

ÇED tüzüğü kapsamına giren ve ÇED raporu hazırlayacak olan faaliyetler iki ayrı liste halinde tüzük içerisinde belirlenmiştir. Bu listede yer alan faaliyetler veya liste içinde yer almayıp Daire’nin ÇED raporu hazırlamasını isteyebileceği faaliyetlerle ilgili faaliyet sahipleri gerekli yatırım izinlerini alabilmeleri için ÇED raporlarını hazırlayıp Daire’ye sunmaları gerekir. Büyük altyapı projeleri, geniş alanlara konut inşaatı, turizm konaklama tesisleri, enerji tesisleri, çeşitli fabrikalar ve deri işleme tesisleri bu kapsama girmektedir. Ayrıca, tarım alanları, sulak alanlar, göller ve biyolojik çeşitlilik açısından zengin ekosistemlerin yanı sıra, koruma altına alınan alanlardaki etkinlikler için de ÇED gerekmektedir. Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) raporu, gerçekleştirilmesi planlanan bir faaliyetin çevre üzerinde yapacağı olumlu ve olumsuz etkilerin belirlenmesini, olumsuz etkilerin yer ve teknoloji alternatifleri dikkate alınarak nasıl yok edileceğinin yada en aza indirileceğinin ortaya konulması için yapılan çalışmaları içeren bir rapordur. ÇED

raporları, herhangi bir yatırımın planlanma aşamasında hazırlanmak durumundadır; çünkü söz konusu etkinlik, ancak “ÇED olumlu” belgesinden sonra onay ve izin alabilmektedir. ÇED prosedürü devletin kendi yatırımlarında da hassasiyetle uygulanmalıdır.

Yasal ve örgütsel durum içerisinde, doğal hayatın korunmasıyla ilgili olarak 19 Eylül 1979 tarihli “Avrupanın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi” olan ve kısaca Bern Sözleşmesi diye bilinen Konvansiyonunu, 186/01 sayılı Flora ve Faunanın Korunması Emirnamesiyle uygulamaya almış bulunmaktayız.

13.1.3. Eksiklikler ve Kısıtlayıcılar

Doğal kaynakların ve mimari mirası oluşturan yerleşim birimlerinin yeterince korunması gereken bir değer olarak algılanmaması, buna bağlı olarak bu gibi alanlardaki düzenlemelere “yatırım” adına direnç gelişmesi, “sürdürülebilir gelişme”, sürdürülebilir insan yerleşmesinin ne olduğu, uygulamasının nasıl yapılabileceği konusunda bilgi eksikliği ve /veya anlayış farklılıkları, planlamanın ve çevre korumanın ekonomik büyümenin önünde engel hatta tehdit olarak görülmesi, ekonomik büyüme ile sosyal kalkınmanın ve çevrenin korunmasının birlikte gerçekleşebileceği anlayışı yerine, yatırım ile çevre korumayı birbirine zıt olarak kabul eden anlayışın hala etkili oluşu önemli eksiklik ve kısıtlayıcılarımızdandır.

Yasal eksiklik ve kısıtlayıcılar olarak ise; KKTC’de Çevre Yasası, İmar Yasası ve çevre ile ilgili diğer mevzuatla bunlara bağlı tüzüklerin uygulanmasında, ilgili kuruluşlar arasındaki yetki ve sorumluluk paylaşımındaki belirsizlik ve yetersizlikler nedeniyle çevre yönetiminde etkinlik sağlanamamaktadır. Aynı konuyla ilgili olarak birden fazla kuruluşun yetkili olması, koordinasyon ve işbirliği konusunda yaşanan sorunlar hizmetin etkili bir şekilde yerine getirilmesini güçleştirmektedir.

Hava Kalitesini Koruma, Su Kirliliği Kontrol, Katı Atık Kontrolü, Flora ve Faunanın Korunması, Ses ve Gürültü Kontrolünü gerçekleştirmeyi sağlayabilecek standartlar ve uygulamalara ilişkin düzenlemeler yetersizdir.

Su kaynaklarının planlanmasında, yönetiminde, korunmasında “entekre su kaynakları yönetimi”nin oluşturulamamasından kaynaklanan yetersizlikler devam etmekte, kuruluşlar arasında bilgi akışı ve koordinasyon etkili olarak sağlanamamaktadır. İçmesuyu ve kanalizasyon tesislerinin bakım, onarım ve yenileme çalışmalarının zamanında yapılmaması hizmetin kalitesini ve tesislerin verimli çalıştırılmasını olumsuz etkilemektedir.

Avrupa Birliği'nin 2001/77/EC sayılı İç Elektrik Piyasası'nda Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Elektrik Üretimini Teşvik Eden Direktifi'nde AB ülkeleri için 2010'da tüketilecek elektriğin %21'inin yenilenebilir kaynaklardan karşılanması öngörülmüştür. Bu bağlamda; elektriğin yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilmesini teşvik etmek ve desteklemek politikaları kapsamında AB tarafından; CO₂ emisyonu yaratan yakıtlara ek vergi getirilirken, yenilenebilir kaynaklardan üretilen enerji için arz tarafına, yatırım desteği, vergi indirimi veya ekolojik vergi geri ödemesi gibi destek uygulamaları, talep tarafına da vergi muafiyeti ve sübvansiyonlar gibi teşvik uygulamaları gündeme getirilmektedir. Bu konulardaki yasal eksiklerimiz giderilmelidir.

ÇED etkili bir şekilde uygulanamamaktadır. Yeterli ve güvenilir veri tabanı eksikliği, çevre koşullarıyla ilgili kapsamlı mevcut durum envanter çalışmaları bulunmayışı, kamuda çevre ile ilgili yetkili ve sorumlu kurumların bu tür girdileri gerektiği gibi üretecek bütçe olanaklarının kısıtlı oluşu, gerek kamuda gerekse özel sektör meslek kurumlarında vasıflı eleman eksikliği, önlemlerin izlenmesini zorunlu kılacak mekanizmaların yetersizliği veya bulunmayışı ÇED'in etkili olarak kullanılamamasına yol açmaktadır. Yatırım kararlarını alan kurumlar arasındaki yetki ve sorumluluk uyuşmazlıkları, ÇED tüzüğünde halkın katılımı ve görüşlerine yer verilmemiş olması, ÇED inceleme Komisyonunun yalnızca Çevre Dairesi elemanlarından oluşması, ÇED'in yatırımın türü ve konumu ne olursa olsun aynı meslek grubundaki bireylerden oluşan sabit bir ÇED komisyonu tarafından değerlendirilmesi, ÇED raporlarını hazırlayan şirketlerin her proje için aynı raporları biraz değiştirerek kullanması, projelere uygulama sonrası takip yapılmaması son derece ciddi yetersizliklerdir. ÇED tüzüğündeki eksiklik ve yetersizliklerin Avrupa Birliği Mevzuatına uydurulması çalışmaları devam ettirilmelidir. Bu bağlamda Kuzey Kıbrıs'ta Çevre Etki Değerlendirmesine ilişkin TAIEX'in (Avrupa Komisyonu Teknik Yardım Bilgi Alışverişi Birimi) 7-11 Mart 2005 tarihlerindeki Misyona Raporu önemli bir referanstır.

Kıyılardaki 100 metrelik sahil şeridi ile ilgili yasal düzenleme eksikliğinin yarattığı yasal boşluğun çeşitli istisamlara ve tahribatlara neden olması devam etmektedir.

Yasalarda “Kamu Yararı” ifadesinin yeterli açıklıkta tanımlanmamış olması, yapılan hatalı yorumlamalarla istisamlara neden olmaktadır. Kamu yararı, Kamu Hukuku ile birlikte ele alınmalıdır.

Zorunlu kamulaştırma ve Tazminatları düzenleyen yasal bir çerçevenin *eksikliği* sözkonusudur.

Konut için ucuz, ödenebilir *kredilendirme* olanakları ve düzenlemelerin *yetersizliği devam etmektedir.*

Kentsel alanlarda mevcut ihtiyacın çok üzerindeki boş *arsaların geliştirilmesini önleyici yasal düzenleme eksikliği*, kentin merkezi alanlarında boş arsalar varken dış alanlarda apartman yapılaşmasının yer alması sözkonusudur.

Mevcut *Eski Eserler Yasası*, listelenmeye değer anıtsal değerdeki ve mimari değeri yüksek yapıların dışında doku oluşturan mahalle ve/veya sivil mimari örneklerinin korunmasına olanak sağlayacak yönde yeterli değildir. Listelenmesine gerek olmayan ancak korunmaya değer bina ve mahallerin sahiplerine Anayasa gereği bazı kolaylıklar sağlanmasına yasa olanak vermemektedir.

Taşınmaz kültür varlıklarının kullanımının sürekli ve sürdürülebilir olmasını sağlayacak politika ve müdahalelerin eksikliği sözkonusudur.

Uluslararası çevre ve korumaya yönelik sözleşme, protokol ve deklarasyonlar yeterince dikkate alınmamakta, Uluslararası kabul görmüş antlaşmalar KKTC Meclisi’nde geçirilmeyi beklemektedir. Gündüz ve gece yırtıcılarının tümü, Su kuşlarının tümü, endemik kuşlar ve türü tükenme tehlikesinde olan kuşlardır. Ramsar Sözleşmesi ile Sulak Alanlar ve Su Kuşlarının Korunması ve diğer çevre koruma sözleşmelerine uyarlanmamış yasalar sözkonusudur.

Konuyla ilgili diğerk eksiklikler arasında; çevre finansman sistemi, bilgi/veri tabanının oluşturulamaması, hukuksal düzenlemelerin etkin bir çevre yönetimine olanak tanıyacak biçimde geliştirilememesi de yer almaktadır.

Çevre ile ilgili olarak görev ve sorumlulukları bulunan daireler ve kurumlar, çevre koruma ve geliştirmekle ilgili parasal güçlüklerle karşılaşmaktadırlar;

- Mevcut mali kaynakların korumaya yönelik olarak kullanılmasına öncelik verilmemesi.
- Ekonomik çıkarların öncelikli ve etkin olması.
- Dış kaynaklardan yeterince yararlanılamaması.
- Devlet bütçesinden ayrılan ödeneğin yeterli miktarda olmaması engel teşkil etmektedir.

Yurttaşların, kararların nasıl alındığına ve sürece nasıl katılabileceklerine ilişkin bilgileri genellikle yoktur. Çevreye yönelik programlara, politikalara ve projelere ilişkin olarak üretilen bilgilere kolayca ulaşılammaktadır.

Çevre Dairesi ve Şehir Planlama Dairesi karar alma süreçlerine halkın katılımını sağlama çabasındadırlar. İmar Yasası halkın katılımını sağlamayı ve bunun için gerekli önlemlerin alınmasını Planlama makamı olan Şehir Planlama Dairesi'ne görev olarak vermekte, bu konudaki gerekli düzenlemelerle ilgili tüzük çıkarılmasını öngörmektedir. Ancak bu tüzük çalışmaları yavaş seyretmektedir.

KKTC'de genel anlamda planlama çalışmaları yaşamın ve değişimin gerisinde kaldıklarından mevcut duruma yanıt verememektedirler. Bütün bunlar ülke kaynaklarının geliştirilmesi ve dağıtılmasında akılcıl olmayan kararların alınmasına ve yatırımların doğru sektör ve yer seçimlerine bağlı olarak yönlendirilememesine, bunun sonucunda da çevrede olumsuzlukların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Çevre korunması ve yönetilmesinde bir çok ülkenin etkili bir şekilde uyguladığı caydırıcı ve özendirici ekonomik araçların, düzenlemelerin KKTC'de yeterince bulunmaması önemli bir eksikliktir. Taşınmaz Mal Vergilendirme Yasasında; Değer artışı vergisi, değer

kaybına göre vergilendirme gibi teşvik edici ve caydırıcı yasaların bulunmaması, kaliteli insan yerleşmeleri oluşturma yönünde önemli kısıtlayıcılarıdır.

13.1.4. Fırsatlar ve Olanaklar

21/1997 sayılı Çevre Yasası, 60/1994 sayılı Eski Eserler Yasası, 55/1989 sayılı İmar Yasası, Eski Eserleri Koruma Fonu'nun oluşturulmuş olması, ÇED Tüzüğü, Katı Atık Kontrol Tüzüğü, Hava Kalitesinin Kontrolü ve Korunması Tüzüğü, Sulak Alanlar'ın Korunması Tüzüğü, Flora ve Faunanın Korunması Emirnamesi ve benzerleri yürürlükte olan yasal olanaklardır.

Eski Eserleri Koruma Fonu özel mülkiyete konu taşınmaz eski eserler ile devletin mülkiyetinde veya gözetim ve denetiminde bulunan taşınır ve taşınmaz eski eserleri korumak, yaşatmak, bakım ve onarımını yapmak, restore etmek, belgelemek, tanıtmak ve bunlarla ilgili her türlü iş ve işlemleri, bilimsel ve teknik çalışmaları yapmak ve/veya yaptırmak için aynı, nakdi ve teknik yardım yapmak için kurulmuştur. Fon hesapları Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü tarafından tutulmakta ve Fon'un kaynakları KKTC Merkez Bankasında muhafaza edilmektedir. Fon'un denetimi ise Sayıştay tarafından yapılmaktadır.

Karpaz Milli Park Alanı Yasa Tasarısı, Gazimağusa İmar Planlama Çalışması, Çevre Master Planı Çalışması, Turizm Master Planı Çalışmaları, Ülkesel Fizik Plan Çalışması yanında 2004 yılında yürürlüğe giren "Karpaz Bölgesi Planlama Sınırı İçinde Denetim ve Geliştirme Emirnamesi", "2004 Tatlısu-Büyükkonuk Bölgesi Emirnamesi", 2005 Girne 1. Bölge Emirnamesi, Bafra ve Yakın Çevresi Birinci Etap Emirnamesi, 2005 Girne Boğaz Bölgesi Emirnamesi, 2006 Beşparmak Dağları Aküferi Geçiş süresi Emirnamesi ve 2007 Girne 2. Bölge Kapsamlı Emirnamesi S(K-II) 1056-2007 Bakanlar Kurulu Kararıyla Karpaz Milli Park Alanı'nın ÖÇK Bölgesi olarak ilan edilmesi sürdürülen planlama olanaklarıdır.

Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi ile yerel üniversiteler arasında zaman zaman sürdürülebilen çevre ve planlamaya yönelik işbirliği çalışmaları geliştirilmelidir. Doğu Akdeniz Üniversitesi ile

Gazimağusa kenti imar planlanmasına ilişkin işbirliği çalışmalarıyla, CMC tesislerindeki atıkların temizlenmesine yönelik DAÜ ve Lefke Avrupa Üniversitesinin projeye katkıları sözkonusudur.

Uluslararası Kuruluşlarla ilişkilerde UNOPS (Birleşmiş Milletler Projesi Servisi) v.b. kuruluşlardan sağlanan finansman kaynak, TAIEX gibi (Avrupa Birliği Komisyonu Teknik Yardım ve Bilgi Değişim Ofisi) ve yabancı ülkelerden sağlanan teknik konulardaki yardımlar ve uzman desteği, sivil toplum örgütlerinin uluslararası kuruluşlarla ilişki ve ortaklıkları, üyelikleri önemli gelişmelerdir.

13.1.5. 2007 Yılı Programı Döneminde Yapılan Çalışmalar

Ülkemizde elektrik enerjisi üretiminin artırılması, iletişim hatları, trafoların yedeklenmesi ve yenilenmesi çalışmaları devam etmektedir. Geline aşamada Finlandiya'nın Wartsila firmasıyla KIBTEK arasında imzalanan protokol gereği Aralık 2006 tarihine kadar 4 adet toplam 70 megawattlık dizel jeneratör, takviye güç olarak Kuzey Kıbrıs'a getirilerek 2007'nin ilk aylarında kurulması tamamlanmıştır. Bunun yanında güneş, rüzgar gibi yenilenebilir doğal kaynaklardan alternatif enerji elde etmeye yönelik çalışmalara destek verilmeye çalışılmıştır.

KKTC'nin içme ve kullanma suyu ihtiyacına kısa ve uzun vadede çözüm getirecek su temini projelerine devam edilmiştir. Karpaz bölgesinin su ihtiyacını karşılamaya yönelik Bafra'da denizden su arıtma sistemi de geçen yıl sözleşme imzalanan İsrail firması tarafından tamamlanarak hayata geçirilmiştir. Buna göre günde 8 bin m³ su arıtacak Bafra Tatil Köy ve Bölgesi Deniz Suyu Arıtma Projesi'yle ilk etapta 2 bin m³/günde su bölgedeki turizm tesislerinin yanı sıra, yılladır su sıkıntısı çeken İskele ve civarı köylerde yaşayan vatandaşlara ulaştırılmıştır. Gazimağusa Bölgesi'ne 10 bin m³/gün kapasiteli sistemin ilk etabı olan 5 bin m³/gün kapasiteli ikinci bir denizden su arıtma tesisinin kurulması için de ihaleye çıkmıştır. Projenin tamamlanmasıyla Gazimağusa'nın su ihtiyacının %90'ı karşılanmış olacaktır. Girne'de uygulanacak deniz suyu arıtma projesi de Tekneçik Elektrik Santralı yakınlarında yapılarak, kapasitesinin Girne'nin su ihtiyacını karşılayacak şekilde planlanmıştır. Böylece Güzelyurt bölgesindeki su kaynaklarının kullanımı da

minimize edilerek, yeraltı su kaynaklarının dengelenmesi ve kirliliğin de böylece önüne geçilmesi planlanmıştır.

Türkiye ile KKTC arasında denizaltından döşenecek boru hattı ile KKTC'nin su sorununu kökten çözmek için geliştirilen proje yeni bir ivme kazanmıştır. Türkiye Devlet Su İşleri (DSİ) ile Alsim Alarko Şirketi arasında anlaşma imzalanmıştır. Anamur Dragon Çayı'ndan alınacak suyun, 78 kilometre uzunluğunda, denizin 250 metre derinine, askıda döşenecek 1.6 metre çapındaki boru hattı ile Kıbrıs'a yılda 75 milyon metreküp su taşınması öngörülmüştür. Suyun 15 milyon m³'ünün içme, kullanma, endüstri ve turizm amaçlı kullanımlara, 60 milyon m³'ünün ise sulamaya verilmesi tasarlanmıştır. Projeye özellikle Mesarya Ovası'nın sulanması mümkün olurken, sulu tarımın artmasıyla KKTC ekonomisinin daha da gelişmesi bekleniyor. 7 Ekim 2005'de imzalanan anlaşma bir "uygulama projesi" olup 27 ay sonra ihale aşamasına geleceği belirtilmiştir. İnşa edilecek boru hattıyla ilgili araştırmalar 2007 yılı sonu itibarıyla tamamlanmıştır.

Avrupa Birliği'nin Kıbrıslı Türklere yönelik 259 milyon Euro'luk mali yardım paketinin ilk yapı ihalesi "Kuzey Lefkoşa'nın Su Dağıtım Ağının Yenilenmesi Projesi" olarak düzenlenmiştir. Projeye, verilen 4.2 milyon Euro'luk kaynakla Lefkoşa'nın asbestli su borularının yaklaşık dörtte biri (85 km'si) değiştirilmiş olacaktır.

Lefkoşa Türk Belediyesi Lefkoşa "Kanalizasyon Geliştirme Projesi" çerçevesinde çalışmalarını sürdürmüştür. Projenin 2007 Haziran ayında tamamlanan etabı ile Lefkoşa'nın %72'si, nüfusun ise %80'i kanalizasyon sorununu çözmüş olmaktadır. Proje Avrupa Birliği fonlarıyla gerçekleştirilmektedir. Projeye Lefkoşa'nın Kuzey Marmara ve Ortaköy bölgesine döşenen 11.5 Km'lik boru hattı ile yeniden devam edilmekte olup, ikinci ihale ise 16.5 km'lik I. Etap Kaymaklı Projesi'yle sürdürülmüştür.

369/07 ve 658/07 sayılı Hava Kalitesinin Kontrolü ve Korunması Tüzüğü (Değişiklik) ile Mayıs 2007 tarihi itibarıyla trafikte seyreden motorlu kara taşıtları için emisyon standartları yeniden düzelenmiştir. Eksoz emisyon ölçümleri 1 Ağustos 2007'den itibaren fiilen başlatılmıştır. Bu bağlamda egsoz emisyon ölçümü için yetkilendirilecek servis ve garajlar belirlenmiştir. Denetimler ise Polis ve Çevre Dairesi personeline verilmiştir.

Ülkemizin en büyük çevre sorunlarından biri olarak kabul edilen ve her geçen gün büyüyerek hem çevre, hem de insan sağlığı için ciddi bir tehlike yaratan Dikmen Çöplüğü'ne henüz kalıcı bir çözüm bulunabilmiş değildir. Bugüne kadar sorunun çözümüne yönelik birçok proje üretilmiş, birçok adım atılmış, ancak kalıcı çözüme ulaşılamamıştır. Bugün gelinen noktada Avrupa Birliği finansmanı ile hazırlanan "KKTC Katı Atık Fizibilite ve Master Planı"yla ilgili tanıtım çalışmayı düzenlenmiştir. AB mali yardım paketinden ayrılan 21.2 milyon Euro'luk kaynakla katı atıkların önümüzdeki 25 yıldan nasıl yönetileceği belirlenecek ve Avrupa Birliği standartlarında bir atık yönetim planı hazırlanmış olacaktır. Taslak plan, katı atık yönetimi için gerekli olan fiziksel yatırımın ilk adımı olacaktır. Fiziksel çalışmanın 2 yıl içerisinde başlaması ve planın fiilen 2012 yılında tümüyle uygulamaya konulması öngörülmektedir. Taslak planın Ocak 2008 içerisinde Bakanlar Kurulu'nda geçirilerek yasalaştırılması sağlanmış olacaktır. Taslak planın uygulanması için gerekli olan mevzuat ve tüzüklerin de 2011 yılına kadar tamamlanması hedeflenmiştir.

Çevre Koruma Dairesi, Karpaz Milli Parkı'nda yapılan flora ve fauna çalışmasından sonra KKTC genelinde endemik ve botanik açıdan değerli olan alanların "Özel Çevre Koruma Bölgesi" ilan edilmesine yönelik çalışma başlatmıştır. Bu çerçevede Karpaz Milli Parkı 30 Mayıs 2007'de Bakanlar Kurulu kararıyla ÖÇK Bölgesi ilan edilmiştir. Bu kararla birlikte bu yıl içerisinde bölge için Çevre Yönetim Planı hazırlanması zorunluluk haline gelmiştir. Çalışmaları başlatılan Plan'la elektrik ve yol gibi altyapısının nasıl olacağı, bölgenin nasıl kullanılacağı, dolaşım alanlarının nasıl olacağı, hangi bölgelerde servis ve gözetleme yerleri olacağı, ormanların ve kıyıların nasıl korunacağına ilişkin kural ve esaslar belirlenmiş olacaktır. Söz konusu planla, yasal zemin oluşturan Karpaz Emirnamesi'nde bölgeyle ilgili öngörülen düzenlemeler de kalıcı hale gelmiş olacaktır. KKTC Hükümeti bu arada 19 Eylül 2007 tarihinde aldığı bir kararla Karpaz'ın flora ve faunasını, biyolojik çeşitliğini, tarihi ve kültürel değerlerinin korunmasını, yörenin ekonomik aktivitelerinin nasıl gelişeceğini düzenleyen Karpaz Milli Park Alanı Yasa Tasarısı'nı onaylamıştır.

Çevre Koruma Dairesi'nin Yakın Doğu Üniversitesi ile işbirliği içinde yürütmüş olduğu botanik açıdan önemli 29 bölgenin envanter çalışmaları tamamlanmış ve bunlarla ilgili 2 belgesel hazırlanmıştır. YDÜ'sinde 4000 adet bitli örneğinin bulunduğu Herbarium çalışmaları tamamlanmış ve açılışı yapılmıştır. "Edemik Bitkiler" kitabı ve yürüyüş yolları broşürleri basılmıştır.

KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı “Ormancılık Master Planı” çerçevesinde 2007 yılı ağaçlandırma döneminde çalışmalarını sürdürmüştür. Yıl içerisinde fidan yetiştirmek amacıyla 9000 kg ibreli (iğne yapraklı) ağaç tohumu toplanarak 1,650,000 adet fidan üretimi gerçekleştirilmiştir. 662 hektar alanda yeni dikim, 48 hektar alanda da tamamlama olmak üzere 792,928 adet fidan dikilmiştir. 13 hektar alana da deneme amaçlı 14,125 adet kızılçam ve halep çamı fidanı dikilmiştir.

Deniz Kaplumbağalarını İzleme ve Koruma Projesi çerçevesinde UNOPS, Çevre Koruma Dairesi Fonu, TC Yardım Heyetinin katkıları ve Çevre Koruma Dairesi'nin organizasyonu ile Mayıs-Eylül 2007 tarihinde devam edilen kaplumbağaları koruma ve üremelerine yardımcı olma çalışmaları sürdürülmüştür. Akdeniz bölgesinde Alagadi'nin beşinci büyüklükte Caretta Caretta kaplumbağalarının üreme alanı olması yanında, Karpaz'da Kuzey Sahil Şeridi'nin de yeşil kaplumbağaların (Chelonia mydas) üçüncü büyüklükteki üreme alanı olduğu bilinmektedir. Bu bölgedeki Ronnas Körfezi'nin yeşil kaplumbağaların evi olması nedeniyle Alagadi gibi “Özel Çevre Koruma Alanı” olması için çabalar sürdürülmüş ve 11 Ekim 2006'da bu konuda Bakanlar Kurulu karar almıştır. Çevre ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı ile Doğu Akdeniz Üniversitesi arasında deniz kaplumbağalarının korunması ve izlenmesi konularında ortak proje yürütmek amacıyla 6 Eylül 2007 tarihinde işbirliği protokolü de imzalanmıştır.

Lefke'ye bağlı Gemikonağı bölgesinde yıllardan beri büyük bir çevre kirliliği yaratan Kıbrıs Maden Şirketi CMC tesislerinin atıklarının temizlenmesi ve bölgenin geliştirilerek, yatırımların yapılması için çalışmalar sürdürülmüştür. Kısa vadede bölgenin insanlarla temasını kesmeye yönelik telleme yapılmıştır. Bölgedeki uygulamalar Çevre Koruma Dairesi'nin işbirliği ve gözetiminde yapılmaya çalışılmıştır. Geline aşamada AB'liğin 900 bin Euro'luk mali yardımıyla fizibilite amaçlı, bölgenin reel durumunu ortaya çıkaracak bir rapor ve buna göre bölgenin tümünü kapsayacak yeni bir proje hazırlanması çalışmaları başlatılmıştır. Bu bağlamda, AB'nin çıktığı ihaleyi kazanan Alman “Plejades” firması, 30 Kasım 2007 tarihinde Lefke AKM'de 18 ay sürecek fizibilite proje çalışmasıyla ilgili tanıtım programı düzenlemiştir.

Taşocaklarının iyileştirilmesiyle ilgili teknik bir grup oluşturulmuş olup, yerinde inceleme ve denetleme çalışmaları başlatılmıştır. Taşocaklarının durum tespitinin yapılması ve AB

ülkelerindeki uygulamalarla kıyaslanması, önerilerde bulunulması amacıyla AB TAIEX (Teknik Yardım ve Destek Ofisi) tarafından bir uzman ülkemizde çalışmalara katılmıştır. Geline aşamada ülkemizin yıllardır en büyük sorunlarından biri olan taşocakları için hazırlanan kriterler 1 Ocak 2008'den itibaren yürürlüğe girmiştir. Buna göre; taşocaklarının sözleşmeleri kriterlere göre uzatılacaktır. Bir çok teknik şartları içeren kriterlere göre taşocakları sınıflara ayrılacak ve sözleşmeleri de yer aldıkları sınıflara göre uzatılacaktır. Bu sınıflardan, çok kötü durumda olan taşocaklarının ise sözleşmelerinin uzatılmaması karara bağlanmıştır.

Asbest içeren yapı malzemelerinin gömülmesi için Dikmen çöp alanında yer tespit edilmiş ve konuyla ilgili Bakanlar Kurulu kararı üretilmiştir. Dünyada geçmişte çok sık kullanılan asbest ve asbestli malzemeler, malzemenin tehlikesi öğrenildikten sonra yasaklanmıştır. Malzeme ile ilgili görevlilerin eğitilmesi amacıyla TAIEX (AB Komisyonu Teknik Yardım ve Bilgi Değişim Ofisi), Çevre ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı ve Başbakanlık AB Koordinasyon Merkezi işbirliğiyle 26-30 Kasım 2007 tarihlerinde Litvanya'dan bir uzman gelerek Bakanlar Kurulu Kararı ile oluşturulan asbest komitesi ve atık çalışma grubu üyelerine, yerel yönetim ve sivil toplum örgütü temsilcilerine yönelik bir çalıştay düzenlemişlerdi. Geline noktada ülkeye asbest içeren inşaat malzemesi girişi yasaklanmıştır. Halen başka hangi ürünlere kısıtlama getirileceği üzerinde çalışmalara devam edilmektedir.

Tarımsal İlaçlar Denetim Kurulu tarafından ilgili müfettişler aracılığıyla gerek ülke giriş kapılarında, gerekse üretim ve satış yerlerinden alınan yaş meyve ve sebzelerde, tarımsal ilaç kalıntıları analizleri sonucunda limit üstü ilaç kalıntısı tespit edilen ürünlerin toplatılıp, imha edilmesi, bu dönemde de sürdürülmüştür. Yetkililerin, üzüm ve böğrülcede yüksek miktarda tarımsal ilaç kalıntısı bulunduğu açıklamasından sonra KT Ziraat Mühendisleri Odası bilimsel tahliller için daha fazla miktarda numune alınmasını istemiştir. Ayrıca, temelde pratik çözümün devlet tarafından onaylanmış "temiz" etiketi taşıyan ürünler ve çağdaş bilimsel paketleme tesisleri olduğu vurgulanmıştır. Devlet biriminin, çiftçinin ürettiği malını bu tesislerden numune alarak Devlet Laboratuvarı'nda analiz yapması ve çiftçinin bu malı paketleme tesisleriyle yapılan ortaklığa göre piyasaya sürmesinin daha sağlıklı ve dünyada uygulanan geçerli bir yöntem olduğu belirtilmiştir.

Türkiye Çevre ve Orman Bakanı Osman Pepe'nin adamıza yaptığı ziyarette 2007-2008 yılı içerisinde "Çevre Alanında İkili İşbirliği" çalışma programı imzalanmıştır. Protokole göre; KKTC'ndeki 20 bin hektarlık alan dönem içerisinde ağaçlandırılacaktır. Ormancılık Master Planı ve KKTC Çevre Master Planı'nın hazırlanmasında ortaklaşa çalışma yürütülmesi kararlaştırılmıştır.

ÇED Tüzüğü'nün AB kriterlerine uyum çalışmaları kapsamında AB Koordinasyon Merkezi'yle sürdürülen çalışmalar devam ettirilerek sonuçlandırılmıştır. Bu çerçevede ÇED raporlarının ilgili yatırımcı tarafından hazırlanmasındaki bürokratik engeller en aza indirilirken, ÇED Komisyonu'nun oluşumu da değiştirilerek birçok daireden Komisyona katılım sağlanmış ve değerlendirme süresi kısaltılmıştır.

Tıbbi Atıkların Kontrolü ve İmhası Tüzüğü hazırlama çalışmaları sonuçlandırılma aşamasına getirilmiştir.

Sahillerin gelişigüzel yapılaşmasını önlemek ve kıyı alanlarının doğal dengesinin korunması amacıyla "Kıyı Alanları Planlaması ve Yönetimi Master Planı" hazırlanması çalışmaları başlatılmıştır. Plan çalışmaları Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlığı Koordinatörlüğü ile YDÜ Denizcilik Fakültesi aracılığıyla yürütülecektir. Master Plan'la, sürdürülebilir kalkınma prensipleri ile yatırımcılar ve devlet için bir rehber oluşması ve tüm gelişmelerin bir takım esaslara bağlanması öngörülmüştür.

6 Eylül 2007 tarihinde Karpaz Yarımadası içerisinde bulunan doğal yaşam alanlarının, sınıflandırılarak haritalandırılması amacıyla Çevre ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı ile KT Biyologlar Doğayı Araştırma ve Koruma Derneği arasında protokol imzalanmıştır. Protokol, bakanlık tarafından hazırlıkları devam eden Karpaz Bölgesi Yönetim Planı Tüzüğü'nün altyapısını da oluşturacaktır.

Çevre Yasası'nın Çevre Koruma Dairesi'ne verdiği yetkiler arasında olmasına rağmen yıllardır oluşturulmayan Çevre Danışma Kurulu, Nisan 2007 tarihinde oluşturularak aktif hale getirilmiştir. Çevre adına yapılacak çalışmalara etkinlik kazandırmak, alınacak önlemlerin ve yapılacak uygulamaların bir bütünlük içerisinde olmasını sağlamak önemli bir adım teşkil etmektedir. Gelinek noktada, Çevre Danışma Kurulu, ülkenin çevre

sorunlarıyla ilgili bir rapor hazırlayarak 4 ana başlık belirlemiş ve bu konularda çalışmalar yapmıştır. Rapor'da sırasıyla ülkeyi tehdit eden en önemli çevre sorunları;

1. Doğal Hayat ve Ekosistemler
2. Enerji
3. Gıda Güvenliği ve
4. Çevre Kirliliği olarak belirlenmiştir. Raporda yer alan her sorunun alt başlıkları da belirlenerek tanımı yapılmış, mevcut durumdaki güçlü ve zayıf yönler belirtilmiş, sorumlu kurumlar ve çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Eski Eserler ve Müzeler Dairesi 2007 yılında bakım, onarım ve restorasyon çalışmalarına hız vermiştir. Müze ve Ören yerleriyle ilgili çalışmalar yanında araştırma, kazı, belgeleme, envanter ve değerlendirme çalışmaları sürdürülmüştür.

19-24 Şubat 2007 tarihleri arasında Yakın Doğu Üniversitesi (YDÜ) tarafından organize edilen "Uluslararası Çevre: yaşam ve sürdürülebilirlik" konulu uluslararası çevre konferansı gerçekleştirilmiştir. Konferansta çevre 21 ana başlık altında irdelenmiştir. 108 ülkeden 1413 bildirinin sunulduğu konferansta 110 kişilik uluslararası bilim kurulu ile çevreyle ilgili kurum ve kuruluşların başında yer alan 72 kişilik uluslararası danışma kurulu gözetiminde yürütülmüştür. Konferans özetle 4 ana grup altında özetlenmiştir; 1- Yaşam ve Sürdürülebilirliğe Yönelen Tehditler, 2- Teknolojik Gelişmeler, 3- Sosyal Değişim Faaliyetleri ve Araçları, 4 – Sürdürülebilir Toplumlar Oluşturmak için Hedeflerin Belirlenmesi .

3-5 Mayıs 2007 tarihleri arasında UNDP inisiyatifi olan, Güven ve İşbirliği için Hareket (ACT) tarafından düzenlenen, 1'inci Uluslararası Sivil Toplum Fuarı "Etkin Vatandaşlar- Sesinizi Duyurun" konulu, atölye çalışması ağırlıklı bir etkinlik düzenlemiştir. Fuar; Kıbrıslılara, kurumsal sosyal sorumluluk, sivil katılım ve gönüllülük gibi konuları tartışma imkanı sunmuştur. Kıbrıs'ta 2005 yılında yapılan CIVICUS Sivil Toplum çalışmasının bulguları da masaya yatırılmıştır. Buna göre; Kıbrıs'ta sivil toplumun hak arama rolünü iyi bir şekilde yerine getirmesini sağlayacak, güçlü bir STÖ ağ sistemi mevcut olmadığı, içe dönük olduğu, STÖ'lerinin çalışmalarıyla başa çıkabilmeleri için yeterlilik-kapasite ve iş güçlerini geliştirmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Kıbrıs Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, 24-25-26 Mayıs 2007 tarihleri arasında, Birlik Konferans Salonunda, Enerji Politikaları sempozyumu adı altında “Kuzey Kıbrıs’ta Enerji – Sorunlar – Öneriler”in ortaya konulduğu bir etkinlik gerçekleştirilmiştir. Sempozyuma yedi oturumda otuz bildiri sunulmuştur. Birçok konunun tartışıldığı toplantılarda alternatif enerji kaynaklarına yönelim bütün dünyada olduğu gibi bizde de ön sıralara tırmanmıştır. Önemli olan yeterli araştırmaları en kısa sürede tamamlamak, teşvikleri belirlemek ve bu alana hiç gecikmeden yatırım yapmak vurgulanmıştır. Ülkemizin iklim bakımından güneş ve rüzgar enerjisi için uygunluğu dile getirilmiştir.

Başbakanlık Avrupa Birliği Koordinasyon Merkezi bünyesinde görev yapan Çevre Yeniden Yapılandırma Komitesi tarafından yürütülmekte olan AB Çevre politikası ve mevzuatına uyumlaştırma çalışmaları kapsamında, KKTC için Sürdürülebilir Kalkınma-Stratejisi oluşturulmasına yönelik çalışma süreci devam ettirilmiştir. Stratejinin oluşturulabilmesi için, Sürdürülebilir Kalkınmanın üç ana unsurunu oluşturan ekonomik, sosyal ve çevresel politikaların çevre ayağı 27 Eylül 2007 tarihinde Lefkoşa Posta Dairesi Toplantı Salonu’nda kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin katılımıyla sürdürülmüştür.

13.2. Sorunlar

Ülkemiz enerji gereksiniminin kesintisiz karşılanabilmesi için sürdürülebilir enerji politikalarımızın eksikliği yanında, fosil kaynaklı yakıta dayalı enerji santrallerimizin yarattığı hava kirliliği sorun olmaya devam etmektedir.

KKTC’de su kaynaklarının bilinçsizce kullanılması ve kirletilmesi, çevre sorunlarının başında yer almaktadır. Yeraltı suları azalmakta ve kalitesi giderek bozulmaktadır. Yıllık yağışların azalması yeraltı sularının azalmasına ayrıca neden olmaktadır. Buna bağlı olarak yüzey sularının kısıtlı ve yıllık akışının çok kısa süreli olması, derelerin bir kısmının denize akışının engellenememesi, yeraltı suyunu beslemek amacıyla inşa edilen göletlerin geçirimsiz zeminler üzerine inşaa edilmiş olması nedeniyle aşırı buharlaşma olmakta ve

erozyon nedeniyle göletler toprak dolarak bir dizi olumsuz durumu ortaya çıkarmaktadır. Suyun miktarı kadar kalite yetersizliği de önemli bir sorundur.

Yeterince denetim olmaksızın açılan kuyular ve aşırı su çekimi akifer katmanlarını bozmakta ve var olan pınarları kuruturken suyun kaybolmasına neden olmaktadır. Aşırı pompaj ayrıca kuyularda tuzlanmaya yol açmaktadır.

İçme ve kullanma suyu “Şebeke Yenileme Projeleri” özellikle büyük kentlerde yetersiz kalmaktadır. Lefkoşa'nın kanalizasyona bağlanan büyük bir kısmı hariç diğer şehirlerimizde kanalizasyon sisteminin olmayışı yeraltı su kaynaklarımızı kirletmekte, vidanjörle çekim ve boşaltım atık su problemini oluşturmaktadır. Toprağın geçirgenlik özelliği olmadığı bölgelerde ise devamlı taşan kirli sulardan etrafa kötü kokular yayılmakta ve sineklerin üremesi için ortam sağlanmaktadır.

Tarımda verimi artırmaya ve zararlılarla mücadeleye yönelik aşırı pestisit ile suni gübre kullanımı, yeraltı su kaynaklarının kirlenmesine neden olan faktörlerdendir.

Süt ürünleri üretimi, dericilik gibi sanayi atıkları ve turizm faaliyetleri sonucunda çıkan atık suların ön arıtma yapılmadan çevreye gelişigüzel verilmesi yeraltı sularını kirletmektedir. Günde yaklaşık 180 ton sütün işlendiği ülkemizde, süt ve süt ürünlerinin üretimini yapan ve gün geçtikçe sayıları artan fabrikaların hergün yaklaşık 130 ton peyniraltı atıksularının gelişigüzel, vidanjörlerle açılan çukurlara veya kanalizasyon şebekelerine dökülmesi büyük bir sorun teşkil etmektedir. Arıtma tesisi yapacağını taahhüt eden işyerleri ise kapasitelerinin az olduğunu gerekçe göstererek arıtma tesisi kurmaktan kaçınmaktadırlar.

Son yıllarda iklimde görülen değişiklik ve yarı kurak iklim koşullarının hakimiyeti, mevcut su açığının daha da artacağını göstermektedir. Modern tarım tekniklerinin en çok uygulama sahası bulduğu yer sulu tarım arazileridir. Ancak, tarımda ekonomik sulama sistemlerini yeterince uygulayamayışımız su konusunda ikilem oluşturmaktadır. Sulu arazilerin ortadan kalkması bir nevi tarımın ortadan kalkması demektir. Denize yakın tarım topraklarının sulanmasında kullanılan tuzlu su ülkenin en verimli topraklarını tehdit etmektedir.

Ülkemizde çöplerin toplanması, yok edilmesi ve çöp alanlarının yetersizliği yanında , çöplerin ekonomiye yeniden kazandırılması sorunu ile ilgili teknik çalışmalar henüz tamamlanıp uygulamaya geçilememiştir. Bu konunun ciddi olarak ele alınması ve uygun düzenli çöp depolama alanlarının tespiti ile sorunun çözümünde daha fazla geç kalınmamalıdır. Bu bağlamda tıbbi atıklar ülkemizde her türlü denetimden uzak ve kurallara uygun olmadan toplanmaktadır. Tıbbi atıkların ayrı toplanıp depolanması ve imha edilmemesi, bulaşıcı hastalıkların yayılmasını tetiklemektedir. Bilindiği üzere ülkemizde bazı verilere göre yıllık üretilen toplam atık miktarının 290 bin ton olduğu, bu miktarın 107 bin tonunun evsel atık, 129 bin tonunun inşaat artığı ve %10'unun ise tehlikeli atık olduğu hesaplanmıştır.

Bitki hastalıkları, zararlı böcekler ve yabancı otlar gibi tarımsal ürünlerin azalmasına sebep olabilecek çeşitli etmenlere karşı kullanılan kimyasal bileşikler olan pestisitler, sebze ve meyvelerde kalıntı bırakmak suretiyle insanları ve hayvanları zehirlemekte, birçok hastalıklara zemin hazırlamaktadırlar. Pestisitler, toksit yapıları nedeniyle doğrudan veya dolaylı yollarla insan ve çevresini olumsuz etkilemektedir. AB ülkeleri dahil, tüm gelişmiş ülkelerde tarımsal ürünler üretimden-tüketiciye ulaşana dek her safhada “pestisit kalıntı izleme çalışmaları” bir program dahilinde sürekli değerlendirilmektedir, bizdeki en önemli sorun bunun olmamasıdır.

Topraktaki plansız yapılaşma ve erozyon uzun dönemde verimli tarımsal toprakların ortadan kalkmasına, beslenme yetersizliğine ve gelecekte ülkenin en önemli üretim sektörünün ortadan kalkmasına neden olacaktır.

Yanan orman arazileri süratle ağaçlandırılıp yeniden yeşertilmezse, ağaçsız arazilerin devlet eliyle başka amaçlarla kullanılması büyük bir tehlike olarak artmaktadır. Bu şekildeki uygulamalarla orman yangınları teşvik edilmiş olacaktır.

Taş ocaklarının oluşturduğu fiziksel tahribat, kaynak kaybı, çevresel riskler, sarsıntı ve görsel kirliliğin doğal yaşama ve yeraltı su kaynaklarına yaptığı olumsuz etkiler önemli boyutlardadır. Ülkemizde toz kirliliği konusunda en kötü durumdaki işletmelerin taş kırma tesisleri olduğu bilimsel olarak saptanmıştır.

Kuzey Sahillerimize özellikle gemilerden atılan yabancı ülke kaynaklı katı ve sıvı atıklar birikmektedir. Plastik cisimler, petrol, motor yağları, deterjan ve tıbbi malzemeler bunlar arasındadır.

Kıyılarımızdaki yerleşim birimlerinden ve turistik tesislerden arıtılmamış veya yeterli derecede arıtılmamış kirli suların denize verilmesi gelecekte önemli bir soruna dönüşme eğilimi taşımaktadır.

Lefke bölgesinde yıllar önce üretimi durdurulan Kıbrıs Bakır Madeni Şirketi CMC'nin maden artıkları, kıyı şeridinin su kalitesini ve toprağı olumsuz yönde etkileyen bir potansiyele sahiptir. Yerleşim ve üretim alanlarıyla iç içe geçmiş olan bu kirli alanlar toprak ve sudaki ağır metal konsantrasyonunu artırarak insan sağlığına ciddi tehdit oluşturmaya devam etmektedir.

Trol ve Gırgır ile avlama yöntemiyle yüksek miktarlarda hedef dışı balık yok edilmektedir. Balıkların yumurtlama, yavrulama alanları dipte çekilen araç ve gereçle tahraibata uğramakta, kısa vadede kazanç geleceğe zarar vermektedir. Yasa dışı ve izinsiz olarak karasularımızda avlanan balıkçılar, denizlerimizdeki diğer bir tehlikedir.

Belediye sınırları içerisinde kalan kıyılarda gelişme ve inşaat faaliyetini kurala bağlayacak olan "Kıyı İmar Yasası", Anayasa'nın emredici gücüne rağmen yıllardır çıkarılmamıştır. Bu yasal boşluk nedeniyle kıyılarda bir çok inşaat yapılmış, kıyılar gelişigüzel yapılaşma ile yoğunlaşmış, estetik değerlerin kaybolmasına neden olunmuştur.

Kentleşme ve turizm yatırımlarının kıyı ve ormanlık alanlara kayması sonucu kuşların yaşam alanlarının daralması, erozyon ve çölleşme sonucu yiyecek ve su bulamayan kuş türlerinin tükenmesi (dere kuşu) önemli sorunlardan biridir.

Tarihi kent ve köy dokuları yeterince korunamamaktadır. Tarihi ve kültürel doku özelliği taşıyan bölgelerin gerçek sahiplerinin çeşitli nedenlerle bu konutlarını ve bölgeyi terk etmeleri, yeni gelen nüfusun sosyal ve kültürel yapısının, yerel sosyal ve kültürel yapıdan farklı olması nedeniyle meydana gelen değişim sorunlar yaratmaktadır.

Kaynaklardan hakça ve eşit yararlanma yerine, kaynakları kullanmada rekabet vardır. Toprak, su, kıyılar, ormanlar, sulak alanlar, tarihi ve kültürel alanlar, sektörel paylaşım kavgasında tüketilmektedir.

Bireyler bireysel hakları etkilenmedikçe çevrelerindeki gelişmelere yeterince ilgi göstermemektedirler. Ortak yaşam alanlarını, sokakları ve mahalleleri kullananlar ve paylaşanlar arasında ortak yaşam bilinci gelişmemiştir. Sınırsız mülkiyet hakkı anlayışı hala geçerlidir ve geliştirilen planlama kararlarında direnç yolu açmaktadır.

Kaçak inşaat, standartlara uygun olmayan yapılar yapılabilmektedir. Yerel yönetimlerin yapabileceği gücü sınırlıdır, bu da görevlerini yerine getirmede yetersiz kalmalarına neden olmaktadır. Devletin ilgili kuruluşları; kadro, teknik donanım eksiklikleri, örgütlenme ve politik karışmacılıkla uğraşmakta, sorumluluk ve yetki alanlarında yeterince etkili olamamaktadırlar.

Ülkemize ithali 2005 yılı öncesi serbest olan asbest, uzun yıllar kullanılmıştır. İnsan sağlığı üzerinde büyük etkileri olduğu bilinen ve kanserojen olduğu için yasaklanan asbest maddesi, gereken yasal düzenlemelerin tam olarak sağlanamamasından dolayı günlük hayat içinde yer almaya devam etmektedir. Söz konusu asbest malzeme, tamamen denetimsiz olarak açık havada spiral makinesi ile kesilerek uygulanmaktadır. Dağılan tozlar sadece uygulayıcıları değil, o yörede bulunan çok geniş halk kitlelerini de, hem uygulama anında tenfös edilerek, hem de daha sonra uçuşan tozlarla tehdit etmektedir. Bilindiği gibi asbest, çimento sanayi ve otomobillerin fren balatalarının aşınmasından kaynaklanan emisyonlarla da hava kirliliğine neden olmaktadır.

14. Fiziki Planlama

Fiziki planlama; ülkesel düzeyde sektörel hedef ve yatırımlar dikkate alınarak, düzenli gelişmeyi özendirmek ve denetlemek, nüfus yerleşimleri, konut alanları ve yoğunluklarını, sanayi, ticaret, turizm, ulaşım, altyapı, kamu ve sosyal servisleri, tarımla ilgili genel politikaları, sosyal-kültürel-tarihsel ve mimari önemi olan bölgeleri düzenlemek amacıyla hazırlanan, ayrıca mali plan-program ve politikaları da kapsayan stratejik bir planlama türüdür.

Fiziki planlama, ülke ölçeğinden alt ölçeklere inen planlar sistemi ve küçük ölçeklerden büyük ölçeklere doğru bilgi akımı ile yeniden gözden geçirme ve düzenleme etkinliklerini içeren bir sistem bütünü, yönetim ve işletme sürecidir. Fiziki planlar; Ülkesel Fizik Plan, İmar Planları, Çevre Planları ve Öncelikli Alan Planları olmak üzere isimlendirilirler. Bu planlar kademeli olarak ve birbiriyle bağlantılı olarak çalışırlar.

Fiziki planlama aynı zamanda toprağın akılcı ve amacına uygun olarak kullanılması yanında toplum içinde çeşitli çıkar farklılıkları arasındaki dengeyi kurmakla da doğrudan ilgilidir. Buna ek olarak kıt kaynakların dengeli ve etkin kullanımı, yatırımların dengeli yapılması, ülkede nüfus dağılımının planlı ve akılcı olması, fiziki planların kalkınma planlarıyla eşgüdüm içinde yürütülmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda planlama esasen bir kamu hizmetidir.

Ülkemizde etkin bir planlama ve denetimin yeterince gelişmemesi, fiziki planlamanın kavram ve kapsam olarak tam anlamıyla uzun yıllar yerleşmemiş olması, çevrenin kısıtlı kaynaklar ve yetersiz olanaklarla baş edilemez şekilde tehdit altına girme eğilimini tetiklemiştir.

Dolayısıyla bir taraftan parasal değerlendirme konusu olan ekonomik yatırımlar ve bunlar için gerekli olan altyapı, diğer taraftan parasal değerlerle ölçülemeyen çevresel değerler (doğal - yapay) arasındaki ilişkinin doğru kurulması, plancılarının en önemli ve en zor görevlerindedir. Fiziki planlar hazırlanırken, öncelikle ülkemizin esas kaynağı olan çevresel değerlerin korunması bilincinin oluşması gerekmektedir. Ayrıca toplum duyarlılığının bu yönde oluşması doğal ve ekolojik dengenin korunması yanında tarihi,

kültürel, mimari, tarımsal ve diğer tüm insan yapısı çevresel değerlerin kalıcılığının sağlanmasını kolaylaştıracaktır.

Nüfus; genel anlamıyla belirli bir zamanda, belirli bir bölgede yaşayan bireylerin toplamı olarak tanımlanabilir. Nüfus ayrıca ekonomik kalkınmada fiziki planlamanın ve her sektörün planlanması sırasında bilinmesi gereken öncelikli, sosyal ve demografik bir olgudur.

Bir yerleşim biriminin planlanması sırasında kullanılan nüfus sayısı; göç olaylarının saptanması, nüfusun okur yazarlık oranı, çalışanların sektörel dağılımı, aile büyüklükleri, nüfusun sosyal ve demografik yapısıyla ilgili bilgilerden elde edilmektedir.

14.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

14.1.1. Yasal, Örgütsel Durum ve Planlama Çalışmaları

KKTC'nin 7 Mayıs 1985'de yürürlüğe giren Anayasası, toprağın akılcıl kullanımının sağlanması için bazı düzenleyici kurallar ve hükümler getirmektedir. Kıyıların kullanımı, çevrenin korunması, toprağın kullanılması, tarih, kültür ve doğa varlıklarının korunmasına ilişkin olarak, ülke ve kent planlamasını da içeren bazı görevleri Anayasa devlete ve kişilere sorumluluk olarak vermektedir.

Bu bağlamda imar faaliyetleri ve fiziki gelişmeyi düzenleyen yasal çerçeve altı ana başlık altında irdelenebilir:

- 1) Koruma ve kontrol ağırlıklı olan, parçacı ve özel sorunlara çözümler getiren İngiliz Sömürge Döneminden beri yürürlükte olan yasa ve tüzükler; Sahilleri Koruma Yasası (1934) Sahil şeritlerini fiziki olarak korumaya yönelik yasa ile Fasıllar ve Binaları Düzenleme Yasası (1946) İnşaat ve parselasyon ruşhatlarının verilmesini düzenleyen yasa,
- 2) 16/1987 sayılı Turizm Endüstrisi Teşvik Yasası; Turizm hizmeti veren turizm kuruluşlarının ve turizm yatırımlarının teşvik edilmesine, düzenlenmesine ve denetlenmesine ilişkin kuralları kapsayan yasa.

- 3) 55/1989 sayılı İmar Yasası; Ülke düzeyinde kaynakların rasyonel kullanımının sağlanabilmesi için sektörel hedef ve yatırımları dikkate alarak, ülke ve kent ölçeğinde veya hızlı bir gelişme, yenileşme içinde olan tarihi, mimari, turistik, doğal özellikleri bulunan alanların, düzenli gelişmesini sağlamak amacıyla fiziki planların hazırlanıp yürürlüğe konmasına olanak veren yasa,
- 4) 60/1994 sayılı Eski Eserler Yasası; Taşınır veya taşınmaz eski eserler ile doğal varlıkların korunup yaşatılması için ilke ve koruma esaslarını belirleme ve düzenlemeye yönelik yasa,
- 5) 21/1997 sayılı Çevre Yasası; Ülkede yaşayan tüm yurttaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi, su, toprak ve hava kirliliğinin önlenmesi için yapılacak düzenleme ve alınacak önlemleri düzenleyen yasa,
- 6) 47/2000 sayılı Teşvik Yasası; Hazırlanan kalkınma planları ve yıllık programlara uygun, çevre koruma ağırlıklı, yapısal ve bölgelerarası dengesizlikleri giderici özellikleri de içeren yasa.

İmar faaliyetleri ve fiziki gelişmeyle ilgili izin ve kontrol işlevi; teknik personel ve donanımı bulunan yerleşim birimlerinde belediyeler, donanımı bulunmayan belediyesi olan/olmayan diğer tüm yerleşim birimlerinde de Kaymakamlıklar aracılığıyla Şehir Planlama Dairesi tarafından yürütülmektedir.

Ülke düzeyinde her türlü fiziki plan yapma yetki ve sorumluluğu 55/1989 sayılı İmar Yasası uyarınca, Planlama Makamı olarak görevlendirilmiş bulunan Şehir Planlama Dairesi'ne verilmiştir. Şehir Planlama Dairesi bu yetki ve sorumluluğunu, kalkınma planlarının temel hedef ve amaçları doğrultusunda kullanmaktadır.

Fiziki planların hazırlanması sürecinde, ilgili kurum ve kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin ve yöre halkının görüş ve önerilerinin alınması yasa gereğidir. Şehir Planlama Dairesi, Planlama çalışmaları sırasında: Koruma alanları ile ilgili konularda Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, doğal koruma alanları ve Çevre Koruma Dairesi'nin yetki ve

sorumluluğunda olan konularda Çevre Koruma Dairesi, turizm alanları v.b. konularda ise Turizm Planlama Dairesi ile işbirliği içinde çalışmaktadır. Ayrıca, planlama çalışmalarının özelliğine göre, gerekli durumlarda, diğer ilgili kurum ve kuruluşlardan görüş ve bilgi almaktadır.

İmar Yasası uyarınca, Planlama Makamı olarak Şehir Planlama Dairesi dört tip plan hazırlamakla yükümlüdür. Bu planlar:

Ülkesel Fizik Plan: Ülke kaynaklarının rasyonel kullanımını sağlamak üzere, sektörel hedef ve yatırımları dikkate alarak, düzenli gelişmeyi özendirmek ve denetlemek, farklı sektörlerle ilgili genel politikalar ve özel sosyal-kültürel-tarihi-mimari alanları belirlemek amacıyla yapılan planlardır.

İmar Planı: Yerleşim birimlerinin düzenli gelişmesini sağlamak, yörede yaşayanlara sağlık, huzur, sosyal refah içinde yaşanabilir bir çevre oluşturmak; sosyal, tarihi, kültürel ve mimari önemi ve özelliği bulunan yapı ve bölgeleri korumak amacı ile hazırlanan planlardır. Bu planlar, Ülkesel Fizik Plan'ın veya ülkesel fizik planının olmaması halinde Kalkınma Planı'nın ilke, amaç ve hedefleri doğrultusunda hazırlanırlar.

Çevre Planı: Hızlı bir gelişme/ yenileşme içinde olan, tarihi, mimari, turistik, doğal özellikleri bulunan ve sorunların yoğun olduğu alanlar için hazırlanan planlardır.

Öncelikli Alan Planı: İvedilikle çözümlenmesi gereken yoğun sorunları bulunan alanlarda gelişmeleri sınırlandırmak, yönlendirmek, denetim altına almak ve düzenli gelişmeyi sağlamak amacıyla yapılan planlardır.

İmar Yasası uyarınca, planlama makamı tarafından yapılması öngörülen Ülkesel Fizik Plan Bakanlar Kurulu tarafından, İmar Planları/ Çevre Planları ise plan alanında tek bir belediye olması halinde ilgili belediye, birden fazla belediyenin yetki ve sorumluluk alanlarını

içermesi durumunda ise Birleşik Kurul tarafından onaylanarak yürürlüğe girer. Birleşik Kurul; plan alanındaki belediyeler, varsa muhtarlıklar, kaymakamlık ve Şehir Planlama Dairesi temsilcilerinden oluşur.

Koruma alanları ile ilgili planlar/ planlarda öngörülen değişiklikler konusunda ise Eski Eserler Yasası'nın 42. Maddesi uyarınca oluşturulan 'Taşınmaz Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun görüş bildirmesi, karar alması ve onaylaması esası geçerlidir.

İmar Yasası yürürlüğe girmeden önce, yukarıda sözü edilen planların hayata geçirilebilmesi için gereken yasal zemin bulunmamasına rağmen, Şehir Planlama Dairesi Lefkoşa, Gazimağusa, Girne, Lefke kent merkezi ve Güzelyurt'la ilgili fiziki plan çalışmalarında bulunmuştur:

1979 yılında Birleşmiş Milletlerin bir yan kuruluşu olan ve kısa adı UNDP olan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı öncülüğünde ve teknik yardımlarıyla, iki toplumlu ortak bir şehir olarak planlanan ve 1984 yılında ilk aşaması ve 1986 yılında ikinci aşaması tamamlanan, ancak uzun yıllar yasallaşmadığı için yürürlüğe konulamayan Başkent Lefkoşa İmar Planı, 17 Nisan 2001 tarihinde fiilen yasalaşarak uygulamaya giren bugüne kadar yapılmış en kapsamlı plan çalışması olmuştur. Plan, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı kapsamında birçok uluslararası düzeyde yabancı uzman katkısı ile gerçekleştirilmiştir. Söz konusu yasadışı dönemde plan tümü ile uygulanamamasına karşın, bazı ana kararları "Fasıl 96" altındaki bölgeleme kuralları çalıştırılarak uygulanmış, konut dışı kullanımlara ilişkin bölgeleme yapılarak, sanayi ve depolama alanları kent dışına çıkarılmış, idari merkez, fuar alanı belirlenmiştir.

Başkent Lefkoşa İmar Planı çalışmaları kapsamında çok sayıda proje yıllardır devam etmektedir. Plan alanı içinde öncelikli alan planları olarak nitelendirilebilecek Lefkoşa Sur-içi'nin korunmasına yönelik olarak hazırlanan Girne Caddesi İyileştirme Projesi, Arasta Yayalaştırma Projesi, Selimiye Meydanı projesi uygulanmış, Arabahmet Koruma ve Rehabilitasyon Projesi ise bina restorasyonu ve sokak düzenlemesi şeklindeki uygulamalarla devam ettirilmiştir.

Girne Koruma Çevre Planı 1993 yılında yürürlüğe girmiş olup Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde İmar Yasası uyarınca uygulanan ilk plan olma özelliğini kazanmıştır.

İmar Yasa'sının yürürlüğe girdiği 1989 yılında koruma alanı olarak ilan edilen Kale arkası ve Türk mahallesinin korunup, bu alanlarda yer alacak her türlü gelişmenin, koruma amacına uygun bir biçimde düzenlenmesi ve yönlendirilmesini sağlamak öngörülmüştür.

Beylerbeyi Emirnamesi yayınlanmıştır. 1992 yılında yayınlanan bu emirname ile tarihi Manastır civarında yer alabilecek gelişmelerin kontrol ve denetiminin sağlanması öngörülmüştür.

1993 yılında Girne Beyaz Bölge Emirnamesi yayınlanmıştır. Bu emirname ile Girne Koruma Çevre Planı alanı dışında kalan eski belediye hudutları içindeki bölgede meydana gelebilecek gelişmeleri yönlendirmek, düzenlemek ve denetim altına almak amacı güdülmüştür.

Gazimağusa İmar Planı çalışmaları sürdürülmekte olup, Şehir Planlama Dairesi, Gazimağusa Belediyesi ve Doğu Akdeniz Üniversitesi ile birlikte, plan çalışmalarına ivme kazandırılmıştır. Gazimağusa Belediyesi ve Doğu Akdeniz Üniversitesi'nin ortaklaşa düzenlediği Gazimağusa Sempozyumunun beşincisi 8-10 Ekim 2007 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Sempozyum ikinci kez uluslararası düzeyde gerçekleştirilmiş ve sempozyumun teması "Akdeniz Üçlemesi KKK: Kıyı Yerleşimleri-Kültür-Koruma" olarak ele alınmıştır. Ancak, bütün bu çalışmalara rağmen Gazimağusa İmar Planı ön çalışmaları bugüne kadar yapılabilmemiş, uygulamaya dönük bir noktaya gelinememiştir.

Kapraz Bölgesi Planlama Sınırı İçinde Denetim ve Geliştirme Emirnamesi yayınlanmıştır. 12 Ağustos 2004 tarih ve 463 sayılı Resmi Gazetenin Ek III'nde yayınlanarak yürürlüğe giren emirnameyle; planlama sınırı içerisinde kalan yerleşim birimleri ile sahil şeridi, orman alanları, tarım alanları, kumulları, yabani eşekleri, kaplumbağa yumurtalama alanları, flora ve fauna yapısı, doğal kaynaklar, Apostolos Andreas Manastırı, Antik Karpasia arkeolojik sit alanı, diğer doğal ve arkeolojik sit alanlarının turizm gelişmesi baskısı altında kalan ve yaygın-düzensiz yapılaşma tehdidi olan bölgelerin gelişme disiplini altına alınması güdülmüştür.

2004 Tatlısu-Büyükkonuk Emirnamesi yayınlanmıştır. 25 Ekim 2004 tarih ve 604 sayılı Resmi Gazete'nin Ek III'nde yayınlanarak yürürlüğe giren emirnameyle; Emirname bölgesinde ormanlık ve tarım alanları ile doğal kaynakları, tarihi ve kültürel zenginlikleri,

turizm ve konut amaçlı gelişmeler nedeniyle yaygın, yoğun ve düzensiz yapılaşma tehdidi altındaki bölgede sağlıklı, işlevsel, adil, güzel, ekonomik, güvenli, kimlikli ve yaşanabilir yaşam alanları yaratılması öngörülmüştür.

2005 Girne 1. Bölge Emirnamesi yayınlanmıştır. Ağustos 2005’de yürürlüğe giren emirnameyle Girne’nin batısındaki 7 köyü içeren düzensiz yapılaşma kontrol altına alınmıştır.

Bafra ve Yakın Çevresi Birinci Etap Emirnamesi yayınlanmıştır. 30 Haziran 2006 tarih ve 401 sayılı Resmi Gazete’nin EK III’nde yayınlanarak yürürlüğe giren emirnameyle; kamu yararı için, Bafra köyü ve yakın çevresinde yer alan sahil şeridi, orman alanları, tarım alanları, göçmen kuşların uğrak yeri olan dere ve lagun, kıyı kumlları, flora ve faunası ile diğer kaynakları, turizm gelişme alanlarının baskısı ve düzensiz gelişmesine karşı korunması güdülmüştür.

2005 Girne Boğaz Bölgesi Emirnamesi yayınlanmıştır. 2 Ekim 2006 tarih ve 559 sayılı Resmi Gazete’nin Ek III’nde yayınlanarak yürürlüğe giren emirnameyle; emirname bölgesinde orman alanları, harup/zeytinlik, tarım alanları, doğal kaynaklar, tarihi ve kültürel zenginliklerin konut kullanım amaçlı yoğun ve düzensiz gelişmelere karşı korunması öngörülmüştür.

2006 Beşparmak Dağları Aküferi Koruma Geçiş Süresi Emirnamesi yayınlanmıştır. Ekim 2006’da yürürlüğe giren emirnameyle; 47 yerleşim biriminin idari hudutları içinde bulunan sözkonusu alan içindeki su kaynakları ve orman alanlarının tuizm ve konut kullanım amaçlı gelişmeler nedeniyle yapılaşma ve kirlenme tehdidinin azaltılması amaçlanmıştır.

Girne 2. Bölge Geçiş Süreci Geçici Emirnamesi yayınlanmıştır. 16 Kasım 2006 tarih ve 637 sayılı Resmi Gazete’nin Ek III’nde yürürlüğe giren emirnameyle 31 Ocak 2007’ye kadar geçici süreli olarak Karşıyaka-Bahçeli arasındaki yoğun yapılaşmalara kısıtlama getirilmiştir. Sözkonusu tarihten itibaren emirname yürürlükten kaldırılarak “2007 Girne 2. Bölge Kapsamlı Emirnamesi” yürürlüğe girmiştir. Sözkonusu emirnamede 15 Mayıs 2007 tarih ve 357 sayılı Tüzükle (Değişiklik) sağlanmıştır.

2006 Girne Boğaz Bölgesi (Değişiklik) Emirnamesi yayınlanmıştır. 11 Ocak 2007 tarih ve 10 sayılı Resmi Gazete'nin Ek III'nde yayınlanarak yürürlüğe giren emirnameyle; 2005 Girne Boğaz Bölgesi Emirnamesi'ndeki 2005 sözcüğü kaldırılarak yerine 2006 yer alırken, emirnamede birçok değişiklik de yapılmıştır.

Başkent Lefkoşa İmar Planı, Girne I.'nci Bölge Emirnamesi, Girne 2'nci Bölge Kapsamlı Emirnamesi, Girne Beyaz Bölge Emirnamesi, Girne Boğaz Bölgesi Emirnamesi, Tatlısu-Büyükkonuk Bölgesi Emirnamesi, Karpaz Bölgesi Planlama Sınırı İçinde Denetim ve Geliştirme Emirnamesi (Planlama Onayı Verilmiş Gelişmeler) Genel İmar Emri yayınlanmıştır. 26 Aralık 2007 tarih ve 956 sayılı Resmi Gazete'nin EK III'nde yayınlanarak yürürlüğe giren emirnameyle; uygulamada yaşanan sıkıntı ve gelişen ihtiyaçlara göre yeniden düzenlemeler yapılmıştır.

Başkent Lefkoşa İmar Planı (Planlama Onayı Verilmiş Gelişmeler) Özel İmar Emri yayınlanmıştır. 26 Aralık 2007 tarih ve 957 sayılı Resmi Gazete'nin Ek III'nde yayınlanarak yürürlüğe giren emirnameyle; uygulamada yaşanan sıkıntı ve gelişen ihtiyaçlara göre yeniden düzenlemeler yapılmıştır.

Salamis sit alanı, Karpaz Milli Park alanı, Doğal ve Arkeolojik Sit alanı ve diğer küçük ölçekli sit alanları yukarıda sözü edilen planlar ve plan çalışmalarının yanı sıra, İmar Yasası'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte koruma alanı olarak ilan edilen Lefkoşa Sur-içi ve Gazimağusa Sur-içi ve Girne Kale arkası ve Türk Mahallesi'nde Şehir Planlama Dairesi tarafından listeleme çalışması yapılmış, hazırlanan listeler Eski Eserler Yasası uyarınca Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Şehir Planlama Dairesi İmar kontrol, plan yapma, emirname yayınlama, planlama onayı verme görev ve sorumluluklarının yanısıra, asli görevi olmayan eşdeğer işlemleri için ifraz ekipleri aracılığı ile hizmet vermektedir. Bu çerçevede İTEM Yasası altında fiziki planlamaya dayalı kamu yararına ayrılacak yer tespit çalışmaları ve bunun gibi birçok işleri de Şehir Planlama Dairesi ayrıca sürdürmektedir.

Ülkemizde sistemli olarak nüfus sayımı 1960 yılına kadar sürdürülmüştür, 1974 sonrası ise Kuzey Kıbrıs'ta belirli dönemlerde yapılan tarım sayımı ve seçmen sayımıyla nüfus hakkında veriler derlenmeye çalışılmıştır. Bu sayımların amaçlarının farklı olması

nedeniyle nüfusun sosyal ve demografik yapısı hakkında yeterli bilgi edinilememiştir. Bu verilerden yalnızca nüfus artış miktarı ve nüfusun kent ve kırsal dağılımı ile ilgili bilgiler elde edinilebilmektedir. KKTC’de ilk defa 15 Aralık 1996 tarihinde gerçek anlamda bir Genel Nüfus Sayımı yapılmıştır. Sözkonusu sayımda KKTC’de 166 adet yerleşim birimi sözkonusudur. Bu yerleşimlerden 6’sı kentsel yerleşim ve 160’ı ise kırsal yerleşim birimlerinden oluşmuştur. Kentsel anlamda nüfusu 5000’in üzerinde olan yerleşim birimleri; Lefkoşa, Gazimağusa, Girne, Güzelyurt, Lefke ve Gönyeli olarak belirlenmiştir.

Gelinen noktada 30 Nisan 2006 tarihinde KKTC’de ikinci kez “2006 Nüfus ve Konut Sayımı” adı altında Genel Nüfus Sayımı yenilenmiştir. Sözkonusu sayım yine De-Facto (fiili) nüfus sayımı olarak gerçekleştirilmiş ve sayım günü KKTC’de bulunan yabancılar veya yurttaş olmayanlar da dahil herkes sayılmıştır (Tablo 143 ve 144). Sayıma ilişkin kesin veriler 2007 yılı içerisinde DPÖ’nün www.devplan.org web sayfasında yayınlanmıştır.

Tablo - 143 1996 ve 2006 Genel Nüfus Sayımına Göre Nüfus ve Yerleşim Büyüklükleri

Yerleşim Büyüklüğü	Yerleşim Adedi	Nüfus 1996 ¹	Toplam Nüfusa Oranı (%)	Yerleşim Adedi	Nüfus 2006 ²	Toplam Nüfusa Oranı (%)
0 - 199	43	4,954	2.5	43	4,926	1.3
200 - 499	56	18,097	9.0	48	16,280	6.5
500 - 999	36	25,219	12.6	25	17,558	6.9
1000 - 1999	18	25,560	12.7	15	19,333	7.7
2000 - 4999	7	19,767	9.9	15	45,508	17.8
5000 - 9999	2	13,107	6.5	3	19,374	7.6
10000 - 24999	2	27,070	13.5	3	48,416	18.9
25000 - +	2	66,813	33.3	2	85,249	33.3
Toplam	166	200,587	100.0	154	256,644	100.0

¹ De facto nüfus

² De jure nüfus

Kaynak: Şehir Planlama Dairesi ve DPÖ

Tablo - 144 Kent ve Kır Nüfusunun Yıllara Göre Dağılımı
Yerleşim Büyüklükleri

Yıllar	1976		1981		1985		1996		1996 ¹	2006 ²	
	Nüfus	Oran %	Nüfus	Oran %	Nüfus	Oran %	Nüfus	Oran %	Nüfus	Nüfus	Oran %
1. Kent Toplam	66,036	52.2	70,922	50.5	76,902	51.6	102,989	54.60	112,129	146,831	57.2
1.1. Lefkoşa	28,389	22.4	30,221	21.6	33,689	22.6	36,834	19.52	39,176	56,052	21.8
1.2. Gazimağusa	16,412	13	18,055	12.8	19,188	12.9	28,343	15.02	32,776	39,231	15.3
1.3. Girne	6,164	4.9	6,678	4.8	7,029	4.7	12,917	6.84	14,205	24,876	9.7
1.4. Güzelyurt	9,521	7.5	10,053	7.2	10,179	6.8	12,510	6.63	12,865	19,923	7.8
1.5. Lefke	3,563	2.8	3,576	2.5	3,785	2.6	5,896	3.12	6,490	6,749 ³	2.6
1.6. Gönyeli	1,987	1.6	2,239	1.6	3,032	2.0	6,489	3.44	6,617	-	-
2. Kır Toplam	60,543	47.8	69,627	49.5	71,983	48.4	85,673	45.40	88,458	109,813	42.8
Genel Toplam	126,579	100.0	140,549	100.0	148,885	100.0	188,662	100.0	200,587	256,644	100.0

¹ De facto nüfus

² De jure nüfus

³ İskele

Kaynak: Şehir Planlama Dairesi ve DPÖ İstatistik Yıllığı (2006)

14.1.2. Çevreyi Etkileyen Sektörlerle İlgili Planlama Çalışmaları

Çevre, doğal çevre ve yapay çevre olarak ele alınabilir. Doğal çevre, canlı ve cansız varlıkların birlikte var oldukları ortamlardır. Yapay çevre ise gerek kent ölçeğinde gerekse yapı ölçeğinde insanın yarattığı çevredir. Bu bağlamda kaynakların ve toprağın dengeli ve akılcı kullanımı için gerekli yöntem ve araçların geliştirilmesi, kıt olan kaynaklardan etkin biçimde yararlanılarak sürdürülebilir bir kalkınmayı sağlamak, doğayı tüketmeden kullanmak, sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmez bir gerekliliği olarak kendini son yıllarda daha çok hissettirmeye başlamıştır. Bu gereklilik, özellikle bizim ülkemiz gibi kaynak ve olanakları sınırlı olan ada ülkelerinde daha da yaşamsal bir değer taşımaktadır.

Bir araç olarak Fiziki Planlama çevreyi değiştirmede en çok kullanılan yöntemdir. Fiziki Planlama, çevreyi eldeki olanaklar ve ihtiyaçlar çerçevesinde en az zarar verecek şekilde değiştirme olarak düşünülmelidir. Çevre kavramının özünde çevreye en az zarar verecek şekilde değiştirme anlayışı bulunmaktadır. Ülkenin ekonomik kalkınması için gerekli yatırımlar çevreyi kaçınılmaz olarak değiştirmektedir. Birbirine karşıt gibi görünen

kalkınma ve çevre arasındaki dengenin bulunması ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılması için gerekli yöntem fiziki planlamadır.

Doğal kaynakları kullanırken bunları tüketmeden kullanmak ve sürdürülebilir dengeleri gözetmek çok önemlidir. Bu dengeler için, fiziksel planların çevresel etkilerinin çok yönlü değerlendirilmesi ve planlamada gerçek gereksinmelerin dışındaki kapasite artışının hedeflenmemesi gerekmektedir.

Ülkenin kalkınmasında başlıca sektörler olarak ele alınan turizm ve eğitim dışında, ulaşım, tarım, sanayi, ticaret ve bunlara bağlı olarak gelişen inşaat sektörü, çevreyi en çok etkileyen sektörler arasında yer almaktadır. Ülkesel düzeyde etkin bir fiziki planlamanın olmayışı bu sektörlerin gelişigüzel plansız gelişmesine ve kıt olan doğal kaynaklarımızın bilinçsizce hızla yok edilmesine neden olmaktadır. Annan Planı'nın 2002 yılında gündeme gelmesiyle, özellikle Girne Bölgesi'nde yaşanan konut ağırlıklı inşaat patlaması bu alanda kötü bir örnek teşkil etmektedir. İnsanoğlunun çevreye bencilce müdahale etmesi ekolojik dengeyi de bozmaktadır. Ayrıca plansız büyüme, sektörlerarası çatışmalara neden olmakta ve sektörlerin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Örneğin konut alanındaki plansız büyüme, tarım alanlarının yok olmasını beraberinde getirmektedir.

Günümüzde bütün ekonomik ve sosyal politikalara sürdürülebilir çevre hedefinin entegre edilmesi ve bağlantısının kurulması zorunludur. Ülke kalkınmasının büyük ölçüde turizm potansiyeline dayalı olduğu göz önünde bulundurulursa bunun önemi daha da kolay anlaşılabilir. Turizmin gelişmesinde getirilecek ekonomik özendirme önlemlerinin yanı sıra, düzenli ve bozulmamış bir çevre, tüm taşınmaz mallar ile kıyıların akılcı ve dengeli kullanılması, kültürel ve tarihi zenginliklerin korunması, sonuçta sürdürülebilir yatırımların gerçekleştirilmesi için önde gelen koşul olarak değerlendirilmelidir.

Turizm gelirlerini artırmayı hedefleyen, özellikle yatak kapasitesini çoğaltmaya yönelik planlarda, plan kapsamına giren doğal alanlara ilişkin taşıma kapasitesi, eko-sisteme verilen zararlar, gelecekteki insan kitlesinin gereksineceği enerji kaynakları ve enerji üretimiyle yol açılacak doğa tahribatı gibi konuların değerlendirilmesine gereğince önem verilmemektedir. Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) prosedürü yeterince etkin kullanılmamaktadır. Kıyı şeridinde turistik tesis yığılması ile taşıma kapasitesi zorlanan Girne kenti, artan elektrik gereksinimi üzerine kaplumbağa üreme kumsalında

termik santral inşa edilmesi , dengenin doğa aleyhine bozulmasına kötü bir örnek teşkil etmektedir.

KKTC'nin henüz yapılaşmamış ve bozulmamış alanları, kültürel mirasın zenginliği, değişik türde doğal ve insan yapımı çekiciliklerin var olması ise turizmi olumlu yönde etkilemektedir.

14.1.3. Konut ve Fiziki Planlama

Konut, en kısa tanımıyla birey veya ailenin temel gereksinimlerinden birini karşılayan bir barınak toplumsal, ekonomik ve mekansal içeriği olan bir olgu olarak tanımlanmaktadır.

Ülkesel Fiziki Planlama'nın hedeflerinden bir tanesi de ülkedeki konut ihtiyacını karşılayacak, konut alanlarını ve konut politikalarını saptamaktır. Konut politikaları ülkesel kalkınma planlarında belirtilen ve kentsel/bölgesel planlama ile uyum içinde yürütülen amaç, kural ve önlemleri içerir. Konut politikalarının, konut ihtiyacını karşılayacak çözümlerin yanısıra konut çevresinin sorunları ile burada yaşayanların sosyo-ekonomik durumlarına yönelik çözüm önerilerini de kapsamı gerekmektedir.

8-10 Mart 2006 tarihinde Kıbrıs Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği tarafından Kuzey Kıbrıs'ta Konut-Sorunlar-Öneriler başlığı altında II. Konut Kurultayı düzenlenmiştir. Kurultayda 9 oturumda 46 bildiri sunulmuştur. Bu çerçevede; konut tasarımı, konut politikaları, sağlıklı konut, çevresel faktörler, planlama modelleri vb. konuta ilişkin tüm konular tartışılarak, irdelenmiştir. Kurultay sonucunda ortaya çıkan öneriler ülkesel fiziki planın hazırlanmasında, konut alanlarının ve konut politikalarının belirlenmesinde bir bilimsel çalışma olarak değerlendirilebilecektir.

Konutla ilgili mevcut mevzuattaki boşluklar ve Lefkoşa dışındaki kentlerin imar planlarının henüz yürürlüğe girmeyişi, kentlerde politikasız ve hedefsiz, dağınık ve çarpık gelişmelere neden olmaktadır. Günümüzde su ve yolu olan her yere parselasyon yaparak inşaat yapılabilmektedir. Böylece ihtiyacın üzerinde parsel açılmakta ve dağınık konut yerleşmeleri oluşmakta, belediye sınırları delinmektedir. KKTC'de inşaat artışına sebep olan bir çok neden vardır. Ancak, Kasım 2002 yılında Annan Planı'nın gündeme

gelmesiyle 2003 yılından itibaren bu alandaki gelişmeler daha da bir dikkat çekicidir. Bu dönemde genel inşaat sayısında %100'lere varan artış sözkonusudur (tablo 145).

Tablo - 145 KKTC'de İnşaat ve Parselasyon Adeti

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
İnşaat (Adet)	651	846	1,149	1,597	2,395	2,805
Arsa (Adet)	27	111	374	455	529	575

Kaynak: DPÖ İnşaat ve Parsel İstatistikleri

Konut alanındaki plansız büyümenin yanı sıra ülkede artan eğitim faaliyetleri de plansız büyümeden payını almaktadır. Yeni kurulan üniversite ve kolejler, çevrelerinde konut, ticaret ve rekreasyon ihtiyacı yaratmakta ve kentin plansız büyümesini daha da artırmaktadırlar. Yapılan akademik bir çalışmada, 1980-2000 yıllarını kapsayan yirmi yıllık bir sürede yıllık ortalama nüfus artış hızı %1.62 olarak hesaplanırken, yıllık ortalama inşaat hacmindeki konut ağırlıklı artış hızının %7.38 olarak gerçekleştiği vurgulanmaktadır (Kaynak: KTMMOB Çağdaş Kentler ve Yerel Yönetimler Sempozyumu 2002-Cilt 1-Sayfa 144).

Konut politikası ve bunun bir parçasını oluşturan kentsel ve kırsal alanlarda konut alanlarının planlanması, ülkesel ve kentsel düzeyde toprağın akılcı ve dengeli kullanılmasıyla doğrudan ilgilidir.

14.1.4. Uygulama ve İmar Denetimi

İmar Yasası uyarınca 1992 yılında yayınlanmış Beylerbeyi Emirnamesi, 1993'de yürürlüğe girmiş bulunan Girne Koruma Çevre Planı ve Girne Beyaz Bölge Emirnamesi işlerlik kazanan ilk plan alanı olmaları sıfatıyla sözkonusu bölgelerde planlama onayı sistemi uygulanmaktadır. Bu sisteme Haziran 1999'da yürürlüğe giren Alagadi Özel Koruma Çevre Planı ve 17 Nisan 2001 tarihinde yürürlüğe giren Lefkoşa İmar Planı da dahil

olmuştur. Daha sonra 12 Ağustos 2004 tarihinde yürürlüğe giren Karpaz Bölgesi Planlama Sınırı İçinde Denetim ve Geliştirme Emirnamesi'yle, 25 Ekim 2004 tarihinde yürürlüğe giren 2004 Tatlısu-Büyükkonuk Emirnamesi'yle, Ağustos 2005'de 2005 Girne 1. Bölge Emirnamesi'yle Planlama Onayı uygulanan alanlar çoğalmıştır. Daha sonra 30 Haziran 2006 tarihinde Bafra ve Yakın Çevresi Birinci Etap Emirnamesi, Ekim 2006 tarihinde yürürlüğe giren 2005 Girne Boğaz Bölgesi Emirnamesi'yle, Ekim 2006 tarihinde yürürlüğe giren 2006 Beşparmak Dağları Geçiş Süreci Emirnamesi'yle, Kasım 2006 tarihinde yürürlüğe giren Girne 2. Bölge Geçiş Süreci Geçici Emirnamesi ve bu emirnameyi Ocak 2007'de yürürlükten kaldıran 2007 Girne 2. Bölge Kapsamlı Emirnameyle, Ocak 2007 tarihinde yürürlüğe giren 2006 Girne Boğaz Bölgesi (Değişiklik) Emirnamesiyle, Aralık 2007 tarihinde yürürlüğe giren Genel İmar Emri ve son olarak yine Aralık 2007 tarihinde yürürlüğe giren Başkent Lefkoşa İmar Planı (Planlama Onayı Verilmiş Gelişmeler) Özel İmar Emri sözkonusudur.

Planlama onayı ile İmar Yasası'nda tanımlandığı şekliyle taşınmaz mal üzerindeki her türlü gelişme, inşaat, mühendislik, madencilik, tarım faaliyetleri veya üzerindeki binada yapılan herhangi bir nitelik ve kullanım değişikliği, yıkım, Planlama Makamı olarak Şehir Planlama Dairesi tarafından verilecek izne bağlanmıştır.

Uygulamada yaşanan sıkıntı ve gelişen ihtiyaçlara bağlı olarak Şehir Planlama Dairesi'nin çıkardığı bazı emirnamelerde değişiklik yapan İçişleri Bakanlığı son olarak 4 Şubat 2008 tarihinde yürürlüğe giren 156 Sayılı "Genel İmar Emri" ve Lefkoşa'ya dönük 957 sayılı tüzükle "Özel İmar Emir" hazırlamıştır. Sözkonusu emirnamelerle belediye ve kaymakamlıklara yetki devri verilerek ŞPD'nin yükünün bir nebze azaltılması öngörülmüştür. Böylece telleme, boyama ve benzeri küçük tadilatlar için belediye ve kaymakamlıklardan alınan planlama onayı yeterli olacaktır. Amaç, ŞPD'nin ÜFP gibi temel görevlerini yerine getirmesine olanak sağlamaktır.

Planı bulunmayan tüm yerleşmelerde gelişmelerin denetimi, inşaat faaliyetlerinin mevzuata uygunluğunun denetlenmesi şeklinde gerçekleştirilmektedir. Bu çerçevede inşaat ve parselleme dosyalarına yerinde de inceleme yaparak görüş verilmektedir. Bu çalışmalar, kentsel ve kırsal tüm yerleşim birimlerinde teknik personel ve donanımın mevcudiyetine bağlı olarak belediyeler veya kaymakamlık aracılığı ile Şehir Planlama Dairesi tarafından Fasıl 96 Yollar ve Binalar Yasası ile yürütülmektedir.

14.1.5. Parasal Kaynaklar

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 1997 yılı sonuna kadar beş yıllık kalkınma planları daha sonraki yıllarda ise yıllık programlar aracılığı ile planlı bir kalkınma hedeflenmiştir. Her program yılında Bakanlıklara bağlı kurum ve kuruluşlarda yapılacak kamu yatırımları belirlenmekte ve o yıl için gerekli olan kaynak bütçeye konmaktadır. Parasal kaynaklar serbest bırakılabildiği ölçüde yatırımlar gerçekleşmektedir. Bu bağlamda Fiziki planların uygulanması da gerekli kaynağın bütçeye konulması ve serbest bırakılmasıyla gerçekleştirilmektedir. Plan alanlarında yerel yönetimlerin mali açıdan yüklendiği görevler ve kişilere yönelik teşvik uygulamalarında ise süreklilik sağlanamamaktadır.

Yerel kaynakların yanısıra, dış yardımlarla da uygulamalar ve yatırımlar yapılmaktadır. Dış yardımların büyük bir çoğunluğu Türkiye Cumhuriyeti tarafından karşılanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin sağladığı mali katkı büyük ölçüde altyapı yatırımlarına yöneliktir. Yoğun bir biçimde uygulanmakta olan Karayolları Master Planı bu yatırımlar içinde en güncel olanıdır. Bunun yanında, Lefkoşa İmar Planı kapsamında hazırlanmış bulunan bazı projeler, Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler Göçmenler Yüksek Komiserliği (UNHCR) yardımları ile uygulanmıştır. Birleşmiş Milletler'in bir yan kuruluşu olan Birleşmiş Milletler Proje Servisi Ofisi (UNOPS) içinde bulunduğumuz dönemde Lefkoşa İmar Planı kapsamındaki Arabahmet Koruma ve Rehabilitasyon Projesi ve Apostolos Andreas Manastırının restorasyon projelerini finanse etmektedir. Arabahmet bölgesi rehabilitasyon projensine USAID; UNHCR ve UNOPS aracılığıyla bugüne kadar 2007 yılı başı itibarıyla yapılan yatırım miktarı 2 milyon 100 bin doları bulmuştur. Ayrıca, Amerika Bileşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından finanse edilen ve UNOPS tarafından yürütülen Larnaka'daki Hala Sultan tekkesinin restorasyonu Aralık 2005'de tamamlanmıştır. Avrupa Birliği'nin yapısal fonlarından, 2006-2011 yılları arasında verilmesi öngörülen ve ilk dilimi 27 Ekim 2006'da serbest bırakılan 259 milyon Euro'luk hibe yardımının da, bu tür çalışmalara katkı koyması beklenmektedir.

14.1.6. 2007 Yılı Programı Döneminde Yapılan Çalışmalar

30 Nisan 2006 tarihinde ikinci kez 2006 Nüfus ve Konut Sayımı adı altında Genel Nüfus Sayımı yenilenmiştir. Bu sayımda birinci sayımda yer almayan konuta ilişkin sorular yanında, nüfusun demografik özellikleri, sosyal yapı ve ekonomik özellikler de derlenmeye çalışılmıştır. Sayıma ilişkin kesin veriler 2007 yılı içerisinde DPÖ'nün internet adresi www.devplan.org'da yayınlanmış, verilerin kitap halinde basılması için çalışmalar sürdürülmüştür.

Yıllık program ile beş yıllık kalkınma planlarının genel amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlanması gereken Ülkesel Fizik Plan'ın tamamlanması ile özellikle çevresel açıdan korunacak alanlar, bununla birlikte milli park alanları, turizm öncelikli yatırım alanları, üretime yönelik yatırım alanları, v.b. diğer sektörler için öncelikli alanlar belirlenmiş olacaktır. Düzenli ve yerinde yatırımı getirecek olan Ülkesel Fizik Plan aynı zamanda ülkenin "Fiziki Kullanım Haritası" olup, sektörel bazda yapılacak olan master planların da temelini oluşturacaktır. Söz konusu planın 2007 yılında bitirilmesi için ciddi bir çalışma başlatılmış ancak, geçtiğimiz program döneminde de bir türlü sonuçlandırılmamıştır.

Bilindiği üzere, Bakanlar Kurulu'nun S(K-II) 900-2007 sayılı ve 2 Mayıs 2007 tarihli aldığı bir kararla Ülkesel Fiziki Plan Çalışmaları'nın yeniden başlatılmasını onaylamıştır. Ülkesel Fiziki Planın hazırlanabilmesi için; ortak siyasi iradeye ve işbirliğine, kurumsal idari idare ve kararlılığa, teknik çalışma ekibine, ihtisas alanlarında uzmanlara, bilimsel katkı ve yönlendirmeye, sektörler ve ilgili kurumlar arası etkileşim ve işbirliğine, teknolojik olanaklara ve bu gereksinimleri karşılamak için bir dizi işbirliği, komite ve çalışma gruplarının oluşturulmasına karar verilmiştir.

Ülkesel Fiziki Plan'ın yapılması için başlatılan çalışmalar yerel ve yabancı uzmanların katkılarıyla sürdürülmüştür. Planlama sisteminin gözden geçirilmesi için AB Koordinasyon Merkezi ile işbirliği içinde alt komisyon çalışmaları gündeme alınmıştır. Bugüne kadar çıkarılan emirnamelerin, imar planına dönüştürülmesi için çalışmalar sürdürülmektedir.

KKTC'nin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına, sürdürülebilir yaşam alanlarının oluşturulmasına bir araç olarak katkıda bulunacak kentlerin İmar Plan çalışmaları geçtiğimiz Program Dönemi'nde de sürdürülmüştür:

“Başkent Lefkoşa İmar Planı'nın uygulanmasını kolaylaştırmak, gerek planlama makamı gerekse belediyelerin ve kaymakamlıkların uygulamada karşılaştıkları sıkıntıları gidermek, vatandaşların planın uygulamadaki zayıflıkları nedeniyle oluşabilecek hak kaybını gidermek, planın stratejisini güçlendirmek, uygulanabilmesi için planda öngörülen mekansal teşviklere işlerlik kazandırmak ve uygulanabilir hale getirmek amacıyla” başlatılan çalışmalar sürdürülmüştür. Bu amaçla yayınlanan Başkent Lefkoşa İmar Planı (Planlama Onayı Verilmiş Gelişmeler) Özel İmar Emri ile Belediye ve Kaymakamlıklara yetki devri verilerek, uygulamada yaşanan sıkıntı ve ihtiyaçlar giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Başkent Lefkoşa İmar Planı'nın stratejik olmayan revizyonu yayımlanırken, 55/1989 sayılı İmar Yasası tadil edilerek merkezi yerlerde dikey yapılaşmanın önünün açılması gündeme getirilmiştir.

Girne İmar Planı ve kent merkezine yönelik çalışmalar Girne Koruma Çevre Planı ve Beyaz Bölge Emirnamesi çerçevesinde gelişmelerin kontrol edilmesiyle sürdürülmüştür. Bu dönemde Girne ilçe sınırları içerisinde iki yeni emirname daha yayınlanmıştır: Ocak 2007'de, “2006 Girne Boğaz Bölgesi (Değişiklik) Emirnamesi” yayınlanarak, emirname bölgesindeki Ağırdağ, Boğazköy, Kömürcü, Pınarbaşı, Dağyolu, Göçeri, Aşağı ve Yukarı Dikmen ile Taşkent'te tarım alanları, doğal kaynaklar, tarihi ve kültürel zenginliklerin konut kullanım amaçlı yoğun ve düzensiz gelişmelere karşı korunması yeniden düzenlenmiştir. “Girne 2. Bölge Geçiş Süreci Geçici Emirnamesi” Ocak 2007'de yürürlükten kaldırılarak yerine 2007 Girne 2. Bölge Kapsamlı Emirnamesi yayınlanmıştır. Emirnameyle bölgedeki doğal, tarihi ve kültürel alanları tehdit eden sürdürülebilir olmayan yaygın yapılaşmanın önlenmesi hedeflenmiştir. Ancak sözkonusu emirname çeşitli ekonomik çevrelerce “koruma” adı altında yasağcı bir zihniyetle hazırlandığı gerekçesiyle çok eleştirilmiş, çevreci örgütlerce alınan önlemleri yetersiz bulmuşlardır. Daha sonra emirnamede Mayıs 2007'de (Değişiklik) yapılarak mutabakat sağlanmaya çalışılmıştır.

Gazimağusa İmar Planı çalışmaları devam etmiştir. Mevcut durum raporları çıkarılarak planlama çalışmaları için öneriler getirilmiş ve 1/25000 ile 1/50000 ölçekli haritalar çıkarılarak sektörel bazda analizler yapılmıştır. Geline aşamada planın, 2007 yılında

yasallaşma süreci tamamlanmamıştır. Halen çalışmalar suriçi ve eski eserlere yönelik koruma planlarıyla devam etmekte, arazi kullanımı ve kat yükseklik dağılımıyla ilgili çalışmalar sürdürülmekte, belediye ile işbirliği yapılmakta, ayrıca Doğu Akdeniz Üniversitesi öğretim üyesi ve öğrencilerinin de katılımıyla çalışmalar yapılmaktadır.

Güzelyurt Bölgesi'nde ODTÜ Kampüsünün yapılmasıyla meydana gelen gelişmenin kontrol altına alınması için planlama çalışmaları başlatılmıştır. Bu çalışmaların amacı narenciye alanlarının ve verimli tarım topraklarının yanlış amaçlar için kullanılmasının engellenmesiyle kontrollü gelişmenin sağlanması için çalışmalar tamamlanmıştır. Bu çerçevede; Güzelyurt/Kalkanlı'da 3000 dönümlük bir alan, turizm ve üniversiteye yönelik yatırım alanı olarak planlanmıştır. “Güzelyurt Bölgesi İktisadi Kalkınma Planı” adıyla hazırlanacak plan, KKTC için bir ilk niteliğini taşıyor. Söz konusu planla önce bölgeye altyapı götürülecek, yollar yapılacak, emirnameyle plan hazırlanacak ve en sonunda yatırımlar başlayarak planın tamamlanması sağlanacaktır.

Karpaz Planlama çalışmaları çerçevesinde mevcut çalışmalar devam ettirilmiştir.

Diğer yerleşmelerde planlama çalışmaları için gerekli fiziki, sosyal ve ekonomik veri tabanının oluşturulması ve bu çalışmaların bilgisayar ortamında haritalara işlenmesine yönelik altyapı çalışmalarına devam edilmiştir. Başkent Lefkoşa İmar Planı çerçevesinde öngörülen bazı projelerin uygulanmasına devam edilmektedir. Bu çerçevede 1985 yılında başlatılan “Arabahmet Mahallesi Koruma ve Rehabilitasyon Projesi” Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) sağladığı finansman ile sürdürülmüş, 1998 yılından itibaren ise projenin finansmanını UNOPS devam ettirmiştir. Projeye bölgenin canlanması, sosyal ve kültürel değerlerin korunması öngörülmektedir. Bu projeye 2007 yılı programı döneminde de devam edilmiştir. Lefkoşa İmar Planı'nda yer alan koruma çalışmaları için gerekli bazı yatırımlar yapılmış, bazıları ise kaynak yetersizliğinden yapılamamıştır. Lefkoşa Belediyesi, Şehir Planlama Dairesi ve Eski Eserler Dairesi'nce yapılan restorasyon projeleri ve uygulama çalışmaları sürdürülmüştür.

Avrupa Komisyonu tarafından serbest bırakılan mali yardım fonları çerçevesinde, başkent Lefkoşa'nın altyapı çalışmalarının süratle tamamlanması için çalışmalar yoğunlaştırılmıştır. KKTC'nin diğer bölgelerinde bulunan eski eserlerin belirlenmesi, korumaya alınması, roleve ve restorasyon çalışmaları devam etmiştir.

Belediye veya Kaymakamlıklar, ülke genelinde Kıbrıs Türk Mütahhitler Birliği'nin desteğiyle izinsiz inşaatlarla ilgili denetim ve yasal işlem başlatma faaliyetlerini bu dönemde yoğun bir şekilde sürdürmüşlerdir. Ayrıca kayıtsız çalışan müteahhitlerin kayıt altına alınması ve meslekten men edilmelerinde ciddi mesafeler alınmıştır.

14.2.Sorunlar

KKTC'de 15 Aralık 1996 tarihinde ilk kez geniş kapsamlı bir Genel Nüfus Sayımı yapılmış olmasına rağmen, planlama çalışmalarında kullanılması gereken sosyo-ekonomik yapıya ilişkin düzenli verilere ulaşmak şehir plancıları açısından istenilen düzeyde olmamıştır. Bu eksiklik her düzeyde plan çalışmalarının yürütülmesinde bazı zorluklara neden olmuştur. 2006 Nüfus ve Konut Sayımı verileriyle bu sorunun aşılması umulmaktadır.

KKTC'de genel anlamda planlama çalışmaları yaşamın ve değişimin gerisinde kaldıklarından mevcut duruma yanıt verememektedirler.

Fiziki planlamanın önemi, devletin genel politikası içerisinde olması gereken önem ve önceliğe ulaşamamıştır. Buna bağlı olarak 1989 yılında yürürlüğe giren İmar Yasası uyarınca Planlama Makamı olarak görevlendirilen Şehir Planlama Dairesi'nin, temel misyonu olan plan yapma işlevini yerine getirecek bir biçimde (nitelik ve nicelik açısından) örgütlenmesine, teknik donanımının sağlanmasına ve güçlendirilmesine hala ihtiyaç duyulmaktadır.

Eski Eserler Dairesi de yüklendiği görevleri etkin bir biçimde yerine getirebileceği nitelik ve nicelik açısından yeterli bir örgütlenmeye sahip değildir. 60/94 sayılı Eski Eserler Yasası ile gerek oluşum gerekse kapsam açısından oldukça yetkili ve etkili duruma getirilmiş bulunan Anıtlar Yüksek Kurulu da, tamamıyla Eski Eserler ve Müzeler Dairesi'nin olanakları ile çalıştığından ötürü, yasa ve tüzüklerin kendine yüklediği görev ve yetkileri yerine getirmekte zorluk çekmektedir.

Fiziki planlarla yakinen ilgili olan Çevre Koruma Dairesi, Turizm Planlama Dairesi ve Yerel Yönetimler, gerek örgütlenme biçimi gerekse kadroları istenilen görevleri yerine getirebilecek boyutta değildir.

Fiziki planların yapılıp hayata geçirilmesi için yasal çerçeve oluşturan İmar Yasasına rağmen, uygulamada gereksinim duyulacak araçlar mevcut değildir. Caydırıcı ve özendirici tedbirler, gelişme hakkının devredilmesi, emlak vergilerinin plan kararlarını teşvik edecek bir biçimde düzenlenmesi v.b eksiklikler gözlemlenen sorunlardır. Bugün eksiklik olarak tanımladığımız araçlar, üzerinde yeterince durulmadığı takdirde yarın karışımıza ciddi uygulama sorunları olarak çıkacaktır.

Fiziki gelişme ve imar faaliyetlerini genel olarak veya kendi özel ilgi alanları açısından yönlendiren, denetleyen yasalar (İmar Yasası, Eski Eserler Yasası, Çevre Yasası, Turizm Endüstrisi Teşvik Yasası, Teşvik Yasası, Belediyeler Yasası, Fasıllar ve Binalar Düzenleme Yasası ve bu yasaları tamamlayan tüzükler) arasında zaman – zaman yetki çatışması ve karmaşası yaşanmaktadır.

Yasalar arasındaki yetki karmaşasının yanısıra, icraatları fiziki gelişmeyi yönlendirmek ve denetlemeye yönelik olan kurumlar (Belediyeler, Şehir Planlama Dairesi, Eski Eserler ve Müzeler Dairesi, Çevre Koruma Dairesi, Turizm Planlama Dairesi, Karayolları Dairesi, Polis, Savcılık, v.b.) arasında yeterli iletişim, eşgüdüm ve işbirliği eksikliği, uygulama aşamasında ve sonrasında büyük sıkıntılara neden olabilmektedir.

Fiziki planların (büyük ölçekli ülkesel fiziki plan, imar planları) yapımı ve yönlendirilmesi ile ilgili tikanlıkların aşılmasından dolayı Şehir Planlama Dairesi, zaman içinde daha küçük ölçekli (daha dar kapsamlı) planların yapılıp uygulanmasına yönelmiştir. Bu eğilim, büyük ölçekli planların hazırlanması sürecinin daha da yavaşlamasına neden olmuştur. İmar Emirnameleri de bu bağlamda geçici düzenlemeler olarak kullanılırken, sözkonusu emirnamelerin kısa sürede yasal hale getirilerek belirsizliklerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Gerek ülkesel fiziki plan, gerekse Lefkoşa dışındaki kent imar planlarının tamamlanamayışı veya hiç yapılmamış olması nedeniyle, imar faaliyetleri ve fiziki gelişmeler Fasıllar ve Binalar Düzenleme Yasası kuralları çerçevesinde özel

sektörün istek ve eğilimleri doğrultusunda meydana gelmekte, gerek kentlerde gerekse kırsal alanlarda dağınık, düzensiz ve plansız bir yapılaşma ortaya çıkmaktadır. Plansız ve dağınık yapılaşma sonucunda, bu alanlara diğer sosyal hizmetlerin gitmesi konusunda sorunlar yaşanmakta, altyapı maliyetleri de artmaktadır.

İmar faaliyetleri ve fiziki gelişmelerde özel sektör inisiyatifinin ağırlıklı olması, kısa/uzun vadeli parasal değerlerle ölçülebilen ekonomik çıkarların, toplum çıkarlarının önünde tutulmasına yol açmakta, plan çalışmalarının getirmeye çalıştığı düzenlemeler etkisiz hale gelmektedir.

Başkent Lefkoşa İmar Planı'nın uygulanması arzu edilen düzeyde gerçekleştirilememektedir. Bu alandaki sıkıntılar; sorunlara çözüm üretmekteki yavaşlık, siyasilerin plana yönelik kaynak yaratmadaki istek ve yetersizlikleri, kişisel çıkarların toplum çıkarları önünde yer almaya devam etmesi, yasal-örgütsel ve parasal altyapının yeterli düzeyde olmayışı, planda yapılması öngörülen işlerin hangi bütçe ve program yılında yapılacağına belli olmayışı, sorumlu olarak işaret edilen kurumların bunları yapacak iradeyi ortaya koyamamaları, Plan'ın uygulanması aşamasında Şehir Planlama Dairesi ve Belediye'nin her türlü teknik donanım ve personel eksikliği, merkezi yönetimle Belediye arasındaki yetki uyumsuzluğu sıkıntıların kaynağını oluşturmaya devam etmektedir.

Toplum yararına ayrılan arazilerin amaç dışı kullanımından dolayı okul, yeşil alan gibi kentin ihtiyacı olan sosyal altyapı alanları gelişmemektedir.

Şehirlerarası Trafik Master Plan'ı yanında, şehiriçi trafik master planının olmayışı büyük bir eksiklik. Bazı iyileştirmeler yanında özellikle Lefkoşa trafiğindeki keşmekeş devam etmektedir.

Ülkemizin Deprem Kuşağı üzerinde yer almış olması, imar planlarının buna göre düzenlenmesini, inşaatlarda zemin etüdünün yapılmasını, inşaatlarda yapı denetimi ve kullanılan malzemenin denetimini zorunlu kılmaktadır. Bu alandaki çalışma ve yasal eksiklikler devam etmektedir.

Yol, su, elektrik ve kanalizasyon gibi altyapısı olmayan veya tamamlanmayan bölgelerin gelişmeye açılmaması ve verilen inşaat izinlerinin durdurulması gerekmektedir. Bugünkü haliyle altyapısız inşaat patlaması sağlıklı ve sürdürülebilir gelişme açısından tehdit oluşturmaktadır.

Düzensiz ve dağınık gelişme sonucunda, tarımsal araziler yapılaşmaya açılmakta, tarihi ve doğal çevre bozulmakta ve kentler önemli bir kimlik sorunu yaşamaktadır.

Tarihi kentsel alanlar, özellikle Lefkoşa Suriçi ve Gazimağusa Suriçi ciddi boyutta bozulma ve yok olma sürecini yaşamakta, yer aldıkları kentlerin bir parçası olarak, plansız gelişmeden olumsuz yönde etkilenmektedirler.

Tarihi ve kültürel mirasın korunması, yalnızca anıtsal binalarla sınırlı veya bina ölçeğindeki koruma faaliyetlerinden oluşmamalıdır. Günümüzdeki koruma ile ilgili planlama anlayışı, yalnızca korunacak alanla sınırlı olmadığından kent bütünü içinde ele alınıp planlanması gerekmektedir.

Ülke, kent ve bölge ölçeğinde yapılan plan çalışmalarının sürekliliğinin ve uygulanmasının (planlama - uygulama - yönetim- planların gözden geçirilmesi şeklinde) sağlanması gerekmektedir. Kaldı ki kendi yaptığımız planlara uymamak da bir zaafiyet olarak ortaya çıkmaktadır.

Fiziki Planların büyük yatırım gerektiren kararlarının fiiliyata dönüştürülmesi, büyük ölçüde dış kaynaklı yatırımlara bağlıdır. Özel sektörün mali gücünü, plan kararlarının uygulanmasını sağlayacak doğrultuda kullanmasını özendirerek yasal ve örgütsel çerçeveye yeterince bulunmadığı için, plan kararlarının hayata geçirilmesi tamamen kamu sektörünün yatırım karar ve olanaklarıyla sınırlı kalmaktadır.

Dış kaynaklı (USAID, UNDP, UNOPS ve AB Komisyonu'nun yapısal fonlarıyla ilgili) yardımlar Rum tarafının engellemeleri ve KKTC'nin tanınmamasından dolayı yeterince alınamamaktadır. Büyük ölçüde dış kaynaklara bağımlı olma, plan ve programlarda sapmalara neden olabilmektedir.

Tarihi Çevre Koruma Planları'nın uygulanabilmesi, çoğu zaman kamu sektörünün yatırımlarına endekslendiği için çoğu zaman yeterli mali kaynak ayrılamamaktadır. Bazı durumlarda ise parasal kaynaklar aktarılmadığı için koruma amaçlı ayrılan paralar yatırıma dönüştürülememektedir. 1995 yılından itibaren Eski Eserler ve Müzeler Dairesi'nin kullanımı amacıyla eski eserler fonu kurulmuştur. Bu fonun oluşumu ile mahalli bütçeden sağlanan kaynak aktarımı bazı yıllardan itibaren tamamen durdurulmuştur.

15. İskan ve Rehabilitasyon, Sosyal Konut

İskan ve topraklandırma uygulamaları Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti denetim ve yönetimindeki bölgede yabancılara ait terkedilmiş konut, küçük işyeri, tarımsal kaynak, arsa ve benzeri taşınmaz malların; mülkiyet, tasarruf, işletme şekli ve işletmelerle ilgili yapının verimlilik ve sosyal adalet ilkelerine uygun olarak düzenlenmesidir. Kısacası bu uygulamalarla göçmen, şehit ve hadise kurbanı kişilerin en yakınları, malul gazi ve iktisaden güçlendirilecekler tanımına giren ailelerin sağlık koşullarına uygun birer konuta sahip kılınmaları, çiftçi tanımına giren topraksız ve az topraklı haksahibi ailelerin topraklandırılarak üretici duruma getirilmeleri ve küçük esnaf, sanatkar ve benzeri meslek sahiplerinin mesleklerini icra edebilecekleri birer küçük işyerine kavuşturulmaları amaçlanmıştır.

Eşdeğer ise; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları dışında kalan veya sınırları içerisinde olup da her türlü tasarrufu askeri bakımdan sakıncalı görülen taşınmaz malı bulunanlara, ayrıca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bölgesindeki taşınmaz malı Rumlar tarafından hasara uğratılmış veya Rumların zor kullanması sonucu terkedilmekten ötürü hasara uğramış malı bulunanlara, bu mallarına veya hasar değerlerine karşılık eşdeğerde başka mal verilmesi işlemidir.

Sosyal konut; kendi öz kaynak ve geliri ile konut sahibi olamayan dar ve sabit gelirli kesimlerin Devlet, kooperatifler, meslek örgütleri ve yerel yönetimlerce barınma gereksinimlerini karşılayabilecek biçimde standartlaştırılmış boyut ve nitelikte, sağlık koşullarına uygun olarak yapılan konut şeklinde tanımlanmaktadır.

15.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

15.1.1. Eşdeğer ve Tahsis Uygulamaları

Eşdeğer; kısaca Güney Kıbrıs'ta mal bırakan yurttaşlarımızın, bu mallarına karşılık Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde aynı değerde mal alması olarak da tanımlanabilir. 41/1977 sayılı İskan, Topraklandırma ve Eşdeğer Mal Yasası'nın 1.10.1977 tarihinde yürürlüğe

girmesiyle bu konuda yasal zemin oluşturulmuştur. Yasayla ilgili tüzüklerin çıkarılması ve Saptama Değerlendirme Tazmin Komisyonları'nın oluşumu ile uygulamaya başlanmıştır.

Toplumumuzun büyük bir kesimini ilgilendiren eşdeğer uygulamalarına hız kazandırmak, mülkiyet işlemlerini süratle tamamlamak ve yoğun müracaatları değerlendirmek üzere 1982 yılında iki adet olarak oluşturulan Saptama Değerlendirme ve Tazmin Komisyonları, 1985 yılında beşe yükseltilmiş, yoğunluk giderildikten sonra tekrar üç olarak düzenlenmiştir. Bugün gelinen noktada 3 adet komisyon görev yapmaktadır.

İlk askı tarihi olan 20.11.1982 tarihinden 31.12.2007 tarihine kadar yapılan eşdeğer işlemleri özeti aşağıdadır;

Tapu Dairesine yatırılan dosya sayısı	40537 + 346 = 40883
Danışma Kurulu ve SDT'den geçen dosya sayısı	40360
Açılan Dosya Sayısı (DD)	33074
Sonuçlanan Dosya Sayısı	28402
Feragat Bekleyen Dosya Sayısı	4672

Bu verilere göre Eşdeğer'e ilişkin sonuçlanan dosya sayısı, bu dosyaların tekabül ettiği açılan dosya sayısı dikkate alındığında %85.87 oranında kişinin eşdeğer sorununun bitirildiği anlamına gelmektedir. Danışma Kurulu ve SDT'den geçirilen dosya sayısı ise Tapu Dairesi'ne yatırılan eşdeğere ilişkin dosya sayısı dikkate alındığında, dosya bazında elden geçirilen dosya sayısı %98.72 oranında olduğu görülmektedir. Bu arada, 2007 yılı sonu itibarıyla kullanılan yaklaşık 12.2 milyar eşdeğer, halen kullanılmayan 3.4 milyar eşdeğer ve yaklaşık 1.8'de feragat vermeyen olmak üzere toplam 5.2 milyar kullanılmayan eşdeğer puanı sözkonusudur. Bilindiği üzere, Güney Kıbrıs'taki, mallarına karşılık haksahiplerine dağıtılan toplam eşdeğer puanı 17 milyar 486 milyon olarak bilinmektedir.

Eşdeğerde mülkiyet verme işlemleri, eşdeğer dosyaları dışında rezerv kaynaklardan kaynak paketi ilan edilmesi suretiyle yapılmaktadır.

41/1977 sayılı İskan Topraklandırma ve Eşdeğer Mal Yasası, zaman zaman uygulamada görülen tıkanıklıkların giderilmesi amacıyla bugüne kadar oniki kez değişikliğe tabi tutulmuştur. Bu çerçevede ön plana çıkan değişiklikler sözkonusu olmuştur.

27/1982 sayılı İTEM (Değişiklik) Yasası; Mücahit, Mukavemetçi ve TBK Mensuplarına hizmetlerine karşılık hak edecekleri puan karşılığında mal verilebileceği ve mal değerlendirme çalışmaları konusunda bazı düzenlemeler getirmiştir.

İskan, Topraklandırma ve Eşdeğer Mal Yasası 24/1991 sayılı İTEM (Değişiklik) Yasası ile önemli bir değişikliğe daha tabi tutulmuştur. Eşdeğer'den hak sahibi olanlara, terkedilen taşınmaz mallarına karşılık olarak mülkiyet verilirken, ilk kez Tahsisten haksahibi olanlara da mülkiyet verilmesi gündeme getirilmiştir. Bu değişiklik ışığında tahsisten haksahibi olanlara ellerinde tuttıkları bir konut ve bir küçük işyeri veya bir konut ve yöre normu kadar tarımsal kaynağın toplam puan miktarı 2,000,000 puanı aşmaması halinde mülkiyet vermeye başlanmıştır. Puan karşılığı olarak verilmeyen bu mallar için mülkiyet verilirken ileride Bakanlar Kurulu'nca belirlenecek ödenmesi gereken puan miktarı Tapu kütüklerine yükümlülük olarak kaydedilmiştir. İsteyen haksahipleri puan satın almak suretiyle bu yükümlülüğü kaldırıp devir işlemi yapabilmişlerdir.

24/1991 Sayılı İTEM (Değişiklik) Yasası ile 1991 yılında başlayan tahsisten haksahiplerinin mülkiyet çalışmaları 31.12.2007 tarihi itibarıyla aşağıdaki gibidir;

Açılan Dosya Sayısı	19213
Sonuçlanan Dosya Sayısı	12676
İptal Edilen Dosya Sayısı	5860
Kalan Dosya Sayısı	677
- T Cetveli Çıkan	506
- T Cetveli Çıkması Bekleyen	171

Bu durumda iptal edilen 5860 dosyanın düşülmesiyle, açılan dosya sayısı 13353 olup, sonuçlanan (tümüyle tamamlanan) dosya sayısı olan 12676'ya göre bu alandaki çalışmaların %94.92 oranında tamamlanmış olduğunu görürüz. Tahsisten Mülkiyet çalışmaları feragatta bekleyen 506 dosyanın tamamlandığı da dikkate alınır çalışmaları %98.71 düzeyinde bitirildiği söylenebilir. Tahsisten Mülkiyet dosyaları SDTK tarafından yürütülmektedir.

17/1992 sayılı İTEM (Değişiklik) Yasası ile de mal değer belgesi ile puan belgesi eşitlenerek, her türlü puan belgesinin eşit muameleye tabi tutulması sağlanmıştır. Ayrıca her türlü puanla kaynak paketlerine müracaat imkanı verilmiştir. Altıncı dereceye kadar olan Malul Gazilere de bir konut veya 500,000 puan değerinde kaynağın kesin tasarruf belgesi verilebileceği bu düzenlemede yer almıştır.

Mücahit, Mukavemetçi ve TBK mensupları için hazırlanan, Mücahitler, Mukavemetçiler ve TBK Mensupları Hak Sahipleri Tespit tüzüğü çerçevesinde verilen puan belgelerinin de 17/1992 sayılı İTEM (Değişiklik) yasaının yürürlüğe girmesi ile müracaat işlemleri başlatılmış ve bu haksahiplerinin yasal tasarrufunda bulunan taşınmaz mallara da koçan almaları sağlanmıştır. Ayrıca yasal tasarruflarında kaynak bulundurmamayanlar da bu puan belgeleri ile kaynak paketlerine müracaat ederek kaynak alabilmişlerdir (tablo 146). Geline nokta eritilen puan miktarı, sağlıklı bilgisayar kaydı olmadığı için verilememektedir.

Tablo - 146 Mücahit ve Mukavemetçi Verilen Puan Belgeleri¹

	Bölge	Puan	Kişi
1. Mücahit + TBK	Lefkoşa ..	10,281,820,773	28,535
	Gazimağusa ..		
	Girne ..		
	Güzelyurt ..		
2. Mukavemetçi		989,494,681	6,157
Toplam		11,271,315,454	34,692

¹31.12. 2007 rakamlarıdır.

Kaynak : İçişleri Bakanlığı

52/1995 sayılı İTEM (Değişiklik) Yasası ile daha önce yükümlü olarak tahsisten haksahiplerine verilen tapuların 1 puan= 20 TL'si ödemek suretiyle serbest kalması sağlanmıştır. Bu değişiklikle, mal sahipleri tahsisinde bulunan bir konut ile bir küçük işyeri veya bir konut ile bir norm arazinin puan değeri 2,000,000 puan'ın altında ise 1 puan= 20 TL'si ödemek suretiyle mülkiyet almaları sağlanmıştır. Yukarıda belirtilen ölçülerde malın puan değeri 2,000,000 puanın üzerine çıkması halinde de 2,000,000 puanın

üzerindeki miktar için puan satın alınmak suretiyle de mülkiyet işlemleri yürütülmüştür. Bugüne kadar 20 TL'den satılan puan miktarı 8,433,260,914'dür. Ayrıca bu yasa ile yapılan diğer bir değişiklikle İskan Encümeni oluşturularak kaynak paketlerinin dağıtımı, tahsis ve kira kararlarının alınması yanında münferiden mal verme görev ve yetkisi de Encümen'e verilmiştir.

39/1998 Sayılı İTEM (Değişiklik) Yasası'yla Yasa'da en son yapılan değişiklikle 13 Ağustos 1995 tarihinden önce tasarrufunda kira yolu ile konut ve işyeri bulduranların mülkiyete yönelik işlemleri başlatılmıştır. Ayrıca, bu yasanın yürürlüğe girdiği 14 Temmuz 1998 tarihinden önce T cetveli çıkıp da koçan başvuru dilekçelerini vermeyenlere 6 ay içinde başvuru hakkı verilmiştir. Nüfusundan dolayı norm üzerinde kaynak alanlarla, tahsisten haksahibi olup da norm dahilinde iki milyon puanın üzerinde mal tutanlar, her türlü puan temin ederek veya satın alarak işlemlerini tamamlayabilmeleri sağlanmıştır. Ayrıca, Güney Kıbrıs'ta taşınmaz malı olup da bugüne kadar müracaat edemeyenlere de bu yasanın yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak koçan veya araştırma belgeleriyle yeniden süre sınırlaması konmadan başvurmaları temin edilmiştir. Bu çerçevede Güney mallarından mülkiyet ve puan değeri saptanan bir miktar taşınmaz mal, varsa itirazlara fırsat vermek amacıyla ilgili yerleşim birimlerinde Saptama,Değerlendirme ve Tazmin Komisyonu'nca 1 Temmuz 2002 tarihinde askıya alınmıştır. Yurtdışında yaşayanların da bu çerçevede temsilciliklerimize başvurmaları sağlanmıştır. Aralık 2003 tarihi itibarıyla Tapu Dairesi'nde 346 yeni dosya açılmıştır.

Daha sonra yeni bir İTEM (Değişiklik) Yasa Tasarısı 21 Mayıs 2001 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak halkın bilgisine getirilmiş ancak ileriye götürülemediği.

Bilindiği üzere, 45 yılı aşkın bir süreden beri siyasi çözüm bekleyen Kıbrıs sorununun en temel konularından bir olan mülkiyet sorununa, 1 Temmuz 2003'de KKTC Meclisi'nde onaylanarak yürürlüğe giren 49/2003 sayılı "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hudutları Dahilinde Kalan ve Anayasa'nın 159'uncu Maddesinin 4'üncü Fıkrası Kapsamına Giren Taşınmaz Malların Tazmini" yasasıyla yeni bir boyut getirilmiştir. Buna göre, kuzeydeki Rum mallarına tazminat veya takas yoluyla mülkiyet hakkının ortadan kaldırılması öngörülmüştür. Tazminat veya takas için başvuruda bulunmayan Rumların mülkiyet talepleri ise çözüm sonrasına ertelenmeye çalışılmıştır. Yasaya göre Rumların tazminat veya takas talebiyle ilgili olarak, bir yıl içinde yasa çerçevesinde 30 Temmuz 2003 tarih ve

E-1623-2003 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla oluşturulan Komisyona başvurabilmelerine olanak sağlanmıştır. Bu karar, 1 Temmuz 2004'den itibaren sürenin dolmasıyla birlikte yeniden bir yıl süreyle Bakanlar Kurulu kararıyla uzatılmıştır.

Daha sonra meydana gelen siyasi ve hukuki gelişmeler sonucunda Rum malları için tazminat ve takas yanında, mal iadesini de öngören yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. KKTC mülkiyet rejminde uluslararası hakukun gereklerini yerine getirme ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından da iç hukuk olarak kabul edilmesi hedefiyle yeni bir yasa tasarısı hazırlanmıştır. 22 Aralık 2005 tarih ve 222 sayılı Resmi Gazete'nin Ek I'inde yayımlanarak yürürlüğe giren 67/2005 sayılı "Anayasanın 159'uncu Maddesinin (1)'inci Fıkrasının (b) Bendi Kapsamına Giren Taşınmaz Malların Tazmini, Takası ve İadesi Yasası" (Mülkiyet Yasası)'yla mülkiyet veya kullanım hakkı gerçek veya tüzel kişiye ait olmayan; konumu ve niteliği uyarınca ulusal güvenliği, kamu düzenini ve kamu yararını tehlikeye düşürmeyecek taşınmaz malların hemen iadesini. Tahsisten kullanımda olan veya inkişaf edilmiş malların iadesi yönünde karar alınması halinde, iadenin çözüm sonrasına ertelenmesini. Eşdeğer karşılığı tutulan malların iade kapsamı dışında tutulmasını. Tazminata karar verilen mallarla ilgili miktarın devlet adına İçişleri Bakanlığı tarafından ödenmesini ve eski mal sahibi Rum'un mülkiyet hakkının ortadan kalkmasını düzenleyen yasa uygulamaya girerken, 49/2003 sayılı yasa da yapılan işlemlere hâle gelmeksizin yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni Yasayla oluşturulan Taşınmaz Mal Komisyonu'na Rumlardan gelen başvuru sayısı her geçen gün artmaya devam etmektedir. 8 Aralık 2007 tarihi itibarıyla komisyona ulaşan 293 başvurudan 28'i karara bağlanmıştır. Bun göre 22 dosya için tazminat, 3'ü için iade, 1'i çözümden sonra iade, 2'si için de takas kararı alınmıştır. Takas formülüyle karara bağlanan dosyalardan her ikisi de AİHM gündeminde başvurusu bulunan aynı kişiye ait olup, kararın AİHM tarafından da onaylanması halinde emsal oluşturması beklenmektedir. Bu arada 21 Aralık 2007 tarihinde Komisyon'a başvuru süresi dolan Rum'lar için bu süre yasada yapılan değişiklikle yeniden 21 Aralık 2009 tarihinde kadar uzatılmıştır.

İTEM Yasası'nda yapılması düşünülen yeni bir değişiklik ve bu konuda hazırlanan yasa tasarısına göre; 1974'den sonra Güney Kıbrıs'ta malı kalan ve malına karşılık KKTC hükümetlerinden Kuzey'de eşdeğerde mal alan ve Kuzey'deki malını devlete devretmeden Güney'deki malını satan kişi ve/veya varisleri aleyhine 5 yıla kadar hapislik cezası verilebilecektir. 25 Temmuz 2007 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan tasarıya göre

KKTC’de aldıkları malı yada puanı iade etmeksizin Güney’de bıraktıkları mal üzerinde tasarrufta bulunmak suretiyle KKTC Devleti’ni ve KT toplumunu haksız yere zarara uğratanların verdikleri zararı tazmin etmesini ve cezalandırılmasını ve bu suretle kişilerin mülkiyet haklarından, KT toplumunu toplam mal varlığını azaltma riski yaratmaksızın adil bir biçimde yargılanmasını sağlamak amacıyla bu yasa tasarısı hazırlanmıştır. Söz konusu tasarının Meclis Alt Komitelerinde görüşülmesi devam etmektedir.

Mağdur olan veya bugüne kadar kaynak alamayan eşdeğercilerin sorunlarının çözülebilmesi ve tarımsal rezerv arazilerin daha adil ve 4 yıl süreyle icar edilmesi için çalışmalar sürdürülmüştür. Ayrıca İskan Encümeni, Saptama-Değerlendirme ve Tazmin Komisyonları’nın dağıtılarak tek bir oluşum altında toplanması düşünülmektedir.

15.1.2. Diğer Uygulamalar

İskan ve Rehabilitasyon Dairesi’nin esas görevlerinden birisi de, rezerv kaynaklardan kaynak paketi hazırlamak suretiyle ellerinde puan bulunan haksahiplerine kaynak dağıtımıdır. Kaynak Paketleri 1982 yılından beri hazırlanmakta olup bugüne kadar 20 Kaynak Paketi ilan edilmiştir (tablo 147).

Tablo - 147 Kaynak Paketleri ¹

Paket No	Askı Tarihi	Puan Değeri	Eritilen Puan	Açıklanan Kaynak Adedi	Verilen Kaynak Adedi
1	..	26,122,299		122	..
2	..	34,979,743		152	..
3	06.10.1983	51,258,375		207	..
4	02.06.1984	140,999,366		292	..
5	27.03.1985	42,644,932		192	..
6	15.04.1986	37,042,328	500,000,000	208	..
7	06.01.1987	45,639,087		257	..
8	13.11.1987	159,427,546		808	..
9	26.09.1988	163,824,147		1,110	..
10	28.04.1989	34,136,522		60	..
11	04.09.1989	1,490,523,632	262,781,097	8,514	..
12	08.02.1990	1,287,683,687	366,987,296	4,385	..
13	13.04.1990	311,329,098	92,887,830	1,113	10,487
14	13.05.1991	1,858,891,362	375,226,748	12,233	..
15	16.10.1991	3,904,382,312	295,835,381	23,160	..
16	15.06.1992	2,445,633,129	353,273,781	19,634	..
17	01.03.1993	1,807,365,518	495,647,589	16,643	3,120
18	19.09.1995	637,123,664	383,506,252	5,673	2,769
19	09.02.1998	1,849,155,844	768,564,592	30,330	7,358
20	05.06.2001	918,142,635	420,549,875	7,347	3,108
Toplam		17,256,304,226	4,809,372,504	132,440	26,862

¹31.12 2007 rakamlarıdır.

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

1-9'uncu Kaynak Paketleri Saptama, Değerlendirme ve Tazmin Komisyonu tarafından, 10-16'ıncı Kaynak Paketleri Eşdeğer Tazmin Komisyonu tarafından, 17-18-19 ve 20'inci Kaynak Paketleri İskan Encümeni tarafından değerlendirilmiştir. İskan Encümeni Başkanlığı tarafından açılan 20'inci Kaynak Paketi vatandaşları tazmin edecek kaynak kalmadığı gerekçesiyle açılan son paket olmuştur. Aralık 2007 tarihi itibarıyla eldeki kaynak miktarının 562 milyon puan değerinde olduğu bilinmektedir. Bu arada, İçişleri Bakanlığı 29 Ocak 2004 tarihinde yaptığı bir duyuruyla "Bu güne kadar ilan edilen kaynak paketlerine müracaat ederek kaynak alamayan veya herhangi bir şekilde eşdeğer mal dağıtımından faydalanamayan ve/veya mal değer belgesindeki puanları ile kısmen mal alabilen kimselerin" mevcut durumunu belirlemek üzere çalışma başlatmıştır.

Mülkiyet verme işlemlerinin bir yöntemi de, kira ile tasarruflarında konut veya işyeri bulunduranlara bu kaynakların koçanının verilmesidir. 52/1995 sayılı İTEM (Değişiklik) yasası 42 A maddesi ile bu tür kaynak tutanlara puan yatırmak suretiyle mülkiyet hakkını getirmiştir. 52/95 sayılı İTEM (Değişiklik) Yasasından önce yaklaşık 4113 kaynak , kira yöntemiyle ihtiyaçlı kişilerin kullanımına verilmiştir. 31 Aralık 2007 tarihi itibarıyla bunlardan 3979 kişi koçan talebinde bulunmuş ve 2549 kişinin işlemleri tamamlanarak koçan işlemleri için Tapu Dairesi'ne aktarılmıştır. İşlemde olan dosya sayısı 1430'dur. Halen köylerimizde mevcut tamire muhtaç binalar, yetişen gençliğin konut ihtiyacını karşılamak üzere ihtiyacı olan evli çiftlere, tamirlerini kendileri yapmak şartıyla kiralanmaktadır.

Henüz dağıtılmayan ve sahihsiz olan, yabancılara ait rezerv tarımsal kaynaklar (askeri bölgeler dahil), 41/1977 sayılı İTEM Yasası'nın 40(B) maddesi tahtında ekonomiye katkı sağlamak amacıyla, mevsimlik olarak yöre halkına İskan ve Rehabilitasyon Dairesi Müdürlüğü'ne bağlı Merkez Tarımsal Şubesi aracılığıyla kiralanmaktadır. Her yıl Ekim döneminde yaklaşık 35,000 dönüm arazi icarlanmaktadır. İskan ve Rehabilitasyon Dairesi, 2007-2008 sezonunda mevsimlik olarak kiralayacağı bu tür kaynaklarla ilgili 30 Temmuz – 29 Ağustos 2007 tarihleri arasında duyuru yapmıştır.

Çeşitli dönemlerde mülkiyet işlemlerini hızlandırmak amacıyla haksahiplerine dağıtılan 37,198,740,719 adet puan için değişik yöntemlerle kaynak dağıtımı yapılmıştır. Dağıtılan bu kaynakların dökümü aşağıda tablo 148'de görülmektedir.

Tablo - 148 Kaynak Dağıtımları¹

Yöntem	Yıllar	Dosya Sayısı (Adet)	Eritilen Puan Miktarı
1. Kaynak Paketi	1982-2001	20,909	3,586,541,085
2. Münferiden Mal Verme	1989-2001	2,608	241,808,854
3. Belgelemiş Devir Sistemi	1983-1988	5,205	1,312,377,438
4. Eşdeğer Tazmin Komisyonu	1989-1993	2,005	605,642,929
5. Tahsisten Haksahibi	1989-1992	154	87,038,645
6. Şehit Hadise Kurbanı	1982-2001	1,220	697,794,629
7. İskan Encümeni(Kirayla Verilenler)	1995-2001	3,661	1,079,120,192
8. TM ile Verilenler		79,876	10,094,146,342
A. Puan Belgesi İle Eritilen			2,989,006,900
B. 20 TL ile Eritilen			7,105,139,442
9. Eşdeğer Dosyaları		72,410	13,881,375,231
A. Puan Belgesi İle Eritilen			12,643,253,759
B. 20 TL ile Eritilen			1,238,121,472
10. Münferiden Verilenler		419	79,614,989
Toplam		188,313	31,665,460,334

¹31.12.2007 itibarıyla

Kaynak : İçişleri Bakanlığı

15.1.3. Sosyal Konut Uygulamaları

Konutu olmayan veya kendi olanakları ile konut sahibi olamayan kişilere, Devletin bu olanağı sağlaması anayasa gereğidir. Anayasa'nın 44. maddesine göre Devlet, konut sahibi olmayan veya sağlıklı ve insanca yaşama koşullarına uygun konutu bulunmayan ailelerin konut gereksinimlerini karşılayacak önlemleri yasa ile düzenlemekle zorunlu tutulmaktadır. Anayasa'nın bir gereği olarak 23/1978 sayılı Sosyal Konut Yasası hazırlanıp yürürlüğe konmuştur.

Sosyal Konut Politikası'nı belirleyen bu yasanın, uygulamada zamanla görülen boşluklarının giderilmesi amacıyla 52/1984, 55/1987, 57/2002, 70/2003 ve 71/2005 sayılı Sosyal Konut (değişiklik) Yasa'ları hazırlanmıştır. Geline nokta yeni 63/2007 sayılı Konut Edindirme Yasası 25 Haziran 2007 tarihinde KKTC Cumhuriyet Meclisi'nde onaylanarak 7 Temmuz'da yürürlüğe girerken, Sosyal Konut Yasası yürürlükten kaldırılmıştır.

Yasanın amacı; "KKTC'de ikamet eden veya yurt dışında ikamet edip kesin dönüş yapacak, kendisinin, eşinin veya velayeti altındaki çocuklarının, oturmaya elverişli bir

konutu olmayan yurttaşları, mortgage sistemi ile satış veya uzun süreli icar yöntemiyle sağlık koşullarına uygun, sağlam, ucuz ve kaliteli birer konut sahibi yapmak veya temin etmek veya konut yapımı için arsa veya arazi temin etmek” olarak belirlenmiştir. Yasa, aslında mevcut Sosyal Konut Yasası’nı günümüz koşullarına uyarlanması anlamına gelmekte olup, getirilen en önemli değişikliğin mortgage yöntemi olduğu vurgulanmıştır. Bu sistemde devletin sadece organizatör olacağı, arsa olarak arazi tahsis edeceğini, projeyi hazırlayacağını, haksahiplerini belirleyeceğini ve araziler üzerinde ilgili finans kuruluşları ile inşaat şirketlerinin faaliyetlerine olanak sağlanacağı belirtilmiştir. Yasa’da konut “KKTC yurttaşları için projelendirilen ortak kullanım alanları hariç en az 60, en çok 130 m² kapalı alanı olan yapılar” olarak tanımlanmıştır. Bu çerçevede inşa edilecek konutların 65-100 ve 120 metrekare şeklinde, 3 tip ve 4 katlı apartman olarak inşa edilmesi de öngörülmüştür. 100 metre karelik konutun bedelini 25 bin Sterling, ödeme şeklini ise 5 bin YTL peşinat, 2 yıl boyunca 100-150 Sterling asgari taksit, geriye kalan miktarın da 10 yılda taksitlerle 15 bin Sterling olarak ödenmesi kararlaştırılmıştır.

Kısaca sözkonusu yasa ile Sosyal Konut Yasası iptal edilerek “Konut Edindirme Yasası” adını almıştır. Sosyal Konut Birimi ise “Konut Edindirme Birimi” olmuş ve bu çerçevede Sosyal Konut Fonu kapatılırken “Konut Edindirme İdaresi” adıyla bir yönetim oluşturulması öngörülmüştür. Ancak, İçişleri Bakanlığı mevcut sosyal konutlardan dolayı birikmiş yaklaşık 50 milyon YTL’lik borcun, Sayıştay tarafından denetiminden sonra Maliye Bakanlığı’nın devralmasını öngörmüştür.

63/2007 sayılı Konut Edindirme Yasası çerçevesinde ilk olarak Gazimağusa bölgesinde yapılacak konutlar için haksahipliği kapsamında müracaat alınmaya başlanmıştır. Ayrıca yapılan çalışmalar neticesinde, 29 köyde ve Güzelyurt Kalkanlı’da kırsal kesim arsası dağıtım kararı alınarak Kasım 2007 sonu itibarıyla toplam 11 köyde dağıtım gerçekleştirilmiştir.

Sosyal Konut Yasası kapsamında Sosyal konut inşaatlarına fiilen 1983 yılında başlanmış olup Mayıs 1999 tarihi itibarıyla en son tamamlananlarla, etaplar halinde toplam 3391 konuttan 2732’si devlet eliyle bitirilip hak sahiplerine teslim edilmiştir. Kooperatifler aracılığıyla ise 659 adet sosyal konut Lefkoşa’da yapılmış bulunmaktadır (tablo 149).

Tablo - 149 Sosyal Konut Üretimi¹

	Daire ve Ev Sayısı	Alan (m ²)	Tipi	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi
1. Devletin Üretimi	2,732				
1.1. Devlet I. Etap	288			1984	1986 (Ekim)
	248	100	Dubleks		
	40	110	Apt.		
1.2. Devlet II.nci Etap	260			1985	1987 (Temmuz)
1. Proje	212	100	Dubleks		
	48	110	Apt.		
Devlet II. Etap	300			1987 (Ocak)	1988 (Eylül)
II. Proje	244	95	Dubleks		
	56	105	Apt.		
Devlet II. Etap	472			1987 (Aralık)	1989 (Eylül)
III. Proje	408	98	Dubleks		
	64	100	Apt.		
1.3. Devlet III'ncü Etap	240			1990 (Ekim)	1993 (Ekim)
	240	107	Apt.		
1.4. Devlet IV: Etap	1,136				
	80	85	Apt.	1993 (Eylül)	1996 (Mart)
	384	100	Apt.	1993 (Eylül)	1996 (Mart)
	24	60	Apt.	1993 (Eylül)	1997 (Kasım)
	136	85	Apt.	1993 (Eylül)	1997 (Kasım)
	264	100	Apt.	1993 (Eylül)	1997 (Kasım)
	8	60	Apt.	1993 (Eylül)	1998 (Ocak)
	40	85	Apt.	1993 (Eylül)	1998 (Ocak)
	88	100	Apt.	1993 (Eylül)	1998 (Ocak)
	112	85	Apt.	1993 (Eylül)	1999 (Mayıs)
1.5. Devlet Lefkoşa	6	70	Prefabrik	1985	1986
1.6. Devlet Yeni İskele	10	100	Prefabrik	1986	1987
1.7. Devlet Gönyeli	16	107	Apt.	1989	1990 (Ekim)
1.8. Devlet Akçay	2	..	(Tekkat)	..	..
1.9. Devlet Serhatköy	2	..	(Tekkat)	..	..
2. Kooperatiflerin Üretimi	659				
2.1. İş Koop I'nci Etap	190	120	Dubleks	1981 (Nisan)	1983 (Aralık)
2.2. İş Koop. (Apt.)	30	120	Apt.	1983 (Ocak)	1987 (Nisan)
2.3. İş-Koop II'nci Etap					
I. Kısım	80	120	Dubleks	1983 (Nisan)	1988 (Mayıs)
II. Kısım	60	120	Dubleks	1983 (Nisan)	1991 (Nisan)
2.4. Öğretmenler Koop.					
I. Etap I. Kısım	62	109	Dubleks	1980 (Ağustos)	1983 (Eylül)
I. Etap II. Kısım	74	109	Dubleks	1980 (Ağustos)	1989 (Şubat)
2.5. Öğretmenler Koop. (Apt.)	41	130	Apt.	1979 (Mart)	1986 (Mayıs)
2.6. Soyak	50	100	(Tek Kat)	1985	1988 (Haziran)
2.7. Güvenlik Kamu Görevlileri Koop.	32	120	Apt.	1984	1986 (Ekim)
2.8. Polis Sosyal Konut Koop.	40	120	Dubleks	1984	1986 (Kasım)
Genel Toplam	3,391				

¹ Aralık 2007 itibarıyla

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Zaman içerisinde borçlarını kapatan haksahiplerine tapuları etaplara göre verilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede devlet eliyle üretilen konutlarda 2007 yılı sonu itibarıyla bu rakam 2041 aileye ulaşmıştır.

Şehit ve hadise kurbanı çocuklarına verilen arsaların altyapı çalışmaları, İçişleri Bakanlığı bünyesindeki Sosyal Konut Müdürlüğü tarafından yürütülmesine devam edilmiştir. Aralık 2007 itibarıyla İçişleri Bakanlığı tarafından dağıtılan 2040 adet arsanın 371 adetinin altyapı çalışmaları devam etmektedir (tablo 150). Proje her yıl öngörülen ödeneklerin serbest bırakılmasıyla sürdürülmektedir. Bu çerçevede, Lefkoşa'daki çok sayıda arsanın tamamlanması yanında Gazimağusa'da dağıtılan arsaların altyapıları tamamlanmış ve tapuları verilmiştir. Tuzla'da dağıtılan 158 arsa konusunda ise zeminin uygun olmaması ve içerisinden yol geçmesi nedeniyle iptal edilen arsaların yerine Yeniboğaziçi ve Lefkoşa'da Metehan bölgesinde ayrılan yerler için çalışmalar büyük ölçüde tamamlanmış ve koçanlar verilmiştir. Kalkınlı'daki arsaların ise muhtemel bir çözüm planında Rum bölgesine kalma ihtimali olduğundan iptal edilerek aynı bölgede yeni bir yer araştırması devam etmiş ve Akdeniz göltenin kuzeyi planlanarak 332 arsa için stabilize yol çalışmaları başlatılmıştır. Çatalköy'deki 205, Zeytinlik'teki 70 ve Güzelyurt'da ise 9 arsanın altyapıları tamamlanarak dağıtılmıştır.

Tablo - 150 Şehit Çocuklarına Verilen Arsalar ¹

Bölgeler	Yıllar	Dağıtılan	Alt Yapısı Devam Eden	Biten
1. Lefkoşa	1987	879	39 (Metehan)	840
2. Gazimağusa	1989	535	- (Ayluka)	491
			- (Yeniboğaziçi)	44
3. Girne	1991	285	- (Çatalköy)	205
	1997		- (Zeytinlik)	70
			- (Doğanköy)	10
4. Güzelyurt	1991	341	332 (Kalkanlı)	-
			- (Merkez)	9
Toplam		2,040	371	1,669

¹Aralık 2007 itibarıyla

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

Sosyal Konut Yasası'nın 35'inci maddesi kapsamında 1989 tarihinden itibaren yürürlükte bulunan kırsal bölgelere sosyal konut yapımı amacıyla arsa dağıtımı ve kredi verilmesiyle ilgili tüzük çerçevesinde 7 Temmuz 2007 tarihine kadar 95 köyde 3113 arsa münferit veya toplu olarak haksahiplerine dağıtılmıştır. Kırsal kesim bölgelerine arsa dağıtımı yanında kredi verilmesi ve 145 köyde 2,159 adet hazır konut proje satımı da gerçekleştirilmiştir (tablo 151).

Tablo - 151 Kırsal Kesim Projeleri¹

	Kredi Verilen		Arsa Verilen	
	Köy Sayısı	Kişi Sayısı	Köy Sayısı	Kişi Sayısı
Lefkoşa	14	-	12	448
Girne	13	-	12	443
Güzelyurt	16	-	18	764
Gazimağusa	22	-	27	954
İskele	26	-	26	504
Toplam	91	323	95	3,113

¹7 Temmuz 2007 tarihi itibarıyla

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

Gelinen aşamada Konut Edindirme Yasası'nın 7 Temmuz 2007 tarihinde yürürlüğe girmesiyle, yasa kapsamında kırsal kesim bölgelerinde arsa dağıtım uygulamalarına da yeni düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre, kırsal alanlardaki gençlerin konut sahibi olabilmeleri için kendilerine kırsal kesim arsası vermeye devam edilirken, bu arsaların üzerine devletin yönlendireceği şekilde bölgenin imarına uygun konutlar yapılabilecektir. Ancak, konutlar haksahipleri tarafından yaptırılacak ama düşük faizli krediler her zaman mümkün olabilecektir. Kırsal kesim arsaları sadece belirlenen 5 ilçedeki toplam 152 köyde dağıtılacaktır.

Lefkoşa Türk Belediyesi'nin başlatmayı planladığı "Sosyal Konut Projesi"yle ilgili olarak ise 1,200 adet 85 metrekarelik apartman tipindeki konutların inşaatına, ihaleyle belirlenecek finans şirketiyle ortaklık kurulur kurulmaz başlanacağı açıklanmıştır. Konutlar için 2,700 Sterling peşinat, geriye kalan borcun ise 20 yıl vadeyle ayda 150 Sterling olarak ödenmesi öngörülmüştür. Söz konusu konutların Kızılbaz'ta askerinin tahsis ettiği 5 dönümlük bir arazi ile Metehan bölgesinde 170 dönümlük bir başka araziye inşa edileceği, bunun yanında belediyenin çeşitli bölgelere dağılmış arazilerinin de bu amaçla

kullanılacağı açıklanmıştır. İlk etapta yer alan 225 konutluk hak sahipleri listesi açıklanarak, sözkonusu haksahiplerinin 10 gün içinde (15 Aralık 2007 tarihine kadar) LTB'si Sosyal Konut Birimi'ne başvurmaları duyurulmuştur.

15.1.4. İskan ve Sosyal Konut Uygulamalarının Çevre ve Fiziki Plana Etkileri

İskan işlemleri; 1974 Mutlu Barış Harekatı'ndan hemen sonra Kuzey Kıbrıs'ta terkedilen taşınmaz malların ivedilikle sahiplendirilerek, Kuzey'e göç eden kişilerin rehabilitelerini ve halkın refaha kavuşturulmasını amaçladığından, süratle yapılmıştır. Başlangıçta İskan uygulamaları yapılırken binaların mevcut kullanım durumları ve arazi klasifikasyonları dikkate alınarak yapılmıştır. Ancak çevre planı ve fiziki planlama çalışmaları o yıllarda başlatılmadığından tarihi eserlerin korunması ve geliştirilmesi, doğal, kültürel ve biyolojik değerlerin korunması, kamu amaçları için kaynakların ayrılması, turizm alanlarının belirlenmesinde geç kalınmıştır. Zamanla, sahil şeritleri tespit edilerek dağıtım dışı tutulmaya çalışılmış, kamu yararı için gerekli alanlar ayrılmış, tarihi eser bölgeleri tespit edilerek korumaya alınmış, özel çevre koruma alanları ilan edilmiş, turizm amaçlı yatırımlar için uygun yerler tespit edilerek bu sektörün gelişmesine yardımcı olmaya çalışılmıştır.

Önceleri tarım amaçlarıyla kullanılan kaynaklar aynı amaçla değerlendirilmiştir. Ancak zaman içerisinde kuraklık ve bazı bölgelerde yeraltı sularının tuzlanması nedeniyle narenciye tarımının kuruması, sulu tarımdan kuru tarıma yönelmeye neden olmuştur. Kuraklık, alışılmış çevrenin bozulmasına neden olurken bazı mal sahipleri de kısa sürede rant sağlamak amacıyla, çevre faktörünü hiç dikkate almadan arazilerinde kullanım değişikliği yaparak, çevrenin bozulmasına zemin oluşturmuşlardır.

Yabancıardan kalan malların dağıtımından kaynaklanan bazı sorunlar olmasına rağmen, tapulu türk malları için de benzer sorunlar mevcuttur. Ülke genelinde fiziki planın ve diğer birçok imar planı ile koruma planlarının yeterince hazırlanıp uygulamaya konulamamış olması bu anlamda çevre sorunlarının halen yeterince çözümlenmemesine neden olmaktadır.

Fiziksel planlamanın amaçları toplumsal gereksinimlerin karşılanmasına yöneliktir. Bunlar toplumsal refah, sağlıklı düzenli gelişme, doğa, tarih ve kültürel yapıtlar ile çevrenin korunması olarak tanımlanabilir. Bu gereksinimlerin gerçekci bir biçimde değerlendirilmesi zorunludur.

Konut ve Sosyal Konut ile ilgili Fiziki Planlama'nın sağlıklı bir Şekilde yapılabilmesi için ülkenin ve yörenin nüfus özelliklerinin tam olarak bilinmesi gerekmektedir. Sosyal konutlarla ilgili fiziki planlamanın yapılmasında mevcut yol ve binaları düzenleme yasa ve tüzükleri (Fasıl 96) ile Lefkoşa, Gazimağusa ve Girne İmar Planı alışmaları etkili olmaktadır.

Son yıllarda Toplu Sosyal Konut retim ve planlamaları apartman tipi binalar Şeklinde oluşmaktadır. Bunun nedenleri ekonomik imkanların kısıtlı olması ve rezerv arsa kaynaklarının en ekonomik biçimde kullanılması kaygılarının bir sonucudur. Daha ağdaş konut slietlerinin oluşması için konut alanlarının kent yaşam biçimi olan ticaret alanlarının, yeşil alanların, sanayi bölgelerinin, hizmet sektörünün ve eğitim alanlarının planlama kapsamı içerisinde detaylandırılması gerekmektedir. Ayrıca mevcut ve gelecekteki kent nüfus yoğunlukları göz önünde bulundurularak konut alanları karmaşık bir yapıdan kurtarılarak nüfus yoğun bölgelere apartman, az yoğunluklu bölgelere en fazla iki katlı evler Şeklinde düşünülmesi gerekmektedir.

Toplu sosyal konutların kentle uyumlu yapılması, imar planlarının sağlıklı olması ve kentin gelişmesinin iyi organize edilmesi ile ilişkilidir. Diğer taraftan sosyal konut inşaatlarının bitirildikten sonra yasalara aykırı kullanım ve yapılan ilavelerin engellenmesini ilgili kent belediyelerinin yeterince üstlenmesi gereklidir.

Köyden kente g azaltmanın bir Şekilde kırsal kesimlere de konut edindirme politikalarının uygulanmasıyla konutların kırsal kesime dengeli dağılımı hedeflenmektedir.

Büyük kentlerdeki rezerv arsaların azalması ve rezerv arsa kaynaklarının özel mülk olması ve istimlaklarının güçlüğü, özellikle Toplu Konut yapılacak bölgelerde kötü bir tercih olarak kent civarındaki tarım alanlarının parselasyonunu gündeme getirmeye başlamıştır.

Fasıl 96 yollar ve binalar düzenleme yasası gereği açılan konut bölgelerinde bırakılan yeşil alanlar, boş arsa görünümünde olup ot ve çöp yığını haline dönüşmektedir. Yasa gereği yeşil alanların kullanımı ve imarı belediyelere ait olduğu için belediyelerin kısa sürede bu gibi yeşil alanları planlaması ve hizmet götürmesi mümkün olmamaktadır. Devlet eliyle yaptırılan sosyal konut alanlarında da durum aynıdır.

15.2. Sorunlar

Eşdeğer konusu ve iskan uygulamaları toplumumuzun en eski sorunlarından birisi olup, ivedilikle artık sonuçlandırılması gerekirken, 2002 yılından itibaren gündeme gelen “Annan Planı”yla, konu çok daha farklı ve belirsiz bir boyut kazanmıştır. Şimdi ise gelinen noktadaki belirsizlik kaynak paketi ilanlarının da durmasına neden olurken, halen kullanılmayan eşdeğer puanlarını karşılayacak kaynak sıkıntısı ayrı bir konu olmuştur.

İTEM Yasası ve Tüzüklerde zaman süreci içerisinde gerekli tadilatlar yapılmasına, eşdeğere ilişkin mevzuat çokluğu ve karmaşıklığının ortadan kaldırılmaya çalışılmasına rağmen, konuya ilişkin tarafların çıkar farklılıkları ve bu çıkarları doğrultusunda mahkemelerde açılan davalar yanında, kaynak paketlerinde belirli mallara yapılan talepler işlerin süratle bitirilmesini engellemiştir.

İşlemleri tamamlanan ve dosyaları feragat aşamasına getirilen bir kısım vatandaşlar, yapılan tüm ikaz ve uyarılara rağmen feragat imzalayıp tapu almaya yeterince rağbet göstermemektedirler. Bu da işlemlerin tamamıyla tamamlanmasını olumsuz etkilemektedir.

İskan ve Rehabilitasyon Dairesi'nin iskan ve tarımsal konulardaki işlevlerini artık büyük oranda tamamladığı, yeni ihtiyaçlar ve görevler çerçevesinde Daire'nin Konut Edindirme ve Rehabilitasyon Dairesi adı altında yeniden örgütlenmesini öngören Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Yasa Tasarısı ileriye götürülemedi. İskan ve Rehabilitasyon Dairesi 302 kişilik kadrosu olmasına rağmen 248 münhal, 54 kadrolu memur, 11 Ek kadro ve 12 geçici personelle bu zorlu görevi 2007 yılı içinde de yürütmeye çalışmıştır.

Alçak Orman Tarlaları'nın (Arazileri'nin), bu alanların kullanıcılarına mülkiyet devri zaman-zaman gündeme gelmektedir. Bu tür araziler İTEM yasasında “eşdeğere karşılık verilemez” denmekle birlikte, gayri yasal olarak yapılan tahsislerin yasallaştırılması veya turizm yatırım amaçlı kullanılması sözkonusudur. Bu durum çevrenin ve mevcut ekosistemin bozulmasına neden olabilecek boyutlar taşımaktadır.

Sosyal Konut Fonu için sosyal konut yasasında öngörülen kaynakların bugüne kadar büyük oranda yaşama geçirilememiş olması, fonun yasal görevlerini tam olarak yerine getirebilmesini engellemiş ve mevcut kredi kaynaklarının sınırlı ve yetersiz olmasından dolayı yeni sosyal konut ihtiyaçlarının planlanmasını zorlaştırmıştır. Fonun sağlıklı gelir kaynaklarının olmayışı, finansman açısından dolayı bankalardan yüksek faiz oranlarıyla borçlanması mecburiyetini oluşturmuştur. Fon yapılan sosyal konutlardan topladığı taksit gelirleri ile uzun süre borçlarını ödeyemez duruma gelmiştir. Bu koşullarda yeni sosyal konut yapımı gündemden düşerken, Konut Edindirme Yasası'nda yeni öngörülen finansman sistemleri ve düzenlemelerle konut üretimiyle ilgili sorunlar giderilebilecektir.

Sosyal konutlarda, yasa dışı olarak oluşan dış tadilat ve yapılaşmalar ile amaç dışı kullanımlar sorun olmaya devam etmektedir.

16. Kooperatifçilik

16.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

İnsanların yalnız başlarına yapamayacakları veya müşterek yapılmasında yarar bulunan işleri en iyi şekilde uygun fiyatlarda gerçekleştirmek üzere dayanışma sureti ile ekonomik güçlerini biraraya getirmelerinden doğan kooperatifçilik hareketinin ülkemizde uzun bir geçmişi bulunmaktadır.

Ülkemizde kooperatif kuruluşları, üretim, tüketim, kredi ve konut gibi gereksinme duyulan başlıca alanlarda faaliyet göstermektedirler. Faaliyet göstermeyen kooperatif kuruluşları ise durguna alınmakta ve ekonomik yararlığı ortadan kalkan kooperatiflerin de tasfiyesine gidilip tescileri iptal edilmektedir. 2006 yılında 198 olan faaliyet göstermekte olan kooperatif kuruluşu sayısı 2007 yılında tasfiye edilen kooperatif kuruluşlarıyla 193'e düşmüştür (tablo 152).

Tablo - 152 Faaliyet Göstermekte Olan Kooperatif Kuruluşları
(2005-2007)

Kooperatif Türü	2005	2006	2007
1. Kredi Koop.	82	82	81
2. Tüketim Koop.	7	7	7
3. Tasarruf Koop.	25	25	25
4. Kalkınma ve Muhtelif Tür Koop.	83	84	80
Toplam	197	198	193

Kaynak: Kooperatif Şirketler Mukayyitliği

Kooperatifçilik hareketinin geliştirilmesi ve toplumsal kalkınmaya katkıda bulunmasının sağlanabilmesi için gerekli araştırma, eğitim örgütlenme, yönlendirme ve kooperatif kuruluşların tescil, teftiş ve murakebesini yapmakla görevli olan Kooperatif Şirketler Mukayyitliği yıl içinde imkanlar nisbetinde faaliyetlerini sürdürmüştür.

Kooperatif Şirketler Yasası'na göre kooperatif kuruluşların her yıl bir defa kamu adına teftiş gereği olmasına rağmen uygulamada henüz bu hedefe ulaşılamamıştır. (tablo 153). Buna mukabil kooperatif kuruluşlarının her yıl teftişe alınması yönünde olumlu gelişmeler olmuştur.

Tablo - 153 Faaliyet Göstermekte Olan Kooperatif Kuruluşlarının Türlerine Göre Teftiş Durumu (2005-2007)

	2005					2006					2007				
	Kredi Koop	Tüketim Koop.	Tasarruf Koop. Kalkınma ve Muhtelif Tür Koop		Toplam	Kredi Koop	Tüketim Koop.	Tasarruf Koop. Kalkınma ve Muhtelif Tür Koop		Toplam	Kredi Koop	Tüketim Koop.	Tasarruf Koop. Kalkınma ve Muhtelif Tür Koop		Toplam
2007	-	-	-	-	..	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
2006	-	-	-	-	..	-	2	1	1	4	33	3	20	33	89
2005	3	-	1	3	7	34	1	22	33	90	3	1	3	3	10
2004	36	1	22	39	98	9	-	-	11	20	6	-	-	8	14
2003	16	2	-	12	30	14	1	-	11	26	13	1	-	11	25
2002	11	3	-	10	24	11	2	-	9	22	11	1	-	10	22
2001	2	-	-	2	4	2	-	-	3	5	2	-	-	2	4
2000	6	-	-	1	7	6	-	-	1	7	6	-	-	1	7
1999	3	-	-	5	8	3	-	-	5	8	3	-	-	5	8
1998	3	1	1	7	12	2	1	1	7	11	2	1	1	5	9
1997	1	-	-	-	1	1	-	-	-	1	1	-	-	-	1
1996	-	-	-	3	3	-	-	-	2	2	-	-	-	1	1
1995	1	-	-	1	2	-	-	-	1	1	-	-	-	1	1
1992	-	-	1	-	1	-	-	1	-	1	-	-	1	-	1
Toplam	82	7	25	83	197	82	7	25	84	198	81	7	25	80	193

Kaynak: Kooperatif Şirketler Mükayyitliği

Kooperatif kuruluşların en üst birimi ve finansman kaynağı durumunda bulunan K.T. Kooperatif Merkez Bankası kooperatif kuruluşlar yanında özel ve tüzel kişiler ile kamuya da finansman sağlamaktadır (tablo 154). Tablo'dan da görüleceği üzere K.T. Kooperatif Merkez Bankası'nın plasmanları 2007 yılında %1 azalmıştır. Kooperatif kuruluşlarının kullandığı plasman miktarı da bir önceki yıla göre %12 azalarak plasmanlar içinde binde 4 olan payı binde 3'e inmiştir. Plasmanlarda en büyük payı 2006 yılı için %72.8, 2007 yılı için ise %76.5 ile kamu kuruluşları almaktadır.

Tablo - 154 KT Kooperatif Merkez Bankası'nın
Plasman Durumu
(2005-2007)

	A: Miktar	B: % Pay		(YTL)
		2005	2006	2007
1. Şahıslar	A....	112,551,274	238,561,625	236,236,057
	B....	18.3	26.8	23.2
2. Kooperatifler	A....	2,171,772	3,671,783	3,221,132
	B....	0.4	0.4	0.3
3. Kamu Kuruluşları	A....	499,582,330	647,524,733	780,068,498
	B....	81.3	72.8	76.5
Toplam	A....	614,305,376	889,758,141	1,019,525,687
	B....	100.0	100.0	100.0

Kaynak: KT Kooperatif Merkez Bankası

K.T. Kooperatif Merkez Bankası tarafından verilen kredilerin sektörlere göre dağılımına bakıldığında en büyük payı şahsi ve mesleki borçların 2006 yılında %76.0 ve 2007 yılında %78.5 oranı ile aldığı görülmektedir. Tarım ise 2006 yılında %9.7 oranıyla ikinci sıradayken, 2007 yılında %7.7 oranıyla ticaretin ardından üçüncü sıraya düşmüştür (tablo 155).

Tablo - 155 KT Kooperatif Merkez Bankası Plasmanlarının Sektörel Dağılımı
(2005-2007)

Amaç	2005		2006		2007	
	Miktar	Pay %	Miktar	Pay %	Miktar	Pay %
1. Tarım	77,791,040	12.7	87,794,004	9.7	78,031,197	7.7
2. Sanayi	589,170	0.1	659,725	0.1	338,642	0.0
3. Nakliye ve Ulaşım	725,708	0.1	1,395,540	0.1	982,713	0.1
4. Ticaret	64,541,500	10.5	72,090,407	7.9	85,779,318	8.4
5. Turizm	2,059,274	0.3	2,370,441	0.3	4,415,171	0.4
6. Bina ve İnşaat - Sosyal Konut	-	-	5,649,791	0.6	3,026,267	0.3
7. Bina ve İnşaat - Diğer	16,021,124	2.6	47,666,260	5.3	46,732,820	4.6
7. Şahsi ve Mesleki Borçlar	452,577,560	73.7	688,084,243	76.0	800,219,559	78.5
Toplam	614,305,376	100.0	905,710,411	100.0	1,019,525,687	100.0

Kaynak: KT Kooperatif Merkez Bankası

16.2. Sorunlar

Mali mevzuata titizlikle uyan kooperatiflerin bir kısmının kurumlar vergisi kapsamına alınmış olmaları, enflasyon nedeniyle artan gelirlerinin önemli bir kısmını vergi olarak vermeleri sonucu kooperatiflerin gelişmeleri engellenmekte ve küçülmelerine neden olmaktadır.

Birçok kooperatif kuruluşumuz çok amaçlılık ikesine uyularak oluşturulmuş ve bu yönde faaliyete geçirilmiş, ancak ekonomik büyüklük unsuru üzerinde durulmadığından bir kısım kooperatiflerimiz verimlilik açısından yetersiz kalmıştır.

Birim kooperatiflerle birlikler, gereği gibi kaynak yaratıp ülkede kooperatifçiliğin geliştirilmesi için gerekli girişim ve yatırımları yapmakta yetersiz kalmaktadır.

Teftişin, kooperatiflere yön verme ve yol gösterip kaynakların rasyonel kullanımını temin, çalışmaların kuruluş amaçlarına uygunluğunu saptamak, mevcut sorunlara bilimsel çözümler getirmek açısından önemi büyük olmasına rağmen, uygulamada az da olsa teftiş geriliği gözlemlenmektedir.

Kooperatif kuruluşlarda çalışanların teknik yönden eğitilmesi, yöneticilerle ortaklara ve genelde topluma yönelik kooperatifçilik alanında gerekli eğitim hizmeti sunulması istenilen düzeyde gerçekleştirilememiştir.

17. İdari Örgütlenme

17.1 Mevcut Durum ve Gelişmeler

Ülkemizde kamu hizmetlerine bakıldığı zaman 2007 tarihi itibarıyla 14,334 kişisi polis-memur-öğretmen ve 3,546 kişisi de işçi olmak üzere toplam 17,880 kamu görevlisi görev yapmaktadır. Aynı dönemde bütçeden maaş çekmekte olan emekli sayısı da 11,702 kişi olup bunların 10,061 kişisi polis-memur-öğretmen emeklisi, 1,357 kişisi mücahit emeklisi, 266 kişisi belediyelerden emekliler ve 18 kişisi de diğer emeklilerden oluşmaktadır.

2006 yılında bütçeden maaş çekmekte olan polis-memur-öğretmen sayısı 13,642 kişi, işçi sayısı 3,638 kişi ve emekli sayısı da 11,272 kişi olup 2007 yılına göre devlette çalışan memur sayısında %5.1 artış, işçi sayısında %2.5 azalma ve emekli sayısında %3.8 artış olmuştur. Emekli sayısının memur sayısına yaklaşmasının nedeni ise, 10 ve 15 yıllık hizmet süreleri üzerinden emekli olabilme ve emeklilik tarihinden itibaren yaş sınırı aranmadan emekli aylığı alma hakkına sahip olan personelin, büyük çoğunluğunun mecburi emeklilik yaşına ulaşmadan genç yaşta emekliliklerini istemelerinden ve mevcut emekliler içinde genç yaşta emekliye çıkanların bulunması nedeniyle olmaktadır. Devlette çalışanların toplam istihdam içindeki payı 2006 yılında % 18.8 iken istihdamdaki azalma ve devlette çalışanların sayısında artış olması nedeniyle 2007 yılı için bu pay %19.9'a yükselmiştir (tablo 156).

Tablo - 156 Devletten Maaş Çekmekte Olan Memur,
İşçi ve Emekliler
(2005-2007)

	2005	2006	2007	Değişme %	
				2006	2007
1. Memur Sayısı	13,394	13,642	14,334	1.9	5.1
2. İşçi Sayısı	3,540	3,638	3,546	2.8	-2.5
3. Emekli Sayısı	11,215	11,272	11,702	0.5	3.8
4. Devlette Çalışanların İstihdamdaki Payı (%)	19.8	18.8	19.9	..	..

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

2002 yılından itibaren iki aylık dönemler itibarıyla tüketici fiyatları endeksinde meydana gelen artış maaşlara konsolide edilmektedir. Bu uygulamaya rağmen kamu görevlilerinin maaşlarında oluşmuş olan kayıpların giderilmesine yönelik olarak Ağustos 2003 tarihinde her bareme aylık net 100 YTL civarında olacak şekilde artış yapılmıştır. Temmuz 2004 tarihinde ise 2003 milli gelirindeki artış ile iki aylık dönemdeki tüketici fiyatları endeksinde meydana gelen artışa bağlı olarak kamu çalışanlarının maaşlarına %14 oranında konsolide yapılarak artış getirilmiştir.

Kamu görevlilerinin yabancı dil yönünden hizmetiçi eğitimini amaçlayan İngilizce Eğitim Merkezi, belirlenen program çerçevesinde faaliyetlerini etkinlikle sürdürmekte ve kamu görevlilerinin yabancı dil açığının kapatılmasında etkin rol oynamaktadır. İngilizce Eğitim Merkez'inde 2007-2008 ders yılında toplam 342 kamu görevlisine eğitim verilmiştir (tablo 157)

Tablo - 157 İngilizce Eğitim Merkezinin Kursiyer Sayıları
(2005-2008)

Grup	2005-2006	2006-2007	2007-2008
1	83	45	36
2	82	74	59
3	72	103	66
4	84	61	79
5	49	52	62
6	58	47	40
Toplam	428	382	342

Kaynak : Personel Dairesi, İngilizce Eğitim Merkezi.

Kamu görevlilerinin verimliliğini artırmak, üst görevlere hazırlamak ve yetişmelerini sağlamak için hizmetiçi eğitime, gerek yurt içinde gerekse yurt dışında imkanlar nisbetinde devam edilmiştir. Özellikle Kamu Görevlileri Genel Eğitim Planı'nın 28 Mayıs 1992 tarihinde yürürlüğe girmesiyle kurumlar her yıl belirlenen programa uygun olarak yurt

içinde düzenlenen hizmetiçi eğitim programlarına ağırlık vermekte, yurtdışı hizmetiçi eğitim etkinlikleri de programlı bir şekilde sürdürülmektedir.

Başbakanlık ve Yakın Doğu Üniversitesi işbirliğiyle devletin üst düzey yöneticilerine yönelik organize edilen toplam 19 saatlik kurs 21 Temmuz ile 12 Ağustos 2004 tarihleri arasında yapılmıştır. Kursta “Kişiler Arası İletişim; Halkla İlişkiler (Yönetim ve Planlanması); Başarılı İnsan İlişkileri; Yönetim Becerileri” konuları işlenmiştir.

Ortaokul öğrenimli hizmet sınıflarının baremleri 35/2004 sayılı Kamu Görevlileri (Değişiklik No:2) Yasasıyla düzenlenmiştir. Mesleki ve teknik hizmet sınıfındaki hizmet sınıflarının 4-10 olan baremi 4-12, genel hizmet sınıflarında 4-9 olan baremi 4-11 olarak genişletilmiştir.

Kamu görevine atanmada ve terfilerde objektif kriterler içeren ve çağdaş bir bakış açısı altında hazırlanan 2003 Kamu Görevlileri Sınav Tüzüğü, 1 Mayıs 2004 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanmıştır. 17 Kasım 2005 tarihinde mevcut tüzüğün yerine yürürlüğe konan 2005 Kamu Görevlileri Sınav Tüzüğü yukarıdaki ilkeleri geliştiren ve uygulamada meydana aksaklıkları gideren yapısıyla uygulanmaya devam edilmektedir.

44/2006 sayılı Kamu Görevlileri (Değişiklik) Yasası ile kadro yetersizliği ve kadroya girmeden uzun süre çeşitli statülerde çalışmış olan kamu görevlilerinin 19/2000 sayılı Bakanlıkların Kuruluş İlkeleri (Değişiklik) Yasası ile kadrolanmasıyla terfilerdeki tıkanıklıkları aşmak için terfi sisteminde düzenlemeye gidilerek bu sıkıntıları aşabilecek düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca hizmet sınıflarının (Yöneticilik ve Tabiplik Hizmetleri Sınıfları hariç) onuncu kademesinde kademe ilerlemesi almadan bekleyen kamu görevlileri için düzenleme yapılarak 20 yılı dolduranları B Memur (1 kademe), 25 yılı dolduranları A Memur (2 kademe) kademeleri üzerinden maaş çekebilme imkanı sağlanmıştır.

Bilindiği gibi yüksek öğrenimli genel hizmet sınıfları barem 10-16, mesleki ve teknik hizmet sınıfları barem 11-16 olarak düzenlenmiştir. Halbuki orta öğrenimli genel hizmet sınıfları genel olarak barem 6-14, mesleki ve teknik hizmet sınıfları ise barem 7-15 olarak düzenlenmiştir. Orta öğrenimli genel hizmet sınıflarının aleyhine olan bu anomaliyi

gidermek amacıyla 57/2007 sayılı Kamu Görevlileri (Değişiklik) Yasası ile düzenleme yapılarak orta öğrenimli genel hizmet sınıflarının baremleri 6-15 olarak değiştirilmiştir.

Kamuda devlet bütçesindeki ek mesai giderlerini azaltmayı amaçlayan 97/2007 sayılı Kamu Görevlileri (Değişiklik No:2) Yasası ile mevcut durumda en fazla aylık brüt maaşa kadar ek çalışma ödeneğine hak kazanacak şekilde çalıştırılabilen kamu görevlileri için düzenlemeyle gidilerek en fazla aylık brüt maaşının %25'ine kadar ek mesai çalışma ödeneğine hak kazanacak şekilde çalıştırılabileceği bazı istisnalarla (çıkarılacak tüzükle belirlenecek kadrolarda çalışanlara %50'ye, sağlıkta belirlenecek kadrolarda ve mesai dışında verdikleri hizmete karşılık bir bedel tahsil eden daire kadrolarında çalışanlara ise %100'e kadar) düzenlenmiştir.

17.2. Sorunlar

Benzer görevlerin birden fazla kuruluş tarafından yerine getirilmesi görev ve yetki çatışmasına sebep olmakta ve devletin kıt kaynaklarının verimsiz ve gereksiz bir şekilde kullanılmasına neden olmaktadır.

Kamu görevlilerinin kuruluşlar arasındaki dağılımı dengeli olmadığı için bazı kuruluşlarda personel fazlalığı olurken bir kısmında da personel eksikliği olabilmektedir.

Halen kamu yönetimde yetki devri müessesesine gereği gibi yer verilmemekte, bunun sonucu olarak bakanlık ve daire fonksiyonları seri, süratli ve randımanlı bir şekilde yerine getirilememekte ve vatandaşın işinin tamamlanması için gereğinden fazla zaman harcanmasına neden olunmakta, hatta çoğu kez vatandaşların beklentisi gerçekleşmemektedir. Bu durumun doğal sonucu olarak kamu yönetiminin etkinliği ve verimliliği tartışılmakta, vatandaşların tatminsizliği artarak güven duyguları sarsılmaktadır.

Bir kısım kamu kuruluşları uygun olmayan fiziki şartlar ve ortamlarda hizmet vermeye çalışmakta, bu durum verilen hizmeti ve kalitesini sınırlamaktadır.

Hizmetiçi eğitimin yeterli düzeyde yapılamaması kamu görevlileri arasında fırsat eşitsizliği yaratması yanında hizmette aksamalar meydana getirmekte; ayrıca kamu

görevlilerinin niteliklerinin yükseltilmesini engellemekte ve verimliliği olumsuz yönde etkilemektedir.

Münhal mevkilerin uzun süre boş bırakılıp doldurulmaması verilen hizmeti olumsuz etkilemenin yanında münhallerin doldurulmasıyla üst-ast ilişkilerinde de sorunlar çıkabilmektedir.

Uygulanmakta olan barem sistem ve yelpazesinde dengesizlikler görülmektedir. Bazı mevkiler için uygulanan baremlerin o mevkinin iş kalitesi ve aranan evsafa uygun düşmediği gözlemlenmektedir. Lise ve üniversite mezunlarının barem açısından bir biri içine girmesi ve otomatik yürümler hiyerarşik yapıyı bozmaktadır.

Bazı kamu görevlileri esas görevlerinin yanında aynı hizmeti yasanın ikinci bir iş yapmayı yasaklamasına rağmen, açıkça özel olarak sürdürmektedirler. Bu durum, kamu hizmetlerinde rasyonelliği azaltmakta, belirli meslek grupları arasında eşitsizlikler ve kamunun asli görevlerinin bireysel bazda yürütülmesine neden olmakta ve vatandaşlara da mali külfetler yaratmaktadır.

Kamu hizmetine alınan geçici personel istikbal endişesi nedeniyle görevini yerine getirirken istenilen düzeyde verimli olamamakta, diğer yandan belirli süre için alınan geçici personel süre hitamında durdurulmadığından veya mevcut münhallere geçiciler dışından atama yapıldığından kamu yönetiminde gereksiz kadro artışları meydana gelmektedir.

Kamu hizmetlerinin yürütülmesi sırasında merkezde, taşrada ve merkezle taşra arasında hizmet birimlerinde koordinasyon noksanlıkları gözlemlenmektedir.

Kamu yönetiminde ödüllendirme ve cezalandırma yeterince uygulanmadığı için çalışan ve çalışmayan kamu görevlilerinin birbirinden farkı olmamakta ve motivasyon unsuru zayıflamaktadır.

Bir kısım kamu görevlisinin tayini yapılan mevkide çalıştırılmaması yanında belirli sahalarda yetiştirilmiş olan kalifiye elemanların başka sahalarda çalıştırılması ve/veya kendi istekleri ile çalışmalarını verimin düşmesine ve uzun vadede personelde yetersizleşmeye neden olmaktadır.

Üst-ast ilişkilerinde hiyerarşik yapının korunamaması yanında verilen görevlerle beraber gerekli yetkinin de verilmemesi hizmeti olumsuz yönde etkilemektedir.

Kamu hizmetlerinde denetimin istenilen seviyede uygulanamaması çeşitli sorunlara ve suistimallere sebebiyet verebilmektedir.

İlçelerdeki kamu görevlerinin koordineli bir şekilde yürütülmesi için Kaymakamlıklar çeşitli nedenlerle kendilerine düşen görevleri gereği gibi yerine getirememektedirler.

Kamu yönetiminde hızlı ve kitlesel bir şekilde gerçekleşen emeklilik olgusu sonucunda kamu personeli arasında nitelikli ve yetişmiş tecrübeli işgücü açığının meydana gelmiş olması hizmetlerin yürütülmesinde önemli sorunlar yaratmaktadır. Ayrıca hızlı gelişen ve yeni kavram ve kurumların oluştuğu dünyamızda öne çıkan uzmanlaşma eğilimine ülkemizde yeterince ayak uydurulamaması ve KKTC'nin özel siyasal koşulları nedeniyle dışa açılmaması, etkin personel yetiştirilmesi imkanlarını da sınırlamaktadır.

18. Yerel Yönetimler

18.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

Yerel yönetimler, bölge, belediye veya köy ve mahalle halkının yerel ortak gereksinimlerini karşılamak üzere kuruluş ilkeleri yasa ile belirtilen ve karar organları dört yılda bir yapılan seçimle oluşturulan kamu tüzel kişileridir.

KKTC’nde yerel hizmetler, belediyeler, belediye olmayan yerleşim birimlerinde ise muhtarlıklar eliyle yürütülmektedir. Bugün faaliyetlerini sürdürmekte olan 28 belediyeden Lefkoşa, Gazimağusa, Girne, Güzelyurt, İskele, Lefke ve Gönyeli Belediyeleri kent belediyesi olarak tanımlanmakta, geriye kalan 21 belediye ise kırsal bölge belediyesi olarak adlandırılmaktadır. Değiştirilmiş şekliyle 51/1995 sayılı belediyeler yasasına göre “kent” nüfusu 5001 veya daha fazla olan beldeleri anlatır. Ancak İlçe Merkezleri, nüfuslarına bakılmaksızın kent sayılırlar.

51/1995 sayılı Belediyeler Yasası ile, belediyelerin gelişmesine ve halkın beklentilerine cevap verilmesine imkan tanımayan eski 15/1980 sayılı Belediyeler Yasası yürürlükten kaldırılmıştır. 23 Ağustos 1995 tarihinde yürürlüğe giren yeni Belediyeler Yasası ile belediyelerin, ülkenin koşulları ve yasal mevzuat gözönüne alınarak olabildiğince özerkleştirilmesi, belediye çalışmalarının daha şeffaf hale getirilmesi, katılımın sağlanması, gelir kaynaklarının ve yetkilerinin azami derecede artırılması amaçlanmıştır.

KKTC’de faaliyet gösteren 28 belediye ilk kez 1983 yılında biraraya gelerek 15/1980 sayılı belediyeler yasasının 159. maddesi uyarınca güçlerini birleştirerek bu konuda ilk adımı atmışlar ve Kıbrıs Türk Belediyeler Birliği’ni kurmuşlardır. Ancak Birlikler ve Dernekler Yasasına göre bir tüzükle oluşturulan Belediyeler Birliği’nin yasal olmadığı yönündeki eksiklikten dolayı 4 Haziran 2003 tarihinde Kıbrıs Türk Belediyeler Birliği Yasası yürürlüğe konmuştur. Belediyeler Birliği’nin kuruluşu, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde, belediyelerin kurumsallaşma aşamasına ulaşmasında ve güçlenmesinde önemli bir adım olmuştur.

Belediyelere, Devlet Bütçesinde öngörülen mahalli gelirlerden ayrılan pay 51/1995 sayılı Belediyeler Yasası uyarınca 1996 mali yılından itibaren %5'den %6'ya çıkarılmış olup, ilave olarak getirilen bu %1'lik artışın tamamının kendi bütçelerinde gösterildiği şekilde altyapı yatırımları için kullanmaları şartı getirilmiştir.

50/1995 sayılı Taşınmaz Mal Vergisi Yasası ile, belediye sınırları içerisinde bulunan taşınmaz mallardan alınacak vergiler ilgili belediyelere bırakılmaktadır. Belediyelerce toplanan bu verginin %10'luk kısmı eğitim yatırımlarında kullanılmak şartıyla Devlet Bütçesine aktarılmaktadır. Taşınmaz mal vergisini toplama işlemini kendileri yapmayan belediyeler ise Gelir ve Vergi Dairesi'nce yapılan tahsilatların (kendi belediye hudutları içindeki) %80'lik kısmını almaktadırlar. Alıkonan %20'lik kısmın yarısı eğitim yatırımları ve diğer yarısı da vergi toplama işleminin karşılığı olarak Devlet Bütçesine aktarılmaktadır.15/2006 sayılı Taşınmaz Mal Vergisi Değişiklik yasasıyla emlak vergisi günün koşullarına göre güncellenmiş ve belediyelerin gelirleri artmıştır.

Belediyelerin gelirleri esas olarak özkaynak gelirleri, devlet katkısı ve borçlanmalar olmak üzere üç ana başlık altında toplanabilir. Bunlardan özkaynak gelirlerini meslek vergisi, taşınmaz mal vergisi, resimler, harçlar, ücretler, yol harcamalarına katılma payı, bağış ve yardımlarla diğer gelirler oluşturmaktadır.

Tablo 158'de Belediyelerimizin 2007 yılında Devletten aldıkları katkı miktarları ve yüzde payları görülmektedir. Kent belediyelerimiz Lefkoşa, Gazimağusa, Girne, Güzelyurt, İskele, Gönyeli ve Lefke toplam Devlet katkısının %72.1'ni alırken, geriye kalan 21 belediye ise %27.9'unu almaktadır.

Tablo - 158 KKTC Belediyelerinin Devletten Aldıkları Katkı Payları
(2007)

Belediye	Devlet Katkısı	(YTL) % Pay
Lefkoşa	17,158,122	24.5
Gazimağusa	12,128,158	17.3
Girne	8,406,040	12.0
Güzelyurt	4,739,469	6.8
Gönyeli	4,175,773	6.0
Lefke	2,909,893	4.2
Değirmenlik	2,374,893	3.4
Lapta	1,975,883	2.8
Çatalköy	1,497,071	2.1
Alsancak	1,482,833	2.1
Yeni Boğaziçi	1,324,225	1.9
Beyarmudu	1,198,772	1.7
İnönü	1,084,619	1.5
İskele	958,756	1.4
Vadili	914,108	1.3
Dikmen	908,834	1.3
Alayköy	878,867	1.3
Paşaköy	826,901	1.2
Akdoğan	786,597	1.1
Dipkarpaz	695,915	1.0
Yeni Erenköy	653,541	0.9
Esentepe	555,129	0.8
Mehmetçik	517,016	0.7
Büyükkonuk	478,632	0.7
Geçitkale	452,676	0.6
Tatlısu	407,518	0.6
Serdarlı	354,752	0.5
Akıncılar	153,331	0.2
Toplam	69,998,325	100.0

Kaynak:Devlet Planlama Örgütü

Belediyelerin 2005-2007 yılı gelirleri tablo 159'da görülmektedir.

Tablo - 159 Belediyelerin Gelirleri
(2005-2007)
(YTL)

Yıllar	2005	2006	2007	Değişme (%) (2007/2006)
I. Devlet Katkısı	45,967,456.7	51,588,198.7	69,998,325.5	35.7
Pay (%)	40.9	37.0	40.1	-
II. Özkaynaklar	48,861,436.0	71,274,667.0	89,103,114.2	25.0
Pay (%)	43.5	51.1	51.1	-
III. Yardım ve Bağışlar (Toplam)	12,179,609.7	23,998,186.5	14,712,471.0	-38.7
Pay (%)	10.8	17.2	8.4	
a) Yabancı Ülke ve Uluslararası Yardımlar	4,613,713.5	12,325,281.1	2,945,499.4	-76.1
(Pay (%))	(4.1)	(8.8)	(1.7)	
b) Diğer Yardım ve Bağışlar	7,565,896.2	11,672,905.4	11,766,971.6	0.8
(Pay (%))	(6.7)	(8.4)	(6.7)	
IV. Borçlanma	17,578,082.0	16,662,580.4	15,311,779.0	-8.1
Pay (%)	15.6	11.9	8.8	-
Toplam	112,406,974.7	139,525,446.1	174,413,218.7	25.0

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Her yıl Devlet Bütçesinde öngörülen mahalli gelirlerin %6 oranındaki kısmı belediyelere nüfus oranları dikkate alınarak dağıtılmaktadır. Yılbaşında öngörülen mahalli gelirler yıl sonunda farklı ve genellikle öngörülenin üzerinde gerçekleşmesinden dolayı belediyelere yapılan katkı öngörü payının altında olmaktadır (tablo 160).

Tablo - 160 Belediyelere Yapılan Devlet Katkısının Mahalli Gelirler İçindeki Payı
(2005-2007)

Yıllar	(YTL)		
	2005	2006	2007
Devlet Katkısı	43,266,720.0	45,967,456.7	69,998,325.5
Gerçekleşen Mahalli Gelirler ¹	1,042,305,418.6	1,215,615,338.9	13,628,462,492.5
Devlet Katkısının Öngörülen Mahalli Gelirler İçindeki Payı (%)	6	6	6
Devlet Katkısının Gerçekleşen Mahalli Gelirler İçindeki Payı (%)	4.2	3.8	4.3

¹Fon gelirleri dahil edilmiştir
Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Belediyelerin giderlerine bakıldığı zaman 2006 yılı için personel giderlerinin, giderler içindeki payının %47.7 olduğu ve personel giderlerini özkaynak gelirlerine oranının %94.7 olduğu görülmektedir. 2007 yılında ise personel giderlerinin, giderler içindeki payı %52.7'ye çıkarken, personel giderlerini özkaynak gelirlerine oranının %103.13'e çıktığı görülmektedir (tablo 161).

Tablo - 161 Belediyelerin Giderleri
(2005-2007)

Yıllar	(YTL)			
	2005	2006	2007	Değişme (%) (2007/2006)
Personel Giderleri	55,959,376.0	67,472,238.0	88,548,899.4	31.2
Pay (%)	45.1	47.7	52.7	-
Personel Dışı Giderleri	17,998,752.0	26,360,071.0	27,710,110.9	5.1
Pay (%)	14.5	18.6	16.5	-
Yatırımlar	27,297,727.0	27,577,745.0	38,785,513.9	40.6
Pay (%)	22.0	19.5	23.1	-
Transferler Borç Ödemeleri ¹	22,906,800.0	19,999,611.0	12,942,388.0	-35.3
Pay (%)	18.4	14.1	7.7	-
Toplam	124,162,655.0	141,409,665.0	167,986,912.2	18.8

Kaynak: K. T. Belediyeler Birliği

Belediyelerin personel durumuna baktığımız zaman ise 2006 yılına göre 2007 yılında memur sayısında 23 kişilik azalma olurken, işçi sayısında da 455 kişilik azalma olmuştur. Belediyelerin yeni personel istihdamı ile giderlerini artırmamak için çok iyi düşünmeleri gerekmektedir. Belediyelerden maaş çekmekte olan emekli sayısı da yıllar içinde çoğunlukla artmakta olup 2006 yılı için maaş çekmekte olan 100 memura karşı düşen emekli sayısının oranı 87.0 iken 2007 yılı için 133'e çıkmıştır (tablo 162).

Tablo - 162 Belediyelerdeki Emekli, Memur ve İşçi Sayıları
(2005-2007)

Yıllar	2005	2006	2007	Değişme (2006/2005)
Emekli Sayısı	351	194	266	27.1
Memur Sayısı	277	223	200	-11.5
İşçi Sayısı	1,675	1,456	1,001	-45.5
Emeklilerin Memurlara Oranı (%)	126.7	87.0	133.0	..

Kaynak: KT Belediyeler Birliği

İlçelere göre belediyeleşme oranına baktığımızda, gerek de-facto nüfusta gerekse de-jure nüfusta sırasıyla %87.8 ve %87.7 oranıyla belediyeleşmenin en çok Gazimağusa ilçesinde, en az da de-facto nüfusa göre %46.8 oranıyla de-jure nüfusa göreyse %46.4 oranıyla İskele ilçesinde olduğu görülmektedir. Toplam KKTC de-facto nüfusunun ise %77.7'si, de-jure nüfusununsa %75.1'i belediye hudutları içerisinde yaşamakta ve belediye hizmetlerinden faydalanmaktadır (tablo 163).

Tablo - 163 İlçelere Göre Belediyeleşme Oranı
(2006)

İlçe	Belediye Sayısı	DE-FACTO NÜFUS			DE-JURE NÜFUS		
		İlçe Nüfusu	Belediye Nüfusu	Belediye Nüfusu/ İlçe Nüfusu	İlçe Nüfusu	Belediye Nüfusu	Belediye Nüfusu/ İlçe Nüfusu
Lefkoşa	5	85,579	72,131	84.3	84,776	71,239	84.0
Gazimağusa	10	64,269	56,397	87.8	63,603	55,765	87.7
Girne	6	62,158	46,106	74.2	57,902	42,498	73.4
Güzelyurt	2	31,116	21,188	68.1	29,264	19,923	68.1
İskele	5	21,978	10,292	46.8	21,099	9,793	46.4
KKTC	28	265,100 ¹	206,114	77.7	256,644 ¹	199,218	75.1

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

¹ 2006 Genel Nüfus ve Konut Sayımı Sonuçları itibarıyla

Tablo 164’de belediyelerin nüfus gruplarına göre dağılımına baktığımızda 1001-2000 gerek de-facto gerekse de-jure nüfus grubunda 8, 2001-5000 nüfus grubunda de-jure 10 belediye de-facto nüfus grubundaysa 11 belediyenin bulunduğu görülmektedir. Bu sonuç bize KKTC’deki belediyelerin çoğunluğunun küçük belediyelerden oluştuğunu göstermektedir.

Tablo - 164 Nüfus Dilimlerine Göre Belediye Sayısı ve Nüfus
(2006)

Nüfus Dilimi	DE-FACTO NÜFUS				DE-JURE NÜFUS			
	Belediye Sayısı	Belediye (%)	Nüfus	Nüfus (%)	Belediye Sayısı	Belediye (%)	Nüfus	Nüfus (%)
1000'den Az	1	3.6	436	0.21	1	3.6	462	0.23
1001-2000	8	32.1	11,612	5.63	8	32.1	11,181	5.61
2001-5000	10	42.9	31,146	15.11	11	42.9	34,536	17.34
5001-10000	4	7.2	26,381	12.80	3	7.2	19,374	9.73
10001-50000	5	14.2	136,539	66.24	5	14.2	133,665	67.09
Toplam	28	100.0	206,114	100.0	28	100.0	199,218	100.0

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

¹ 2006 Genel Nüfus Sayım Sonuçları itibarıyla

Belediyelerin mevcut araçları ise tablo 165'te görülmektedir. 2006 yılına göre 2007 yılında belediyelere ait olan araç sayısında artış gösteren araç durumu, kullanımda olan bu araçların bir kısmının yenilendiğinin göstergesidir.

Tablo - 165 Belediyelerde Mevcut Araçlar
(2005-2007)

Yıllar	2005	2006	2007
Çöp Aracı	95	81	92
Vidanjör	33	28	37
Dozer-D Loader	50	34	49
Kamyon	97	70	87
Su Tankeri	36	32	36
Land-Rover	6	7	6
Traktör	9	10	7
Kamyonet	95	78	120
Salhane Aracı	12	10	14
Cenaze Aracı	18	15	17
Salon Araba	57	42	121
Otobüs	12	9	13
Minibüs	24	22	30

Kaynak: KT Belediyeler Birliği

1995 yılından günümüze geçen sürede belediye personeli açısından doğan yasal boşluğu doldurmak ve uygulamada ortaya çıkan olumsuzlukları ortadan kaldırmak amacıyla belediye personellerinin ekonomik ve özlük haklarını kapsayan Belediyeler Kamu Görevlileri Yasa Tasarısı Bakanlar Kurulu'nca onaylanmış ve Cumhuriyet Meclisine sevk edilmiştir.

18.2. Sorunlar

Belediyelerimiz, çağdaş gereksinimlerin karşılanması amacıyla gerekli hizmet sunumunu gerçekleştirebilmek için mali sorunlarla uğraşmaktadırlar.

Belediyelerde çalışan kamu görevlilerine de değiştirilmiş şekliyle 26/1977 sayılı Emeklilik Yasası'nın uygulanması nedeni ile emekli maaşları özellikle kent belediyelerinin giderlerini artırmaktadır.

Belediyelerin ana hizmet alanları olan yol, su, kanalizasyon, sağlık ve imar konularında özellikle bilgi ve deneyim gerektiren hizmetlerde birkaç kent belediyesinin dışında tüm belediyeler kalifiye personel yetersizliği nedeniyle güçlük çekmektedir.

Belediyelerde çalışan personelin eğitime yönelik olarak düzenlenen seminer, kurs ve benzeri programlar yeterli düzeyde yapılamamaktadır.

Belediyelerimizin çoğu ekonomik bakımdan sıkıntı çekmektedir. Belediyeler çalışanlarını ödeyebilmek için devletten avans çekmek zorunda kalmakta, birçok belediye yatırım konusunda beklentilere cevap verecek bir gelişme gösterememektedir.

19. Beşeri Kaynaklar, Aile, Kadın, Çocuk ve Engelliler

19.1. Mevcut Durum ve Gelişmeler

19.1.1. Beşeri Kaynaklar

Globalleşmenin önem kazandığı günümüzde ülkelerin birbirleriyle rekabet edebilmelerinin insan kaynaklarına verilen önem çerçevesinde mümkün olabileceği genel olarak kabul görmüş bir olgudur. Bu düşünceden hareketle ülkemizde de insan kaynaklarının ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme hedeflerine uyumlu bir şekilde geliştirilmesi için çaba sarfedilmesi gerekliliği önem kazanmaktadır.

İnsana yapılan yatırımlar içerisinde büyük önemi olan sağlık ve eğitim yatırımlarının gelişmiş ülke standartlarına göre ülkemizde arzulanan düzeyde olmaması, giderilmesi gereken önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Ancak okullaşma oranının gelişmiş ülke standardında olması ilerisi için umut verici bir durum olarak değerlendirilmektedir. Ülkemizde insana yapılan yatırımlar ve verilen önem açısından nüfusun tümünün sosyal güvenlik sistemi içerisine alınmış olması, doğuşdaki yaşam ümidinin kadınlarda 75 yaş, erkeklerde 71 yaş olması önem arz etmektedir.

19.1.2. Aile

Aile toplumdaki en küçük kurumdur. Bu özelliği dolayısıyla toplumun genel düzeyini pek çok yönden yansıtabilmesi açısından önem taşımaktadır. Aileyi olumlu yönde etkileyecek düzenlemelerin toplumun geneline yansıtacağı düşüncesinden hareketle aileye her açıdan önem verilmekte ve gelişmeler yakından takip edilmektedir. Bu çerçevede aile içinde eşitliği ve eşit paylaşımı öngören yeni "Aile (Evlenme ve Boşanma) Yasası" kabul edilerek 26 Ocak 1998 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmak suretiyle yürürlüğe girmiştir. 1951 yılında yürürlüğe girmiş olan eski Aile Yasası'nın, sosyal ve kültürel açıdan önemli gelişmeler kateden toplumumuzun ihtiyaçlarına cevap vermekte yetersiz kalması aynı zamanda çeşitli kesimlerinden gelen taleplerin dikkate alınması, daha çağdaş ve demokratik yeni Aile Yasası'nın hazırlanması çalışmalarını gündeme getirmiştir.

Yeni Aile Yasası ile aile yaşamına çağdaş düzenlemeler getirilmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede nişan ve evlilik yaşında değişiklik yapılmış, soyadı konusunda yeni

düzenlemelere gidilmiştir. Ayrıca boşanma halinde edinilmiş malların eşitlikçi bir anlayışla paylaşımı konusunda hükümler konmuştur. Bu düzenleme boşanma halinde tarafların mağdur duruma düşmemesi gayesi gözetilerek yapılmıştır.

Ülkemizdeki evlenme ve boşanmaların üç yıllık seyrine bakıldığında aşağıdaki tabloyu oluşturmak mümkündür.

Tablo - 166 Yıllara Göre Evlenme ve Boşanma Sayısı
(2005 - 2007)

Yıllar	2005	2006	2007
1 Evlenme Sayısı	1,338	1,246	1,440
2. Boşanma Sayısı	489	523	548
3. Boşanmalarda Önceki Yıla Göre Değişim (%)	1.2	7.0	4.8

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Aile müessesesinin, yıkıma karşı pek çok önlem alınmasına rağmen, çeşitli nedenlerden dolayı yıkımı önlenememektedir. Boşanma nedenleri incelendiğinde geçimsizliğin ilk sırada yer aldığı anlaşılmaktadır. 2007 yılında boşanmalarda 4.8 oranında artış olmuştur.

KKTC genelinde 15 Aralık 1996 tarihinde yapılan Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre ortalama hane halkı büyüklüğü 3.56 kişi olarak saptanmıştır. Bu rakam 10 yıl sonra tekrarlanan Genel Nüfus ve Konut sayımına göre azalmış ve ortalama hane halkı büyüklüğü 3.17 olmuştur.

19.1.3. Kadın

Kadın hakları, eşitliği ve özgürlüğü veya bugünkü deyişle "statüsü" üzerindeki tartışmalar insanın doğuşu ile başlamıştır. Ama konunun bir şekilde ele alınması, geçmişi, üçyüz yıl öncesinde aranması eğilimi vardır. Daha da olumlu ve belirgin çalışmalar ise, XIX. yüzyıldan itibaren yapılmaya başlanmıştır. Bunun sebebi, teknik gelişmelerin, endüstrileşmenin ve büyük çapta savaşları izleyen sosyal reformların daha ziyade bu döneme rastlamasıdır. Endüstrileşmenin getirdiği yeni koşullar, dünya kadınlarını ev dışına, iş hayatına doğru çekmeye zorlamıştır.

Özellikle 1960'lı yıllarda gelişip yayılan kadın hareketleri sonucunda kadının toplumdaki konumu her açıdan sorgulanmaya başlanmıştır. Dünyada her alanda yasal ve kurumsal düzeyde kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik mücadeleler verilmektedir. Dünyada gelişen kadın hareketlerinden etkilenen ülkemizde de bu alanda örgütlenme girişimleri artmış ve kadın-erkek eşitliğini sağlama amacına yönelik çabalar giderek yoğunlaşmıştır.

KKTC'de kadının yasal, siyasal ve çalışma yaşamındaki konumuna bakıldığında bazı tespitler yapmak mümkündür.

Birleşmiş Milletlerin 1979 yılında kabul ettiği "Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" (CEDAW) ülkemizde Cumhuriyet Meclisi'nin 8 Mart 1996 tarihli birleşiminde kabul edilmiştir. Bu sözleşmede "Her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı önyargıların geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek" gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca bu sözleşmenin 4. maddesinde kadın ve erkek eşitliğini fiilen sağlamak için taraf devletlerce alınacak geçici ve özel önlemlerin ayırım olarak mütalaa edilemeyeceği ve hiçbir şekilde eşitsizlik veya farklı standartların muhafazası sonucunu doğurmayacağı ifade edilmiş ve fırsat ve uygulama eşitliği hedeflerine ulaşıldığı zaman bu önlemlere son verilebileceği belirtilmiştir. Bu çerçevede kadın örgütleri eşitliğin sağlanması amacıyla siyasal yaşamda kadınlara kota uygulanması gerekliliğini gündeme getirmişlerdir.

Kadının siyasal yaşamdaki yeri açısından ülkemize baktığımızda uzun yıllar boyunca siyasette büyük ölçüde erkeklerin etkin olduğu görülmektedir. Kadınların siyasetle ilgisi daha fazla seçmen düzeyinde sınırlı kalmış ancak zaman içerisinde kadın hareketlerinin de etkisiyle kadınların siyasete aktif olarak katılmasında sınırlı da olsa bir gelişme kaydedilmiştir. Ülkemizde kadının siyasal yaşama fiilen katılması özellikle 1990'lı yıllarda başlamıştır. Yakın bir geçmişe kadar Meclis'te hiç temsil edilmeyen kadınlar bugün 50 sandalyeden 3 tanesine sahiptirler. Bu da 6% gibi düşük bir oranı ifade etmektedir. Ancak bunu başlangıç olarak kabul edip kadınların siyasete daha etkin katılmaları sonucunda, halkımızın aydın nitelikleri de dikkate alındığında, ileride daha yüksek bir temsiliyet sağlayacaklarını söylemek mümkündür.

Kadın ve Aile Sorunları Birimi'nin daire statüsüne kavuşturulabilmesi için yürütülen çalışmalar 2002 yılı içerisinde tamamlanmıştır. "Kadın Çalışmaları Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası" Cumhuriyet Meclisi'nin 26 Şubat 2002 tarihli birleşiminde kabul edilmiştir. 12/2002 sayılı ile yürürlüğe giren yasa "kadın haklarını korumak, geliştirmek, kadınların sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi yaşamdaki işlevlerini güçlendirmek; kadının sağlık, sosyal ve hukuki güvenliğini sağlamak, eşit haklara sahip bireyler olarak kadınların toplumsal yaşamda yer almalarını ve kalkınma sürecine etkin katılmalarını gerçekleştirerek çağdaş aile yapısının güçlenmesini sağlamak, kadını korumak ve desteklemek" amacıyla yapılmıştır.

1996 KKTC Nüfus Sayımı sonuçlarına göre 200,587 kişi olan toplam nüfusumuzun 94,609'u kadındır. Nüfus dağılımımız 10 yıl içinde değişmiş ve 2006 yılında Devlet Planlama Örgütü tarafından KKTC'deki nüfus ve konut sayımı yapılmıştır. 2006 KKTC Nüfus Sayımı sonuçlarına göre 256,644 kişi olan toplam nüfusumuzun 118,076'sı kadındır. Sayım sonuçlarına göre KKTC'de "6 yaş üzeri" veya okur yazar çağda 1996 yılında 184,451 kişi bulunurken 2006 yılında 237,418 kişi bulunmaktadır. Bunların 1996'da 97,676'sı erkeklerden 86,775'i ise kadınlardan oluşmaktadır 2006'da ise bunların 128,707'si erkek 108,711'i kadındır. 1996 yılında okur yazar çağdaki erkeklerin %96.8'i okuma yazma biliyordu bu oran 2006 yılında artmış ve %98.3'ü olmuştur. Okur-yazar çağdaki kadınların 1996 yılında %89.7'si okuma yazma biliyordu 2006 yılında ise bu rakam önemli oranda artmış ve %94.3'e yükselmiştir. Kadın ve erkek arasındaki okur yazar farkı 10 yıl içinde %7'den %4'e düşmüştür. Böylelikle okur yazarlık oranları birbirine yaklaşmıştır.

Kadınlar ve erkekler kendi nüfusları içerisinde okur yazar olmaları açısından incelenip mukayese edilecek olursa genel olarak bir öğrenim kurumundan mezun olmayan erkek oranı 1996'da 10.4% iken 2006'da bu rakam 6.1%'e gerilemiştir. Kadınlarda bu oranın 1996'da %12.1 olduğu ve 2006'da 8.2%'ye gerilediği görülmektedir. Mezuniyet oranlarına bakıldığında erkeklerin kadınlara göre daha çok mezun olduğu görülürken, hem kadınların hem de erkeklerin mezuniyet oranında bir artış olduğu da saptanmıştır. Çeşitli kademelerdeki öğrenim kurumlarından mezun olan kadın ve erkeklerin durumu incelendiğinde ise ilkokuldan mezun olma oranı 1996'da kadınlarda daha yüksek iken (kadın için %38.9, erkek için %36.5) 2006'da da karşımıza çıkan tablo değişmiştir ve kadınlarla erkekler arasında neredeyse bir farkın olmadığı (kadın için 32.6%, erkek için 32.5%) gözlemlenmektedir. 1996 yılında ortaokul mezunlarında erkeklerin kadınlara göre daha çok mezun olması (kadın için 12.2%, erkek için 13.0%) 2006'da da değişmemiştir (kadın için 12.5%, erkek için 13.9%). Liselerdeki mezun oranlarına bakıldığında da 1996'da ve 2006'da kadınların erkeklere göre az da olsa daha çok mezun olduğu görülmektedir. Yüksek okul, fakülte ve lisans üstü çağında ise erkek mezunlar okuma yazma bilen 6 ve üstü yaştaki erkek nüfusun 1996'da %10.8'ini kadın nüfusun %7.0'sini oluştururken 2006'da bu rakamların hem kadınlar hem de erkekler için artmasının yanısıra kadınların (13.6%) oranının hızla erkeklerin (14.7%) oranına oldukça yaklaştığı gözlemlenmektedir (tablo 164).

Tablo -167 Okuma Yazma Bilen Kadın ve Erkek Nüfusun Mezun Oldukları
Öğretim Kurumlarına Göre Dağılımları (1996 - 2006)

	1996				2006			
	Kadın	%	Erkek	%	Kadın	%	Erkek	%
1. Bir Öğretim Kurumundan Mezun Olmayan	9,394	12.1	9,840	10.4	8,137	8.2	7,540	6.1
2. İlkokul Mezunu	30,279	38.9	34,533	36.5	32,217	32.6	39,895	32.5
3. Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	9,461	12.2	12,258	13.0	12,345	12.5	17,099	13.9
4. Lise ve Dengi Okul Mezunu	23,192	29.8	27,730	29.3	32,576	33.0	40,125	32.7
5. Yüksek Okul - Fakülte Mezunu ve Üstü (Master-Doktora)	5,517	7.1	10,176	10.8	13,434	13.6	18,060	14.7
Toplam Okuma Yazma Bilenler	77,843	100.0	94,537	100.0	98,709	100.0	122,719	100.0

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

1996 Nüfus Sayımı Sonuçları De-Facto Nüfus, 2006 Nüfus ve Konut Sayımı Sonuçları De-Jure Nüfus üzerinden hesaplanmıştır.

Medeni durum açısından değerlendirme yapıldığında 1996 yılında erkek nüfusun 41.93%'ünün kadın nüfusun ise 28%'inin hiç evlenmediği gözlenirken, erkeklerin 55.48%'i kadınların ise 61.62%'si evlidir. Erkeklerin 1.46%'sının kadınların 8.21%'inin eşi ölmüştür. Boşanmalarda ise erkeklerin %1.08'inin kadınların ise %2.18'inin boşanmış olduğu görülmektedir (tablo 165). 2006 yılındaysa medeni durum açısından değerlendirme yapıldığında erkek nüfusun 38.56%'sının kadın nüfusun ise 24.74%'ünün hiç evlenmediği gözlenirken, erkeklerin 56.83%'ü kadınların ise 63.01%'i evlidir. Erkeklerin 1.19%'unun kadınların 7.86%'sının eşi ölmüştür. Boşanmalarda ise erkeklerin 2.09%'unun kadınların ise 3.85%'inin boşanmış olduğu görülmektedir.

Tablo - 168 Medeni Durum ve Cinsiyete Göre Dağılım
(1996 - 2006)

	1996				2006			
	Kadın	%	Erkek	%	Kadın	%	Erkek	%
1. Hiç Evlenmedi	21,793	28.00	36,987	41.93	23,495	24.74	43,988	38.56
2. Evli	47,961	61.62	48,943	55.48	59,844	63.01	64,832	56.83
3. Eşi Ölü	6,387	8.21	1,289	1.46	7,468	7.86	1,355	1.19
4. Boşandı	1,693	2.18	949	1.08	3,656	3.85	2,380	2.09
5. Bilinmiyor	4	0.01	43	0.05	507	0.53	1,524	1.34
Toplam	77,838	100.00	88,211	100.00	94,970	100.00	114,079	100.00

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

1996 Nüfus Sayımı Sonuçları De-Facto Nüfus, 2006 Nüfus ve Konut Sayımı Sonuçları De-Jure Nüfus üzerinden hesaplanmıştır.

1996 Nüfus Sayımına göre çalışan nüfusun sayısı 68,667'dir. Bunun 50,033'ü erkek 18,634'ü kadındır. Buna göre çalışan toplam nüfusun 72.9%'u erkeklerden, 27.1%'i ise kadınlardan olmaktadır (tablo 166). 2006 yılında yapılan Nüfus ve Konut Sayımı neticelerine bakıldığında çalışan gerek kadın (26,760) gerekse erkek (65,328) nüfusun arttığı gözlemlenirken çalışan kadın nüfusunun 2%'si artarken çalışan erkek nüfusun 2% oranında azaldığı saptanmıştır.

Tablo - 169 Çalışan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı
(1996 - 2006)

	1996		2006	
	Kişi	%	Kişi	%
1. Kadın	18,634	27.1	26,760	29.1
2. Erkek	50,033	72.9	65,328	70.9
Toplam	68,667	100.0	92,088	100.0

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

1996 Nüfus Sayımı Sonuçları De-Facto Nüfus, 2006 Nüfus ve Konut Sayımı Sonuçları De-Jure Nüfus üzerinden hesaplanmıştır.

Ana meslek guruplarına ve cinsiyete göre dağılım incelenecek olursa büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar gurubunda çalışan erkeklerin payı 6.03% iken kadınların payının 27.38% olduğu izlenmektedir. Profosyonel meslek guruplarına bakıldığında kadınları 19.58%'lik bir paya sahip oldukları görünürken erkeklerinse 7.31%'lik bir payı vardır. Bunun tam tersi bir durum sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışan ana meslek grubunda görülmektedir; erkek nüfusunun payı 24.15% iken kadın nüfusun payı 2.61'dir. Benzer bir durum tesis ve makine operatörleri ve montajcıları meslek grubuyla ve silahlı kuvvetler meslek grubunda çalışanlarda da gözlemlenmektedir; erkeklerin tesis ve makine operatörleri ve montajcıları meslek grubundaki payı 9.35% iken kadınların bu gruptaki payı 1.11%'dir, öte yandan silahlı kuvvetler personelinin 7.93%'i erkekken, 0.56%'sı kadındır. Genel nüfus sayımı sonuçlarına göre çalışanların meslek gurupları ve cinsiyetlerine göre dağılımı detaylı olarak aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo - 170 Çalışanların Ana Meslek Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2006)

	Kadın	%	Erkek	%
1. Kanun Yapıcılar, Üst Düzey Yöneticiler ve Müdürler	2,583	9.65	6,824	10.45
2. Profesyonel Meslek Grupları	5,239	19.58	4,773	7.31
3. Yardımcı Profesyonel Meslek Grupları	2,590	9.68	5,520	8.45
4. Büro ve Müşteri Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	7,327	27.38	3,942	6.03
5. Hizmet ve Satış Elemanları	3,752	14.02	9,353	14.32
6. Nitelikli Tarım, Hayvancılık, Avcılık Ormancılık ve Su Ürünleri Çalışanları	440	1.64	2,494	3.82
7. Sanatkarlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar	699	2.61	15,777	24.15
8. Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcıları	296	1.11	6,107	9.35
9. Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar	3,390	12.67	4,591	7.03
10. Silahlı Kuvvetler	149	0.56	5,179	7.93
11. Bilinmeyen	295	1.10	768	1.18
Toplam	26,760	100.00	65,328	100.00

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Kamuda memur, öğretmen ve polis kadrosunda çalışan sayısı ve cinsiyetlerine göre dağılımı ise tablo 171'de gösterilmiştir.

Tablo-171 Kamu Sektöründeki Memur, Öğretmen ve Polislerin
Toplam Sayısı ve Cinsiyetine Göre Dağılımı
2007

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)
Memur	2,519	49.6	2,560	50.4	5,079	100.0
Öğretmen	2,293	65.0	1,236	35.0	3,529	100.0
Polis	81	3.6	2,168	96.4	2,249	100.0
Polis Sivil Hizmet Görevlileri	78	57.8	57	42.2	135	100.0
Toplam	4,971	45.2	6,021	54.8	10,992	100.0

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo 171’de görüldüğü üzere kamuda çalışan memur, öğretmen, polislerin ve polis sivil hizmet görevlilerinin 45,2%'si kadınlardan oluşmaktadır. Kadınların oransal olarak öğretmenlik ve polis sivil hizmet görevlisi alanlarında erkeklerden daha fazla olduğu izlenmektedir. Kadın öğretmenlerin payı 65.0%, polis sivil hizmet görevlilerinin payı 57,8% iken toplam memurların 49.6%'sı toplam polislerin ise 3.6%'sı kadınlardan oluşmaktadır. Önceki yıllarda polis mesleğinde bulunmayan polis sivil hizmet görevlileri 2006 yılında eklenmiştir.

Tablo-172 Kamu Sektöründeki Üst Kademe Yöneticilerinin
Cinsiyete Göre Dağılımı (2005-2007)

Yıllar	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)
2005	27	19.3	113	80.7	140	100.0
2006	28	20.9	106	79.1	134	100.0
2007	32	22.2	112	77.8	144	100.0

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo 172’de görüldüğü gibi 2007 yılı itibarıyla kamudaki üst kademe yöneticilerinin 22,2%’si kadın 77.8%’i erkeklerden oluşmaktadır. Son üç yıldaki seyir izlendiğinde üst kademe yöneticisi kadın oranının artmakta olduğu görülmektedir.

19.1.4. Çocuk

Dünyada ve ülkemizde çocuk ve çocuk sorunlarına ilgi giderek artmaktadır. Bunun başlıca nedeni yarını bugünden daha iyi bir toplum ve dünya yaratma özlemidir. Bu da birey, aile ve toplum olarak çocuklara sunabildiğimiz olanaklarla yakından ilgilidir. Çocuk hakları ve çocuk sorunları Birleşmiş Milletler'de de pek çok kez gündeme gelmiş, bu konuda kararlar alınmış sözleşme ve bildirgeler onaylanmıştır.

KKTC Cumhuriyet Meclisi 12 Mart 1996 tarihli birleşiminde "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (Onay) Yasası"nı kabul etmiştir. Bu sözleşmede "Taraflar Devletler çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler" ifadesi kullanılmaktadır. Ülkemizde de mevcut olanaklar çerçevesinde çocuklara azami önem verilmekte ve çocukların gelişmesi aynı zamanda hızla ilerleyen dünyaya ayak uydurabilmeleri için gelişmeler yakından takip edilmektedir. Bu çerçevede bir yandan 15 yaşına kadar zorunlu eğitim uygulanarak çocukların %100'ünün okula gidip eğitilmesi sağlanırken diğer yandan da bilgisayar v.b. yeni teknolojilerin eğitimin hizmetine sunulmasına çalışılarak çağdaş normlara uygun birey yetiştirilmesi için çaba sarfedilmektedir.

Ülkemizde çeşitli nedenlerle ortada kalan ve bakacak kimsesi bulunmayan çocuklar, Sosyal Hizmetler Dairesi'ne bağlı Gazimağusa Çocuk Yuvası ile SOS Çocuk Köyü ve SOS Gençlik Evlerine yerleştirilmektedir. Gazimağusa çocuk yuvasında koruma altına alınan çocukların tüm gereksinimleri Sosyal Hizmetler Dairesi'nce karşılanmaktadır. SOS Çocuk Köyü ve SOS Gençlik Evlerinde barındırılan çocukların herbiri için de Sosyal Hizmetler Dairesi tarafından her yıl 1 Ocak'ta yürürlüğe giren asgari ücretin %40'ı kadar olmak üzere katkı yapılmaktadır.

1993 yılında Merkezi Avusturya'da bulunan SOS Kinderdorf International Organizasyonu KKTC'de de bir Çocuk evi kurmuş ve korunmaya muhtaç çocuklara aile ortamına yakın bir ortam yaratma ve küçük gruplar halinde aile benzeri sürekli bir ev ve bakım sağlamayı amaçlamıştır. 27 Kasım 1996 tarihinde SOS KDI ile KKTC Sağlık ve Çevre Bakanlığı arasında, Sosyal Hizmetler Dairesi tarafından himayeye alınan ve durumları, SOS KDI prensiplerine uygun olan Çocuk ve gençlere yeni bir yuva, anne sevgisi, maddi güvence ve iyi bir eğitim imkanı sağlanması amacıyla SOS Çocuk Köyü ve gençlik evleri tertibini sağlamak için protokol imzalanmıştır. Söz konusu protokol gereğince Sosyal Hizmetler Dairesi himayesinde bulunan çocuk yuvası ve yurtlarda barındırılan protokole uygun çocuk ve gençler 1997 yılında SOS KDI ve SOS tarafından oluşturulan Gençlik Evleri'ne aktarılmışlardır. SOS KDI ve SOS gençlik evlerinin denetimi Sosyal Hizmetler Dairesi tarafından yapılmaktadır. 18 yaşını tamamlayan Sosyal Hizmetler Dairesi himayesinde olan kişiler için ev veya öğrenci yurdu benzeri yarı bağımsız gençlik evlerinin açılması kararı Bakanlar Kurulu tarafından alınıp 07.03.2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yarı bağımsız gençlik evlerinin kira veya ücretleri Sosyal Hizmetler Dairesi tarafından karşılanır ve sosyal ve psikolojik olarak hazır olan gençleri içine alır.

2007 yılı içerisinde 27 çocuk çeşitli aile problemleri nedeniyle Sosyal Hizmetler Dairesi'nin himayesine alınmıştır.

SOS Çocuk Köyü ile SOS Gençlik Evi ve Sosyal Hizmetler Dairesi'ne bağlı Gazimağusa Çocuk Yuvası'ndaki çocuk sayısı tablo 173'de gösterilmiştir.

Tablo - 173 Sosyal Hizmetler Dairesine Bağlı Yuva/Yurtlarda ve SOS'te Barınan Çocuk Sayıları
(2007 Yılı Aylık Ortalaması)

SOS Çocuk Köyü	SOS Gençlik Evi	SOS Yarı Bağımsız Yaşam Evi	Lefkoşa Çocuk Yuvası	SHD Yarı Bağımsız Yaşam Evi
58	28	6	10	6

Kaynak: Sosyal Hizmetler Dairesi

19.1.5. Engelliler

“Engelli” kavramı, günlük yaşama dair temel (eğitim, ulaşım, erişim, vb.) planlamalar yapılırken (herkesin göz önüne alınmaması sonucu) özürülülerin mağdur duruma düşmesini ifade eder. Diğer bir deyişle, herkesin kolayca yararlandığı haklardan (toplu ulaşım, eğitim kamu binalarından /hizmetlerinden vb.) yararlanamama durumunda özürülülüğün değil, engellenmişliğin / engellenenin sorunsallaştırılması için ‘engelli’ kavramı yaratılmıştır.

Herkes için eşitlik ilkesi ile hareket eden Birleşmiş Milletler (BM) belgelerinde engellilik ilk kez 1948 yılında yayınlanan İnsan hakları Evrensel Bildirgesi’nde dile getirilse de BM sistemi içerisinde engellilikle (özürülülükle) ilgili çalışmaların başlama tarihi 1945 yılına dayanmaktadır. Özellikle görme ve işitme engelliler gibi bedensel engeller taşıyan bireylerin haklarının artırılmasına odaklanılmış, bunun dışında da engelliliği önleme ve rehabilitasyon çalışmalarına önem verilmiştir. 1950 yılında Cenova Konferansında engellilerin sosyal rehabilitasyonu dile getirilmiş ve bir komisyon kurularak eğitim, tedavi, mesleki rehabilitasyon ve istihdam konularında uluslararası standartlar belirlenmesi ön görülmüştür.

1952 yılında Birleşmiş Milletler tarafından UNDP, ILO, WHO, UNESCO, UNICEF gibi uluslararası kuruluşların katılımının sağlandığı bir toplantı gerçekleştirilerek yeni bir bakış açısıyla eğitim ve rehabilitasyon programları geliştirilirken, özürülülerle ilgili konuların da bu kuruluşların programlarına dahil edilmesi istenmiştir. Daha sonraki yıllarda bu organizasyonların ülkelere engellilerle ilgili konularda proje ve teknik destek sağlamaları kararı alınmıştır.

1969 yılına gelindiğindeyse Birleşmiş Milletler Genel Konseyi Sosyal Kalkınma ve Kalkınma Sürecine Dair Bildirgesi’ni yürürlüğe koymuştur. Bu beyannamenin 19. maddesi zihinsel ve bedensel engellilerin topluma tam katılımının artırılması da dahil olmak üzere sağlık, sosyal güvenlik ve sosyal refah önlemleri alınmasını ön görmektedir. 1971 'de engellilerin haklarının uluslararası ve ulusal eylem planlarında hükümetler tarafından çerçeve olarak kullanılması amacıyla Zihinsel Engellilerin Haklarına Dair Bildirge’yi yayınlanmıştır. 1975 yılında BM Genel Konseyi tarafından Engelli Hakları Bildirgesi’ni yayınlanmıştır. Burada tüm engellilerin haklarının din, dil, ırk, cinsiyet, ideolojik ayırım yapılmaksızın garanti altına alındığı söylenmektedir.

1982 yılında engelliler için Dünya Eylem Programı hazırlanmıştır. Bu programda engellilikle ilgili oluşturulacak politikalar üç başlık altında toplanmıştır. Bunlar Önleme; Rehabilitasyon ve Fırsat Eşitliğidir. Planın tavsiye ettiği faaliyetlerin hükümetlerce uygulanmasını ve tüm dünyada özürllülerle ilgili global bir kalkınma sağlamak amacıyla 1983 — 1992 BM Engelliler On Yılı ilan edilmiştir. özürllülerin büyük bir kısmının gelişmekte olan ülkelerde yaşadığına binaen 1993-2002 yılının Asya Pasifik Engelliler On Yılı olarak ilan edilmiştir. Ancak 2002’de 2002-2012 süreci için bir on yıl daha uzatılması kararı alınmıştır.

1989’da engellilerin iş gücü piyasasında yer almaları ve mesleki istihdamları için eğitilmeleri gerektiği belirtilmektedir. 1993’de Engelliler için Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar kabul edilmiştir. Bu kurallar Engelliler için Dünya Eylem Planını özetlemekte ve ülkelere eşit fırsatlar sunma konusunda nasıl önlemler alacağını bildirmektedir.

Dünya nüfusu göz önünde bulundurulduğunda yaklaşık 500 milyon kişinin özürllü olduğu ve bunun üçte ikisinin gelişmekte olan ülkelerde yaşadığı düşünülmektedir. Bu sayı dünyada yaşayan insan sayısı arttıkça artmaya devam edecektir. Dünya genelinde yaşayan bunca engelli birey engel nedenleri ne olursa olsun ya da dünyanın neresinde bulunuyorsa bulunsunlar yaşadıkları toplum içerisinde çeşitli sosyal ve fiziksel engellerden dolayı sınırlılıklarla karşılaşmaktadır.

Birleşmiş Milletlerin bağlı organlarında da özürllülere yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu (UNESCO) özel eğitimle ilgili olarak yapılan ya da yapılacak faaliyetleri yürütmekle, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) sağlık ve özürllülüğün önlenmesi konusu ile ilgili olarak teknik desteği vermekle, Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF) çocuklara yönelik hazırlanan programları destek sağlamakla sorumludur. Ayrıca, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) iş piyasasına özürllülerin erişimini, uluslararası çalışma standartları aracılığıyla ekonomik bütünleşmenin sağlanması ve teknik işbirliği sağlamaktadır.

BM Engelliler Programı, Birleşmiş Milletler sistemi içerisinde özürllülere yönelik hazırlanan temel programdır ve bu program Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümünün, Sosyal Politika ve Kalkınma Birimi tarafından yürütülmektedir.

Öte yandan, engelliler için önem arzeden “engelli hakları” kavramı engelli kişilerin yaşam düzeyini artırmayı amaçlar. Amerika’da 1970’lerde ortaya çıkıp başka ülkelere yayılan “bağımsız yaşam” hareketi, engelli kişilerin kendileri haklarındaki imajlarını, örgütlenmelerini ve ülkelerinin toplumsal politikalarını etkilemiştir. Bu yönde mücadele veren bazı kurumlar ve kişiler, sağlıklı pek çok kişinin de hayatlarının bir noktasında kaza, hastalık veya geç gelişen kalıtsal bir durumdan dolayı engelli duruma düşebileceğini hatırlatmak için “geçici olarak kuvveti yerinde” ifadesini kullanır.

Kalkınmış ülkelerde engellilikle ilgili gündemde artık engellilerin bakımının mali boyutu değil, onların toplum hayatının her boyutuna katkıda bulunabilmesine olanak sağlama konusu vardır. Öte yandan, engelliliğin sınıflandırılmasında kişinin bedensel, zihinsel, ruhsal, işitsel ve duyuşsal azalması ve kaybedilmesi; kişinin aktivitelerinin ve katılımının sınırlanması; kişisel ve çevresel faktörleri de içine alan çok boyutlu bir değerlendirme sistemi gerekmektedir. Bundan dolayı, Fonksiyonlara Göre Uluslararası Sınıflama Sistemi (ICF) Dünya Sağlık Örgütü tarafından sağlıkla ilgilenen profesyoneller, diğer ilgili sektörler ve engelli bireyler arasında iletişimi arttıracak standart dilin oluşturulmasını sağlamak, ülkelerdeki sağlık sistemi ve hizmetlerinin değerlendirmesini sağlamak, sağlık bilgi sistemi için sistematik bir kodlama oluşturmak için geliştirilmiştir.

ICF, sağlıkla ilgili bir sınıflandırma olmasına karşın, ilgili diğer sektörler tarafından da kullanılan bir sınıflamadır. Sigorta, sosyal güvenlik, insan hakları ve iş sağlığı gibi alanlarda yapılacak araştırmalarda, eğitim ekonomi gibi alanlarda planlama ve politika oluşturma çalışmalarında kullanılabilir. ICF, farklı uygulamalar için çeşitli disiplinlerce kullanılabilir. Örneğin; sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi, bölgesel, ulusal ve uluslararası toplum araştırmalarında kullanılabilir. Sağlık ve engellilik konusunda bilgi sağlamak, sosyal engelleri kaldırmak ve topluma katılımlarını sağlamak üzere hazırlanacak çalışmalarda da yararlanılabilir .

BM ve ICF’deki gelişmelere bağlı olarak Avrupa Birliği (AB) son yirmi yıldır engelliliği farklı bir biçimde anlamlandırmaya başlamıştır. Bu yeni yaklaşımda engelliler pasif ve yardıma muhtaç bireyler olarak değil, toplumda diğer bireylerle eşit haklara sahip ve bu haklar doğrultusunda toplumla bütünleşmek için mücadele eden bir topluluk olarak görülmektedir. Bu yaklaşımın dayandığı en belirgin temel, insanlığa özgü farklılıklara verilebilecek en önemli değerlerin toplumsal ve ekonomik süreçlerin tüm insanları içine

alacak şekilde yapılandırılması ile mümkün olacağı düşüncesidir. Avrupa Birliğinin engellilere yönelik yeni yaklaşımı fırsat eşitliği ilkesinden yola çıkan “haklar” temeline dayanmaktadır. Bu yaklaşım kendini özürülülerin haklarını tanıma ve koruma biçiminde gerçekleştirmektedir.

AB, BM'deki engellilerle ilgili gelişmelere paralel olarak gerek engellilere eşit hakların getirilmesinde gerekse istihdam konularında çalışmalarını sürdürmüştür. 2001 yılındaysa Avrupa Konseyi 2003 yılını Avrupa Engelliler Yılı olarak saptanması kararını almıştır. İstihdam konusunda çalışmalarını sürdüren Avrupa Sosyal Fonu iş deneyimleri, çalışma biçimleri, ücret destekleme, geçici korumalı istihdam ve işgücü piyasasına yönelik diğer faaliyetler için kullanılabilir. Bunların yanında engellilerin kendi işlerini kurabilmeleri için de bu fondan yararlanılabilmektedir. Bu kapsamda zihinsel ve ağır derecede fiziksel engeli bulunan kişilere yönelik kooperatifler kurma da yer almaktadır. Avrupa Sosyal Fonu Avrupa'da engellilerin fırsat eşitliğini teşvik etmek için yararlanılabilen önemli bir finansman aracıdır.

Ülkemizde engellilerin hak ve statülerine kavuşması için yürütülen çabalar 1993 yılı içerisinde tamamlanmış ve Cumhuriyet Meclisinin 9 Kasım, 1993 tarihli birleşiminde "Özürülülerin Koruma ve Rehabilitasyon Yasası" kabul edilmiştir. 64/1993 sayılı ile yürürlüğe giren yasa “bedensel veya ruhsal yönden çalışamayacak kadar hasta olan veya engelli olan kişilere sosyal ve psikolojik destek sağlamak; engelliliğinden dolayı kısmen veya tümüyle fonksiyon kaybına uğrayan ve normal yaşam gereklerine uymama durumunda olan kişilerin fonksiyonel yeteneklerini, tıbbi, psikolojik, sosyal ve işe yönelik biçimde yeniden kazandırmak ve istihdam edilenlerin maaş, ücret ve diğer özlük haklarına ilişkin hususları düzenlemek; ve engellilerin kendi güçleri ve becerilerini kullanmalarını sağlamak” amacıyla yapılmıştır.

2006 Nüfus ve Konut Sayımı sonuçlarına bakıldığında sürekli ikamet eden (de-jure) nüfusta toplam 4597 engelli tespit edilmiştir. Bazı engelliler için birden fazla engellilik türü belirtilmiştir. Nüfus ve Konut Sayımındaki engel türleri ise başlıca 5 grupta toplanmıştır: görme, işitme-konuşma, ortopedik, zihinsel ve diğer. Yapılan nüfus ve konut sayımında en çok engel türü ise ortopedik engel olarak karşımıza çıkmıştır. Nüfus ve konut sayımına (2006) göre Ülkemizde ortopedik engelli 895 kadın ve 1099 erkek varken görme engelli 281 kadın ve 409 erkek vardır. Bunun yanında, 263 işitme - konuşma özürülü

kadınla 354 erkek vardır. Zihinsel engelli 422 kadın varken 626 erkek vardır. Diğerleri başlığı altında toplanan 196 kadın ve 278 erkek engelli vardır.

Ülkemizde engel türlerinin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında engelli erkeklerin engelli kadınlara göre daha çok olduğu saptanmıştır. Hem kadın hem de erkeklerde en sık görülen engel türü ise baş sinir ve ruh hastalıklarıdır (Tablo 174).

Tablo-174: Engel Türü ve Cinsiyet
2007

Engel Türü	Kadın	Erkek
Görme	196	200
İşitme - Konuşma	107	102
Baş Sinir ve Ruh Hastalıkları	507	797
Hareket Sistemi	273	280
Thalasemia ve Orak Hücre	31	28
Spastik	73	75
Diğer Sistem	185	132
Toplam	1,372	1,614
Genel Toplam	2,986	

Kaynak: Çalışma Dairesi

Ülkemizde toplam 2986 engelli kişi vardır. Engellilerin ilçelere göre dağılımına bakıldığında 32.1%'lik oranla Lefkoşa ilk sırayı alırken 25.1%'lik oranla Gazimağusa ikinci sıradadır. En az engelli oranıysa 11.9%'la Girne'de görülmektedir (Tablo 175).

Tablo-175 İlçelere göre Engellilerin Dağılım Sayıları ve Oranları
2007

	Sayı	Oran (%)
Lefkoşa	959	32.1
Girne	354	11.9
Gazimağusa	749	25.1
İskele	433	14.5
Güzelyurt	491	16.4
Toplam	2,986	100.0

Kaynak: Çalışma Dairesi

İstihdam edilen 561 engellinin 451'i kamuda yer alırken 60'ı belediye veya Kamu İktisadi Teşebbüslerinde (KİT), 45'i özel sektörde, 5'i ise diğer sektörlerde çalışmaktadır (Tablo 176).

Tablo - 176 İstihdam Edilen Engellilerin Cinsiyet, Çalıştıkları İşyeri ve Engel Türüne göre Dağılımı
2007

	Kamuda Çalışan		Belediye / KİT'te Çalışan		Özel Sektörde Çalışan		Diğer	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Görme	15	65	1	11	1	9	-	1
İşitme - Konuşma	18	46	1	8	1	2	-	1
Baş Sinir ve Ruh								
Hastalıkları	9	33	-	5	1	7	-	-
Hareket Sistemi	39	124	5	16	3	14	-	2
Thalasemia ve Orak								
Hücre	32	38	3	7	3	2	-	-
Spastik	1	6	-	-	-	1	-	-
Diğer Sistem	4	21	1	2	1	-	-	1
Toplam	118	333	11	49	10	35	-	5
Genel Toplam	451		60		45		5	

Kaynak: Çalışma Dairesi

Çalışma isteğiyle bekleyen engellilerin ilçelere göre dağılımına bakıldığında engellilerin ilçelere dağılımına paralel olarak iş isteyiğiyle bekledikleri gözlemlenmektedir. 29.6%'lık oranla Lefkoşa ilk sırayı alırken 26.1%lik oranla Gazimağusa ikinci sıradadır. En az engelli oranıysa 8.2%'yle Girnede görülmektedir (Tablo 177).

Tablo – 177 İlçelere göre Çalışma İsteğiyle Bekleyen Engellilerin Sayıları ve Oranları
2007

	Sayı	Oran (%)
Lefkoşa	119	29,6
Girne	33	8,2
Gazimağusa	105	26,1
İskele	75	18,7
Güzelyurt	70	17,4
Toplam	402	100,0

Kaynak: Çalışma Dairesi

Çalışma isteğiyle bekleyen engellilerin yaş gruplarına baktığımızda yaş grubu ile çalışma isteği arasında ters bir oranın olduğu görülmektedir. Yaş ilerledikçe çalışma isteğiyle bekleyen engelli sayısı azalmaktadır. Bu söyleme istisna teşil eden tek durumsa hareket sistemi engelli grubunda görülmektedir. 18-29 yaş grubunda iş isteğiyle bekleyen 62 hareket sistemi engelli kişi varken 30-45 yaş grubunda bu sayı 78'e çıkmaktadır. Öte yandan, 46-60 yaş grubunda yine bir azalma gözlenlenmekte ve çalışma isteğiyle bekleyen toplam engelli sayısı 55 kişi bulunmaktadır. İş isteğiyle bekleyen engellilerde en yüksek sayı ise 18-29 yaş grubunda görülmektedir (Tablo 178).

Tablo - 178 Çalışma İsteğiyle Bekleyen Engellilerin Yaş Grupları ve Engel Türlerine göre Dağılımları
2007

Engel Türü	Yaş Grupları			Toplam
	18-29	30-45	46-60	
Görme	49	34	7	90
İşitme – Konuşma	33	29	14	76
Baş Sinir ve Ruh Hastalıkları	23	3	3	29
Hareket Sistemi	62	78	28	168
Thalasemia ve Orak Hücre	14	5	2	21
Spastik	2	1	0	3
Diğer Sistem	8	6	1	15
Toplam	191	156	55	402

Kaynak: Çalışma Dairesi

İş isteğiyle bekleyen engellilerin eğitim durumuna göre dağılımına baktığımızda birinci sırada ilkokul mezunu engellileri iş isteğiyle beklerken klasik liseden mezun engellilerse ikinci sırada gelmektedir. Körler okulu mezunu bir kişi iş isteğiyle beklerken fakülte/ yüksek okul mezunu 4 kişi iş isteğiyle beklemektedir. İş isteğiyle bekleyen 157 kadın varken 245 erkek vardır (Tablo 179).

Tablo – 179 İş İsteğiyle Bekleyen Engellilerin
Öğrenim Durumlarına göre Dağılımı
2007

	Kadın	Erkek
Okur Yazar Değil	17	28
Okur Yazar	11	17
İlkokul	56	113
Ortaokul	19	35
Klasik Lise	27	25
Meslek Lisesi	14	19
Körler Okulu	-	1
İşitme Engellileri Okulu	6	3
Fakülte / Yüksek Okul	2	2
Diğer	5	2
Toplam	157	245

Kaynak: Çalışma Dairesi

19.2. Sorunlar

Ülkemizde insan kaynaklarının gelişimi için büyük önemi olan eğitim ve sağlık yatırımlarının istenilen düzeylere ulaştırılamaması bu alanlarda sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Kadının statüsünün sağladığı bütün hakları ve olanakları kadınların henüz tam olarak kullanamamaları ülkemizde üzerinde durulması gereken bir sorundur.

Kadınların çalışma ve çocuk bakımı gibi sorunlarının varlığı, bu konuda önlemlerin alınmasını gerektiren bir olgudur.

Ülkemizde aile danışma merkezlerinin bulunmaması ayrıca mevcut kadın sığınma evinin fiilen faaliyet gösterememesi, bu alanlarda sorunlar yaşanmasına yol açmaktadır.

Çocukların çağdaş olanaklardan okul öncesi ve okul döneminde yeterince yararlanamaması eğitimi olumsuz yönde etkilemektedir.

Engellilerin kamuya açık alanlardan ve kamuya yönelik hizmetlerden eşit şekilde yararlanmalarını engelleyen ulaşım, dolaşım ve erişim sorunlarına çözüm getirilmesi gerekmektedir.

Özel Eğitim Yasa Tasarısı'nın, ilgili kuruluşların da görüşleri alınarak Meclise sevk edilmesi, a-Özel eğitime gereksinimi olan çocuklarımıza, yaştaşlarına sağlanan imkânların aynılarının sağlanması, b-Özel eğitimde başarılı olmuş ülkelerin bu konudaki çağdaş normlarının ülkemizde de örnek alınması ve uygulamaya konulması, c-Özel eğitim veren devlet okullarının tam gün ve yeterli hizmet vermelerinin sağlanmasının yanı sıra özel eğitim veren engelli okulların yurt bölümlerinin açılması gerekmektedir.

18 yaş üstü engellilere yaşam boyu rehabilitasyon ve dinlenme tesisine ihtiyaç vardır.

Engellilerin istihdamıysa Özürlüleri Koruma Rehabilitasyon ve İstihdam Yasası gereği, devlet kadrolarında % 4 oranında engelli olmasını gerektirmektedir.

Gelişmiş pek çok ülkede var olan İşitme-Konuşma Engellilere yönelik özel haber programlarının periodik olarak ülkemizin ulusal kanalı Bayrak Radyo Televizyon Kurumun'dan hazırlanıp yayınlanması ülkemiz ve dünya ile ilgili haberleri engellilerin almasını kolaylaştıracak bir yoldur.